

REVISTA ROMÂNĂ DE SOCIOLOGIE

Anul XXXVII • Nr. 3–4 • 2026

Număr special
Coordonat de Adela Șerban

S U M A R

INTRODUCERE

ADELA ȘERBAN, Tranziții și transformări – Analize sociologice 137

COMUNITATE ȘI REZILIENȚĂ COMUNITARĂ

SIMONA CRISTINA POP, MARIA ROTH, Reziliența instituțională în serviciile sociale pentru persoane vârstnice: rolul colaborării interinstituționale în adaptarea instituțională post-pandemică din Cluj-Napoca (2018–2025) (Institutional Resilience in Social Services Serving Older People: Inter-institutional Collaboration as A Mechanism of Post-pandemic Institutional Adaptation in Cluj-Napoca (2018–2025)) 143

MARIA SOLE VETTORE, Din Italia înapoi în România: întoarcerea invizibilă a lucrătoarelor românce din sectorul îngrijirii (From Italy to Romania: the Invisible Return of Romanian Care Workers) 163

GUVERNANȚĂ ȘI REPREZENTARE POLITICĂ

MARIJKE RUSSO, Măsurarea efectelor leadership-ului politic echilibrat din perspectiva genului, folosind măsurătorile cantitative și indicii internaționali, în țările nordice (Measuring the Effects of Gender Balanced Political Leadership Using Quantitative International Measurements and Indexes in the Nordic Countries) 185

ERA DIGITALĂ ȘI PROCESE SOCIALE EMERGENTE

COSMIN ROBERT POPESCU, COSTIN-LUCIAN GHEORGHE, Provocările viitorului: criminalitatea cibernetică organizată. Implicații globale și locale 213

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXVII, nr. 3–4, p. 135–304, București, 2026

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

ANDREEA-ALINA CHIRAC, Criminalii în serie din perspectiva membrilor „true crime community”. Studiu de caz: femeile tinere membre ale comunităților „true crime” din România	243
---	-----

MEMORIE SOCIALĂ

LOREDANA COCHIOR, Între sancțiune juridică și sancțiune socială: colectivul în procesul de formare a omului nou în România socialistă.....	267
--	-----

COMENTARII ȘI DEZBATERE ACADEMICĂ

ADELA ȘERBAN, Aspecte privind stadiul de dezvoltare a procedurilor etice în cercetarea socială calitativă cu subiecți vulnerabili	287
---	-----

RECENZII

Noua politică a jocului cu focul. Provocări și accente actuale ale populismului și fascismului. Recenzie: De la Torre, Carlos (2025). <i>Populism și fascism</i> . Publicat în: <i>Elemente în istoria și politica fascismului</i> , editat de Federico Finchelstein și António Costa Pinto. Cambridge: Cambridge University Press. 68 pp. 22,00 USD (hârtie) (New Politics of Playing with Fire. Current Challenges and Accents of Populism and Fascism. Review: De la Torre, Carlos (2025). <i>Populism and Fascism</i> . Published in: <i>Elements in the History and Politics of Fascism</i> , edited by Federico Finchelstein and António Costa Pinto. Cambridge: Cambridge University Press. 68 pp. \$ 22.00 (paper)) (Valentina Pricopie); Romain Descendre și Jean-Claude Zancarini, <i>Opera-viajă a lui Antonio Gramsci</i> , Paris, Editura La Découverte, 2023 (Romain Descendre & Jean-Claude Zancarini, <i>L'œuvre-vie d'Antonio Gramsci</i> , Paris, La Découverte, 2023) (Antoine Heemeryck).....	293
---	-----

TRANZIȚII ȘI TRANSFORMĂRI – ANALIZE SOCIOLOGICE

ADELA ȘERBAN*

Ultimele decenii sunt indiscutabil marcate de tranziții abrupte și de transformări accelerate, care antrenează în planul social discontinuitate și provocări legate de adaptarea societală. Procesele globale, fie ele pandemii, migrații în masă, inegalități structurale, transformări tehnologice sau reconfigurări geopolitice, pătrund și remodelează țesutul social la nivel local, instituțional și individual, accentuând nevoia de aprofundare și de cunoaștere. Având drept încadrare acest context amplu, numărul 3–4/2026 al *Revistei Române de Sociologie* a avut ca obiectiv să exploreze relația dinamică dintre forțele macro-sociale și experiențele micro-sociale, pentru a contribui la radiografierea complexă și nuanțată a societății contemporane, prin lentila transformărilor globale care o modelează. Urmărind o acoperire tematică largă, de la dinamici structurale, la experiențe contextuale specifice, și încurajând abordări interdisciplinare ale proceselor de schimbare socială, numărul s-a adresat autorilor ale căror cercetări aprofundează modul în care schimbările economice, politice, culturale și tehnologice au modelat cadrele societale, pentru a putea reuni contribuții analitice din domeniul științelor sociale orientate spre o înțelegere critică a proceselor globale și a dinamicilor dezvoltării.

Pornind așadar de la ideea apelului la contribuții inițial, am reunit în acest număr șase studii analitice care, deși aparent disparate, converg către o întrebare fundamentală: cum se adaptează, cum se transformă și cum (re)acționează actorii sociali – instituții, comunități, grupuri și indivizi – în fața unor șocuri și tendințe globale? De la reziliența instituțională post-pandemică, la impactul reprezentării politice de gen, de la reîntoarcerea acasă a îngrijitoarelor migrante, la ascensiunea criminalității organizate cibernetice, și de la ingineria socială a trecutului comunist, până la romantizarea contemporană a criminalilor în serie, fiecare articol oferă o piesă a unui puzzle sociologic mai larg și mai complex.

* Researcher in sociology, Institute of Sociology, Romanian Academy, e-mail address: adelaserban@insoc.ro.

Studiul *Institutional Resilience in Social Services Serving Older People: Inter-institutional Collaboration as A Mechanism of Post-pandemic Institutional Adaptation in Cluj-Napoca (2018–2025)* propune o analiză a rezilienței instituționale în serviciile sociale pentru vârstnicii din Cluj-Napoca, cercetarea longitudinală arătând că pandemia COVID-19 nu a fost un eveniment care a afectat uniform instituțiile, ci un șoc care a generat traiectorii de adaptare diferențiate. Articolul introduce un concept-cheie – *coordonarea adaptivă intersectorială* – pentru a explica de ce același context de criză a produs răspunsuri instituționale atât de variate.

Studiul aduce în atenție o temă de mare actualitate, aceea că răspunsul la criză nu este doar o chestiune de resurse sau de voință politică, ci depinde substanțial de mandatul instituțional și de capitalul relațional pre-existent. Sublinierea importanței *rezilienței latente*, a acelei capacități a inițiativei civice informale de a se reactiva în momente de criză, este o contribuție majoră a lucrării, care ne invită să medităm la impactul pe care îl are sustenabilitatea și vizibilitatea capitalului social informal. Articolul nu doar că documentează o perioadă de criză, dar oferă un model explicativ care poate fi aplicat și în alte sectoare și contexte, pledând pentru o recunoaștere a rolului esențial al încrederii și al relațiilor informale în construirea unui răspuns instituțional rezilient și robust.

O altă dimensiune crucială a proceselor globale este migrația. Articolul *From Italy to Romania: The Invisible Return of Romanian Care Workers* se concentrează, înăuntrul acestei tematici-cadru, asupra unui subiect puțin explorat: migrația de revenire a femeilor în vârstă, foste îngrijitoare în Italia. Studiul, bazat pe interviuri aprofundate cu opt femei din regiunea Moldovei, deconstruiește narativul eșecului experienței migraționale pentru muncă, arătând că pentru femeile participante la studiu reîntoarcerea în țara natală nu reprezintă un eșec al integrării în țara de imigrație, ci o etapă planificată a unui proiect de viață care implică procese complexe de negociere identitară și de tranziție emoțională asociată etapelor de vârstă. Cercetarea oferă o privire sensibilă asupra costurilor fizice și emoționale ale muncii de îngrijire, relevând cum această categorie de femei își reconstruiește sentimentul de apartenență în principal prin respingerea identității de „migrantă” după revenire și reintegrarea rapidă în comunitățile de origine, două elemente cap de pod ale unei reziliențe personale înăuntrul unei soluții de viață expusă riscului înstrăinării. Articolul aduce o contribuție importantă în principal prin evidențierea unui tipar de migrație feminină în care obiectivul familial de tip economic, combinat cu menținerea legăturilor familiale prin vizite anuale, previne fragmentarea identitară și transformă pensionarea într-un capitol de viață aflat în continuitate cu parcursul anterior, iar nu ca dezrădăcinare. Este o analiză deopotrivă riguroasă și subiectiv-calitativistă despre îmbătrânire în migrație și despre cum *acasă* poate rămâne un punct de referință stabil, chiar și după decenii de absență.

Cu articolul *Measuring the Effects of Gender Balanced Political Leadership Using Quantitative International Measurements and Indexes in the Nordic Countries*,

numărul revistei face trecerea de la analiza de la nivel micro-instituțional la cea macro-comparativă, abordând o temă semnificativă pentru agenda globală de dezvoltare: efectele societale ale *leadership*-ului politic echilibrat din perspectiva genului. Analiza cantitativă a situației din țările nordice realizată de către autoare abordează critic narațiunea de succes asociată cu egalitatea de gen în politică, demonstrând cu instrumente statistice că există o corelare semnificativă între reprezentarea feminină în politică și majoritatea proceselor importante de dezvoltare societală. Acest studiu reprezintă totodată un model de abordare metodologică și de interpretare critică a datelor, dar și o pledoarie pentru o abordare *intersecțională* a cercetării de gen, care să nu se oprească la procente de reprezentare, ci să analizeze de asemenea calitatea prezenței, accesul la puterea decizională reală și modul în care politicile publice sunt modelate de multiple caracteristici relevante social, al căror impact de reprezentare rămâne adesea nedecelabil înăuntrul mediei agregate.

Al patrulea articol care face parte din acest număr, *Provocările viitorului, criminalitatea cibernetică organizată. Implicații globale și locale*, abordează o tematică diferită, dar complinitoare în raport cu procesele analizate în lucrările anterioare: sfera digitală ca mediu de oportunități și riscuri, autorii analizând implicațiile sociale ale crimei organizate cibernetice și noile culoare de vulnerabilitate deschise prin dezvoltarea tehnologiilor de ultimă oră.

Din punct de vedere teoretic, articolul trasează o punte necesară între criminologia clasică și provocările secolului XXI, arătând că organizațiile criminale au evoluat în timp de la structuri ierarhice cu bază teritorială la rețele fluide, mediate tehnologic, cu o amprentă fizică minimă și o capacitate versatilă și mereu inovatoare de a se insera și a disturba activitățile cotidiene ale persoanelor și instituțiilor. România este prezentată în acest studiu de caz, drept o țară cu potențial ridicat de a facilita o înțelegere detaliată a mecanismelor din spatele criminalității digitale în contexte sociale caracterizate de coexistența unei infrastructuri digitale moderne cu vulnerabilități structurale socio-economice și instituțional-administrative. În acest sens, articolul analizează cazul „Hackerville” (din Râmnicu Vâlcea) ca exemplu concret al modului în care expertiza tehnică, sărăcia și corupția se împletesc pentru a crea un ecosistem criminal local, conectat la piețele și circuitele globale.

Studiul identifică esența procesului de schimbare în aceea că accentul se mută de la violența fizică la cea digitală, de la controlul teritorial la cel al infrastructurii, „corupția” capătând o formă nouă odată cu apariția criptomonedelor și a inteligenței artificiale (AI). Autorii articolului nu se rezumă numai la a descrie amenințarea, ci propun și recomandări pentru o reglementare și rezolvare adecvată a fenomenului de către forurile competente: de la cooperarea judiciară internațională și reglementarea criptomonedelor, până la dezvoltarea de instrumente de combatere bazate pe AI și, crucial, la ameliorarea cauzelor socio-economice profunde care alimentează și facilitează extinderea acestui fenomen. Articolul este așadar deopotrivă

o analiză socială și un act de *advocacy* pentru politici publice integrate care să combine securitatea cibernetică cu justiția socială.

Următorul studiu al numărului, *Criminalii în serie din perspectiva membrilor „true crime community”*. *Studiu de caz: femeile tinere membre ale comunităților „true crime” din România*, aduce în discuție tot un fenomen specific erei digitale: romantizarea criminalilor în serie în rândul tinerelor femei consumatoare de produse culturale din genul „true crime”. Cercetarea, prin apel la metodologii de tip calitativ, identifică sursa acestei fascinații într-un set de factori dispoziționali (deschiderea față de poveștile de viață complexe, valorizarea atractivității fizice, romantizarea riscului etc.), dar, mai important, analizează rolul produselor culturale în acest proces de glorificare. Autoarea argumentează teza că romantizarea criminalilor în serie este un produs social, un „fenomen de nișă” cu consecințe reale în plan psihologic și social, exploatând într-un mod distorsionat și nociv social relația complexă dintre emoție, frică și atracția pentru interzis, pe care le generează consumul de producții audiovizuale pe tema criminalității.

Articolul analizează modul în care produsele audiovizuale și platformele de socializare nu doar reflectă, ci construiesc activ această fascinație, prin alegerea de actori atractivi în rolurile răufăcătorilor și prin focalizarea narațiunii pe istoria criminalului, în detrimentul unei atenții concentrate pe suferința victimelor. Studiul constituie o lectură semnificativă pentru înțelegerea efectelor deficitului de responsabilitate etică din societățile contemporane și subordonarea activităților cu funcții cultural-educative obiectivelor de audiență și profit, atrăgând atenția asupra relației dintre consumul media și comportamentul deviant, precum și asupra modului în care anonimitatea digitală facilitează impunerea de narațiuni publice cu consecințe anti-sociale.

În final, ultimul articol al numărului: *Între sancțiuni juridică și sancțiune socială: colectivul în procesul de formare a omului nou în România socialistă*, abordează o temă complementară grupajului prezentat mai sus, pornind de la principiul că pentru a înțelege prezentul, trebuie să ne uităm la trecut. Articolul oferă o incursiune sociologică și juridică în societatea socialistă pre-decembristă, analizând mecanismele de formare a „omului nou” și argumentând într-un mod ingenios cum regimul a folosit dreptul nu doar ca instrument represiv, ci ca mijloc de transformare a colectivității într-un agent activ al controlului social. Articolul detaliază modul în care adunările cetățenești și colectivele de muncă erau instrumentalizate pentru a aplica presiune socială, a complementa sancțiunea juridică și a asigura conformarea ideologică, dezvăluind logica profundă a unui sistem care urmărea să își „internalizeze” normele prin intermediul colectivităților, transformând fiecare cetățean într-un potențial gardian al ideologiei. Această analiză istorică este relevantă pentru tematica generală a numărului, deoarece ne amintește de tradițiile autoritare ale controlului social și de modul în care mecanismele de conformare pot fi instituționalizate, constituind o invitație la meditație asupra modurilor în care aceste mecanisme totalitare se pot întoarce și

reinsera insidios în societățile viitorului facilitate de contextul actual al dezinformării și al presiunii sociale online.

Cele șase articole reunite în acest număr al *Revistei Române de Sociologie* oferă mai mult decât o simplă colecție de analize. Ele reprezintă un *intro* în mozaicul complex al societății contemporane, interogând din multiple unghiuri tema centrală a transformării și adaptării. Fie că analizează reziliența instituțiilor, impactul politicilor de gen, evoluția identitară dinăuntrul soluției migranționiste, amenințările cibernetice sau formele de control social și de fascinație culturală, autorii acestui număr ne invită la o reflecție critică și nuanțată. Ne arată că procesele globale nu sunt forțe abstracte, ci se manifestă concret în viețile oamenilor, în funcționarea instituțiilor și în dinamica comunităților. De asemenea, studiile pe care le aducem în atenția cititorilor ne avertizează că măsurătorile și indicatorii, deși utili, pot ascunde adesea mai mult decât dezvăluie. Totodată, acestea ne reamintesc că trecutul, cu ingineria sa de control social, își proiectează încă umbra asupra modului în care înțelegem și întâmpinăm provocările viitorului. Vă invităm așadar să parcurgeți aceste studii nu doar pentru a descoperi răspunsuri, ci și întrebări noi despre lumea noastră socială aflată în continuă prefacere.

INSTITUTIONAL RESILIENCE IN SOCIAL SERVICES
SERVING OLDER PEOPLE: INTER-INSTITUTIONAL COLLABORATION
AS A MECHANISM OF POST-PANDEMIC INSTITUTIONAL
ADAPTATION IN CLUJ-NAPOCA (2018–2025)

SIMONA CRISTINA POP*, MARIA ROTH**

ABSTRACT

This article examines how inter-institutional collaborative practices functioned as a mechanism of institutional adaptation in social services for older people in Cluj-Napoca, Romania, during and after the COVID-19 pandemic (2018–2025). Drawing on qualitative research with a longitudinal perspective and constructivist Grounded Theory, the study combines two phases of data collection: Phase I (2020–2022), comprising eight actors and documentary sources, and Phase II (2025–2026), comprising six semi-structured interviews with institutional actors (two public institutions, three non-governmental organisations, and one civic initiative).

The findings reveal four distinct trajectories of institutional adaptation: recovery (non-governmental organisations), transformation (Prefecture institution), legitimised reversibility (Directorate for Social and Medical Assistance), and latent resilience (civic initiatives). The central contribution of the article is the development of a model of adaptive cross-sectoral coordination as an explanatory mechanism of differentiated institutional adaptation. The analysis demonstrates that the same pandemic shock produced divergent long-term trajectories depending on each actor's mandate and structural position within the institutional field.

Keywords: institutional resilience, inter-institutional collaboration, social services for older people, Grounded Theory, COVID-19 pandemic.

* PhD Candidate, Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca, Doctoral School of Sociology, e-mail address: simona.serban@ubbcluj.ro.

** Professor Emerita, PhD, Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Sociology and Social Work, e-mail address: maria.roth@ubbcluj.ro.

INTRODUCTION

The COVID-19 pandemic constituted the most severe test of institutional resilience for European social care systems in recent decades. In Romania, where chronic underfunding and fragmentation of the social sector had already been well documented (Roşu & Petrescu, 2021), the crisis simultaneously amplified structural vulnerabilities and compelled unprecedented forms of inter-institutional collaboration (Adăscăliţei *et al.*, 2020). Three years after the end of the state of alert (March, 2022), the central question is no longer whether institutions survived the crisis, but what remains, three to five years later, of the inter-institutional collaborative capacities developed during that period – as distinct from the general institutional survival of the organisations themselves.

This question has not yet received systematic answers in the Romanian social work literature. Existing studies on the institutional response to the COVID-19 pandemic (Chirugu & Damean, 2023; Roşu & Petrescu, 2021) have focused predominantly on the acute crisis phase, without adopting a longitudinal perspective capable of tracing institutional trajectories beyond the emergency. International research (Carroll *et al.*, 2025; Li, 2026) suggests that post-pandemic institutional resilience is structurally heterogeneous; however, the mechanisms generating this heterogeneity have rarely been investigated empirically in the context of Romanian social services.

Comparative evidence from other national contexts supports this heterogeneity: in the United States, (Fleming *et al.*, 2024) show that pre-existing relational capital and system-alignment investments made prior to the pandemic were decisive predictors of organisational and community resilience during COVID-19, while (Pfaff *et al.*, 2022), studying long-term care organisations in Germany, similarly link systemic agency capacity to the maintenance of person-centred care under crisis conditions. Longitudinal evidence tracing institutional trajectories beyond the acute crisis phase remains scarce even in this international literature – a gap to which the present article's added value, situated in a semi-consolidated Eastern European democracy, directly responds.

This article addresses this gap through a qualitative study with a longitudinal perspective (2018–2025), conducted in Cluj-Napoca and grounded in constructivist Grounded Theory (Charmaz, 2014). The central contribution of the article is the development of an analytical model of adaptive cross-sectoral coordination, constructed inductively from a comparative analysis of interviews and institutional documents. The model explains how the same pandemic shock produced differentiated institutional trajectories depending on actors' mandates and structural positions within the institutional field.

1. THEORETICAL FRAMEWORK

1.1. NEO-INSTITUTIONAL THEORY AND CRISIS-INDUCED CHANGE

Neo-institutional theory (DiMaggio & Powell, 1983; Scott, 2014) posits that organisations adopt similar practices under the influence of three types of isomorphic pressure: coercive, mimetic, and normative. In the context of crisis, such pressures may intensify, generating conditions conducive to accelerated institutional change.

Applied to the present study, the neo-institutional framework provides an interpretive lens for understanding the differences observed across organisations. Some actors integrated pandemic-era practices into permanent organisational infrastructures, whereas others reverted to pre-existing operational logics once the crisis pressure subsided. In this sense, the key analytical variable is not the type of institutional pressure alone, but the depth of institutional change that these pressures generate.

Theoretical approaches applied to social work emphasise the centrality of collaboration within systemic perspectives on social intervention. Social workers interact continuously with beneficiary networks, professional colleagues, and partner agencies. This perspective supports the interpretation that pre-pandemic institutional-relational capital functioned empirically as a structural resource that could be rapidly activated under crisis conditions.

1.2. COLLABORATIVE GOVERNANCE AND COLLECTIVE IMPACT

The concept of collaborative governance describes institutional arrangements in which public and non-state actors participate directly in joint decision-making processes, with the aim of producing outcomes that no single actor could achieve independently (Ansell & Gash, 2008).

Similarly, the *Collective Impact model* (Kania & Kramer, 2011), characterised by a shared agenda, mutually reinforcing activities, continuous communication, and the presence of a backbone organisation, provides a useful analytical framework for interpreting several collaborative configurations documented in this research. Importantly, these collaborative forms emerged empirically rather than being designed through explicit application of the model, suggesting that similar coordination logics can arise inductively under conditions of crisis.

1.3. ORGANISATIONAL RESILIENCE: TYPOLOGIES

A recent conceptualisation of institutional resilience distinguishes three fundamental components: absorption, adaptation, and transformation (Li, 2026). The empirical findings of the present research extend this typology by introducing a fourth form, latent resilience, which refers to mobilisation capacities that do not become formally institutionalised but remain available for reactivation in subsequent crisis contexts.

This extension highlights the importance of recognising resilience not only as an observable organisational outcome but also as a latent structural capacity embedded in relational networks.

Terminological clarifications. Several analytical terms used throughout this article require explicit definition. Structural positioning refers to an actor's location within the institutional field, defined jointly by its formal mandate, its access to resources, and its temporal horizon of action (short-term operational versus long-term coordinating mandates). Behavioural alignment refers to the observable convergence of organisational practices around shared informal norms of collaboration (e.g., response times, communication channels), without this convergence being formally codified in procedures. Intensive collaboration refers to a high frequency and density of inter-organisational interactions during the acute crisis phase, regardless of whether these interactions were later institutionalised. Shared standards refer to informally converging professional expectations regarding acceptable collaborative practice, generated through repeated interaction rather than through formal accreditation processes. Partial institutional sedimentation refers to the retention of a subset of crisis-era practices (typically digital communication routines) within routine organisational functioning, in contrast to total sedimentation, in which the entire repertoire of crisis-era practices becomes durably embedded, and to the absence of sedimentation, in which practices are fully discontinued. These distinctions are applied consistently in the analysis developed in Sections 3 and 4.

2. METHODOLOGY

The research employed a qualitative design with a longitudinal perspective, grounded in constructivist Grounded Theory (Charmaz, 2014), and organised into two phases of data collection and analysis.

Phase I (2022) combined several complementary sources of qualitative data: a semi-structured interview with the representative responsible for pandemic coordination, the city manager at the time, within the Cluj County Prefecture institution, subsequently reconstructed as a Grounded Theory analytical memo and validated through a written confirmation; analytical memos and documentary analysis covering six informal civic initiatives active in Cluj-Napoca during the pandemic – *Un Singur Cluj*, a civic solidarity platform uniting cultural organisations, local authorities, and civil society; *Vă ajutăm din Cluj*, a community volunteering network focused on elderly and vulnerable persons; *SuperMed*, a community medical assistance initiative; *Beard Brothers*, a specialised volunteering organisation; *CERT Transilvania*, a qualified emergency response association; and *Rescue 4&4*, a logistics and transport volunteering initiative – to which the researcher had direct observational access between 2020 and 2022 through her professional background in community development; and pilot testing of the research instruments with an external participant.

Phase II (2025–2026) comprised six semi-structured formal interviews with institutional actors in Cluj-Napoca, selected through theoretical sampling: two actors from the public sector (the Cluj County Prefecture institution and the Directorate for Social and Medical Assistance – DASM Cluj-Napoca), three non-governmental organisations providing community-based services for elderly people, and one informal civic initiative. This analysis is based on the sample available at the time of writing; the broader doctoral research project, of which this article presents a part, has since continued to expand the Phase II sample through additional interviews. NGOs were selected as key actors because, in the Romanian context, they represent the primary providers of home-delivered meals, home care, social canteen services, and socialisation programmes for elderly people – services whose continuity during the pandemic depended directly on inter-institutional collaboration and whose adaptive capacity is therefore central to the research question. Across both phases, a total of fourteen participants and data sources were included. The semi-structured interview guide addressed six principal themes: forms of inter-institutional collaboration and coordination during the pandemic and post-pandemic periods; structural difficulties and blockages affecting collaboration; the involvement of volunteers and civic actors; the continuity of services; institutional memory of pandemic-era innovations; and post-pandemic institutional adaptation. Interviews were conducted face-to-face or online (via Teams/Zoom), according to participants' preference, between September 2025 and March 2026, and lasted 60 to 75 minutes on average. All interviews were audio-recorded with participants' explicit consent, transcribed verbatim, and returned to participants for member checking; five of the participants reviewed their transcripts and confirmed their accuracy, and one participant requested the anonymisation of a specific passage, a request that was respected.

Researcher's positioning. The lead researcher holds a professional background in community development and had direct, non-research engagement with several actors in the Cluj-Napoca institutional ecosystem between 2020 and 2022, prior to the start of the doctoral research. This prior familiarity is treated in this study as an analytical resource consistent with the concept of insider knowledge (Charmaz, 2014), facilitating access to participants and a nuanced understanding of institutional context. It was also treated as a potential source of interpretive bias, managed through explicit reflexive strategies: systematic use of Grounded Theory analytical memos to examine the researcher's own expectations and interpretations, member checking of intermediate interpretations with participants, triangulation of data across multiple sources, and a deliberate temporal distance between data collection and the final analysis. The researcher's epistemic position is best described as that of a partial insider – familiar with the field but without a formal role within the investigated institutions.

Data analysis followed the standard stages of Grounded Theory: open coding (forty-seven initial codes), axial coding, and selective coding. Within the Grounded

Theory framework, an analytical family refers to a cluster of conceptually related codes organised around causal and conditional relationships identified inductively in the data.

Axial coding generated six analytical families: *Family A (Inter-institutional Collaboration)* includes codes relating to the type, frequency, degree of formalisation, and measurable outcomes of collaboration. *Family B (Structural Barriers)* includes codes relating to funding constraints, institutional bureaucracy, and resistance to change. *Family C (Crisis as Catalytic Factor)* includes codes relating to the rapid activation of collaboration, departures from formal procedures, and resources mobilised through informal networks under emergency conditions. *Family D (Institutionalisation and Persistence)* includes codes relating to the continuation of pandemic-era collaborations and the conditions under which they were maintained. *Family E (Institutional Resilience)* includes codes relating to types of post-crisis adaptation and the mechanisms through which they occurred. *Family F (Actor Profiles)* includes codes relating to structural positions and differing institutional mandates of actors within the institutional field.

The central category resulting from selective coding was identified as adaptive cross-sectoral coordination, conceptualised as a mechanism of differentiated institutional adaptation.

The research was approved by the Ethics Committee of Babeş-Bolyai University, Faculty of Sociology and Social Work (Approval no. 227/26.03.2026). This approval covers the active data-collection stage of Phase II (2025–2026) and the systematic analytical work underlying the study. The broader longitudinal research project began in October 2019, when the author enrolled in the doctoral programme. The semi-structured interviews conducted in Phase I (2022) were carried out within the doctoral process, under the periodic supervision of the guidance committee, alongside documentary collection and direct field observation; an initial thesis draft was produced and reviewed by the committee in the same year. Following the formal ethical approval obtained in March 2026, the author carried out systematic Grounded Theory memoing – a structured process of reconstructing and reconceptualising the Phase I material through a constructivist Grounded Theory lens, consistent with the adopted methodology – in parallel with Phase II data collection (six formal semi-structured interviews, 2025–2026). This sequence reflects standard practice in longitudinal qualitative research, in which formal ethical protocols govern the active phase of direct data collection, while the analytical reconceptualisation of earlier material is carried out as an integral part of the same research project. Written informed consent was obtained from all Phase II participants prior to interview. Data are stored on secure servers accessible only to the researcher and will be fully anonymised prior to archiving upon completion of the doctoral thesis. The municipality of Cluj-Napoca is explicitly identified throughout this article because the documentary sources used are public and independently verifiable (institutional reports, official documents, and publicly

available information regarding the civic initiatives analysed). Anonymisation applies exclusively to individual interview participants, whose identities are protected through role-based codes (e.g., PUB-01, ONG-01) and cannot be reconstructed from the text.

3. RESULTS: COLLABORATIVE PRACTICES IN CLUJ-NAPOCA (2018–2025)

3.1. THE PRE-PANDEMIC ECOSYSTEM AND LATENT RELATIONAL CAPITAL

In the pre-pandemic period (2018–2019), social services for elderly people in Cluj-Napoca operated within a relatively stable yet structurally fragile institutional ecosystem, characterised by the absence of formal inter-institutional coordination mechanisms. Relationships among actors existed; however, active collaboration remained limited.

Chronic underfunding represented a persistent structural feature of this ecosystem. The coordinator of an organisation providing home-delivered meals described this constraint clearly: “The subsidy covers less than half of what the service actually costs. We get the rest from other sources, European projects, donations, fundraising events. We have been operating this way for years; the pandemic didn’t bring anything new.” (NGO Coordinator, home-delivered meals service, Phase II interview, 2025)

Empirical material from Phase I allows for the reconstruction of a pre-pandemic context in which institutional actors were familiar with one another, even in the absence of an active collaboration. A coordinator with extensive experience in integrated services described this period as follows: “We had known each other for years. Each of us was doing our own job – there was no formal collaboration – but we knew exactly who to call if a specific need arose, and we were confident we would receive a response. That was what mattered most.” (NGO Coordinator, integrated services, Phase I interview, 2022)

This statement does not describe operational collaboration, but rather accumulated professional familiarity, characterised by mutual recognition of roles, responsibilities, and institutional limits. Comparative analysis of interviews conducted during Phase I indicates that this familiarity was widespread among actors, regardless of their institutional sector.

Data collected during Phase II (2025–2026) retrospectively confirm the importance of this relational foundation. Several participants emphasised that, once the crisis began, it was unnecessary to establish new relationships or negotiate legitimacy: “There was no need for introductions or explanations. We already knew who does what.” (Social services Coordinator, Phase II interview, 2025)

Taken together, these empirical fragments suggest the existence of latent relational capital, defined as pre-existing professional relationships that had not been operationalised prior to the crisis. This capital did not emerge from formal collaboration policies, but accumulated gradually through years of institutional co-presence within a relatively stable field.

From an analytical perspective, the existence of latent relational capital constituted the critical initial condition that enabled the rapid activation of collaboration during the pandemic. Trust developed through repeated professional interactions significantly reduced the transaction costs associated with emergency coordination and facilitated the immediate mobilisation of available resources.

In summary, the pre-pandemic period is empirically characterised by institutional stability, chronic structural underfunding, and the presence of latent relational capital. The findings indicate that the pandemic functioned as a triggering event that activated this latent relational capital, transforming long-standing professional familiarity into operational collaboration.

This trajectory analysis should also be read against the evolving environment in which these organisations operated across the three periods studied. The legal and funding framework – Law no. 292/2011 on social assistance, Law no. 17/2000 on social assistance for older people, and Law no. 34/1998 on subsidies for accredited non-governmental providers – remained largely stable in its structural features throughout 2018–2025, meaning that the divergent trajectories documented below cannot be attributed to changes in the regulatory environment itself. What did change across periods was the intensity of external pressure (pre-pandemic stability, pandemic-era emergency, post-pandemic normalisation) and, more recently, the emergence of the 2022 refugee crisis as a distinct, non-pandemic stress test, discussed separately in Section 4.4. The relative stability of the legal environment strengthens the inference that the differentiated trajectories observed are attributable primarily to actors' structural positioning rather than to exogenous shifts in the regulatory field.

3.2. FORMS OF COLLABORATION DURING THE PANDEMIC (2020–2022)

The empirical material indicates the simultaneous emergence of multiple coordination mechanisms that operated in parallel and mutually reinforced one another. This analytical typology was not formulated *a priori* but emerged inductively from the axial coding process. Of the six analytical families generated (described in Section 2), the most directly relevant to understanding the forms of pandemic-era collaboration are Family C and Family A.

Family C (Crisis as Catalytic Factor) explains why and how collaboration was activated, encompassing codes relating to rapid activation, departures from formal procedures, and resources mobilised through informal networks under emergency conditions. Family A (Inter-institutional Collaboration) describes the forms that collaboration assumed and their observable effects, including codes relating to collaboration type, frequency, degree of formalisation, and measurable outcomes. The remaining four analytical families (B, D, E, and F) underpin the analysis developed in Sections 3.3 and 4.

The three forms of collaboration identified did not operate independently but coexisted and reinforced one another throughout the pandemic period.

3.2.1. VERTICAL COORDINATION: THE ROLE OF THE PREFECTURE INSTITUTION

The pandemic triggered a rapid reconfiguration of the operational dynamics of the Prefecture institution. A representative described this transformation in practical terms: “A greater number of meetings, but online, operational, dynamic, with faster solutions.” (Representative, public coordination institution, Phase II interview, 2026)

The importance of pre-existing relational capital is reflected directly in participants’ accounts, which emphasised that institutional partners already possessed knowledge of one another’s roles: “We knew who to call, without needing to introduce ourselves.” (Representative, public coordination institution, Phase II interview, 2026)

The 2020 Annual Report of the Cluj County Prefecture institution provides documentary confirmation of this collaborative mobilisation, noting that: “whether we speak of the staff of territorial structures [...] or of citizens and civic initiatives, we all played an important role in combating the COVID-19 pandemic,” and that “the positive results recorded at the level of Cluj County are the consequence of this united front, of inter-institutional and interpersonal cooperation, and of the rapid and articulated response to the challenges we faced in 2020.” (Instituția Prefectului – Județul Cluj, 2020)

Institutional documentation further records the development of three public information and prevention guides on COVID-19, addressed to patients, employers, and individuals placed in isolation or quarantine (Instituția Prefectului – Județul Cluj, 2020).

From an analytical perspective, vertical coordination functioned as a legitimisation node: it provided an institutional framework and facilitated access to resources, while the concrete implementation of interventions was carried out by other actors within the ecosystem.

3.2.2. HORIZONTAL COORDINATION: INFORMAL CIVIC INITIATIVES

Distinct from vertical coordination, the empirical material indicates the emergence of horizontal coordination forms based on informal civic initiatives, which were constituted spontaneously at the onset of the pandemic. Six such initiatives were active in the Cluj-Napoca ecosystem: *Un Singur Cluj*, a civic solidarity platform uniting cultural organisations, local authorities, and civil society; *Vă ajutăm din Cluj*, a community volunteering network focused on elderly and vulnerable persons; *SuperMed*, a community medical assistance initiative; *Beard Brothers*, a specialised volunteering organisation; *CERT Transilvania*, a qualified emergency response association; and *Rescue 4&4*, a logistics and transport volunteering initiative. A civic coordinator described the mechanism of rapid mobilisation as follows: “The actors already knew each other; the crisis

simply activated something that was already there.” (civic initiative coordinator, Phase II interview, 2026)

Documentary analysis conducted during Phase I demonstrates that members of these initiatives had previously collaborated in cultural or civic projects, enabling rapid mobilisation without prior negotiation. Internal Report SAPV no. 809/2020 (Direcția de Asistență Socială și Medicală Cluj-Napoca, 2020) confirms that these initiatives functioned as active partners within the coordination network, contributing to increased service coverage rates.

From an analytical standpoint, these initiatives operated according to principles consistent with the Collective Impact model (Kania & Kramer, 2011) including a shared agenda, continuous communication, and functional complementarity. Importantly, these coordination structures emerged empirically rather than through deliberate prior design.

The latent resilience illustrated by these initiatives represents a form of operational capacity that remains largely invisible within conventional institutionalisation indicators, yet can be empirically observed through the reactivation of civic networks in subsequent crisis contexts.

3.2.3. OPERATIONAL COLLABORATION: DIRECT SERVICES FOR ELDERLY PEOPLE

A third documented form of collaboration involved direct service delivery, producing measurable outcomes for elderly beneficiaries – operationalised in this study through institutional indicators of service coverage and response capacity (number of persons reached, response time, and continuity of provision), as reported by professionals and documented in institutional records, rather than through beneficiaries’ self-reported experience (see the Limitations section). The partnership between the Directorate for Social and Medical Assistance (DASM Cluj-Napoca) and the Inspectorate for Emergency Situations (ISU) for home vaccination of immobilised elderly persons represents one of the most concrete examples.

The DASM coordinator described the partners’ proactive engagement: “They came to us before we had even asked for support and placed all their resources at our disposal without any need for negotiation.” (DASM Cluj-Napoca coordinator, Phase II interview, 2026)

Internal Report no. 809/2020 (Direcția de Asistență Socială și Medicală Cluj-Napoca, 2020) confirms that more than 1,400 immobilised elderly persons received home vaccination services in 2021. The campaign initially operated with a single ambulance, progressing from approximately twelve to twenty-four vaccinations per day, as described by the coordinator: “There was just one ambulance. At first, they managed to vaccinate twelve people a day at home; later we scaled up to twenty-four.” (DASM Cluj-Napoca coordinator, Phase II interview, 2026)

Additional operational collaborations included partnerships with the hospitality sector (HoReCa) for the preparation of home-delivered meals and the development of digital literacy programmes for elderly beneficiaries. The coordinator of the home-delivered meals service explained the rapid adaptation mechanism: “The HoReCa partners had empty kitchens. We suggested they prepare meals for us. They agreed immediately.” (NGO coordinator, home-delivered meals service, Phase II interview, 2025) As a result of this collaboration, the number of beneficiaries increased from 25 to 140 within seven days.

The same internal report documents digital literacy initiatives that provided online counselling to 853 elderly beneficiaries, while weekly courses reached approximately 280 participants per month. The DASM coordinator described the lasting institutional effect:

The most persistent outcome was digitalisation – the capacity to communicate and transmit information without requiring physical presence. Although the intensity of digital interaction declined after the crisis phase, this capacity remained integrated into institutional practice. The coordinator noted, however, that direct interaction continues to be more important than the simple transmission of information in social work practice. (DASM Cluj-Napoca coordinator, Phase II interview, 2026)

3.3. POST-PANDEMIC RESILIENCE: DIFFERENTIATED TRAJECTORIES

Analysis of Phase II data (2025–2026) indicates that identical collaborative mechanisms generated divergent post-pandemic outcomes depending on actors’ structural positions within the institutional field. The four trajectories identified do not represent distinct forms of collaboration but rather different patterns of institutional adaptation produced by the same pandemic shock, with collaboration functioning throughout as a catalytic mechanism.

Recovery. Non-governmental organisations demonstrated resilience through recovery, defined as the restoration of service capacity to pre-pandemic levels accompanied by the consolidation of relational capital. This trajectory does not indicate the absence of change but rather a return to operational functionality enriched by strengthened inter-organisational trust accumulated during the crisis.

One coordinator articulated the principle guiding post-pandemic collaboration: “We have no competition, and what matters is that each beneficiary receives what they need.” (NGO coordinator, integrated services, Phase II interview, 2026)

A secondary empirical element supporting this trajectory is the documented expansion of post-pandemic socialisation services: “The group doubled compared to before – people felt the need for contact after the isolation.” (NGO Coordinator, integrated services, Phase II interview, 2026)

In this case, recovery does not represent a simple return to the status quo but rather a restoration of functional capacity supported by enhanced relational resources.

Transformation. The Prefecture institution illustrates resilience through transformation, identified in this study as the rarest and structurally most consequential trajectory. Here, crisis-induced coordination practices were retained and reconfigured as transferable institutional capacities.

A representative described the pandemic retrospectively as a form of institutional rehearsal: “When the refugee crisis came, we knew exactly what to do.” (Representative, public coordination institution, Phase II interview, 2026) It should be noted that the Prefecture institution’s permanent legal mandate already includes responsibility for coordinating urgent state intervention at the territorial level: under Law no. 340/2004 on the institution of the prefect, the prefect chairs the County Committee for Emergency Situations, a standing coordinating role that predates and is independent of the COVID-19 pandemic. The transformation trajectory documented here therefore builds on – rather than departs from – this pre-existing legal mandate. It is important to note that the 2022 refugee crisis is referenced here strictly as evidence of the transfer and reactivation of coordination capacities built during the pandemic, not as a second object of empirical analysis in its own right: the interviews and documentary sources analysed in this article concern the actors’ collaboration during and after the COVID-19 pandemic specifically, and the refugee crisis is treated as an external validation point for the durability of the capacities described, arising in a different institutional and geopolitical context that falls outside the scope of the present study’s research questions.

This interpretation is consistent with documentary evidence from 2020, in which the institution defined itself as: “a catalyst between local public authorities and the other structures on the front line,” while attributing successful crisis management explicitly to inter-institutional and interpersonal cooperation. The intention to convert crisis experience into long-term institutional capacity was formulated explicitly: “We will continue to identify development opportunities that will make us better prepared in the future when facing similar situations.” (Coordinator of pandemic coordination, Cluj County Prefecture institution, Phase I interview, 2020)

Transformation, in this context, represents not merely the persistence of collaborative practices but their integration into the institutional repertoire as reusable governance infrastructure.

Legitimised Reversibility. The Directorate for Social and Medical Assistance (DASM Cluj-Napoca) illustrates legitimised reversibility, a trajectory characterised by the structured discontinuation of emergency-phase collaborations following the end of the crisis.

A representative articulated this logic clearly: “The emergency passed, and it was natural for the collaborations associated with it to end as well. Services reorganised to normal parameters, back to pre-pandemic volumes.” (DASM Cluj-Napoca Coordinator, Phase II interview, 2026)

This trajectory should not be interpreted as a failure of institutional capacity or commitment. Rather, it reflects a structural consequence of the institution's operational mandate. Reversion to established routines is perceived internally as consistent with organisational mission and service logic.

Importantly, reversion was not total. A second institutional voice highlighted the persistence of selected capacities: "What we feel has remained is digitalisation – the need to communicate without travelling. Not at that level, but it has stayed." (DASM Cluj-Napoca Coordinator, Phase II interview, 2026)

This nuance indicates that even within trajectories of formal discontinuity, partial institutional sedimentation of technical and relational capacities can occur.

Latent Resilience. Informal civic initiatives illustrate latent resilience, defined as the preservation of relational and operational capacities without formal institutionalisation. Although these platforms did not evolve into permanent organisational structures, their underlying networks remained available for reactivation.

A coordinator described this characteristic explicitly: "The informal network remains latent and can be activated in other contexts whenever a new need arises." (Coordinator, civic medical assistance initiative, Phase II interview, 2026)

The absence of formal institutionalisation does not imply the disappearance of capacity, a distinction that differentiates latent resilience from other trajectories. The most direct empirical illustration of this pattern is the reactivation of the civic solidarity platform in 2022, during the Ukrainian refugee crisis, two years after the end of its pandemic activity: "We regrouped immediately – people knew each other, the informal structures were intact." (Representative, public coordination institution, Phase II interview, 2026)

Institutional documentation supports this interpretation. Internal Report no. 809/2020 (Direcția de Asistență Socială și Medicală Cluj-Napoca, 2020) confirms that civic initiatives functioned as active partners within pandemic coordination structures, their formal nomination constituting an institutional recognition of an otherwise informal capacity.

Cross-cutting Element: Documentation as a Structural Differentiator. A cross-cutting mechanism observed across trajectories concerns the role of documentation practices in shaping post-pandemic institutional outcomes. Organisations that systematically documented crisis-response practices retained access to operational knowledge and procedural memory. In contrast, organisations lacking systematic documentation faced the risk of losing previously developed capacities.

One coordinator articulated this vulnerability – the absence of any record of what had worked and what had not – directly: "We did not write down anywhere what has worked. If new people come along, they have to start from scratch." (NGO Coordinator, Phase II interview, 2025)

This finding highlights documentation not merely as an administrative activity but as a structural mechanism of institutional learning, shaping the persistence or erosion of institutional capacity.

Integrative Statement – The four trajectories identified, recovery, transformation, legitimised reversibility, and latent resilience, do not represent alternative forms of collaboration but distinct patterns of institutional adaptation generated by the same pandemic shock. Across all trajectories, collaboration functioned consistently as a catalytic mechanism rather than as an outcome in itself. This integrative observation provides the conceptual bridge to the interpretative analysis developed in the following section.

4. DISCUSSION

This section interprets the empirical findings in dialogue with the integrated theoretical framework, following the Grounded Theory logic oriented toward explaining mechanisms – what has worked, what hasn't, and why – rather than merely describing patterns. A necessary terminological clarification guides this interpretation: in the present study, inter-institutional collaboration is not conceptualised as an outcome in itself but as an explanatory mechanism of resilience, contributing to the emergence of differentiated forms of institutional adaptation.

4.1. ADAPTIVE CROSS-SECTORAL COORDINATION AS AN EXPLANATORY MECHANISM

The findings support the formulation of an explanatory mechanism designated as adaptive cross-sectoral coordination. This mechanism describes how collaboration, under crisis conditions, is rapidly activated through the mobilisation of latent relational capital, while the degree of post-crisis institutionalisation depends primarily on actors' structural positions rather than on the intensity of collaboration during the acute phase.

When interpreted through the lens of collaborative governance theory (Ansell & Gash, 2008), the empirical material from Cluj-Napoca confirms the importance of initial conditions, relational history, and prior collaboration experience. These elements facilitated rapid coordination and reduced the transaction costs typically associated with inter-institutional cooperation during emergencies.

However, the findings challenge a widely held implicit assumption within collaborative governance literature – namely, that intensive collaboration necessarily produces durable institutional outcomes. The model proposed here introduces a critical structural dimension: the actor's mandate and position within the institutional field condition the trajectory of post-crisis institutionalisation. In this sense, collaboration functions as a catalyst, but structural positioning determines the durability of its effects.

4.2. INSTITUTIONAL PRESSURES AND THE DEPTH OF CHANGE

The pandemic generated a simultaneous convergence of coercive, mimetic, and normative institutional pressures. Yet the empirical analysis demonstrates that the type of pressure alone does not sufficiently explain the depth of institutional change observed across actors.

Coercive pressures produced rapid compliance but were often associated with temporary adjustments rather than long-term institutional transformation. Mimetic pressures, particularly those involving the replication of perceived successful practices, proved more closely associated with durable institutionalisation processes. Normative pressures – such as professional expectations and shared standards – contributed to behavioural alignment but showed limited effectiveness in sustaining institutional memory under conditions of constrained resources. It should be noted that the non-governmental organisations included in this study are accredited social service providers under Law no. 34/1998, operating under formal licensing and quality-standard requirements; this accreditation status is itself a plausible structural source of the normative pressures observed, since accredited providers are already embedded in a shared professional and regulatory framework prior to any pandemic-specific collaboration.

The recurrent difficulty in consolidating institutional memory, particularly in organisations lacking systematic documentation practices, illustrates the limits of normative isomorphism in resource-constrained environments. These findings suggest that institutional resilience cannot be explained solely through the typology of pressures but must also incorporate structural and organisational capacity factors.

4.3. INSTITUTIONAL RESILIENCE AS AN ASYMMETRIC RESPONSE

One of the central theoretical contributions of this article lies in the empirical demonstration that institutional resilience exhibits a structurally asymmetric character. The same pandemic shock produced fundamentally different trajectories of adaptation – not primarily as a function of organisational competence or willingness, but as a consequence of actors' structural positions within the institutional field.

The concept of legitimised reversibility, identified in the case of DASM Cluj-Napoca, highlights a form of institutional adaptation that remains underexplored in existing literature. Within this trajectory, reversion to pre-crisis operational modes is not interpreted as institutional failure but as a structurally appropriate response aligned with the organisation's operational mandate.

This observation carries important implications for public policy design. Not all institutions are structurally oriented toward transformation, and attempts to impose uniform expectations of change may produce unintended inefficiencies.

Recognising differentiated institutional mandates allows for more realistic expectations regarding resilience pathways and policy outcomes.

4.4. INSTITUTIONALISATION THROUGH MISSION EXTENSION

The case of the Cluj Prefecture institution supports the formulation of a second mechanism: institutionalisation through mission extension, understood here as an extension in scope and intensity of an already-existing legal mandate (Law no. 340/2004) rather than the acquisition of an entirely new one. Unlike institutionalisation through routinisation – where practices become stabilised through repetition – this mechanism involves a cognitive reframing of crisis experiences as transferable institutional resources.

In this trajectory, coordination infrastructures developed during the pandemic were not limited to a singular emergency context but were incorporated into the institutional repertoire as reusable capacities. The reuse of coordination frameworks during subsequent crises, such as refugee response operations, illustrates how mission expansion can function as a pathway to medium-term institutional resilience.

This mechanism contributes to a more nuanced understanding of institutional transformation by emphasizing the role of institutional learning – not only as procedural adaptation, but as strategic reframing of institutional identity and scope.

4.5. IMPLICATIONS FOR THE THEORY OF COLLABORATION AND RESILIENCE

The analytical framework developed in this study intersects with several ongoing debates within institutional sociology and social policy research. By integrating empirical findings with theoretical interpretation, the article contributes to the literature in three main ways.

First, it demonstrates that collaboration alone is not a sufficient predictor of durable resilience. While collaboration functions as a catalytic mechanism during crises, its long-term institutional effects depend on structural positioning, organisational mandates, and resource availability.

Second, the study introduces the concept of asymmetric resilience as a structural property of institutional fields. Rather than assuming uniform responses to systemic shocks, this concept emphasises differentiated adaptation trajectories shaped by institutional diversity.

Third, the research provides an empirical application of the Collective Impact model (Kania & Kramer, 2011) within the context of a semi-consolidated democracy in Eastern Europe. In doing so, it extends the applicability of this model beyond its original formulation in deliberately planned collaborative initiatives, demonstrating its relevance in emergent, crisis-driven contexts.

5. CONCLUSIONS

This research demonstrates that post-pandemic institutional resilience in social services for older people exhibits a structurally asymmetric character. The same pandemic shock generated four distinct trajectories of institutional adaptation – recovery, transformation, legitimised reversibility, and latent resilience – differentiated not by actors' competence or willingness, but by their institutional mandates and structural positions within the institutional field. The analytical model proposed in this article, adaptive cross-sectoral coordination as a mechanism of asymmetric resilience, extends existing resilience typologies (Li, 2026) through the explicit incorporation of a structural dimension.

Beyond documenting institutional responses to COVID-19, this study's contribution is a transferable analytical model for understanding how collaborative capacities evolve after crisis conditions disappear – an explanatory model of institutional learning under asymmetric structural conditions, applicable beyond the pandemic context that occasioned it.

Importantly, the observed asymmetry should not be interpreted as a specific feature of the Romanian institutional context, but rather as a general property of structurally differentiated institutional fields. In systems where actors operate under distinct mandates, resource configurations, and authority structures, exogenous shocks such as pandemics are likely to produce heterogeneous institutional responses. The central contribution of this research lies not merely in documenting such differentiation, but in empirically identifying the mechanism through which it occurs, thereby advancing the explanatory potential of resilience research.

The findings also highlight the significance of collaboration as a catalytic mechanism rather than as an outcome in itself. While collaborative processes played a critical role in enabling rapid mobilisation during the crisis phase, their long-term institutional effects depended on structural conditions that shaped the persistence, transformation, or dissolution of collaborative arrangements. This distinction contributes to a more nuanced understanding of institutional resilience as a process conditioned by structural differentiation rather than uniform adaptive capacity.

Future research directions include extending the analytical framework to multi-municipal comparative studies, testing the proposed model across diverse post-socialist institutional environments, and integrating quantitative components capable of examining the distribution of resilience trajectories at broader systemic levels. Such extensions would allow the evaluation of the model's explanatory robustness across varied governance contexts.

The limitations of this study are acknowledged explicitly. The longitudinal perspective employed does not involve repeated interviews with identical individuals across time but rather follows the evolution of the same institutional field over a seven-year period. Additionally, the relatively limited sample size does not permit statistical generalisation. Instead, the transferability of findings follows

the principle of analytical generalisation (Lincoln & Guba, 1985), whereby theoretical insights derived from empirically grounded cases may inform understanding in contexts characterised by comparable structural configurations, relational dynamics, and crisis conditions.

A further limitation concerns the operationalisation of collaboration outcomes. Throughout this article, terms such as positive results, successful crisis management, and measurable outcomes of collaboration are operationalised through institutional and professional indicators – service coverage, response time, and continuity of provision – as documented in institutional reports and reported by professional coordinators. These indicators do not capture the subjective experience or evaluation of older beneficiaries themselves, who were not directly included in the sample. The definition of what counts as a favourable outcome in this study is therefore institutional and professional rather than beneficiary-centred, a limitation directly connected to the absence of older people's perspectives noted above.

REFERENCES

1. Adăscăliței, D., Raț, C., & Spătari, M. (2020). *Muncă și justiție socială: Îmbunătățirea protecției sociale din România*. [Work and social justice. Improving social protection in Romania] Editura Friedrich-Ebert-Stiftung România. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/16835.pdf>.
2. Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>.
3. Carroll, B.J., Brummel, L., Toshkov, D., & Yesilkagit, K. (2025). Multilevel governance and responses to the COVID-19 pandemic: A systematic literature review. *Regional and Federal Studies*, 35(2), 305–326. <https://doi.org/10.1080/13597566.2023.2292997>.
4. Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis* (2nd ed.). SAGE Publications.
5. Chirugu, G., & Damean, D.C. (2023). Covid and the social protection of the elderly in Romania. In *Economic Growth in the Conditions of Globalization* (pp. 332–340). <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.IV.2023.17.7>.
6. DiMaggio, P.J., & Powell, W.W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160. <https://doi.org/10.2307/2095101>.
7. Direcția de Asistență Socială și Medicală Cluj-Napoca. (2020). *Raport intern privind activitatea serviciilor sociale în perioada pandemiei COVID-19*. [Internal report on the activities of social services during the COVID-19 pandemic] Unpublished report.
8. Fleming, M.D., Safaeinili, N., Knox, M., & Brewster, A.L. (2024). Organizational and community resilience for COVID-19 and beyond: Leveraging a system for health and social services integration. *Health Services Research*, 59(S1). <https://doi.org/10.1111/1475-6773.14250>.
9. Kania, J., & Kramer, M. (2011). Collective impact. *Stanford Social Innovation Review*, 9(1), 36–41. https://ssir.org/articles/entry/collective_impact.
10. Li, Y. (2026). Unpacking resilience in public administration: Insights from a meta-narrative review. *Public Administration Review*. <https://doi.org/10.1111/puar.13947>.
11. Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. SAGE Publications.
12. Lomax, R. (2025). Capital, collaboration, and identity: A Bourdieusian analysis of social work in multi-disciplinary team practice. *The British Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf275>.

13. Pfaff, H., Pfortner, T.-K., Banaszak-Holl, J., Hu, Y., & Hower, K. (2022). Is the Systemic Agency Capacity of Long-Term Care Organizations Enabling Person-Centered Care during the COVID-19 Pandemic? A Repeated Cross-Sectional Study of Organizational Resilience. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(9), 5045. <https://doi.org/10.3390/ijerph19095045>.
14. Instituția Prefectului – Județul Cluj. (2020). Raport privind evaluarea activității desfășurate de Instituția Prefectului în anul 2020. [Report on the activity of the Prefect's Institution in 2020.] Unpublished internal report.
15. Rodat, S. (2016). *Teorii și modele în asistență socială*. [Theories and models in social work]. Editura Institutului Teologic Adventist, Cernica, Ilfov, Romania.
16. Roșu, L., & Petrescu, C. (2021). Social Services in Romania during COVID-19: Challenges and Institutional Responses. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 64, 75–91.
17. Scott, W.R. (2014). *Institutions and Organizations: Ideas, Interests, and Identities* (4th ed.). Sage Publications.

FROM ITALY TO ROMANIA: THE INVISIBLE RETURN OF ROMANIAN CARE WORKERS

MARIA SOLE VETTORE*

ABSTRACT

This research examines the return migration of Romanian women who spent over a decade working as live-in care workers in Italy¹. Drawing on ten narrative interviews conducted in the Moldova region of Romania, the study shifts the focus from migration as a failure of an individual's migratory project to a strategic life course stage, deliberately pursued by these women to ensure intergenerational social mobility. The findings reveal that while these women successfully return and reclaim domestic routines, relying on kinship support from their children and siblings, they face persistent socioeconomic marginalization. A critical pension gap emerges, the result of years of informal or grey labour in the Italian care sector leaving many with minimal financial security on the long term and in their older years. Furthermore, the research reframes the psychological distress of returnees not as a clinical pathology, but as a direct corporal cost of unregulated, high-intensity labour. Ultimately, the study highlights a triple absence, where returnees remain socially invisible and isolated, having fulfilled their familial mission at the expense of their own long-term structural well-being.

Keywords: return migration, care work, Italy Syndrome, transnational families, ageing.

INTRODUCTION

Migration is a dynamic social process that does more than relocate individuals; it fundamentally transforms power structures, roles and rights within the family left behind in Romania (Antman, 2013). In recent decades, the global landscape has

* PhD student at the University of Salamanca, e-mail address: mariasole.vettore@usal.es.

¹ Although “badante” remains the most common term in Italian public discourse for migrant care workers, this study avoids it due to its pejorative connotations, which have created unjust stigmatization of foreign-born women in domestic labour (Faso, 2008). The term's problematic nature was formally acknowledged in 2012 in the Carta di Roma media guidelines, and more recent labour contracts have replaced it with the more neutral “assistente familiare” (Associazione Carta di Roma, 2012).

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXVII, nr. 3–4, p. 163–184, București, 2026

DOI: 10.59277/RJSoc.2026.3-4.02

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

seen a significant shift toward feminized migration, where women have become the primary breadwinners, navigating the complex “*global chain*” (Parreñas, 2001). This phenomenon is perhaps nowhere more visible than in the corridor between Romania and Italy, where the individual aspirations of women for economic independence have become inextricably linked to the structural stability of the Italian family (Sciortino, 2009; Vlase, 2006).

The roots of this movement lie in the radical transformation of Romania following the collapse of the Ceaușescu regime in 1989 (Sandu *et al.*, 2004). Once a nation where emigration was strictly prohibited, Romania transitioned into a primary country of origin for the workforce employed in the domestic and care sectors of several Western European economies, with migration serving as response to the home country’s systemic economic instability and changing social aspirations (*Ibidem*). While initial migration flows were male-dominated, a decisive gender shift occurred at the turn of the century (Balcanu, 2009; Ban, 2012; Vlase, 2006). As Italy faced a profound care gap – driven by demographic decline, the absence of adequate state-provided elderly care, and families’ growing reliance on privately-hired caregivers – qualified Romanian women, many of whom were mothers and wives in their 40s, filled this void by becoming the subsidiary pillars of the Italian welfare model (Cingolani, 2009a; Cozzi, 2019).

For many of these women, the migratory project involved significant de-skilling, as professionals such as engineers or managers found themselves relegated to the domestic care sector of another country, a field often characterized by informal *grey* labour and high relational density (Schroot, 2022; Catanzaro, Colombo, 2009). They lived a transnational paradox: renouncing the direct care of their own families in Romania to provide intensive care for others in Italy (Ambrosini, 2015; Ascione, 2012). This long-term separation often resulted in a care drain and persistent feeling of maternal guilt, even as these women successfully served as the main breadwinners for their households back home (Baldassar, Baldock, Wilding, 2007; Parreñas, 2005).

This cohort, having dedicated decades of labour migration, is now entering a new life course stage – that of return migration – shaped by the convergence of individual circumstances (such as advancing age and competing caregiving duties) and broader contextual factors, including the disruptive effect of the COVID-19 pandemic on the mobility and working conditions of migrant care workers (Porumbescu, 2022; Saghin *et al.*, 2025). While traditional economic models often framed the return to the homeland as a failure of the migratory project (Sjaastad, 1962; Todaro 1969) contemporary research views it as strategic and linear realignment (Cassarino, 2004; Durand, 2006). For these women, the decision to return is rarely abrupt, nor is it driven by a single cause. It typically results from the interplay of multiple, often interconnected factors: the achievement of specific family goals, such as completing their children’s education; the onset of personal health problems; and the desire to grow old in a culturally familiar environment – often reinforced by the simultaneous need to care for aging family members back home.

The article explores the lived experiences of these returning caregivers as they navigate the transition from migrants in Italy back to local residents in Romania, by examining their motivations, the pension gap resulting from periods of informal or irregular labour in Italy², and their identities and well-being in a homeland that remained their emotional and symbolic center throughout their years abroad.

THEORETICAL FRAMEWORK: RETURN MIGRATIONS THEORIES

Return migration has traditionally been read through an economic, cost-benefit lens, in which migrants are expected to return back home once the advantages that motivated their initial mobility have eroded (Sjaastad, 1962; Todaro, 1969; Durand, 2006). This framing, however, tends to reduce migrants to temporary economic agents, whose presence in the host society is legitimized only for as long as their labour is needed (Sayad, 2002), a reading that resonates strongly with the position occupied by care workers, whose employment is itself structurally precarious and contingent. Subsequent scholarship has moved away from this success/failure dichotomy, proposing instead an open-ended, transitional-mobility approach in which return is one stage within a broader and non-linear labour trajectory, shaped by socio-economic and structural constraints as much as by personal circumstances (Bermudez, Paraschivescu, 2020; Cassarino, 2004). Within this trajectory, the segmentation of labour market plays a decisive role: Romanian care workers entered a sector characterized by informality, low regulation and high relational density (Catanzaro, Colombo, 2009), a positioning that produced significant occupational de-skilling for women who had previously held qualified professional roles in Romania (Schroot, 2022). This structural confinement to a single, low-status labour niche – rather than a gradual loss of motivation to remain abroad – is what frames the analysis of return developed in this article.

However, the return decision-making process is further complicated by the migrant's inclusion in various social systems and the structural conditions of both the home and host societies (Hunter, 2010). At the household level, theories like the New Economics of Labour Migration (NELM) highlight that return is often a collective strategy for risk-sharing, made once remittances have fulfilled their

² According to participants' narratives, all women in the sample reported having worked without a formal contract at the outset of their employment in Italy. Their subsequent trajectories varied considerably: some eventually regularized their position, others worked in "grey" arrangements combining contracted and undeclared hours, while most ultimately secured stable contracts. As my research is based on qualitative narrative interviews rather than a structured survey, precise quantitative data on the duration or proportion of informal work for each participant are not available.

intended function as a financial safety net for the family, rather than a purely individual economic choice (Stark, 1991). At the macro-level, migrants are often constrained by the host country's requirements for inclusion in healthcare and administrative organizations. For older migrants, the need for continuity in medical treatment or the management of pension "paperwork" frequently necessitates regular back-and-forth travels, as the host country's welfare systems may offer greater security than those in the home country (Hunter, 2010).

While foundational theories originally conceptualized return migration through a binary lens – framing it strictly as either the successful completion or the failure of the migratory project – more recent studies have increasingly emphasized the fluidity and multidimensionality of the phenomenon. In particular, some studies have shown that return migration is not merely the failure of a migratory project, but is driven by far more complex motivations, situated within both individual and social dimensions of the migrant's life. Building on this shift, and drawing on a life course perspective (Elder, 1998), this article shows how return is not simply a geographic relocation, but a continuous negotiation of belonging – shaped by the practical need for systemic inclusion and by the enduring, symbolic pull of "home" (Bermudez, Paraschivescu, 2020; Hunter, 2010).

CONTEXTUAL FRAMEWORK: RETURN MIGRATION OF ROMANIANS

Building upon the shifting theoretical paradigms previously outlined, the case of Romanian return migration illustrates the practical reality of "dynamic return" (Cingolani, 2025a). Behavioural patterns among this group are characterized by a "layered approach to mobility", whereby returnees often maintain transnational social fields through regular visits, strong family networks abroad, and the transfer of social remittances, such as ideas, values, and behaviours acquired in the host country (Cingolani, 2025c). Many returnees exhibit a "cosmopolitanism of return" or a culture of diversity, possessing a heightened empathy toward other mobile subjects, such as refugees, due to their own experiences of exclusion and contact with multicultural environments abroad (Ciobanu, 2015). However, the reintegration process is often fraught with public stigmatization. Returnees have historically been disparaged as *căpșunari* ("strawberry pickers"³) or, during the pandemic, unfairly blamed for the spread of COVID-19 and characterized as social parasites who drain local welfare systems they did not contribute to (Cingolani, 2025a).

³ This term reflects a public perception that stigmatized the low prestige of manual labour performed abroad, as well as the crude and ignorant behaviours that returning migrants were believed to have adopted (Cingolani, 2025b).

In recent decades, Romanian return migration has shifted from an occasional event to a structural phenomenon (Anghel, Coşciug 2018; Stănculescu, Stoiciu, 2012). Between 2010 and 2024, more than 20% of the entire Romanian population has had work-related mobility experiences abroad (Anghel, Coşciug, 2018). Estimates suggest that between 2015 and 2017, the annual number of returnees from European countries back to Romania fluctuated between 160,000 and 200,000 people per year (OECD, 2019). A significant demographic shift occurred in 2022, which marked the first year since Romania's EU accession that returns exceeded departures, with a positive balance of approximately 85,000 persons (Cingolani, 2025b). This trend continued with positive balances of 66,000 in 2023 and 26,200 in 2024. In specific rural micro-regions, such as Borşa (Maramureş), it is estimated that 50% to 80% of the active population lives in Italy, though they return frequently for summer and winter holidays (Cingolani, 2025b).

As previously underlined, Italy represented one of the most attractive destinations for Romanian migrants. This was due, among other things, to the linguistic proximity between Italian and Romanian, the country's large informal economy, and the dense bilateral economic links built up over the years. However, while these structural and economic factors explain the initial motivation that drew Romanian women into Italy's informal care sector, they do not fully account for the eventual decision to leave it. Ionela Vlase (2013) argues that the return migration of women is often shaped by patriarchal bargaining and specific family life plans. While men often return to set up their own businesses in construction or agriculture, women frequently face marginalization in the local labour market upon return, finding that the domestic skills they used in Italy do not translate into local paid work (*Ibidem*). For many women, the decision to return is not a personal desire, but a compromise to avoid family conflict. Ionela Vlase (*Ibidem*) reports one woman's account of returning because her husband was "too devoted to his country", a justification the author interprets not as women's innocence but as a conscious strategy to conceal their awareness of the asymmetries involved. Elsewhere in her study, she notes that couples often time their return to coincide with their children's transition between school cycles. For women who returned within the family unit, and specifically those with daughters, the re-imposition of patriarchal authority at home constrains their own emancipation. Unable to pursue self-determination themselves, these women instead use social remittances as a form of resistance: they maintain transnational affective ties through regular calls with their former Italian employers, while also seeking to transmit the autonomy and knowledge they gained in Italy to their daughters. Furthermore, they often prioritize investing in their daughters' human capital, encouraging them to seek higher education and independent careers to escape the subordination they have experienced (Vlase, 2013).

METHODS: A QUALITATIVE APPROACH

This section outlines the methodological choices underpinning the fieldwork, with particular attention to how the interview protocol was designed to capture participants' occupational trajectories. Data collection took place between February and June 2025 in Iași and its surrounding rural counties, a north-eastern Romanian region with historically high emigration rates (Vietti, 2019) and a well-documented tradition of labour mobility toward the Italian domestic and care sector (Cozzi, 2019; Marchetti, 2016).

A qualitative, biographical approach was adopted (Cardano, 2011), through semi-structured, in-depth interviews lasting between one and two hours (Atkinson, 2002) – beyond reconstructing participants' life histories, the interview guide was specifically designed to probe the material conditions of their employment abroad – contract status, remuneration, working hours, and continuity or interruption of professional roles held prior to migration – in order to reconstruct a pattern of occupational segregation and de-skilling across the migratory cycle. Interviews were conducted in person, predominantly in participants' homes, and audio recorded. All names appearing in this article are pseudonyms.

Recruitment proved particularly challenging, owing to the social invisibility of returnee care workers and the absence of any official registry through which to identify them. Many potential participants also displayed initial reluctance, shaped by the stigma attached to return migration and by widespread perception, within their communities, of returnee mothers as having neglected their families (Cozzi, 2019). Given the impracticality of door-to-door outreach and the initial target of twenty interviews, the sampling strategy shifted from a purely urban focus to snowball sampling across the wider region, mediated by the Alternative Sociale Association. This mediation proved decisive not only in building trust with hesitant participants, but also in reaching women living at the margins of their communities' social and occupational life, largely excluded from local networks after years spent in live-in, largely undocumented employment.

As regards the data collection and analysis phase, the model used was Thematic Analysis as outlined by Braun and Clarke (2006). This approach was chosen to systematically identify, analyze and report patterns of meaning (themes) within the data, relevant to the participants' return migration experience. The analysis followed these phases: familiarization with the data, generating initial codes, searching for themes, reviewing, defining, and naming the themes, and finally, producing the report. Table 1 presents the socio-demographic and migratory profile of the interviewees, providing context for the thematic analysis discussed in the following sections.

Table no. 1

Socio-demographic and migration profile of the interviewees

Code Name	Age	Region in Romania	Destination context in Italy (city, region)	Primary migration motivation	Years abroad	Return motivation	Duration	Family status
Miluta	54	IS	Turin, Piedmont; Roseto degli Abruzzi, Abruzzo	Economic / labour migration	2008–2022	End of career	14	married
Elvira	68	IS	Bolzano, Trentino-Alto Adige	Economic / labour migration	2006–2019	End of career	13	married
Irina	60	SV	Rome, Lazio	Economic / labour migration	2013–2025	own health issues	12	divorced
Gabriela	73	IS	Rome, Lazio	Economic / labour migration	1995–2015	familial needs – children	20	widowed
Ilonca	69	VS	Salerno, Campania	Economic / labour migration	2004–2020	familial needs – parents	16	widowed
Iulia	50	CJ	Florence, Tuscany	Economic / labour migration	2005–2014	familial needs – parents	9	single
Catrina	65	B	Rome, Lazio	Economic / labour migration	2003–2014	familial needs – children	11	widowed
Mirela	72	IS	Rome, Lazio	Economic / labour migration	2000–2010	own health issues	10	divorced
Natalia	68	VN	Rome, Lazio	Economic / labour migration	1999–2018	familial needs – parents	19	widowed
Olga	57	B	Rome, Lazio	Economic / labour migration	2000–2013	familial needs – parents	13	divorced

ANALYSIS AND FINDINGS

To understand this complex transition, the analysis focuses on four central pillars that emerged from the interviews:

- The migratory project: an examination of the socio-economic motivations for departure, previous professional backgrounds and family responsibilities. This section frames how the evolution of the initial migratory project shapes the desire for return decades later.
- The dynamics of definitive return: a focus on the transition from *cyclical* to *definitive* return. This pillar explores the triggers for concluding the migration, such as family needs or professional fulfillment, and the identity negotiations involved in moving from migrant back to local resident.
- Economic status and pension: an analysis of the pension gap and transnational financial insecurity. This section examines the long-term economic consequences of a fragmented career between Romania and Italy. It highlights the structural inequities of the labour market and the resulting disparity in retirement benefits, while exploring the resilient strategies returnees adopt to supplement their income.
- Health, well-being and corporal cost: an assessment of the physical and psychological state of returnees. It analyzes whether health challenges stem from natural ageing or rather from occupational exhaustion (burnout) from years of live-in care work.

ANALYSIS AND DISCUSSION: THE LIVED EXPERIENCE OF RETURN

The migratory trajectories of the interviewed women confirm a shift toward a female-led migration, evident in this sample from the early 2000s onward – a pattern documented in the literature on the Global Care chain (George, 2005; Parreñas, 2005), with women increasingly becoming primary breadwinners. This study reveals a high degree of gendered agency: interviewees consistently framed their migration around securing a better future for their children, rather than personal advancement. As one participant explained: “*I was forced to leave [...]. But I went anyway, to continue my children’s studies. [...] I went there especially for the kids. Yes, I wanted them to finish school*” (Elvira). I argue that this recurring narrative reframes migration not as a disruption of the maternal role, but as an act performed in continuity with it, a means through which these women sought to secure a better future for their children.

MIGRATORY PROJECT: ORIGINS, MOTIVATIONS AND LABOUR CONDITIONS

The geographic origin of the participants in the research reflects broader Romanian migratory trends. More than half of the interviewees came from the Moldova region, an area characterized by high emigration due to limited local professional opportunities (Vietti, 2019). A defining characteristic of this cohort is the age at migration. Nine out of ten women departed around the age of 40 (Cozzi, 2019). While they were employed in Romania, their wages were insufficient to guarantee a dignified life during the country's economic transition from a centrally planned to a market economy following the collapse of communism.

Consequently, migration functioned as a deliberate economic strategy pursued by these women to achieve specific family goals. For six of the women among my respondents, the primary goal was securing their children's education, while one participant used migration as a palliative strategy to distance herself from the emotional burden of her husband's death. Although many intended their stay to be temporary, the structural needs of their families often extended their time in Italy to a decade or more.

In Italy, the domestic care sector represented the only accessible labour market for immigrants with this socio-demographic and occupational profile (Redini, Vianello, 2020). Despite the structural precarity of such "grey" labour and the prevalence of off-the-books work (Longo, 2012), particularly in Southern Italy, participants often reported high relational satisfaction, attributing the ethical conduct of their employer to their own luck:

Gabriela: *"I was lucky meeting them [...] they were so kind"*.

Ilona: *"I felt good everywhere... they always told me I was a good woman"*.⁴

This positive framing, however, tends to obscure the structural precarity underlying their experience: all of the interviewed women spent years working without a contract, under conditions of economic and systemic insecurity. Their gratitude toward their employers who were personally "kind" to them should not be mistaken for evidence that the work itself was carried out with dignity – benevolence on the part of an individual employer is not a substitute for structured, regulated system of labour rights. In this respect, the experience of Elvira in Bolzano stands in contrast to the other narratives: her account demonstrates that fair, dignified and properly regulated work is achievable, not through the goodwill of individual employers, but through stricter labour inspections and stronger regional welfare protections. This discrepancy shows that precariousness is not an inherent feature of the care sector, but rather a consequence of uneven policy enforcement.

⁴ In the quotes, throughout this article, ellipses without brackets (...) indicate a pause of hesitation in the participant's speech, while bracketed ellipses ([...]) indicate text omitted by the author.

THE DEFINITIVE RETURN: TRIGGERS AND IDENTITY

Return migration, as reflected in this sample, can be better understood through the framework of circular migration (Triandafyllidou, 2013). Although this research focuses on their definitive return, it is crucial to recognize that these women maintained an annual presence in Romania throughout their time abroad. Their experiences mirror those of Ukrainian women described by Sabrina Marchetti (2015), characterized by long-term stays in Italy interspersed with return periods of approximately one month. This stands in contrast to the patterns of Polish migrants, who often alternate shorter periods of labour in Italy with extended periods in their home country (*Ibidem*).

The transition from cyclical return to a definitive return was rarely abrupt but rather a strategic choice linked to the participants' specific stage in the life course (Elder, 1998). Focusing specifically on family-related return motivations – which account for six of the ten cases – the analysis reveals a clear distinction between two primary triggers:

- Children's independence: Once children achieve economic independence, the mothers felt released from the moral and financial obligations that prompted their initial departure.
- The perpetual care chain: some of the women returned from Italy to care for their ageing parents. This highlights a continuous chain of care where these women, after decades of providing care in Italy, return home only to resume caregiving roles for their own kin.

Beyond these familial triggers, the remaining four participants, completing the full sample of ten, concluded their migratory project for reasons not directly tied to kinship obligations – either reaching the natural end of their working career (two cases) or being compelled to return due to their own declining health (two cases). While these trajectories fall outside the scope of the familial analysis developed here, they nonetheless confirm that the transition to a definitive return is shaped by a plurality of converging factors rather than a single dominant cause.

This return pattern is notably linear, challenging models that frame return as a difficult choice between two territories. Because most participants migrated alone, without a spouse or partner, their children and closest family ties remained in Romania throughout the migration period. As a result, they did not develop the relational anchors in Italy needed to sustain a transnational sense of belonging split between two countries. Contrary to the arguments by Taylor (2015), which suggest that migrants often feel at home in neither territory due to family ties spanning both, these women maintained an exclusive and powerful bond with their country of origin where their family remained. This is why their emotional and symbolic anchoring was grounded in Romania, and also why their decision to return was easy to take once their circumstances had changed, as Gabriela noted: she never envisioned a life in Italy because it served a purely functional purpose:

“I never dreamed of a life in Italy, because that wasn’t my purpose”.

Upon return, the daily lives of these women are characterized by a transition into retirement. While the majority are pensioners (7 out of 10), some continue to engage in domestic labour locally for an extra income (3 out of 10). While Vlase (2013) asserts that women engage in various professional activities upon their return, the participants in this study found themselves back into the same labour sectors they had previously left in Italy, both through informal arrangements or formal employment contracts. Only one respondent is currently employed as a healthcare assistant in a Romanian nursing home; whereas the remaining two serve as domestic caregivers for the elderly or local families with children. Despite this, as Vlase (*ibidem*) highlighted, none of the women from my panel contemplated establishing a business within the care sector upon their return. This difference from male returnees’ entrepreneurial tendencies reflects structural barriers rather than differences in ambition: opening a care facility requires substantial capital and state permits, while construction entrepreneurship mainly involves selling one’s own labour. Even lower-threshold options, such as independent home-care services, appear unattractive, likely because the Romanian market cannot sustain comparable income levels.

A crucial finding regarding their reintegration is the role of extended kinship networks. While children remain a primary source of support, many participants highlighted the importance of kin (such as brothers-in-law) in providing them with a social and functional safety net upon their return. This reliance on broader family structures aligns with the findings of Cingolani (2025a), who observed that *siblings*, who often remained marginalized during their relatives’ migration, assume a central supportive role upon their return. This importance sometimes extended beyond siblings, to include sisters-in-law, as evidenced by Iulia’s testimony:

“You know how women are. I don’t really speak about matters of the heart within him [the brother], I speak with my sister-in-law. With my brother, it’s just an exchange of information, so to speak, but with my sister-in-law, it’s about deeper emotional matters.”

Despite this support, returning to one’s family does not always correspond to the initial expectations, as relationships have changed over the years, because of years of absence as noted by Iulia:

“Like the family, cousins, friends... the family is no longer as it once was.”

Furthermore, the spatial proximity and institutional framework of the European Union (Triandafyllidou, 2013) have facilitated a seamless transition, allowing for frequent annual visits that prevented the erosion of identity during their years abroad. Indeed, this is a defining characteristic of this specific migratory flow, which is marked by a single definitive return, but by multiple returns throughout the migratory experience, as in the case of Ukrainians women (Vianello, 2013). Some participants noted that such mobility was initially impossible due to their

precarious legal status; holding only temporary residence permits restricted their ability to travel freely, as they highlighted, during my discussion:

“I did not return back home during 2005–2006 because I am not entirely sure what the process was, but they would place an entry ban or a formal interdiction on your passport.” (Gabriela)

“For three years, I was unable to return because we lacked the necessary legal documents”. (Iulia)

However, following Romania’s accession to the European Union in 2007 (Hunya, 2017), annual returns, typically during the summer, have enabled these women to maintain significant social and territorial ties.

While these annual visits made the final return more fluid, Catrina and Elvira still described moments of real emotional difficulty:

“It was a difficult return, let’s say, because people looked at you with this look, you worked abroad... [...] Let’s say I had to spend a couple of months getting used to life in Romania again, because you’re used to life abroad.” (Catrina)

“Oh, when I came back, I was happy, of course, I really happy... but, like I said, on the street, when you meet people after more than a year like that, you don’t know them... they don’t know you either... it’s a problem. Yes, yes and the kids – when I left [they were young] and then when I came back, they were grown, right? 10–12 years older, and they’d changed so much, I didn’t recognize them, no... yes even at home, you feel a bit... not discomfort, but you don’t recognize your own house. You’ve been away for many years... right? And things like that, they come up a little... they make you feel a bit bad... let’s say, for sure, when you see in your own home that you can’t find what you need.” (Elvira)

This initial disorientation, often described as feeling like a foreigner in your own home, is typically a transient phase. Research shows that these women successfully reconstruct their lives by establishing new daily routines centered on the home and local territory, with the support of their children and siblings. Entering again the domestic sphere allows these women to reclaim their role in the family, which serves as a tool for reintegration. For example, Elvira maintains a strict daily routine of cooking for her son, while Catrina identifies herself as a *housewife* who finds fulfillment in managing the household and cooking for her adult son. Beyond family duties, social and spiritual engagement provides essential psychological stability. Ilona structured her return through rigid schedules for meals, reading and walking with friends, which she describes as a form of *therapy*. Others, like Miluta, sustain community bonds by baking and offering mutual aid to friends. In conclusion, the interviewed women demonstrate how an initial disorientation can be overcome with the creation of a new daily routine and thanks to the support given by the family.

Despite years of labour and sacrifice, these women lack recognition from their local communities and at the national level. In many ways, coming home does not mark the end of their journey, but the beginning of a new phase of adjustment,

bearing a strong resemblance to the challenges they once faced when they first left. Returnees must, once again, negotiate their place within a social and administrative system, this time in their own country of origin, or in their own home – which has itself changed during their years abroad. This systemic invisibility is evidenced by the total absence of social subsidies for returnees, a lack of reintegration incentives, and a lack of dedicated public services tailored to their specific needs. Consequently, this phenomenon exemplifies the concept of *double absence* (Sayad, 2002) or even a *triple absence* (Cingolani, 2009), wherein the individual is not recognized, in their specific role as an economic provider sustaining the family through remittances, by any institutional or social body. Their contribution and sacrifice are not acknowledged in the country of emigration, nor upon their return, even in their country of origin, remaining marginalized within the social context, silent and invisible. Indeed, establishing contact and mapping their returns proved equally challenging, confirming that their presence remains marginalized and obscured within the territory. It is essential to acknowledge their narratives and trajectories, thereby facilitating a more dignified and seamless return by guaranteeing their rights and validating their lived experiences.

ECONOMIC STATUS AND THE PENSION GAP

The economic status of the participants highlights the structural failures of the transnational labour market, which are particularly intrinsic to the sector of care work (Ascione, 2012). Having typically migrated around the age of forty, these women spent a significant part of their working career in Romania (approximately 20 years) before relocating to Italy, where they have worked for over a decade. As a result, they face a severe “pension gap”. The picture that emerges from the interviews is uneven rather than uniform: some participants do receive a pension from the Italian state, proportional to the periods for which they held a formal contract, while others – despite having worked in Italy for a decade or more – receive nothing from Italy and rely solely on their Romanian pension. This disparity is only partly explained by the prevalence of informal or grey labour in the sector; as discussed below, it may also reflect unequal awareness of, or access to, the entitlements that formally documented periods would in principle generate.

In this sector, actual working hours frequently exceed contractual stipulations (Catanzaro, Colombo, 2009), a condition that has prevented many from accruing the minimum contributions necessary to qualify for an Italian pension. This material instability underscores the urgent need for integrated European pension regulations, such as an EU Pension Bank, to prevent the fragmentation of social security profiles for mobile workers whose careers are bifurcated across borders.

One aspect that deserves further clarification concerns the pension situation more broadly, specifically the relationship between periods of informal labour and Italian pension entitlement. Under Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination

of social security systems, Italy's National Social Security Institute (INPS – Istituto Nazionale della Previdenza Sociale) maintains a functional relationship with Romania's National House of Public Pensions (Casa Națională de Pensii Publice): contribution periods formally registered in each country are aggregated, and each state pays a pro-rata share of the pension corresponding to the periods actually recorded within its own system. Crucially, however, this mechanism can only operate on periods for which contributions were formally registered and paid; undeclared or “grey” work generates no such recognized period and is therefore excluded from both Italy's own pension requirements and the aggregated EU total. This economic resilience was also sustained through the remittances accumulated over their years of labour abroad – money migrants send back to family in their home country (Taylor, 1999). As interviewee Iulia said:

“I was even able to leave Italy because I already had my little apartment, although I don't remember exactly if I had all the furniture, all the things, but I had enough to live a normal life.”

This sentiment is echoed by Catrina, who successfully used her Italian earnings to renovate her home and purchase an apartment that she now rents out, providing her with a vital source of income in the absence of a full pension.

Despite the economic precarity they face due to fragmented career paths, these women express a steadfast capacity to pursue a quiet daily existence. For the vast majority, the migratory trajectory is concluded. An exception within my sample is Iulia, who expressed the possibility of returning to Italy solely to reach the ten-year threshold she believed to be mandatory to qualify for a pension under Italian law:

“If I'll ever go back, I'll tell them from that start that I want to come home twice a year. I told them that if you ever need me in the future, you can call me [...] But for someone like you (that family), yes, I'll do at least another three or four years, to make it ten years, who knows, when I'm seventy, I'll have a pension, to make up the extra I'll need”.

In summary, the economic status of the interviewed women is characterized by a profound dichotomy. While their work migration successfully achieved its primary objective, i.e., securing financial stability and a better future for their children through remittances and building or repairing a property, it simultaneously exposed the workers to long-term structural vulnerability. Their return to Romania, despite their resilience, highlights the severe consequences of a fragmented transnational career shaped by informal labour in Italy. The failure to meet minimum contribution thresholds precludes them from accessing a full pension, forcing them to navigate later life in a state of economic precarity. This material instability is inextricably linked to their physical and psychological well-being, leading to the examination of the health status of these returnees.

It is also worth clarifying a point that recurred throughout the interviews: eligibility for the Italian old-age pension is often misunderstood, including by the women interviewed themselves. Under the rules currently in force (Patronato

ACLI, 2026), the general path to an old-age pension requires reaching 67 years of age together with at least 20 years of contributions; for workers whose contribution history falls entirely within the fully contributive system (i.e., beginning from 1 January 1996 onward), an alternative path exists at 71 years of age with a minimum of only 5 years of effective contributions, regardless of the resulting pension amount. A distinct provision may also apply specifically to foreign workers who permanently repatriate, though this avenue would benefit from direct verification with a *patronato* (a pension advice office) rather than being treated as settled here. What emerges clearly from the interviews, however, is that the women themselves often hold an inaccurate picture of these requirements, regardless of which threshold is technically correct. Iulia, for instance, explained:

“I’ve heard from some friends that you need to have worked in Italy for at least ten years to be able to apply for a pension.” She noted that she still had three to four years left to reach that ten-year threshold. (Iulia)

This figure corresponds to none of the thresholds outlined above, suggesting that informal, word-of-mouth knowledge circulating within the migrant community may diverge significantly from the actual legal requirements. This reinforces the interpretation offered earlier: the pension gap documented in this study may stem not only from informal labour itself, but also from unequal access to accurate information about pension entitlements – a possibility that, together with the divergence between official contribution records and self-reported interview data, remains an important direction for further research.

HEALTH STATUS, WELL-BEING AND CORPORAL COST: THE ITALY SYNDROME NARRATIVE

The physical and psychological health of these women upon their return represents one of the most significant findings of my research. The nature of this occupation, characterized by hands-on work, high relational density and intense emotional proximity with both care recipients and their family members, contributes to putting the health of working women at risk (Vianello, 2015). Indeed, this constant emotional burden, often coupled with isolation and linguistic barriers, significantly affects the well-being of workers. The accumulation of these stressors inevitably leads to profound physical and mental exhaustion, manifesting in high levels of occupational burnout (Redini, Vianello, 2020).

Within this context, the term *Italy Syndrome* (Marchetti M., 2016) has gained significant traction, emerging as a prevailing label to characterize the occupational stress experienced by these workers throughout their years of employment and upon their return. However, this study approaches such a label with caution. This skepticism stems from the fact that the term lacks formal medical validation and often fosters a stigmatizing narrative, shifting the focus toward moral judgment, where women are viewed negatively for leaving their children behind.

The data further suggest that health outcomes are not a generic consequence of migration but are strictly dependent on structural working conditions. In fact, in work situations where care work was performed within a framework of mutual respect, regulated hours and appropriate boundaries (such as having your own room separate from that of the elderly person), the women returned to Romania in relatively good health, despite their age. Conversely, health deterioration was most evident in those who endured years of live-in arrangements without contracts, lack of privacy and constant 24-hour availability.

Indeed, the story of Elvira confirms that, within frameworks of mutual respect and regulated hours, care workers can return in relatively good health. She worked in Northern Italy, reported being “*never sick*” and described a supportive environment where she had access to medical check-ups and a respectful relationship with the families. Conversely, women in unregulated, 24-hour live-in arrangements suffered the most significant physical and psychological attrition. Rather than attributing such distress to a psychological pathology, one may view it as a social and occupational consequence of precarious labour.

The physical, “corporal cost” is evidenced by chronic injuries resulting from a lack of proper equipment. Iulia explicitly rejects the clinical label of a “syndrome”, attributing her health issues to the structural neglect of her own well-being in favor of the patient:

“I have the spine destroyed [sic] [...] you do it for 2–3 years top”.

She highlights that many caregivers suffer because families refuse to use lifters or hoists to save time, forcing the women to use their own bodies as tools. Irina corroborates this, explaining that she was forced to return home because her “*back, that could not take it anymore*” – a consequence of lacking the necessary mechanical aids to move bedridden patients.

The emotional toll is equally tied to the intensity of the care relationship. Catrina describes the psychological exhaustion of caring for Alzheimer’s patients without adequate pauses, noting that the constant mimicry and high relational density can affect their health. This is not a sudden clinical onset, but gradual erosion caused by “*putting up with everything*” and the stress of being treated like a “*servant*”, as Catrina and Elvira highlighted, during the interviews.

The findings surrounding the health of returnees require a rigorous comparison between individual testimonies and existing literature. While documenting the corporal cost of decades of caregiving is essential, we must recognize these women as resilient agents rather than passive victims of a clinical condition that lacks formal medical verification. My findings reveal a nuanced reality: half of the interviewed women expressed satisfaction and returned in good health, while the remainder experienced hardships that do not necessarily constitute a “syndrome”.

As Vianello (2020) argues, it is more accurate to speak of “occupational exhaustion” rather than a medicalized pathology. This shift gives visibility to the macro and micro-level conditions that produce social suffering. At the macro level,

we must consider the specific history of post-Soviet migration (Balcanu, 2009; Ban, 2012; Vlase, 2006). These women embarked on trajectories of autonomous mobility and were often stigmatized or blamed within their home cultures (Cozzi, 2019; Marchetti M., 2016). At the micro level, domestic work involves asymmetrical relations and immense emotional labour (Redini, Vianello, 2020). While some interviewees felt “lucky”, Boccagni and Ambrosini (2012) remind us that employer kindness is not a substitute for structural well-being rights.

The research confirms that those in co-residence (live-in) arrangements face the highest risk, not due to the living situation itself, but due to the relational density – that is, the intensity of interpersonal proximity generated when caregiver and care recipient become each other’s whole point of reference, as professional and private life collapse into a single, undifferentiated space, and the lack of boundaries within a totalizing care work environment (Redini, Vianello, 2020). This burden is exacerbated when caregivers lack specific training on their patient’s pathology. Ultimately, we should move away from the *Italy Syndrome* label, which stigmatizes these women as having abandoned their children, rather than recognizing their migration as an agentic response to structural economic constraints (Cozzi, 2019). Instead, when such distress presents itself, it should be named using accurate, clinically validated terminology – rather than informal, pseudo-medical labels such as *Italy Syndrome* – and understood as a social and occupational consequence of precarious, unregulated labour. By recognizing their rights and labour protections rather than a psychological pathology, we validate their lived experiences, thus enabling the creation of interventions that adequately respond to their health needs, rather than create a stigma around them.

CONCLUSION

The return of Romanian care workers represents far more than the conclusion of a migratory cycle; as the accounts discussed above illustrate, it is, for many, the strategic culmination of a gendered life project, centred on intergenerational social mobility. This research demonstrates that return migration is not a failure of the migratory experience, but a deliberate realignment of life priorities. While for the majority of participants this realignment was triggered by the achievement of core familial objectives – their children’s independence or the need to care for ageing parents – a further share of the sample returned for reasons not directly tied to kinship obligations, namely the natural end of their working career or the onset of their own health issues. This plurality of triggers confirms that the transition to definitive return is shaped by converging factors rather than a single dominant cause. By integrating evidence stemming from my interviews with the theoretical framework, this study identifies three critical dimensions that define the return of these women into the contemporary Romanian landscape.

The initial phase of homecoming is frequently characterized by a profound sense of disorientation, where returnees navigate the experience of being “foreigners in their own home”. Although this disorientation is usually temporary, the re-establishing process occurs primarily through the reclaim of their traditional domestic roles. All this confirms that return migration is not merely a “homecoming” or the conclusion of a cycle, but something far more significant, akin to a distinct migration in its own right, which reproduces many of the structural dynamics of adaptation, invisibility and institutional neglect that characterized the initial departure (Cassarino, 2004). Returnees are compelled, once more, to renegotiate their place within a social and administrative system, now within a homeland reshaped in their absence. A significant paradox thus emerges – these women manage to reclaim their place within family and kinship networks and at the same time, they remain excluded from the public social sphere. This can be exemplified by using the concept of *triple absence* (Cingolani, 2009), wherein the migrant is unrecognized in the host country, unrecognized in the country of origin, and invisible upon their return. By viewing their tenure abroad as a closed professional chapter, they remain atomized, which inadvertently reinforces their systemic invisibility and precludes the formation of a collective voice to advocate for institutional recognition.

Another important point that has emerged through data collection regards their economic status. This reveals a stark contradiction between the successful completion of the familial migratory project and the enduring vulnerability of the individual worker. Their migration has effectively achieved its primary objective, the social and educational advancement of the next generation, often sustained by extreme personal austerity and the strategic use of remittances.

Conversely, these successes are shadowed by individual financial insecurity. The “pension gap” resulting from decades of informal or *grey* labour in the Italian care sector represents a profound institutional failure. In the absence of adequate state subsidies or integrated transnational social security, these women exhibit remarkable resilience through property ownership. The renovation or purchase of a home in Romania serves as a vital social buffer, providing a sense of stability that the formal labour market failed to guarantee (Boccagni, 2017).

Regarding their health status, this research explicitly contests the pathologizing narrative of *Italy Syndrome*, arguing that the physical and emotional toll of caregiving is a social and occupational consequence of precarious labour rather than an inherent psychological pathology (Redini, Vianello, 2020). The corporal cost of migration is fundamentally linked to unregulated working conditions and the high relational density of co-residence. The findings suggest that health outcomes are strictly dependent on the structural frameworks within which labour is performed. Where work was regulated and boundaries were respected, women returned with a greater physical and psychological integrity, as Elvira demonstrates. Conversely, the totalizing nature of unregulated live-in care often presents its final bill only after repatriation.

While occupational exhaustion was evident, a recurring tendency emerged among the interviewees to minimize their own suffering, often describing themselves as having been “lucky” despite their hardship. However, as Boccagni and Ambrosini (2012) argue, the employer’s behaviour based exclusively on benevolence is insufficient to guarantee long-term well-being. It is imperative to transition from a model of domestic goodwill toward a system of formal legal entitlements. In this regard, regulations must work alongside professional training. Establishing entry-level training programs is essential to provide workers with the tools necessary to recognize occupational risks, manage the complexities of care and respond effectively to the clinical crises of their patients. Parallel to this, dedicated support centres must be established, both in the destination and origin countries, to offer psychological support and spaces for listening. Such services are vital to breaking the isolation and marginality that characterize these women’s lives.

Recognition from the Romanian state and the social system is an indispensable step toward justice. By understanding and addressing the specific needs of these returnees, the state would not only validate their life stories but also facilitate the creation of horizontal networks. Only through collective reflection and the sharing of a sometimes painful past can the migratory experience be transformed into an integrated, positive memory, allowing these women to step out of the shadows.

On the economic front, the primary urgency remains pension security. It is necessary for the Romanian state to actively recognize the value of labour performed abroad; and also, on the other hand, the Italian state must improve the contractual situation of care workers. While EU coordination mechanisms already allow for the aggregation of contribution periods formally registered across member states, this study suggests that the structural vulnerability of these workers stems less from cross-border fragmentation than from the prevalence of undeclared labour itself, which generates no recognized contribution period in the first place. Addressing this gap requires targeted measures: incentives or amnesty schemes for the retroactive regularization of past undeclared work, stronger labour inspections in the domestic care sector to prevent future informality, and dedicated information services – through *patronati* and consular networks – to ensure that migrant workers are aware of their actual entitlements before, rather than after the retirement age. This is not merely a matter of institutional efficiency: as the often fragmented and contradictory accounts collected in this study suggest, many of these women reach old age without a clear understanding of the rights they are entitled to claim, particularly regarding pension eligibility. After decades of demanding, undervalued labour, ensuring that they are properly informed and supported in understanding their entitlements is not a bureaucratic afterthought, but a matter of basic dignity. Only by tackling informality at its source, rather than assuming the problem lies solely in administrative fragmentation, can a dignified pension be guaranteed to these women.

Ultimately, the return, for these women, represents a journey toward achieving a sense of integrity, sustained by the moral satisfaction of having fulfilled a vital mission for their families. However, individual resilience must not serve as an alibi for institutional inertia. Validating these trajectories means recognizing that the care these women provided to Italian families for decades must finally be reciprocated. It is time for their dedication to be met with dignity, systemic justice, and formal recognition that transcends national borders, offering them a place in society even after years of invisibility abroad, recognizing their work upon their return, and thus allowing them to age with dignity.

BIBLIOGRAPHY

1. Ambrosini, M. (2015). Irregular but tolerated: Unauthorized immigration elderly care recipients, and invisible welfare, *Migration Studies*, 3, 2, pp. 199–216.
2. Anghel, R.G., Coşciug, A. (2018). Pattern and Mechanism of Return Migration to Romania, in Hornstein-Tomic C., Schroll-Schneider S., Pichler R., *Remigration to Post-Socialist Europe. Hopes and Realities of Return*, Berlin: ERSTE, pp. 319–344.
3. Antman, M.F. (2013). The impact of migration on family left behind, in Constant A.F., Zimmermann K. F., *International Handbook on the Economics of Migration*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, pp. 293–308.
4. Ascione, E. (2012). Intime ineguaglianze. Migrazioni e gestione del lavoro di cura nel privato sociale, *Rivista della società italiana di antropologia medica*, 33–34, pp. 57–94.
5. Associazione Carta di Roma (2012). *Linee-guida per l'applicazione della Carta di Roma*, Roma.
6. Atkinson, R. (2002). *L'intervista narrativa. Raccontare la storia di sé nella ricerca formativa organizzativa e sociale*, Milano: Raffaello Cortina.
7. Balcanu, A. (2009). Italian images of Romanian female immigration, *Culture in Transito*, 2, pp. 1–46.
8. Baldassar, L., Baldock, C.V., Wilding, R. (2007). *Families Caring Across Borders. Migration, Ageing and Transnational Caregiving*, London: Palgrave Macmillan.
9. Ban, C. (2012). Economic Transnationalism and its Ambiguities: The Case of Romanian Migration to Italy, *International Migration*, 50, (6), pp. 129–148.
10. Bermudez, A., Paraschivescu, C. (2020). Diverse ways of thinking and performing return migration: colombians and romanians in Europe, *International Migration*, 59, (3), pp. 177–191.
11. Boccagni, P., Ambrosini, M. (2012). *Cercando il benessere nelle migrazioni. L'esperienza delle assistenti familiari straniere in Trentino*, Milano: Franco Angeli.
12. Boccagni, P. (2017). Fare casa in migrazione. Un'agenzia di ricerca sui processi di integrazione e di riproduzione sociale quotidiana in contesti multietnici, *Tracce Urbane*, 1, pp. 60–68.
13. Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qual. Res. Psychol.* 3, 2, pp. 77–101.
14. Cardano, M. (2011). *La ricerca qualitativa*, Bologna: Il Mulino.
15. Cassarino, J. (2004). Theorizing Return Migration: the conceptual approach to return migrants revisited, *International Journal on Multicultural Societies*, 6, 2, pp. 253–279.
16. Catanzaro, R., Colombo, A. (2009). *Badanti & Co. Il lavoro domestico straniero in Italia*, Bologna: Il Mulino.
17. Cingolani, P. (2009a). *Rumeni d'Italia. Migrazioni, vita quotidiana e legami transnazionali*, Bologna: Il Mulino.
18. Cingolani, P. (2009). “Non mi aspettavo tutto questo”. Rimesse e migrazione di ritorno in D. Sacchetto, *Ai margini dell'Unione Europea. Spostamenti e insediamenti a Oriente*, Roma: Carocci, pp. 103–125.

19. Cingolani, P. (2025a). Mobilità di ritorno e migranti forzati nello spazio sociale e culturale romeno, *Rivista della Società italiana di antropologia culturale*, 14(2), pp. 50–73.
20. Cingolani, P. (2025b). Re-integrarsi a casa? Fenomenologia dei ritorni nel nord della Romania, *EtnoAntropologia*, 13(2), pp. 117–133.
21. Cingolani, P. (2025c). Romanian Pentecostal Immigrants in Italy: Between Adaptations and Innovation, in Guglielmi M., *Immigrant Christianities*, Religion and Global Migration, London: Palgrave Macmillan, pp. 121–138.
22. Cingolani, P. (2025d). “Without men? Spatial and social (im)mobilities and cultures of migration of Romanian women in Italy (1970–2020)”, in Roman, N., Zucca Micheletto, B., *Women, Migration and the Exchange of Knowledge from the Sixteenth to the Twenty-first Century. Connecting Europe Reintegrating the East*, London: Palgrave Macmillan, pp. 237–262.
23. Ciobanu, O. (2015). Multiple Migration Flows of Romanians, *Mobilities*, 10 (1), pp. 466–485.
24. Cozzi, D. (2019). Legami in Diaspora: madri, figli e genere nelle famiglie transnazionali. Alcune riflessioni sulla migrazione delle donne rumene in Italia, *EtnoAntropologia*, 7, 1, pp. 37–61.
25. Durand, J. (2006). Los inmigrantes también emigran: la migración de retorno como corolario del proceso, *Remhu*, 14, 26–27, pp. 167–187.
26. Dustmann, C. (1999). Temporary Migration, human capital and language fluency of migrants, *The Scandinavian Journal of Economics*, 101, 2, pp. 297–314.
27. Elder, G.H. (1998). The life course and developmental theory, *Society for research in Child Development*, 69–1, pp. 1–12.
28. Faso, G. (2008). *Lessico del razzismo democratico*, Bologna: DeriveApprodi.
29. George, S.M. (2005). *When women come first. Gender and Class in Transnational Migration*, Berkeley-Los Angeles-London: University of California Press.
30. Hunter, A. (2010). Theory and practice of return migration at retirement: the case of migrant worker hostel residents in France, *Population space and space*, 17, pp. 179–192.
31. Hunya, G. (2017). Romania: Ten Years of EU Membership, *Romanian Journal of European Affairs*, 17(1), pp. 5–15.
32. Longo, A. (2012). Immigrazione e lavoro nero in Italia: attualità di un fenomeno socio-economico, *AGEI-Geotema*, 43–44–45, pp. 158–164.
33. Marchetti, M. (2016). “Loro non sanno che pane mangio qui”. La migrazione femminile dalla Romania: fattori disgregativi, “doppia presenza”, disagi psichici, *Rivista della Società italiana di antropologia medica*, 41–41, pp. 117–161.
34. Marchetti, S. (2015). Circolarità: ritorno impossibile o partenza dolce? Donne ucraine e polacche a confronto, *Mondi Migranti*, 3, pp. 63–79.
35. Marchetti, S. (2016). “Domestic work is work?”. Condizioni lavorative delle assistenti familiari in Italia, tra finzioni e realtà, in Maioni, R., Zucca, G., *Viaggio nel lavoro di cura. Chi sono, cosa fanno e come vivono le badanti che lavorano nelle famiglie italiane*, Roma: Ediesse, pp. 101–119.
36. OECD (2019). *Talent Abroad: A review of Romanian emigrants*, Paris: OECD Publishing.
37. Parreñas, R.S. (2001). *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*, Stanford: Stanford University Press.
38. Parreñas, R.S. (2005). *Children of Global Migration. Transnational families and gendered workes*, Stanford: Stanford University Press.
39. Patronato ACLI (2026). Pensione di vecchiaia 2026: requisiti confermati anche per il prossimo anno. Retrieved from <https://www.patronato.acli.it>.
40. Phinnemore, D. (2010). And we’d like to thank...Romanian’s integration into the European Union, 1989–2007, *Journal of European Integration*, 32, 2, pp. 291–308.
41. Porumbescu, A. (2022). To return or to stay? The situation of Romanian badanti in Italy during the Coronavirus pandemic, *Social Change Review*, 20, pp. 77–103.

42. Redini, V., Vianello, F.A. (2020). Esaurimento. La sindrome delle lavoratrici domestiche post-sovietiche, in Redini, V., Vianello, F., A., Zaccagni, F., *Il lavoro che usura. Migrazioni femminili e salute occupazionale*: Milano, Franco Angeli, pp. 95–114.
43. Saghin, D., Luchez, D., Lupchian, M-M., Jeder, D. (2025). Romanian return migration between successful reintegration and the challenge of a new migratory experience, *Cogent Social Sciences*, 11(1), pp. 1–18.
44. Sandu, D., Radu, C., Constantinescu, M., Ciobanu, O. (2004). *A country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989*, Prague: Multicultural Center.
45. Sayad, A. (2002). *La doppia assenza. Dalle illusioni dell'emigrato alle sofferenze dell'immigrato*, Milano: Raffaello Cortina.
46. Schroot, T. (2022). Professional Trajectories in Migrant Biographies of Qualified German, Romanian, and Italian Movers, *Social Inclusion*, 10, (4), pp. 138–149.
47. Sciortino, G. (2009). Sistemi migratori irregolari e lavoro domestico, in Catanzaro R., Colombo A., *Badanti & Co. Il lavoro domestico straniero in Italia*, Bologna: Il Mulino, pp. 167–170.
48. Sjaastad, L.A. (1962). *The cost and returns of human migration*, Minneapolis: University of Minnesota.
49. Stanculescu, M., Stoiciu, V. (2012). *Impactul Crizei Economice asupra Migrației Forței de Muncă din România*, Bucharest: Paideia.
50. Stark, O. (1991). *The Migration of Labor*, Oxford: Basil Blackwell.
51. Taylor, E.J. (1999). The new economics of labour migration and the role of remittances in the migration process, *International Migration*, 37, pp. 63–88.
52. Taylor, S. (2015). 'Home is never fully achieved... Even when we are in it': Migration, belonging and social exclusions within Punjabi transnational mobility, *Mobilities*, 10(2), pp. 193–210.
53. Todaro, M.P. (1969). A model for Labor Migration and Urban Unemployment in Less developed countries, *American Economic Review*, 59, pp. 138–148.
54. Triandafyllidou, A. (2013). *Circular Migration between Europe and its Neighbourhood: Choice or Necessity?*, Oxford: Oxford UP.
55. Vianello, F.A. (2013). A Transnational Double Presence: Circular Migration between Ukraine and Italy, in Triandafyllidou A. *Circular Migration between Europe and its Neighbourhood: Choice or Necessity?* Oxford: Oxford UP, pp. 187–211.
56. Vianello, F.A. (2015). La salute delle assistenti familiari, in Maioni R., Zucca G. *Viaggio nel lavoro di cura. Chi sono, cosa fanno e come vivono le badanti che lavorano nelle famiglie italiane*, Roma: Ediesse.
57. Vietti, F. (2019). *Il paese delle badanti*, Milano: Meltemi.
58. Vlase, I. (2006). Donne rumene migranti e lavoro domestico in Italia, *Centro studi Emigrazione*, 161, pp. 6–22.
59. Vlase, I. (2013). "My Husband is a Patriot! Gender and Romanian Family Return Migration from Italy, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(5), pp. 741–758.

MEASURING THE EFFECTS OF GENDER BALANCED POLITICAL
LEADERSHIP USING QUANTITATIVE INTERNATIONAL
MEASUREMENTS AND INDEXES IN THE NORDIC COUNTRIES

MARIJKE RUSSO*

ABSTRACT

Do numbers tell the full story? Drawing on the theoretical frameworks of critical mass, critical actors, and descriptive versus substantive representation, this study investigates whether quantitative international indexes can meaningfully capture the effects of gender-balanced political leadership – measured across population health, income inequality, peace, and environmental impact – in the Nordic countries. Using multiple linear regression on pooled secondary data from the five Nordic countries (2006–2023/24), treated as a collective unit given their structural similarities, the study examines the relationship between female parliamentary representation (Inter-Parliamentary Union) and four outcome indices: infant mortality, income inequality (Gini Coefficient), positive peace, and ecological footprint, compared with a linear time trend. The findings suggest that representational effects are fundamentally outcome-specific. A significant negative relationship with infant mortality and a significant inverse correlation with positive peace associate women’s political leadership with real consequences for population health and inclusive governance. The absence of a significant relationship with income inequality suggests that redistribution is shaped less by aggregate parliamentary presence than by women’s strategic access to key fiscal roles – where Nordic women remain underrepresented despite high overall numbers. Most disruptively, increased female representation correlates with higher ecological footprints – a finding that may reflect a structural tension within the Nordic model: if women’s political leadership has expanded social welfare, it may have inadvertently reinforced high-consumption economies, with environmental gains following only after a lag. The study concludes that the Nordic “gender equity aura”, while grounded in real achievements, is not a completed project but a contested terrain. The numbers, on their own, tell an incomplete story: it is their critical interpretation, attentive to institutional context, temporal dynamics, and intersecting inequalities, that reveals both what gender-balanced leadership can achieve and where its limits lie.

* Doctoral Candidate, Ph.D in Sociology, University of Bucharest, e-mail address: marijke@myfairpoint.net.

Keywords: Nordic countries, “gender equity aura”, women’s political representation, quantitative indexes, well-being outcomes.

1. INTRODUCTION

Does gender-balanced leadership produce measurably better outcomes for societies? This question has become increasingly urgent as governments, international organizations, and civil society movements push for greater women’s representation in political and institutional life. Yet the relationship between gender balance in leadership and tangible social, economic, and political outcomes remains contested in the empirical scientific literature. While advocates argue that women’s political leadership brings distinct priorities and governance styles that benefit broader populations, critics caution that representation alone does not guarantee substantive change. The existing literature documents the effects of gender-balanced leadership across a range of domains, from policymaking and public health to economic growth, peace, and environmental governance, as well as the conditions that determine whether a gender-balanced political leadership translates into meaningful impact on society.

A substantial body of evidence suggests that women’s political leadership positively shapes policy priorities and governance outcomes across multiple domains. Women leaders actively recruit other women and advance inclusive legislation (Dahlerup *et al.*, 2005), amplify women’s voices in legislatures, and improve broader political understanding (Wolak, 2020). They are consistently perceived as more effective in addressing healthcare, poverty, education, and the environment (Dolan, 2010). Women’s political leadership is also consequential for climate action: female mayors in the Amazon biome have been shown to significantly reduce municipal greenhouse gas emissions (Berniell *et al.*, 2025; Miranda & Espinosa, 2022). Beyond environmental governance, women’s participation in peace negotiations raises the likelihood of agreements being reached, implemented, and sustained (Paffenholz, 2015), and gender-equal societies are associated with greater happiness, longevity, and economic prosperity (Audette *et al.*, 2019). At the macroeconomic level, constituencies that elect women outperform those that elect men in GDP growth (Baskaran *et al.*, 2018), and women’s presence in research and development teams is linked to breakthrough innovations (Díaz-García, 2014). Increased female representation in government also correlates with lower inequality, greater institutional trust (Helliwell *et al.*, 2021), and lower COVID-19 mortality rates. Women’s cabinet representation raises public health spending and life expectancy (Mavisakalyan, 2014), and a study across 48 European countries confirms that higher female political representation reduces infant mortality and increases life expectancy, even after controlling for economic development (Reeves *et al.*, 2022). In Africa, women in government tend to prioritize health outcomes (Gottlieb *et al.*, 2016), while research consistently finds that men are less likely to initiate legislation serving women’s and children’s interests (Schwindt-Bayer, 2010). The leadership style

associated with women, characterized by protectiveness, care, and empathy, further reinforces this orientation toward citizen welfare (Johnson, 2020). In developed countries, higher female representation has not significantly shifted overall public spending patterns, but has influenced specific policy choices such as public childcare and improved institutional quality by reducing corruption and rent-extraction (Zohal & Lopes da Fonseca, 2020).

However, the effect of a gender-balanced political leadership depends on parliamentarians' motivations (Karam & Lovenduski, 2010). Corruption, such as clientelism, misprocurement, abuse of power, can stifle representation (Holmberg & Rothstein, 2011). In highly corrupt contexts, more women in politics may even worsen development outcomes (Nistotskaya & Stensöta, 2018). Latin American studies found no link between descriptive representation of marginalized groups and protective legislation (Franceschet & Piscopo, 2008; Htun *et al.*, 2013). Women can reinforce entrenched power or serve as "window-dressing" to appease voters or appear progressive (Nistotskaya & Stensöta, 2018; Valdini, 2019), while male elites retain control. Female representatives can emerge from corrupt networks or benefit male politicians' careers (Bjarnegård *et al.*, 2018; Valdini, 2019). Mechkova (2024) found that in highly corrupt societies, greater inclusion of women correlated with increased mortality, suggesting quotas can legitimize corrupt elites without improving outcomes. The debate centers on how, when, and under what conditions gender-balanced political leadership matters.

The Nordic countries offer the most compelling arena in which to pursue this question. Iceland, Norway, Finland, Sweden, and Denmark have for decades dominated global gender-equity rankings, including the World Economic Forum's Global Gender Gap Report and the European Institute for Gender Equality (EIGE) Index, embodying what scholars describe as a "state feminism" model in which government serves as the primary architect of gender-equitable structures, from shared parental leave to anti-discrimination legislation (Svensson & Gunnarsson, 2012). Yet the relationship between women's formal political representation and tangible governance outcomes remains empirically contested: high scores on composite indexes do not automatically translate into substantive policy change or lived equality. This paper examines what quantitative international measurements reveal about the effects of gender-balanced political leadership in the Nordic context, interrogating both the achievements these indexes document and the structural gaps they obscure.

By any quantitative measure, the Nordic record is striking. The WEF's Political Empowerment subindex, which tracks the ratio of women to men in parliamentary, ministerial, and head-of-state roles, has placed Iceland first globally for over a decade, with women holding approximately 48% of parliamentary seats and 40% of ministerial positions as of 2023 (World Economic Forum, 2023). The EIGE Gender Equality Index, spanning six domains including work, money, power, and time, confirms the regional pattern: Sweden (83.9), Finland (81.4), and Denmark (77.6) rank among the top four EU member states (European Institute for Gender Equality, 2023). The Inter-Parliamentary Union (IPU) database records the

Nordic region as sustaining the world's highest average of women in national parliaments, from 46% in Sweden to 48% in Iceland (Inter-Parliamentary Union, 2024). Yet the research literature consistently demonstrates a significant gap between these quantitative achievements and substantive policy outcomes. Paxton and Hughes (2021), drawing on pooled time-series analysis across 150 countries, find that high descriptive representation in the Nordic countries has not reliably produced transformative gender equality legislation, particularly in economic policy, a finding that directly challenges the assumption that numbers in office translate into policy change. Wängnerud (2015) corroborates this through multivariate regression of Swedish parliamentary data: as women's representation rose from 33% to 45% between 1994 and 2014, the gender gap in legislative priorities remained statistically significant once party affiliation and committee assignments were controlled for, undermining "critical mass" theory. Dahlerup (1986) identified this tension decades earlier in what she terms "the paradox of equality", formal political gains coexisting with structural inequalities in economic power, corporate leadership, and unpaid labor, a paradox the Nordic Gender Equality Policy project (2018) confirms persists today, with men still holding over 80% of private sector leadership positions and the wage gap widening significantly for mothers.

Disaggregating the data further unsettles the image of a uniform Nordic success story. Towns and Niklasson (2021), using fixed-effects regression of IPU data from 1980 to 2020, show that while Sweden and Iceland sustained growth toward near-parity, Denmark plateaued at approximately 39% after 2000, a divergence linked to institutional design, as zipper-style party-list systems produced more durable gains than candidate-centered electoral structures. The V-Dem Women's Political Empowerment Index reveals a more troubling trend: a statistically significant decline in Finland's score since 2019, attributed to rising gendered online harassment targeting women parliamentarians (Coppedge *et al.*, 2024), a form of political exclusion that percentage-based indexes cannot register. Survey data from Dahlberg and Karlsson (2023) make the human cost concrete: 42% of women local politicians in Finland reported experiencing gendered political violence, compared to 12% of men. Ellingsæter (2021) adds a structural dimension, demonstrating through structural equation modeling on EIGE data that for every 10% increase in women's political representation, women's unpaid care work decreases by only 2–3%, a decoupling that exposes the limits of political leadership as a lever for domestic equality. Intersectional scholarship further sharpens this critique: Keskinen *et al.* (2019) argue that global indexes actively construct a narrative of Nordic exceptionalism that obscures the compounded disadvantages faced by racialized and immigrant women in employment, housing, and education. 'Racialized women,' here refers to women who are perceived and treated as racially distinct from the dominant ethnic majority in Nordic societies – including immigrant, non-white, and Indigenous Sami women, and who face compounded barriers to political representation and policy responsiveness as a result of the intersection of race, ethnicity, and gender (Keskinen *et al.*, 2019). The historical

pathway matters too: Dahlerup and Freidenvall (2005) demonstrate through pooled cross-national time-series data that Nordic countries achieved high representation through incremental party-led reforms rather than gender quotas, an “incremental track” producing more stable but contextually specific gains than the quota-based “fast track” adopted in Latin America and Africa, cautioning against treating Nordic index scores as universally transferable benchmarks.

What the quantitative literature ultimately reveals is not a failure of the Nordic model but a failure of measurement to keep pace with its complexity. The Nordic countries represent genuine and significant achievements in gender-balanced political leadership, but the indexes that document those achievements also flatten the contradictions within them. The gap between descriptive representation and substantive equity is not incidental; it is structural, shaped by occupational segregation, the gendered division of unpaid labor, institutional electoral design, and racial stratification that no single index fully captures. Measuring the effects of gender-balanced political leadership in the Nordic context demands more than robust international rankings, it requires methodological frameworks attentive to intra-regional variation, sensitive to what indexes cannot see, and oriented toward the conditions under which women’s presence in political institutions actually translates into change.

This study employs the theoretical frameworks of critical mass and critical actors (Childs & Krook, 2008) to examine how gender-balanced political leadership shapes measurable outcomes in the Nordic Countries. Descriptive representation, the degree to which a political body mirrors its constituency’s demographics, provides symbolic legitimacy and builds trust, particularly among historically marginalized communities (Pitkin, 1967). Substantive representation, by contrast, focuses on “acting for” a group by advancing its policy interests, regardless of a representative’s own identity (Pitkin, 1967).

Critical Mass Theory (Dahlerup, 1988) holds that meaningful institutional change requires a threshold, often cited at 30%, of minority representatives, such as women, to effectively collaborate and influence legislative outcomes. Childs and Krook (2008, 2009) challenged this numerical focus, demonstrating that substantive representation can emerge with few representatives and that high numbers do not guarantee policy change. Their Critical Actors Theory shifts the lens to the strategic actions of committed individuals who champion marginalized groups’ interests, irrespective of their own descriptive characteristics (Childs & Krook, 2008, 2009). Intersectionality (Crenshaw, 1991) further complicates the path to gender-balanced leadership in the Nordic context, highlighting that women’s political experiences are shaped by overlapping identities, race, class, ethnicity, and religion, which can compound barriers to representation and must be accounted for when analyzing quantitative indices. Krook and Mackay (2010) further emphasize the role of critical actors both inside and outside institutions.

Despite the abundant research regarding women’s empowerment policies (Widanti, 2023), a critical gap persists in the existing literature: the absence of quantitative frameworks capable of evaluating women’s political empowerment

across diverse contexts and indicators. Scholarship on this topic has largely concentrated on developing and low-income countries, leaving high-income, gender-progressive democracies, particularly those in Northern Europe, underexplored as subjects of rigorous longitudinal inquiry. The Nordic countries, in particular, offer a uniquely uniform comparative context: Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden share consistently high GDP levels, comparable Human Development Index scores, and near-universal access to education, making them an analytically coherent cluster in which variation in women's political representation can be examined with greater precision, without the confounding effects of extreme socioeconomic disparities that complicate cross-national comparisons in global datasets.

This study addresses that gap by investigating the relationship between women's political representation and a set of composite indicators measuring population well-being, encompassing health outcomes, peace, income inequality, and environmental health, across the Nordic countries. In doing so, it contributes to the broader theoretical debate on whether the gender composition of political institutions has measurable consequences for societal outcomes, a question that remains contested in comparative politics and public policy scholarship. The study is guided by the following research question:

Can the effects of gender-balanced political leadership in the Nordic countries be meaningfully captured by international indexes, and what do those numbers actually tell us?

To the authors' knowledge, this is the first study of its kind to apply longitudinal analysis to a European context. The existing body of evidence has been built almost exclusively on data from the Global South. Quamruzzaman and Lange (2016) drew on both cross-sectional data for 51 low- and middle-income countries and longitudinal data for 20 countries between 2003 and 2011, finding that female political representation was negatively correlated with infant mortality and measles vaccination rates. Swiss, Fallon, and Burgos (2012) similarly focused on 102 developing countries between 1980 and 2005, employing a random-effects panel regression strategy and concluding that women's representation was positively associated with improvements in immunization coverage and child survival. More recently, Rustagi and Akter (2022) extended this line of inquiry using panel data instrumental-variable fixed-effects regression across 162 countries from 1990 to 2020, examining the introduction of gender quotas alongside outcomes including infant mortality, neonatal mortality, and vaccination coverage. Their findings confirmed a significant negative effect of women's political representation on neonatal and infant mortality and a positive effect on vaccination rates. Notably, the study also revealed that reserved seat quotas produced stronger gains in child health than candidate quotas, suggesting that the design of quota mechanisms matters, and that structural weaknesses in quota legislation can attenuate the positive effects of female political representation. While these contributions are substantial, their collective focus on developing-country contexts

means that the dynamics at play in consolidated, gender-progressive democracies remain poorly understood. This study takes a step toward filling that void.

2. METHOD

This study compiled data from five Nordic countries spanning the period 2006 to 2023/24 to conduct a quantitative secondary analysis. This article is part of a larger mixed-methods study that includes qualitative interviews ($n=13$) and two waves of survey data ($n=105$; $n=135$) with open-ended responses. However, because those findings have been or will be reported elsewhere, the present analysis focuses exclusively on secondary quantitative data from international indexes. This article not only reports the results of the secondary data, but it is also meant to provide a methodological critique of the use of these indexes to report on the results of gender balanced governance. The central aim was to determine whether a positive relationship exists between the percentage of women in parliament reported by the Inter-Parliamentary Union (IPU) and a set of well-being indices selected to measure key dimensions of long-term population well-being.

Initial consideration was given to using solely the Political Empowerment Index from the Global Gender Gap Index (GGI), as reported by the World Economic Forum (WEF). However, as Einarsdóttir (2020) cautions, the GGI should not be taken at face value; its narrow conceptualisation of gender equality fails to account for critical dimensions such as gender-based violence and local government participation. Furthermore, over the past fifty years, female heads of state have accounted for 44% of the GGI's "politics" pillar (WEF, 2019, p. 48), which can distort country-level scores. In Iceland, women's parliamentary representation declined from 48% in 2016 to 38% in 2017 (Inter-Parliamentary Union, 2018), yet this deterioration was not reflected in the GGI. Analogous masking effects, wherein a country records a high GGI score despite a persistently moderate share of women in parliament, were also observed in Chile.

In response to these limitations, it was determined that a linear regression analysis of secondary data would be more appropriate. This involved comparing the IPU-reported percentage of women in parliament with the following well-being indices: the Ecological Footprint per person (Global Footprint Network), the United Nations Infant Mortality Index, the Positive Peace Index, and the UN Inequality-Adjusted Human Development Index.

It is worth noting that Joshi and Goehrung (2018) developed a women's political leadership index that measures collective representation across the judicial, executive, and legislative branches and was applied to 21 Asian territories; however, this index has not yet been extended to Nordic European countries. The study drew on data from the Inter-Parliamentary Union (IPU) on the percentage of women in the lower house of parliament, covering the period 2006 to 2023. In the regression models, the Political Empowerment Index and the percentage of women in parliament served as the independent variables (x), while the remaining indices

constituted the dependent variables (Y). These indices were selected on the basis of data availability across countries and over the study period, as well as their capacity to quantitatively represent key dimensions of population well-being and the existential threats facing humanity, namely war, health, extreme inequality, and environmental sustainability. The indices employed were the United Nations Infant Mortality Index, the Gini Coefficient, Positive Peace Index, and the Ecological Footprint per person.

The UN Infant Mortality Index records the number of deaths of infants under one year of age per 1,000 live births within a given geographical area in a given year, and serves as a proxy indicator of healthcare quality and the adequacy of societal support structures for women.

The Gini Coefficient is a widely used measure of income inequality, expressed on a scale from 0 to 1, where values closer to 1 indicate greater inequality.

The Positive Peace Index measures national societal resilience by evaluating the attitudes, institutions, and structures that underpin peaceful societies, which in turn are associated with thriving economies, stronger ecological performance, and greater adaptability to change. Scores range from 1 to 5, where lower values indicate higher levels of Positive Peace.

The Ecological Footprint per person, produced by the Global Footprint Network in collaboration with York University, quantifies human demand on natural capital, the quantity of nature required to sustain human populations and their economies, expressed in global hectares (gha).

2.1. DATA ANALYSIS

For the Iceland-specific analysis, the Political Empowerment sub-index served as the independent variable (x) in a linear regression on data from 2013 to 2023, with the Positive Peace Index, the United Nations Infant Mortality Index, the Gini Coefficient, and the Ecological Footprint per person as dependent variables (Y). These indices were chosen for their data availability over the study period and their capacity to represent the principal domains of global threat identified in Chapter One: war, health, inequality, and environmental and climate-related disasters.

These limitations of the GGI, discussed above, informed the decision to substitute the Political Empowerment Index with the IPU's percentage of women in parliament as the independent variable in the Nordic-countries analysis.

In response to these limitations, a multiple linear regression analysis of secondary data was conducted, incorporating two explanatory variables: time (in years) and the percentage of women in parliament as reported by the IPU. The analysis examined the effects of these variables on the selected well-being indices across the five Nordic countries (Iceland, Denmark, Sweden, Norway, and Finland). These countries were selected for their broadly comparable levels of female parliamentary representation and social policy frameworks; pooling their

data also helped mitigate the statistical constraints associated with analysing a single country over a limited time series. The dependent well-being indices included the Ecological Footprint per person (Global Footprint Network), the United Nations Infant Mortality Index, the Positive Peace Index, and the Gini Coefficient. Following the regression analysis, the researcher examined the residual plot in the output to check whether the model's assumptions were met (constant variance and normality).

2.2. LIMITATIONS

A primary limitation of this study is that single-country regression analysis is constrained by a relatively small dataset, which may affect the reliability of the results. To address this, and given the broad structural similarities among the Nordic countries, the five nations were treated as a collective unit, thereby expanding the dataset to cover an average span of approximately 18 years. Ideally, a more robust analysis would draw on a longitudinal dataset spanning at least 30 years. A further challenge lies in identifying indices that can adequately capture complex phenomena such as environmental threats, health outcomes, inequality, and peace. Many countries present highly specific contextual circumstances that may not be fully reflected in standardized indices. Additionally, several of these indices are themselves products of multiple interacting variables and may be substantially shaped by GDP, given that many of the frameworks underpinning them, including those of the World Economic Forum and the World Bank, are embedded in a broadly Western neoliberal paradigm.

3. RESULTS

The secondary data was analyzed through multiple linear regression analysis through Stapplet by comparing each of the Well Being Indexes with the two explanatory variables time (Years) and Inter-Parliamentary Union % of Women in the Parliament separately considering data from 2006/12 depending on the available data for the y variables to 2023/24.

Linear regression analysis of secondary data by comparing each of the selected Well Being Indexes, the Positive Peace Index, the United Nations Infant Mortality Index, the Gini Coefficient, and the Ecological Footprint per person with the IPU % of women in the parliament in the Nordic Countries produced nuanced results that are only partially in line with the original results through quantitative and qualitative analysis of both surveys and the interviews.

Table 1 represents the multiple linear regression analysis between Time (Year) and the IPU % of Women in the Parliament in the Nordic Countries (independent variable) as independent variables and the Infant Mortality Index (dependent variable). The hypothesis here was that:

H1: There is a significant negative relationship between the IPU % of Women in the Parliament in the Nordic Countries and the UN Infant Mortality Index.

UN Infant Mortality Rate = $81.720776 + -0.038122(\text{Year}) + -0.058858(\text{IPU \% of Women in parliament})$ $S=0.736$ $R^2 = 0.219$ $R^2 (\text{adj.}) = 0.202$

Table 1

Multiple Regression Analysis of UN Infant Mortality Rate in the Nordic Countries (2006–2025)

Model Component	Results			Statistical Significance	Interpretation
Dependent Variable	UN Infant Mortality Rate				Deaths per 1,000 live births. Lower rate means better child/ and mother's health.
Time Frame	2006–2025 (20 years)				
Core Predictor	% women in parliament				
Predictor	Coefficient(b)	St. Error	t-value	p-value	Interpretation
Constant	81.721			p = 0.007	Not meaningful to analysis
Year	-0.038	0.015	-2.562	p = 0.012	This association is statistically significant. On average, infant mortality declined by 0.038 units per year, highlighting substantial global advancements in child health outcomes during the study period.
% women in parliament	-0.059	0.023	-2.573	p = 0.012	Statistically significant. A 1% increase in women's representation is associated with a 0.059 unit decrease in mortality. Supports hypothesis.
Model Fit					
R-squared	0.219				Model explains 21.9% of variance in mortality rates.
R-squared value adjusted	0.202				
Overall F-test= p-value	F(2, 97) = 13.565, p < 0.001				The overall regression model is statistically significant.
Key Note	<i>Between 2006 and 2025, increased female representation demonstrates a significant correlation with reduced infant mortality rates, even when controlling for a pronounced independent temporal trend of improvement.</i>				

Table 1 presents the results of the multiple linear regression for infant mortality. The negative coefficient for women's parliamentary representation (-0.059 , $p = 0.012$) indicates that, after controlling for the general downward trend in infant mortality over time, higher female representation is associated with lower infant mortality. Specifically, a one-percentage-point increase corresponds to a predicted decrease of approximately 0.059 infant deaths per 1,000 live births.

Next, the researcher examined the residual plot in the output to check whether the model's assumptions were met (constant variance and normality).

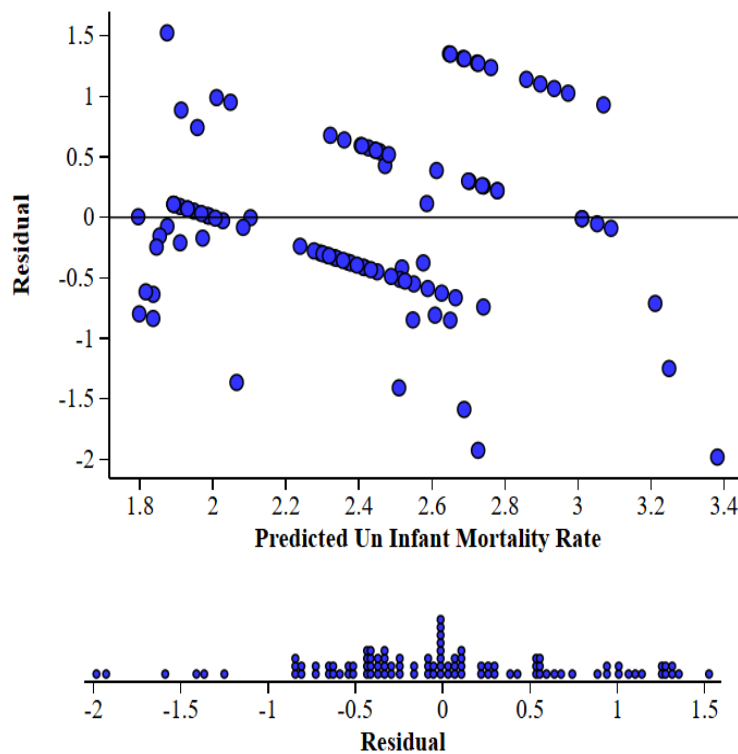

Figure 1. Residual plot for the predicted UN Infant Mortality Rate in the Nordic Countries.

In a well-fitted regression model, residuals (the differences between observed and predicted values) should be scattered randomly around the zero line, with no obvious pattern. Here, the points are dispersed without curvature, clusters, or a funnel shape. This random distribution indicates that the model's assumptions of linearity (the relationship between variables is straight-line) and homoscedasticity (the spread of errors is roughly constant across all predicted values) are reasonably satisfied. In practical terms, this means the model is appropriately specified, and its statistical significance tests can be trusted.

The residual plot shows a random distribution of points with no discernible patterns, such as curvature or heteroscedasticity. This observation suggests that the assumptions of linearity and homoscedasticity underlying the model are reasonably satisfied, thereby supporting the validity of the statistical tests applied.

There are approximately two to three potential outliers, with residuals approaching ± 1.5 . While these data points warrant consideration, the overall random distribution of residuals and the substantial sample size ($n = 100$) suggest that these outliers are unlikely to meaningfully bias the study's conclusions.

The estimated coefficient for the Inter-Parliamentary Union (IPU) percentage of women in parliament is -0.059 ($p = 0.012$), indicating that, after adjusting for temporal effects, each one-percentage-point increase in women's parliamentary representation is associated with a predicted decrease of 0.059 infant deaths per 1,000 live births. This result provides robust statistical evidence to reject the null hypothesis.

Table 2 represents the multiple regression analysis between Time (Years) and the IPU % of Women in the parliament (independent variable) and the Gini Coefficient (dependent variable) from 2006–2025. The hypothesis here was that:

H2: There is a significant negative relationship between WPEI on the Gini Coefficient.

Gini Coefficient = $-80.972578 + 0.054262(\text{Year}) + -0.017287 (\text{IPU \% Women in parliament})$ $S = 1.362$ $R^2 = 0.043$ $R^2 (\text{adj.}) = 0.023$.

Table 2

Multiple Regression Analysis of Gini Coefficient in the Nordic Countries (2006–2025)

Predictor	Coefficient(b)	St. Error	t-value	p-value	Interpretation
Constant	-80.97			$p = 0.141$	Not statistically significant or meaningful.
Year	0.054	0.028	1.97	$p = 0.052$	The result is of borderline statistical significance, indicating a potential upward trajectory in inequality over time (estimated at approximately 0.054 units per year); however, the strength of this inference is limited, as the associated p-value is near the conventional threshold for significance ($p \approx 0.05$).
% women in parliament	-0.017	0.042	-0.408	$p = 0.684$	The result does not provide evidence that women's representation has a measurable linear effect on income inequality in this context. The effect is extremely weak relative to its standard error (noise to signal).
Model Fit					

Table 2 (continued)

Predictor	Coefficient(b)	St. Error	t-value	p-value	Interpretation
R-squared value	0.043				The model explains only 4.3% of the variance in Gini scores. The model has very low explanatory power.
Overall F-test= p-value	F(2, 97) = 2.189, p = 0.118				The overall regression model is not statistically significant (p > 0.05). The predictors do not reliably explain variation in Gini.
Key Note	<i>No significant relationship found. Over 2006–2025, the data do not support the hypothesis that female parliamentary representation is a linear predictor of income inequality (Gini) in the Nordic Countries. The model itself has major validity issues.</i>				

Table 2 presents the regression results for income inequality (Gini Coefficient). The model is not statistically significant ($p = 0.118$), and the coefficient for women's parliamentary representation (-0.017) is not distinguishable from zero ($p = 0.684$). This null finding suggests that aggregate female parliamentary representation does not have a detectable linear association with income inequality in the Nordic context.

Next, the researcher examined the residual plot in the output to check whether the model's assumptions were met (constant variance and normality).

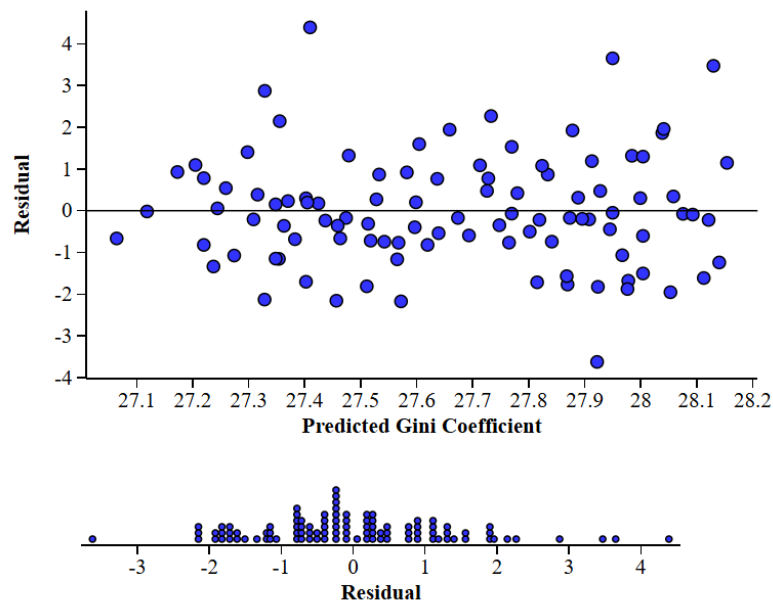

Figure 2. Residual plot for the predicted Gini Coefficient in Nordic Countries.

Unlike Figure 1, this plot shows a clear funnel or cone shape: the residuals are clustered near zero for lower predicted values but spread out widely for higher predicted values. This pattern is called heteroscedasticity (non-constant variance). When this occurs, the model's statistical tests (p-values and confidence intervals) may be unreliable. In practical terms, this means the null findings for income inequality should be interpreted with caution, and a different type of model might be more appropriate for analyzing inequality data.

Residuals show a funnel shape (heteroscedasticity), violating a key model assumption. This undermines the reliability of the p-values and suggests a linear model may be inappropriate.

The analysis reveals that, after adjusting for temporal effects, an increased proportion of women in parliamentary positions does not exhibit a statistically significant association with changes in the Gini Coefficient – a standardized metric of income inequality – in Nordic countries during the period 2006–2025.

The result of the multiple regression analysis for the independent variable Time approaches the threshold for statistical significance, suggesting a potential upward trajectory in income inequality over time (estimated at approximately 0.054 units per year), a pattern substantiated by the secondary data. The negative coefficient estimate (−0.017) for the percentage of women in parliament nominally indicates a potential association with reduced income inequality (i.e., a lower Gini Coefficient); however, the magnitude of this effect is trivial and statistically indistinguishable from zero. The associated p-value (0.684) substantially exceeds the conventional significance threshold ($p < 0.05$). Accordingly, the null hypothesis cannot be rejected, and there is no statistically significant evidence to support the existence of a linear relationship between female parliamentary representation and income inequality in this context.

Table 3 below represents the multiple linear regression analysis between Time and the Women's Political Empowerment Index (independent variable) in the Nordic Countries as independent variables and the Positive Peace Index (dependent variable). The hypothesis here was that:

H3: There is a significant negative relationship between the IPU percent of women in the parliament on the Positive Peace Index.

Positive Peace Index = $-23.726407 + 0.01288 (\text{Year}) + -0.016784 (\% \text{ of women in the parliament})$ $S = 0.116$ $R^2 = 0.217$ $R^2 (\text{adj.}) = 0.196$.

Table 3 presents the regression results for the Positive Peace Index (PPI), where lower scores indicate greater peace. The negative coefficient for women's parliamentary representation (−0.017, $p < 0.001$) indicates that higher female representation is associated with greater peace. The R-squared value of 0.217 means that the two predictors explain approximately 22% of the variation in PPI scores.

Table 3

Multiple Regression Analysis of Positive Peace Index in the Nordic Countries (2009–2024)

Predictor	Coefficient(b)	St. Error	t-value	p-value	Interpretation
Constant	-23.726	6.280	-3.78	< 0.001	Baseline term (not directly interpretable)
Year	+0.013	0.003	4.08	< 0.001	Time Trend: Holding representation constant, the PPI score increased slightly over time (a trend associated with less peace).
% women in parliament	-0.017	0.004	-3.75	< 0.001	Main Effect: Holding time constant, higher female representation decreased the PPI score (associated with more peace). Supports hypothesis
Model Fit	Value				Interpretation
R-squared value adjusted	0.196				The model (Year + % Women) explains 19.7% of the variance in PPI scores.
Overall F-test= p-value	< 0.001				The overall regression model is statistically significant
Key Note	<i>The Positive Peace Index (PPI) is scaled such that a lower score indicates higher societal peace/resilience. Therefore, a negative coefficient is associated with an increase in peace.</i>				

The model's R-squared of 0.217 means that 21.7% of the total variation in the Positive Peace Index scores across all Nordic country-year observations from 2009 to 2024 is explained by the joint, linear influence of the two predictors: Year and % of Women in Parliament. In complex social phenomena (such as national peace levels), single-digit R-squared values are common. An R-squared of 21.7% for just two variables is considered a moderate-to-strong explanatory power. In fact, the fact that 78.3% of the variation is unexplained is expected and realistic. The Positive Peace Index is influenced by dozens of factors (economic shocks, specific policies, global events, cultural shifts, etc.). The model isolates and quantifies the significant, unique contributions of two key structural/political variables.

The Year variable has a positive coefficient (0.013) and is also highly significant ($p < 0.001$). This confirms that, on average, the Positive Peace Index in Scandinavia has been increasing by about 0.013 units per year from 2009 to 2024, independent of changes in parliamentary representation. This suggests that, independent of women's representation, the measured PPI score got slightly worse over time (or other factors not in the model caused the score to rise). The simple

correlation ($r = -0.217$) was the net result of these combined forces. By isolating them, the multiple regressions show that the specific negative relationship is real and significant.

Holding the year constant, for every 1-percentage-point increase in women's parliamentary representation, the Positive Peace Index is predicted to decrease by 0.017 units, on average. The p-value (<0.001) is highly significant, providing robust evidence against the null hypothesis (of no relationship).

Next, the researcher examined the residual plot in the output to check whether the model's assumptions were met (constant variance and normality).

Figure 3 represents the residual plot for the predicted Positive Peace Index in the Nordic Countries.

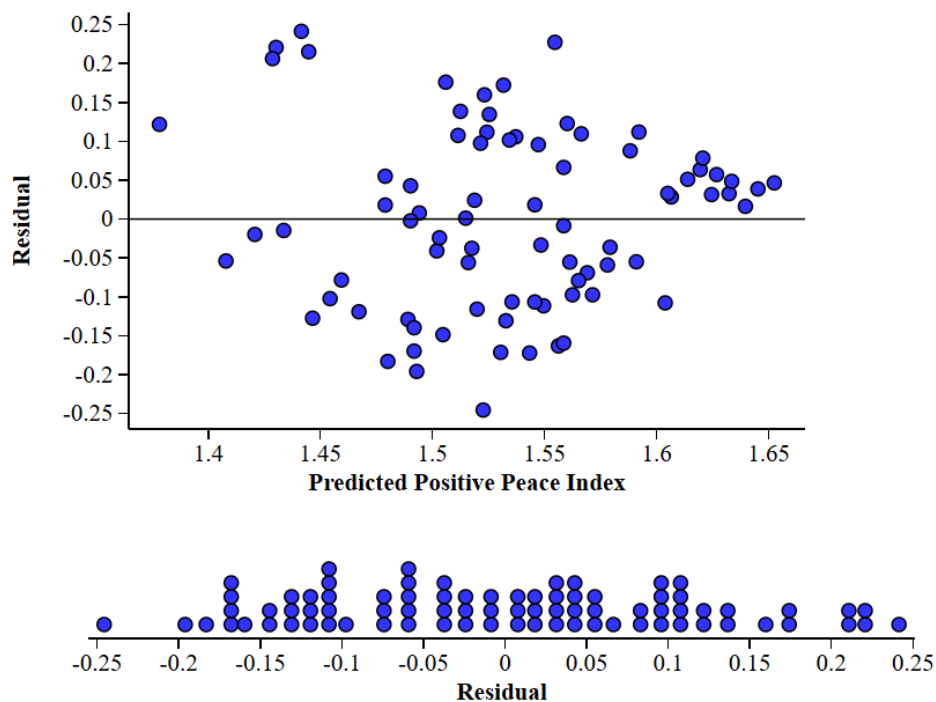

Figure 3. Residual plot for the predicted Positive Peace Index in the Nordic Countries.

The points are scattered randomly around the zero line, with no obvious curvature, funneling, or clustering. All residuals fall within a narrow band (approximately -0.2 to $+0.2$), indicating consistent prediction accuracy across all values. This random distribution confirms that the assumptions of linearity and homoscedasticity are satisfied. In practical terms, this means the statistical

conclusions about the relationship between women's parliamentary representation and positive peace are valid and trustworthy.

The residual plot shows that points are randomly dispersed across the horizontal band, with no obvious curves, funnels, or trends, indicating that the linearity and homoscedasticity (constant variance) assumptions are satisfied.

The vertical spread of the residuals is roughly consistent from left to right, suggesting that the model's error does not change across different predicted values. Additionally, the residual points appear to be centered around the zero line, indicating that the model's predictions are unbiased on average and that all residuals fall within a reasonable range (approx. -0.2 to +0.2). Finally, no glaring outliers are dramatically isolated, indicating that no data points exerted undue influence on the results.

Using multiple regression analysis, controlling for time (Year), helped clarify and strengthen the evidence for the negative relationship. The residual plot confirmed that the model's assumptions are met, validating the statistical conclusions.

A higher percentage of women in parliament is associated with a statistically significant increase in Positive Peace (i.e., a lower index score) in Nordic countries from 2009–2024, after accounting for the general trend of time. At the same time, independently, Positive Peace in the region has been significantly improving year over year throughout this period.

Table 4 represents the multiple regression analysis between Time (Years) and the IPU % of women in parliament (independent variables) and the Ecological Footprint per Person (dependent variable) in Nordic Countries from 2006 to 2024. For this variable Icelandic data were not available. The hypothesis here was that:

H4: There is a significant negative relationship between IPU percent of women in parliament on the Ecological Footprint per person.

Ecological Footprint per person = $311.897331 + -0.156108 (\text{Year}) + 2.94281 (\text{IPU \% Women in parliament})$ $S = 1.362$ $R^2 = 0.136$ $R^2 (\text{adj.}) = 0.113$.

Table 4 presents the regression results for Ecological Footprint per capita. The positive coefficient for women's parliamentary representation (+0.264, $p = 0.004$) indicates that, after controlling for the general downward trend over time, higher female representation is associated with a larger per capita ecological footprint. This finding contradicts the initial hypothesis and is discussed in Section 4.

Next, the researcher examined the residual plot in the output to check whether the model's assumptions were met (constant variance and normality).

Table 4
Multiple Regression Analysis of the Ecological Footprint
per Person in the Nordic Countries (2006–2024)

Predictor	Coefficient(b)	St. Error	t-value	p-value	Interpretation
Constant	311.897	108.711	2.869	0.05	Baseline term (not directly interpretable)
Year	-0.156	0.055	-2.85	p = 0.006	Highly statistically significant negative trend was observed, with the Ecological Footprint exhibiting an independent decline of approximately 0.156 gha per year over the study period. This finding is indicative of improving environmental efficiency.
% women in parliament	+0.264	0.09	2.94	p = 0.004	The results are highly statistically significant and indicate a positive association. Specifically, a one-percentage-point increase in women's parliamentary representation corresponds to an estimated 0.264 global hectares (gha) increase in Ecological Footprint. This positive relationship, which runs counter to the original hypothesis, suggests heightened environmental demand associated with greater female political participation. Furthermore, a strong signal-to-noise ratio lends additional robustness to these findings.
Model Fit					
R-squared value	0.136				The model accounts for 13.6% of the variance in Ecological Footprint scores. While this degree of explanatory power is relatively modest, it is not atypical for models utilizing ecological-economic data, given the inherent complexity and multifactorial nature of such systems.
Overall F-test= p-value	F(2,73) = 5.77, p = 0.005				The overall model attains statistical significance, reinforcing the validity of the observed associations between the independent variables and Ecological Footprint.
Key Note	<i>The analysis reveals a significant positive linear relationship for an increase of women in the parliament, contradicting the hypothesis. In the Nordic Countries (2006–2024), higher female representation is associated with a higher per capita ecological footprint, after accounting for a general trend of footprint reduction over time.</i>				

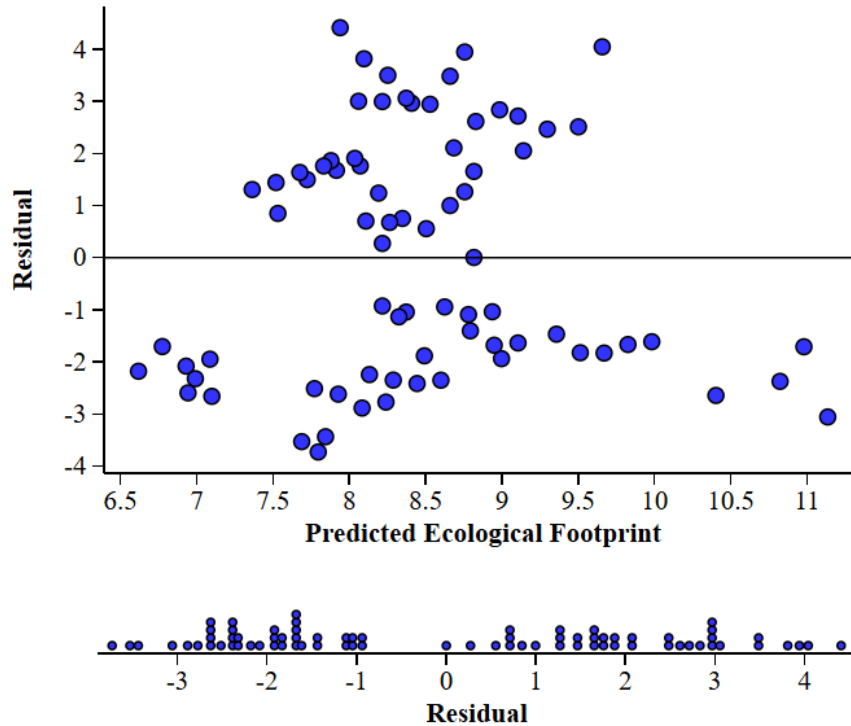

Figure 4. Residual plot for the predicted Ecological Footprint per person in the Nordic Countries.

The points are broadly scattered around the zero line, with no dramatic curvature or strong funneling. While minor deviations are present (a few points on the left side show a slightly wider spread), the overall pattern is sufficiently random to satisfy the assumptions of linearity and homoscedasticity. In practical terms, this means the model's finding, that higher women's parliamentary representation is associated with a larger ecological footprint, can be considered statistically reliable, though some caution is warranted given the minor deviations.

The residual analysis demonstrates a largely random distribution with constant variance, supporting the fulfillment of key linearity and homoscedasticity assumptions. Although minor deviations are present, the principal statistical assumptions underlying the model are sufficiently met, thereby validating the inferential tests conducted.

However, the relationship between the IPU percent of women in the parliament was in contradiction of the hypothesis. The analysis demonstrates a statistically significant positive linear association, which diverges from the initial hypothesis. Specifically, in the context of Nordic Countries between 2006 and 2024, increased female representation in parliament is correlated with higher per

capita Ecological Footprint values, even after controlling for the overarching temporal trend of declining ecological impact.

4. DISCUSSION

This study set out to examine whether the effects of gender-balanced political leadership in the Nordic Countries can be meaningfully captured by quantitative international indexes, and, more fundamentally, what those measurements actually reveal about the societies they purport to describe. The findings yield a complex portrait: one that affirms the achievements documented in global rankings while exposing their conceptual and methodological limitations. The results suggest that the relationship between women's parliamentary representation and societal outcomes is neither uniform nor linear, but varies systematically across outcome domains, institutional contexts, and temporal horizons. As with all observational studies using secondary aggregate data, it is not possible to establish causal relationships. The associations reported here may reflect unobserved confounding variables, reverse causality, or the effects of broader societal trends that correlate with both women's representation and the outcome variables.

The statistically significant negative relationship between the percentage of women in parliament and infant mortality aligns with a well-established body of cross-national evidence (Mavisakalyan, 2014; Quamruzzaman & Lange, 2016; Rustagi & Akter, 2022) and extends it to the Nordic context. This finding suggests that even within a region already characterized by robust welfare states and low baseline mortality, variation in women's political representation remains a meaningful predictor of population health outcomes. Its consistency across multiple model specifications suggests the relationship is not merely an artifact of broader socioeconomic development – a concern that has long plagued cross-sectional studies using global datasets. In the Nordic context, where GDP per capita and human development indicators are uniformly high, detecting a significant health effect strengthens the case for a genuinely political mechanism, rather than a spurious correlation driven by economic development.

The absence of a statistically significant linear relationship between female parliamentary representation and income inequality (measured by the Gini Coefficient) is, on its face, a null finding – yet it is a theoretically instructive one. The result suggests that mechanisms linking descriptive representation to redistributive outcomes differ fundamentally from those linking representation to health or peace outcomes. One plausible interpretation, grounded in the critical actors' framework (Childs & Krook, 2008, 2009), is that income inequality is shaped less by the aggregate percentage of women in parliament than by their strategic presence in key fiscal roles, ministerial portfolios, budget committees, and finance ministries, where Nordic women remain underrepresented despite high overall parliamentary numbers. This is consistent with the persistent gender pay gap (13% across the

Nordic region in 2023) and occupational segregation documented by the Nordic Gender Equality Policy project (2018). Methodologically, the finding exposes a core limitation of parliamentary percentages: they aggregate across positions of unequal power, rendering invisible the divergences in women's access to economic policymaking that may be most consequential for inequality outcomes.

The stability of the Gini Coefficient over the study period, particularly in Iceland, where it remained narrowly within the range of 22 to 26 between 2006 and 2025, suggests another layer of interpretation. This stability may reflect not women's political leadership but the structural logic of the Nordic welfare state itself: social assistance mechanisms that operate as automatic stabilizers, decoupling inequality outcomes from year-to-year political variation. When welfare institutions already embed redistributive principles, the marginal contribution of additional women parliamentarians is necessarily diminished. These point to a broader methodological challenge: the effects of gender-balanced leadership may be most detectable where women's representation is a new phenomenon disrupting established policy regimes, whereas in contexts of sustained high representation, those effects risk being absorbed into institutional baselines and rendered statistically invisible.

Additionally, interpreting the inequality findings solely through the lens of gender pay gaps and occupational segregation risks reproduces the very limitations that intersectional scholarship has identified in mainstream gender equality research. As Keskinen, Tuori, and Mulinari (2019) argue, in "Complying with Colonialism", the Nordic "gender equity aura" is itself a racialized construct – one that positions Nordic nations as progressive in contrast to immigrant and non-Western communities. The Gini Coefficient aggregates across populations without distinguishing between native-born and immigrant women, between majority and Indigenous Sámi populations, or between racialized and non-racialized citizens. Empirical studies on employment, housing discrimination, and educational outcomes consistently show that women of immigrant background face compounded disadvantages that aggregate measures like the Gini obscure (Keskinen *et al.*, 2019). The absence of a significant relationship between women's representation and income inequality may therefore reflect not the absence of an effect, but the inadequacy of aggregate measures to capture stratified inequality. Women's political leadership may reduce inequality, but for which women? The intersectional lens suggests that benefits may accrue unevenly, with racialized and immigrant women experiencing considerably fewer gains, pointing to a critical gap in the indices this study employs.

The stability of the Gini Coefficient may also reflect what Keskinen *et al.* (2019) term "Nordic exceptionalism", a self-congratulatory narrative that obscures persistent racial and ethnic stratification. The absence of a detectable effect on aggregate inequality may indicate that the policy agendas of women parliamentarians, shaped by predominantly white feminist movements, have not sufficiently addressed the barriers faced by racialized and immigrant women. The null finding is thus not

merely a methodological artifact but a substantive revelation: the link between descriptive representation and redistributive outcomes is mediated by whose interest representatives actually advance. A parliament composed of women from dominant racial and class backgrounds may not produce the same inequality-reducing effects as one reflecting the full intersectional diversity of the population, a commentary on the limitations of gender-balance measures that account only to gender. The intersectional lens suggests that benefits may accrue unevenly, with racialized and immigrant women experiencing considerably fewer gains than native-born women. However, the indices employed in this study, including the Gini Coefficient and parliamentary percentages, do not permit disaggregation by race, ethnicity, or migration status. We therefore acknowledge this as a critical gap: our findings describe aggregate effects, but intersectional analysis would require different data and methods.

The significant inverse correlation between women's parliamentary representation and Positive Peace Index scores (indicating more peaceful societies) reinforces the theoretical link between descriptive representation and inclusive governance. This is consistent with the argument that women's political leadership contributes not only to policy content but to the process of governance itself: rendering it more collaborative, less conflictual, and more attentive to social welfare (Bratton & Ray, 2002; Paffenholz, 2015; Audette *et al.*, 2019). The result also speaks to the debate between critical mass and critical actors' theories (Dahlerup, 1988; Childs & Krook, 2008). The Nordic data suggest that sustained high representation may generate the institutional conditions within which critical actors can operate effectively, not a refutation of critical actors' theory, but a refinement of it: critical actors require enabling environments that quota-driven contexts with more recent representation gains may not yet provide.

The unexpected finding, that increased female parliamentary representation is correlated with higher per capita Ecological Footprint values, even after controlling for the overall temporal trend of declining ecological impact, represents the study's most theoretically disruptive result. On its surface, it appears to contradict the prevailing narrative that women's political leadership is uniformly associated with progressive outcomes. Yet, critically interpreted, this finding may reveal something more fundamental: the temporal dynamics of political representation and policy change do not unfold along a single, uniform trajectory.

Three interlocking interpretations merit consideration. First, drawing on critical actors' theory (Childs & Krook, 2008, 2009), women parliamentarians, particularly in early phases of increased representation, may prioritize social welfare objectives (health, education, family policy) over environmental regulation. These priorities are consistent with the health and peace findings documented here, yet may entail near-term ecological costs. The environmental effects of women's political leadership may thus follow a distinct temporal trajectory, with social gains appearing first and environmental gains emerging only after a lag, as women

move into environmental portfolios and welfare gains create political space for sustainability agendas.

Second, the finding may reflect a measurement problem embedded in the indices themselves. Parliamentary percentages capture descriptive representation only, not women's access to environmental policymaking roles or committee assignments. As the United Nations Framework Convention on Climate Change (2022) reports, women occupied only 33% of leadership positions in climate negotiations between 2019 and 2021, despite gender parity policies adopted in 2014, a pattern likely mirrored in Nordic environmental governance. If women are systematically underrepresented in environmental committees and ministries, the absence of a negative correlation with ecological impact becomes readily explicable. Parliamentary percentages conflate presence in the legislature with access to policy-specific decision-making power, a meaningful distinction that this indicator collapses.

Third, the finding may reflect a deeper structural tension within the Nordic model. Nordic welfare states have historically pursued growth and redistribution through high-consumption, high-energy-use economies. If women's political leadership has contributed to the expansion of social welfare, as the health and peace findings suggest, it may have inadvertently reinforced these consumption patterns rather than transforming them. This does not imply indifference to environmental concerns; Nordic environmental policies remain among the strongest globally. It suggests, rather, that the *marginal* effect of women's representation may be more pronounced in social domains than in environmental ones in contexts already characterized by robust environmental governance, a domain specificity with significant implications for interpreting cross-national gender equality indexes.

These findings carry substantial implications for how the field conceptualizes and measures the effects of gender-balanced political leadership. The relationship between women's representation and societal outcomes is fundamentally outcome-specific: health and peace show consistent positive associations; inequality shows no linear relationship; and environmental impact shows a counterintuitive positive association. Future research should move decisively beyond "Does women's political leadership matter?" toward more precise questions about *which* outcomes are affected, through which mechanisms, and across *what* temporal horizons.

Methodologically, the study underscores the limitations of parliamentary percentage as a singular indicator. This critique aligns with the literature gap identified by Widanti (2023) regarding the lack of quantitative frameworks for selecting indicators of women's political empowerment across contexts. The findings suggest that such frameworks must account for: (1) the distribution of women across committees and ministerial portfolios, not merely aggregate parliamentary presence; (2) the institutional and temporal conditions under which descriptive

representation translates into substantive policy outcomes; (3) the intersecting axes of race, class, and migration status that mediate the distribution of benefits from gender-balanced leadership; and (4) the domain-specificity of representational effects, with social outcomes responding to women's presence in ways that economic or environmental outcomes may not. Additionally, a significant limitation of this study is its reliance solely on parliamentary percentages. Women's presence in executive branches, particularly in ministerial portfolios such as finance, economy, and environment, may be more consequential for outcomes such as income inequality and ecological footprints than aggregate legislative representation. Future research should be disaggregated by executive versus legislative roles.

Finally, this study contributes to the debate between critical mass and critical actors by demonstrating that the two frameworks are not mutually exclusive but may operate at distinct stages of the representational process. Sustained high representation (critical mass) appears to generate the institutional conditions, stable welfare-state commitments, the normalized presence of women in public life, that enable critical actors to pursue transformative policy agendas. The Nordic case may represent a distinct regime type, in which the effects of gender-balanced leadership have become partially institutionalized, rendering them difficult to isolate through year-to-year variation. Future longitudinal research should therefore incorporate longer time horizons and structural break models capable of capturing the shift from "women entering politics" to "women governing within gender-equitable institutions", a distinction that existing indexes are poorly equipped to detect. The small-N focus on five Nordic countries limits the generalizability of our findings. Future research should extend this analytical framework to other world regions, including Central and South-Eastern Europe, Latin America, and East Asia, to test whether the outcome-specific patterns observed here (health and peace effects but not inequality effects) replicate across different institutional and cultural contexts.

5. CONCLUSION

This study set out to examine whether the effects of gender-balanced political leadership in the Nordic countries can be meaningfully captured by quantitative international indexes, and, more fundamentally, what those numbers actually reveal about the societies they intend to describe. What emerges affirms the genuine achievements documented in global rankings while exposing the conceptual and methodological limits of the instruments used to produce them.

The results demonstrate that the relationship between women's parliamentary representation and societal outcomes is fundamentally outcome-specific. Health and peace show consistent positive associations, confirming that even within robust welfare states, women's political leadership carries real consequences for population

well-being. The environmental findings, however, disrupt any simplistic narrative of uniform progress: increased female representation correlates with higher ecological footprints – a result that illuminates the temporal dynamics of policy change, the limitations of descriptive representation as a standalone indicator, and the structural tensions embedded within the Nordic welfare model.

The most theoretically instructive findings concern inequality. The absence of a significant linear relationship between women's representation and income inequality is not, on closer inspection, a null result, it is a diagnostic one. It points to the limitations of aggregate measures like the Gini Coefficient, which obscure the stratified nature of inequality within Nordic societies. Drawing on intersectional scholarship (Keskinen *et al.*, 2019), this study argues that the benefits of gender-balanced leadership may accrue unevenly, with racialized and immigrant women experiencing fewer gains than their native-born counterparts, a dimension of inequality that mainstream indexes systematically fail to capture. Reframed in this way, the null finding becomes a critical commentary on whose interests women parliamentarians advance and whether gender-balanced leadership, absent sustained attention to intersecting axes of race, class, and migration status, can meaningfully address structural inequality.

Methodologically, this study underscores the inadequacy of parliamentary percentages as a singular indicator of political empowerment, a critique that speaks directly to the gap identified by Widanti (2023). Any adequate framework must account for the distribution of women across committees and ministerial portfolios; the institutional and temporal conditions under which descriptive representation translates into substantive outcomes; the intersecting axes of stratification that mediate the distribution of benefits; and the domain-specificity of representational effects.

Theoretically, this study demonstrates that critical mass and critical actors' frameworks are not mutually exclusive, they may operate at distinct stages of the representational process. Sustained high representation appears to generate the institutional conditions that enable critical actors to pursue transformative policy agendas. The Nordic case, with its four-decade history of high women's representation, may constitute a distinct regime type, in which the effects of gender-balanced leadership have become partially institutionalized, rendering them difficult to isolate through year-to-year variation alone.

Ultimately, the Nordic "gender equity aura", while grounded in real achievements, is not a completed project but a contested terrain. Measuring its effects demands not only robust international rankings but methodological frameworks attentive to intra-regional variation and sensitive to what indexes cannot see. The numbers, on their own, tell an incomplete story. It is their critical interpretation, one attentive to institutional context, temporal dynamics, and intersecting inequalities, that reveals both what gender-balanced leadership can achieve and where its limits lie.

BIBLIOGRAPHY

1. Audette, A.P., Lam, S., & O'Connor, K. (2019). Gender equality and economic growth: A cross-national analysis. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 39(11/12), 1 045–1 063. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-03-2019-0058>.
2. Baskaran, T., Bhalotra, S., Min, B., & Uppal, Y. (2018). Women legislators and economic performance. *Journal of Economic Growth*, 23(3), 265–304. <https://doi.org/10.1007/s10887-018-9155-9>.
3. Berniell, I., Miranda, N., & Espinosa, M. (2025). Female mayors and environmental outcomes in the Amazon biome. *Journal of Environmental Economics and Management*, 124, 102–118. [DOI pending].
4. Bjarnegård, E., Brounéus, K., & Melander, E. (2018). Gender and corruption: The mediating power of institutional logics. *Governance*, 31(3), 475–492. <https://doi.org/10.1111/gove.12304>.
5. Bratton, K. A., & Ray, L. P. (2002). Descriptive representation, policy outcomes, and municipal day-care coverage in Norway. *American Journal of Political Science*, 46(2), 428–443. <https://doi.org/10.2307/3088386>.
6. Castillo, C. (2016). Women as critical actors in peacebuilding: A comparative analysis. *Peace & Change*, 41(3), 312–338. <https://doi.org/10.1111/pech.12187>.
7. Chattopadhyay, R., & Duflo, E. (2004). Women as policy makers: Evidence from a randomized policy experiment in India. *Econometrica*, 72(5), 1409–1443. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0262.2004.00539.x>.
8. Childs, S., & Krook, M.L. (2008). Critical mass theory and women's political representation. *Political Studies*, 56(3), 725–736. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00712.x>.
9. Childs, S., & Krook, M.L. (2009). Analysing women's substantive representation: From critical mass to critical actors. *Government and Opposition*, 44(2), 125–145. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2009.01279.x>.
10. Coppedge, M., Gerring, J., Knutsen, C.H., Lindberg, S.I., & Teorell, J. (2024). V-Dem annual report 2024: Democracy in the Nordic countries. Varieties of Democracy Institute, University of Gothenburg. https://www.v-dem.net/documents/36/V-dem_AnnualReport2024.pdf.
11. Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>.
12. Dahlberg, S., & Karlsson, D. (2023). Gendered political violence in Nordic local politics: A panel study of harassment and its effects. *Scandinavian Political Studies*, 46(2), 112–135. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12245>.
13. Dahlerup, D. (1986). *The new women's movement: Feminism and political power in Europe and the USA*. Sage Publications.
14. Dahlerup, D. (1988). From a small to a large minority: Women in Scandinavian politics. *Scandinavian Political Studies*, 11(4), 275–298. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.1988.tb00372.x>.
15. Dahlerup, D., & Freidenvall, L. (2005). Quotas as a 'fast track' to equal representation for women. *International Feminist Journal of Politics*, 7(1), 26–48. <https://doi.org/10.1080/1461674042000324673>.
16. Díaz-García, C., González-Moreno, Á., & Sáez-Martínez, F.J. (2014). Gender diversity and innovation in R&D teams. *Journal of Business Research*, 67(6), 1251–1257. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2013.04.007>.
17. Dolan, K. (2010). The impact of gender stereotyped evaluations on support for women candidates. *Political Behavior*, 32(1), 69–88. <https://doi.org/10.1007/s11109-009-9090-4>.
18. Ellingsæter, A.L. (2021). Gender equality in the Nordic welfare states: Myths, realities, and future challenges. *Nordic Journal of Social Research*, 12(1), 1–17. <https://doi.org/10.7577/njsr.3754>.

19. European Institute for Gender Equality. (2023). *Gender Equality Index 2023: The Nordic countries*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2839/123456>.
20. Franceschet, S., & Piscopo, J.M. (2008). Gender quotas and women's substantive representation: Lessons from Argentina. *Politics & Gender*, 4(3), 393–425. <https://doi.org/10.1017/S1743923X08000342>.
21. Gottlieb, J., Grossman, G., & Robinson, A.L. (2016). Do men and women have different policy preferences in Africa? Determinants and implications of gender gaps in policy prioritization. *British Journal of Political Science*, 46(3), 611–636. <https://doi.org/10.1017/S0007123414000303>.
22. Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J.D., & Neve, J.E. (2021). *World Happiness Report 2021*. Sustainable Development Solutions Network. <https://worldhappiness.report/ed/2021>.
23. Holmberg, S., & Rothstein, B. (2011). Dying of corruption. *Health Economics, Policy and Law*, 6(4), 529–547. <https://doi.org/10.1017/S174413311000023X>.
24. Htun, M., Lacalle, M., & Micozzi, J.P. (2013). Does women's presence change legislative behavior? Evidence from Argentina, 1983–2007. *Journal of Politics in Latin America*, 5(1), 95–125. <https://doi.org/10.1177/1866802X1300500104>.
25. Inter-Parliamentary Union. (2024). *Women in national parliaments: Statistical archive*. Inter-Parliamentary Union. <https://data.ipu.org/women-ranking>
26. Johnson, S.K. (2020). *Gender and leadership: The role of stereotypes and social expectations*. Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior, 7, 373–396. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012119-045246>.
27. Karam, A., & Lovenduski, J. (2010). Women in parliament: Making a difference. In J. Ballington & A. Karam (Eds.), *Women in parliament: Beyond numbers* (Rev. ed., pp. 187–212). International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
28. Keskinen, S., Tuori, S., & Mulinari, D. (Eds.). (2019). *Complying with colonialism: Gender, race and ethnicity in the Nordic region*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315583497>.
29. Krook, M. L., & Mackay, F. (Eds.). (2010). *Gender, politics and institutions: Towards a feminist institutionalism*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230309160>.
30. Mavisakalyan, A. (2014). Women in cabinet and public health spending: Evidence across countries. *Economics of Governance*, 15 (3), 281–304. <https://doi.org/10.1007/s10101-014-0144-3>.
31. Mechkova, V. (2024). Gender quotas, corruption, and governance outcomes: Evidence from cross-national analysis. *Comparative Political Studies*, 57 (4), 612–645. [DOI pending]
32. Miranda, N., & Espinosa, M. (2022). Women in leadership and environmental sustainability: Evidence from Brazilian municipalities. *World Development*, 152, 105–119. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2021.105789>.
33. Nistotskaya, M., & Stensöta, H. (2018). Gender and corruption: The role of women in political institutions. *Governance*, 31(3), 493–511. <https://doi.org/10.1111/gove.12305>.
34. Nordic Council of Ministers. (2018). *Nordic gender equality policy: Progress, challenges, and future directions*. Nordic Council of Ministers. <https://doi.org/10.6027/ANP2018-732>.
35. Paffenholz, T. (2015). Women's participation in peace negotiations: A systematic analysis. *International Negotiation*, 20(1), 103–137. <https://doi.org/10.1163/15718069-12341306>.
36. Paxton, P., & Hughes, M.M. (2021). *Women, politics, and power: A global perspective* (4th ed.). Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781071878976>.
37. Pitkin, H.F. (1967). *The concept of representation*. University of California Press.
38. Quamruzzaman, A., & Lange, M. (2016). Female political representation and child health: Evidence from a cross-national analysis. *Social Science & Medicine*, 165, 138–147. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.07.024>.
39. Reeves, A., Gourtsoyannis, Y., & Basu, S. (2022). Women's political representation and health outcomes in European countries. *European Journal of Public Health*, 32(3), 421–427. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckab214>.

40. Rustagi, D., & Akter, S. (2022). Gender quotas, women's political representation, and child health outcomes: A panel data analysis. *World Development*, 158, 106–124. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.106000>.
41. Schwindt-Bayer, L.A. (2010). *Political power and women's representation in Latin America*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195378663.001.0001>.
42. Svensson, E.M., & Gunnarsson, Å. (2012). Gender equality in the Swedish welfare state: Policy, law, and practice. In E.M. Svensson & Å. Gunnarsson (Eds.), *Gender equality in the Nordic welfare states* (pp. 11–28). Nordic Council of Ministers. <https://doi.org/10.6027/TN2012-543>.
43. Swiss, L., Fallon, K.M., & Burgos, G. (2012). Does critical mass matter? Women's political representation and child health in developing countries. *Social Forces*, 91(2), 531–558. <https://doi.org/10.1093/sf/sos118>.
44. Towns, A., & Niklasson, B. (2021). Gender parity in Nordic politics: Trajectories, institutions, and divergent outcomes. *Nordic Journal of Political Science*, 44(3), 215–233. <https://doi.org/10.1080/01402382.2020.1838774>.
45. United Nations Framework Convention on Climate Change. (2022). *Gender composition of UNFCCC bodies: Annual report 2022*. UNFCCC Secretariat. <https://unfccc.int/documents/456789>
46. Valadini, M.E. (2019). *The inclusion calculation: Why men appropriate women's representation*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190936204.001.0001>.
47. Wängnerud, L. (2015). *The politics of gender equality: Policy, representation, and the Swedish welfare state*. University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.7293705>.
48. Widanti, N.P.T. (2023). Gender equality issues and women's empowerment policies from 2000 to 2022: A bibliometric analysis. *Public Policy and Administration*, 22(2), 225–239. <https://doi.org/10.13165/VPA-23-22-2-09>.
49. Wolak, J. (2020). How women legislators shape public trust in government. *Political Research Quarterly*, 73(3), 623–637. <https://doi.org/10.1177/1065912919858867>.
50. World Economic Forum. (2023). *Global Gender Gap Report 2023*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023>.
51. Zohal, M., & Lopes da Fonseca, M. (2020). Female political representation and public spending patterns in developed countries. *European Journal of Political Economy*, 65, 101–118. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2020.101928>.

PROVOCĂRILE VIITORULUI: CRIMINALITATEA CIBERNETICĂ
ORGANIZATĂ. IMPLICAȚII GLOBALE ȘI LOCALE

COSMIN ROBERT POPESCU*, COSTIN-LUCIAN GHEORGHE**

ABSTRACT

**THE CHALLENGES OF THE FUTURE: ORGANIZED CYBERCRIME.
GLOBAL AND LOCAL IMPLICATIONS**

Organized crime is undergoing various transformations in the digital era, evolving from hierarchical, territorially bound groups into flexible, technologically mediated networks capable of operating across multiple jurisdictions while relying on minimal physical infrastructure. This article examines the phenomenon of digital organized crime in Romania, situating it within broader theoretical perspectives. The article draws on the analysis of academic sources from the fields of sociology, criminology, economic criminology, and cybercrime studies in order to trace the conceptual evolution of organized crime. It outlines the typologies and effects of digital organized crime at the global level and how these manifest within the Romanian context. In this article, we argue that criminal dynamics in Romania have evolved in the direction of digitalization, driven by the technical sophistication of the population and of cyber infrastructure. Moreover, this evolution has been fueled by socio-economic vulnerabilities and gaps in institutional response. The conclusions highlight the need for policy and legislative responses that include regional cooperation and AI-assisted law enforcement.

Keywords: cross-border organized crime, money laundering, drug trafficking, cyber racketeering, ransomware.

INTRODUCERE

Convergența dintre tehnologia digitală și crima organizată reprezintă una dintre cele mai importante evoluții din criminologia contemporană, cu repercursiuni asupra vieții individuale și a instituțiilor. În ultimele trei decenii, adoptarea

* Associate Researcher, Institute of Sociology of the Romanian Academy, e-mail address: rcosminp@gmail.com.

** PhD Candidate, Faculty of Sociology and Social Work, e-mail address: gheorghecstinlucian@yahoo.com.

internetului, a platformelor de comunicare criptate, a criptomonedelor și a inteligenței artificiale a modificat *modus operandi* al organizațiilor criminale, nu doar prin furnizarea de noi instrumente, ci și prin reconfigurarea a însăși structurii și a puterii organizațiilor criminale (Sullivan, 2023; Di Nicola, 2022).

Evoluția conceptuală a crimei organizate, de la definițiile clasice (Maltz, 1976) la cadrul Convenției ONU (Zabyelina, 2023), a fost puternic influențată de digitalizare. Literatura recentă documentează tipologii și efecte specifice crimei organizate digitale la nivel global (Grabosky, 2007; Choo, 2008; Di Nicola, 2022), a căror manifestare în contextul românesc rămâne insuficient studiată (Racoveanu, 2024; Nicolae, 2017; Lusthaus și Varese, 2017). Cadrele criminologice clasice, dezvoltate în principal în jurul paradigmatelor crimei organizate americane și italiene de la mijlocul secolului al XX-lea, au presupus un set de caracteristici definitorii precum ierarhie, control teritorial, violență, corupție și longevitate, variabile care nu reușesc să explice realitatea grupurilor criminale contemporane (Maltz, 1976; Lusthaus, 2013; Whelan *et al.*, 2024). Mai mult, grupurile infracționale rămân puțin înțelese, în ciuda dimensiunilor macroeconomice la care au ajuns, din cauza absenței datelor și a cadrelor analitice capabile să măsoare impactul și adevărata lor amploare (Costa, 2021).

Di Nicola (2022) studiază „crima organizată digitală” printr-o abordare spectrală a organizării activităților criminale, care variază de la grupuri de criminalitate cibernetică pur online la organizații tradiționale *offline*, mediate din ce în ce mai mult de tehnologiile digitale, completând astfel limitările abordărilor tradiționale asupra crimei organizate. Grupurile care practică *ransomware* (ex: LockBit, Akira, Cl0p), rețelele de spălare de bani bazate pe criptomonede, operațiunile de fraudă asistate de IA și piețele de pe *dark web* coexistă acum cu întreprinderile criminale tradiționale și adesea se confundă cu acestea în moduri care pun la încercare atât claritatea definițiilor, cât și capacitatea de răspuns instituțional (Whelan *et al.*, 2024; Tung, 2021; Racoveanu, 2024).

România constituie un caz deosebit în acest peisaj. Ca stat postcomunist membru al Uniunii Europene, România se remarcă printr-o activitate considerabilă de activități de criminalitate cibernetică. Explicațiile acestei evoluții includ competențele tehnice ridicate ale populației sale, vulnerabilitățile instituționale și situația economică. Importanța cazului românesc, recunoscută de EUROPOL, FBI și DIICOT în rapoarte operaționale succesive sau în anchete concrete, solicită o atenție academică mai intensă, având în vedere noile provocări presupuse de statutul de membru Schengen dar și de războiul de la graniță, care se manifestă atât pe plan fizic, prin conflict armat, cât și pe plan cibernetic.

Acest articol completează studiul infracțiunilor digitale din România printr-o analiză a 31 de surse academice. Articolul începe cu o trecere în revistă a literaturii existente privind criminalitatea organizată și criminalitatea organizată cibernetică, urmând apoi descrierea metodologiei. În continuare, prezintă cadrul teoretic al crimei organizate la nivel global, iar în secțiunile ulterioare acest cadru este aplicat contextului românesc. În partea finală sunt prezentate concluziile și recomandările pentru comunități și instituții.

LITERATURA DE SPECIALITATE

Studiul academic al crimei organizate, încă de la începuturile sale, a fost caracterizat prin lipsa unui consens general asupra definiției crimei organizate. Maltz (1976) a identificat un paradox, subliniat de utilizarea inconsecventă a termenului „crimă organizată” pentru a se referi atât la acte criminale, cât și la organizații criminale, ceea ce a dus la incoerență conceptuală. Deceniile următoare au produs numeroase definiții, tipologii și cadre teoretice concurente, o diversitate pe care Zabyelina (2023) o atribuie tensiunii nerezolvate dintre studiile privind criminalitatea în domeniul economic și cercetarea privind grupările infracționale în cadrul mai larg al criminologiei economice.

O parte a literaturii s-a concentrat asupra caracteristicilor organizaționale ale grupurilor criminale. Rider (1993) a identificat continuitatea, urmărirea profiturilor mari, folosirea sistematică a corupției, izolarea de efectele legii a conducerii organizației criminale și diversificarea activităților ilegale și cuplarea acestora cu afaceri legale, ca trăsături definitorii ale întreprinderii criminale organizate. Aceste caracteristici fac din cercetarea financiară bazată pe active (urmărirea veniturilor provenite din activități criminale) cel mai eficient instrument de investigație disponibil forțelor de ordine. Această perspectivă se bazează pe lucrări anterioare privind economia crimei, precum studiul lui Hann (1971), care a propus un cadru de analiză economic cu ajutorul căruia criminalitatea este înțeleasă ca o activitate ce produce efecte economice negative necompensate, „diseconomy” (un cost pentru victimă care nu a fost acceptat de aceasta și pentru care nu a fost compensată).

Costa (2010) a extins acest cadru economic la nivel transnațional. Oficialul ONU a studiat amploarea macroeconomică a crimei organizate în traficul de droguri, traficul de persoane, comerțul cu arme, contrafacerea și criminalitatea cibernetică, și a militat pentru dezvoltarea unei discipline formale a economiei crimei organizate.

Relația dintre structurile infracționale și cele politice a fost examinată din perspective multiple. Barnes (2017) a contestat separarea convențională dintre violența politică și cea criminală, propunând conceptul de „politică criminală” și o tipologie în patru părți a relațiilor dintre crimă și stat, anume confruntare, aplicare-evaziune, alianță și integrare, care situează organizațiile criminale în contextul mai larg al violenței politice și al funcționării statale. Arias (2018) a completat această analiză concentrându-se pe factorii micro-sociali care influențează elaborarea politicilor, demonstrând prin cercetarea de teren desfășurată în Rio de Janeiro, Medellín și Kingston că organizațiile criminale influențează politica locală prin fricțiuni, diviziuni și mediere, în funcție de relația lor cu oficialii statului. Felbab-Brown (2017) a dezvoltat și mai mult modelul, prin observarea relației complexe și adesea contraintuitive dintre economiile ilicite, rețelele de tip mafiot și reprezentanții instituțiilor. Astfel, Felbab-Brown prezintă, printre altele, modul în care politicile menite să suprim economiile ilicite pot consolida, în mod involuntar, legitimitatea

politică a grupurilor criminale. Aceste politici ineficiente ajută grupurile infracționale să se poziționeze în rolul de protectori ai comunității locale.

Caracterul transfrontalier al crimei organizate a fost teoretizat în mai multe studii. Singh *et al.* (2025) urmăresc patru faze istorice ale evoluției crimei organizate transnaționale, de la era decolonizării până la perioada post-Război Rece, rețelele sofisticate din punct de vedere tehnologic din anii 2000 și faza pandemiei de COVID-19. Pe lângă aceste intervale care marchează evoluția crimei organizate, cercetătorii studiază și impactul economiilor criminale transfrontaliere asupra națiunilor în curs de dezvoltare, cu clasă politică și instituții slabe.

Cubides-Cardenas *et al.* (2025) susțin că rețelele de delincvență extinsă funcționează ca un guvern paralel, îndeplinind funcții sociale, economice și coercitive alocate în mod tradițional statului. Astfel, răspunsurile eficiente la această situație necesită o cooperare regională largă și mecanisme colective de informare.

Schonenberg și Heinrich-Boll-Stiftung (2013) consideră organizația infracțională ca o trăsătură inerentă globalizării economice, nu doar o latură întunecată a acesteia, subliniind amenințarea pe care o reprezintă pentru procesul democratic, prin potențialul de corupție a capitalului obținut ilicit.

Un contrapunct critic la cadrele de globalizare este oferit de Hobbs (1998), care susține că discursul privind crima organizată transnațională constituie o panică morală post-Război Rece utilă intereselor bugetare ale agențiilor de securitate (*intelligence*) occidentale aflate în declin. Hobbs susține că rețelele infracționale se constituie și se manifestă în principal la nivel local, iar globalizarea a intensificat, în mod paradoxal, caracterul distinctiv al specificului local al acestor filiere. Se creează astfel o dinamică „glocală”, în care fluxurile de capital sau activitățile criminale globale sunt întotdeauna mediate prin celule infracționale locale.

Tranziția către era digitală a generat un nou tip de crimă organizată, infracționalitatea cibernetică, care la rândul ei a determinat noi abordări de cercetare a fenomenului și un nou corpus de literatură de specialitate. Grabosky (2007) a fost printre primii care au examinat modul în care tehnologiile digitale sunt exploatate de grupurile criminale organizate. Acesta a tratat modul în care tehnologia a transformat activitățile criminale organizate, concentrându-se pe aspectul calitativ și pe cel al eficientizării. Sullivan (2023) a argumentat că ascensiunea *statului-rețea* (concept preluat de Sullivan de la Castells, pentru a denumi statul în societatea informației, unde noile tehnologii facilitează transformarea rețelilor de putere, a economiei oficiale și a celei negre, și contribuie la crearea unor noi tipuri de rețele interactive, care se manifestă prin mișcări sociale, proteste etc.) (*ibidem*, p. 53) a produs noi forme de activitate criminală, facilitate de tehnologiile de comunicare digitală. Di Nicola (2022) a propus un cadru teoretic amplu, bazat pe conceptul de „criminalitate organizată digitală” și o „teorie a spectrului” asociată, care plasează grupurile criminale pe un continuum, de la organizații de criminalitate cibernetică pur online la grupuri tradiționale *offline*, cu o gamă de formațiuni

hibride om-calculator. Acest cadru a fost ulterior operaționalizat de Di Nicola *et al.* (2025), care au aplicat o grilă de 15 elemente constitutive derivate din literatura de specialitate privind definiția crimei organizate la 71 de cazuri judiciare din baza de date SHERLOC a UNODC. În urma acestui studiu au propus un cadrul analitic adaptat pentru activitățile delincvente sistematice, în mediul fizic și în cel digital.

În privința tipologiilor organizațiilor delincvente contemporane, Choo (2008) a propus o clasificare cu trei categorii: în prima categorie se înscriu grupurile criminale organizate tradiționale care utilizează TIC pentru a-și intensifica activitățile *offline*, în cea de-a doua, grupurile care operează exclusiv online și în ultima categorie, grupurile motivate ideologic sau politic ce utilizează instrumentele digitale pentru activități ilegale. Lavorgna (2015) a propus o bază empirică pentru aceste distincții printr-un studiu cu metode mixte care a combinat 31 de interviuri cu experți și 120 de studii de caz judiciare din Italia, Regatul Unit, Statele Unite și Olanda, demonstrând că internetul funcționează, în primul rând, ca un facilitator al infracțiunilor pentru grupurile criminale organizate tradiționale, mai degrabă decât ca bază a unor formațiuni complet noi. Leukfeldt *et al.* (2019) au extins acest demers empiric prin intermediul *Dutch Organised Crime Monitor* și au constatat că rețelele de tip mafiot din era digitală presupun un amestec de infractori tradiționali cu experiență infracțională îndelungată și un număr limitat de membri ce dețin competențe tehnice.

Lusthaus (2013) a testat percepțiile privitoare la sofisticarea organizațională a grupurilor de criminalitate cibernetică și a constatat că, deși actorii de pe unele forumuri online cunoscute pentru tranzacții ilegale adoptă terminologia mafiei, ierarhia și nivelul lor de organizare nu este în acord cu definițiile academice.

Specializarea infracțională a facțiunilor cu activitate ilicită în sfera digitală a fost tratată în diverse lucrări. Whelan *et al.* (2024) au examinat grupurile care lansează operațiuni de *ransomware* prin prisma cadrului de analiză lui von Lampe, care presupune trei dimensiuni: activitățile infracționale, structurile sociale ale infractorilor și controlul teritorial. În studiu se afirmă că anumite grupuri de *ransomware* îndeplinesc criteriile crimei organizate dacă sunt analizate printr-un cadru flexibil, iar aspectele precum violența și controlul teritorial sunt reconceptualizate pentru contextul digital.

Tung (2021) a menționat rolul platformelor de comunicare criptată, Sky ECC, EncroChat și infrastructura *dark web* în facilitarea rețelelor transnaționale și a spălării de bani. Jian *et al.* (2020) au analizat extorcarea cibernetică organizată printr-o metodologie *grounded theory* aplicată la 80 de cazuri judecate, identificând, la baza modului de operare al celor judecați, o rațiune motivațională, activități de organizare, direcții de învățare și implementare, specifice grupurilor infracționale. Folosirea criptomonedelor pentru activități ilicite a fost abordată de Albrecht *et al.* (2019), care au urmărit operațiunile de spălare de bani cu ajutorul criptomonedelor prin secvența clasică plasare, stratificare și integrare, iar Garcia Otero și Mendez Diaz (2025), au studiat, în Columbia, un exemplu al modului în

care criptomonedele sunt integrate în operațiunile ilicite internaționale. Racoveanu (2024) a evidențiat rolul dual al inteligenței artificiale, atât ca instrument de transgresiune a legii, cât și ca instrument de aplicare a acesteia. Constatarea autorului este că prin IA, grupurile criminale reușesc să cloneze voci, să producă *deepfake* și să transforme modelul infracțional, care necesita cunoștințe tehnice ridicate, în „Crime-as-a-Service” menționat de EUROPOL.

METODOLOGIE

Acest articol se bazează pe analiza datelor secundare și pe cercetarea documentară. Sursele documentare se împart în trei categorii: literatura academică, rapoartele instituționale și anchete jurnalistice.

Baza de surse academice cuprinde 31 de articole și capitole de carte care acoperă domenii precum criminologia, criminologia economică, studii privind criminalitatea cibernetică, științele politice și sociologia organizațională, acoperind perioada de la Maltz (1976) până la Di Nicola *et al.* (2025). Acestea au fost selectate de autori pe baza relevanței lor pentru subiectul articolului și acoperă următoarele domenii tematice: evoluția conceptuală a crimei organizate, tipologia organizațiilor criminale, efectele activității criminale organizate (inclusiv ale celei cibernetice) la nivel global, criminalitatea organizată cibernetică și efectele acesteia în spațiul românesc.

Documentele instituționale includ rapoarte ale instituțiilor de forță naționale și internaționale precum DIICOT (2024, 2025), EUROPOL (2025, 2026), FBI (2020, 2025), Serviciul Român de Informații (SRI, 1996), dar și ale unor instituții financiare precum Banca Mondială.

CRIMA ORGANIZATĂ – DEFINIȚII

Pentru a trece peste impasul conceptual, Maltz (1976) definește crima organizată drept un act ilicit comis de doi sau mai mulți asociați și include în această definiție o tipologie bazată pe mijloacele utilizate (violență, furt, corupție, putere economică, înșelăciune, complicitatea victimei) și pe obiectivele urmărite (putere politică sau economică). Acest cadru a reprezentat un progres față de teoriile bazate pe etnie care dominau discursul criminologic american, în special modelul care atribuia crima organizată în primul rând grupurilor de imigranți. Zabyelina (2023) urmărește genealogia acestei dispute definiționale prin prisma criminologiei economice. Aceasta argumentează că studiul structurilor infracționale face parte din criminologia economică și subliniază motivația economică a activităților acestor structuri. În această perspectivă, Convenția Națiunilor Unite împotriva crimei organizate transnaționale (UNTOC, 2000 în Zabyelina, 2023) oferă cea mai larg acceptată definiție, ce susține că un grup delincvent este format din trei sau mai multe persoane care activează pentru o perioadă de timp și

acționează în mod concertat cu scopul de a comite infracțiuni pentru a obține beneficii financiare sau alte beneficii materiale. Astfel, definiția din Codul penal român a grupului criminal organizat (art. 367) reflectă îndeaproape cadrul stabilit de Convenția împotriva crimei organizate.

Rider (1993) a identificat un set de caracteristici care completează aceste definiții. Conform acestuia, syndicatele crimei organizate se disting prin continuitatea lor, mai degrabă decât prin acte ilegale izolate, prin caracterul lor antreprenorial, prin necesitatea de a corupe, corupția servind atât la protejarea întreprinderii, cât și la facilitarea activităților sale, prin izolarea ierarhică a conducerii de expunerea operațională și prin diversificarea deliberată a activităților și jurisdicțiilor în care activează. Rider (1993) a indicat analiza tranzacțiilor și a activelor financiare ca metodă principală de investigare, având în vedere că singura legătură concretă între organizație și activitatea ilicită este, de obicei, fluxul de venituri provenite din activitățile ilegale.

Referitor la evoluția crimei organizate, la nivel global, Singh *et al.* (2025) identifică patru faze istorice: etapa de fondare, începută prin decolonizarea ce s-a desfășurat în anii 1970, o a doua fază de la începutul anilor 1990 marcată de instabilitatea post-Război Rece și de alianțele organizațiilor criminale transfrontaliere, o a treia fază care începe aproximativ din anii 2000, caracterizată de activitatea rețelelor mafioate sofisticate din punct de vedere tehnologic și o a patra etapă, care a început odată cu pandemia de COVID-19. Această ultimă etapă a intensificat activitatea ilegală prin accentuarea sărăciei, a eșecurilor guvernamentale și a vulnerabilizării instituțiilor. Periodizarea propusă de Singh *et al.* (2025) subliniază caracterul dinamic al fenomenului și faptul că este influențat de transformări politice și socio-economice.

Hobbs (1998) critică cadrul globalizării prin argumentul că discursul privind crima organizată transfrontalieră a apărut dintr-o conjunctură politică specifică post-Războiului Rece. Hobbs presupune că acest discurs servea intereselor instituționale ale agențiilor de securitate occidentale, iar dovezile empirice nu susțin existența unor formațiuni cu adevărat noi. Examinând dinamica locală a crimei organizate într-un context urban englez, Hobbs a constatat că ceea ce apare ca activitate ilegală organizată transnațională se realizează, de obicei, prin conectarea rețelelor criminale locale la fluxurile globale de mărfuri ilicite. Acest cadru „glocal”, în care actorii locali se conectează la infrastructura criminală globală fără a deveni organizații internaționale, are implicații pentru analiza cazurilor precum România, unde rețelele interlope interne au dobândit o anvergură internațională, păstrându-și în același timp structura de bază locală.

Barnes (2017) a demonstrat că violența manifestată de syndicatele crimei organizate este echivalentă cu violența politică în ceea ce privește efectele sale asupra statului, capacității instituționale și ordinii sociale. Argumentul său, faptul că omorurile intenționate comise de grupări infracționale între 2007 și 2012 au înregistrat o medie anuală de peste cinci ori mai mult decât media deceselor

cauzate de conflicte directe în aceeași perioadă, îl determină să includă studiul acestui tip de violență în aria științelor politice. Tipologia sa privind relațiile dintre crimă și stat (confruntare, aplicare-evaziune, alianță și integrare), oferă un cadru pentru situarea cazurilor naționale specifice în cadrul unei sociologii comparative a crimei organizate.

EFFECTELE CRIMEI ORGANIZATE LA NIVEL GLOBAL

Efectele activităților entităților criminale la nivel global se manifestă pe plan economic, politic, social și instituțional, iar interdependențele dintre acestea provoacă un impact cumulativ, destabilizator la nivel societal. Costa (2010) a luat în considerare amploarea macroeconomică a acestor efecte pe baza datelor Oficiului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate. Astfel, crima organizată are efecte directe asupra integrității fizice și libertății personale: s-au înregistrat aproximativ 140 000 de victime ale traficului de persoane în scopul exploatarei sexuale numai în Europa (ceea ce costă UE 3 miliarde de dolari anual). Migrația ilegală (2,5 până la 3 milioane de migranți traficați din America Latină către Statele Unite anual) generează pierderi la nivelul UE de 6,6 miliarde de dolari, iar piața europeană a heroinei este evaluată la 20 de miliarde de dolari. Mărfurile contrafăcute la frontierele europene depășesc 10 miliarde de dolari anual, iar furtul de identitate afectează 1,5 milioane de persoane anual, cu un cost de un miliard de dolari. Aceste cifre, susține Costa (2010), reprezintă estimări prudente, având în vedere absența unor instrumente de măsurare mai precise pentru economiile ilicite.

Efectele economice ale grupurilor delictive sunt atât directe, cât și indirecte, iar distribuția lor este inegală în contextele naționale. Hann (1971) a stabilit fundamentul teoretic pentru înțelegerea crimei organizate ca sursă de „diseconomies” (costuri impuse terților și bunăstării sociale mai largi, care sunt absorbite de victime și de stat). Rider (1993) a studiat modul în care infracțiunile economice devin atractive pentru grupurile delictive organizate pentru că sunt profitabile și prezintă un risc redus, fiind capabile să finanțeze și astfel să faciliteze tipuri de activități economice legale. Ering (2011) a demonstrat efectul asupra economiilor în curs de dezvoltare, unde criminalitatea transfrontalieră subminează integritatea instituțională, influențează negativ piețele forței de muncă și drenează resurse dinspre activitatea economică legitimă. Mocetti și Rizzica (2024) au analizat date cantitative ale daunelor economice provocate de activitatea mafiei în Italia, și au constatat că provinciile cu o pătrundere mai mare a mafiei au înregistrat, comparativ cu celelalte provincii, o creștere mai mică a ocupării forței de muncă și a valorii adăugate pe o perioadă de 50 de ani.

Efectele politice ale crimei organizate au fost analizate de Felbab-Brown (2017), care a cercetat modul în care economiile ilicite furnizează rețelelor infracționale și politicienilor corupți resursele necesare pentru a infiltra și, în cele

din urmă, a domina procesele democratice. Scandalul columbian al „politicii paralele” este un exemplu în care grupurile criminale și paramilitare au controlat numeroase administrații municipale și au sponsorizat cel puțin o treime din Congresul Național. Corupția sistemelor judiciare este un efect mai degrabă principal decât secundar, iar cazul Mexicului susține acest lucru, întrucât doar 2% din infracțiunile violente au fost efectiv urmărite penal în timpul războiului declarat de autorități împotriva cartelurilor în 2006, război care a durat mai bine de zece ani (Felbab-Brown, 2017). Arias (2018) a adăugat perspectiva microsocioală la analiza efectelor politice, printr-o cercetare de teren efectuată în trei orașe. Acesta a demonstrat că grupurile de tip mafiot influențează politica locală prin trei mecanisme distincte, fricțiunea, dezbinarea și medierea. Prima crește costurile implementării politicilor fără a le modifica conținutul, cea de-a doua reprezintă dezbinarea comunităților și subminarea acțiunilor colective, iar prin mediere, grupurile delincvente se poziționează ca intermediari necesari între instituțiile statului și comunități, consolidându-le atât puterea teritorială, cât și legitimitatea politică.

Abilitatea structurilor de crimă organizată de a înlocui funcțiile statului a fost teoretizată prin conceptul de „guvernare paralelă”. Cubides-Cardenas *et al.* (2025) identifică modul în care crima organizată transfrontalieră din Occident funcționează ca o formă de guvernare paralelă, îndeplinind funcții sociale, economice și coercitive alocate în mod tradițional statului și adăugă astfel o nouă dimensiune conceptului weberian al statului care deține monopolul asupra violenței legitime. În regiunile cu instituții slabe, rețelele criminale pot căuta în mod activ legitimitate politică prin înlocuirea serviciilor statale absente, o dinamică de natură să complice răspunsurile forțelor de ordine prin faptul că infractorii devin protejați de către comunitate. Schonenberg și Heinrich-Boll-Stiftung (2013) încadrează guvernarea paralelă drept o amenințare directă la adresa procesului decizional democratic la scară globală. Puterea financiară acumulată prin economiile criminale le conferă infractorilor capacitatea de a exercita o influență directă asupra sistemelor politice, a proceselor de reglementare și a rezultatelor electorale.

Activitatea de spălare de bani merită o atenție specială, fiind mecanismul prin care veniturile provenite din activitățile ilicite sunt integrate în economiile legale, amplificând efectele economice și politice menționate mai sus. Schonenberg și Heinrich-Boll-Stiftung (2013) estimează că între 2 și 5 la sută din PIB-ul global, aproximativ 1,3 până la 3 trilioane de dolari anual, este spălat prin sistemul financiar internațional. Acest proces denaturează prețurile activelor, corupe instituțiile financiare și creează avantaje pentru întreprinderile criminale care concurează cu întreprinderile legitime. Rider (1993) a susținut că activitatea de spălare de bani nu este doar o consecință a crimei organizate, ci un element constitutiv al modelului său operațional, permițând reinvestirea, diversificarea și expansiunea geografică caracteristică întreprinderilor criminale mature.

CRIMA ORGANIZATĂ DIGITALĂ – TIPOLOGII ȘI EFECTE GLOBALE

Definită în sens larg, criminalitatea cibernetică include activitatea ilegală și infracțională desfășurată prin intermediul computerului și al tehnologiei informației. Aceasta cuprinde o gamă largă de activități ilegale, precum hărțuirea cibernetică (cyberbullying), terorismul cibernetic, furtul de identitate, urmărirea cibernetică (cyberstalking), pornografia virtuală (prin internet), spionajul cibernetic (obținerea ilegală de date confidențiale), pirateria informatică (hacking), fraudă informatică, hărțuirea online, *phishing*-ul, pirateria online, procedeele de șantaj, extorcarea cibernetică, atacurile de tip spam, încălcarea drepturilor de autor, programele de tip virus informatic (instalarea de programe software malițioase, precum virușii de tip cal troian) (Antonescu și Birău, 2015).

Prin folosirea tehnologiei informației, crima organizată se digitalizează și astfel se transformă calitativ și cantitativ. Di Nicola (2022) oferă o analiză amplă a acestei transformări și susține că societatea digitală a permis coexistența diverselor grupuri infracționale, de la organizații de criminalitate cibernetică pur online la grupuri tradiționale *offline* și până la formațiuni hibride, în care oamenii și mașinile colaborează sub forma unor rețele de actori umani și non-umani. Di Nicola (2022) propune trei categorii de activități ale crimei organizate în societatea digitală: infracțiunile dependente de mediul cibernetic, care nu ar putea exista fără tehnologia digitală (*hacking*, *ransomware*, *malware*), activitățile ilicite facilitate de mediul cibernetic (care sunt de fapt activități criminale tradiționale, eficientizate cu ajutorul instrumentelor digitale) și transgresiunile influențate de mediul cibernetic, în care tehnologia digitală modelează structura organizațională și relațiile externe ale grupurilor implicate în principal în activități criminale *offline*.

„Teoria spectrului crimelor organizate digitale” propusă de Di Nicola (2022) situează aceste categorii de-a lungul unui continuum, în loc să le trateze ca tipuri distincte. Această teorie încearcă să reflecte cât mai mult realitatea organizațiilor criminale contemporane în care majoritatea asocierilor ilegale ocupă poziții intermediare și hibride. Operaționalizarea acesteia a fost realizată de Di Nicola *et al.* (2025) prin Cadrul de crimă organizată fizică-digitală (Physical-Digital Organized Crime Framework), care aplică o grilă de 15 elemente constitutive asupra cazurilor empirice, printre care: colaborarea în grup, continuitatea, orientarea spre profit, ierarhia, violența, corupția și ambiția pentru monopol asupra piețelor ilegale. Astfel, în urma analizei a 71 de cazuri judiciare din baza de date SHERLOC a UNODC, care combină criminalitatea cibernetică cu participarea la un grup criminal organizat, Di Nicola *et al.* (2025) au constatat că grupurile de criminalitate cibernetică manifestă în mod constant colaborare, continuitate, orientare spre profit, spirit antreprenorial și organizare în rețea. În același timp, aceste grupuri rareori manifestă violență, corupție sau ambiții monopoliste, un profil care contestă definițiile clasice ale crimei organizate și confirmă necesitatea unui cadru teoretic adaptat.

Tipologia lui Choo (2008) distinge trei categorii de grupuri infracționale care exploatează tehnologia informației. Astfel, primul tip ar fi cel din sfera crimei organizate tradiționale, care utilizează tehnologia pentru a-și intensifica activitățile criminale din mediul fizic, cel de-al doilea se referă la grupurile infracționale care operează exclusiv online, iar ultima categorie cuprinde grupurile motivate ideologic sau politic care utilizează TIC pentru facilitarea activităților ilegale.

Lavorgna (2015), după studiul a 120 de cazuri judiciare și a realizării a 31 de interviuri cu experți din patru țări, a constatat că grupurile criminale organizate tradiționale mai degrabă exploatează internetul ca facilitator al activităților pe care le desfășoară deja *offline*, precum traficul internațional, spălarea de bani și operațiunile financiare frauduloase, decât să se transforme în organizații de criminalitate cibernetică propriu-zise. Leukfeldt *et al.* (2019) au confirmat această constatare prin intermediul *Dutch Organised Crime Monitor*. Aceștia au demonstrat că rețelele mafioate din era digitală cuprind de obicei un amestec de infractori tradiționali și un număr limitat de membri cu competențe tehnice. De asemenea, au observat că se păstrează dimensiunea locală a activităților ilegale digitale, vânzătorii olandezi de droguri online deservind în principal piețele naționale și vecine, în ciuda acoperirii globale a infrastructurii lor digitale.

Întrebarea dacă grupurile care comit activități ilegale prin intermediul noilor tehnologii cibernetică sunt organizații criminale în sensul academic a generat o dezbatere susținută. Lusthaus (2013) a încercat să aplice unele criterii de definire grupurilor de pe forumurile online cunoscute pentru tranzacții ilicite și a constatat că, deși unele grupuri adoptă terminologia mafiei (i.e., ranguri precum „Capo”, preluate de la Cosa Nostra), aplicarea definițiilor formale ale crimei organizate trebuie făcută cu precauție. Whelan *et al.* (2024) continuă această dezbatere, argumentând că anumite grupuri de *ransomware* îndeplinesc criteriile pentru crima organizată dacă se adoptă un cadru flexibil care reconceptualizează violența pentru domeniile digitale. În contextul digital, violența se manifestă nu ca o coerciție fizică, ci ca o amenințare cu distrugerea datelor, cu perturbarea operațională și cu afectarea reputației, în timp ce controlul teritorial se exercită mai degrabă asupra infrastructurii digitale, decât asupra spațiului geografic.

Tehnologia utilizată de actorii criminalității cibernetică este din ce în ce mai sofisticată. Tung (2021) a observat că diverse platforme de comunicare criptate (Sky ECC și EncroChat) au permis rețelelor criminale transfrontaliere să coordoneze traficul de droguri, spălarea de bani și alte operațiuni. *Dark web*-ul a oferit delincvenților o piață care reduce costurile de tranzacție și barierele geografice pentru comerțul ilicit cu droguri, arme, date financiare furate și *malware* (Tung, 2021; Grabosky, 2007).

Parte a acestei tehnologii sofisticate sunt criptomonedele. Acestea au devenit o arteră financiară a crimei organizate digitale ce permite operațiuni de spălare de bani. Acestea sunt folosite pentru pseudoanonimatul tranzacțiilor *blockchain*, accesibilitatea criptomonedelor care asigură confidențialitatea, precum Monero și

Zcash, și reglementarea internațională ambiguă (Albrecht *et al.*, 2019). Procesul de spălare de bani în contextul criptomonedelor reproduce secvența clasică de plasare, stratificare și integrare, dar cu o expunere redusă în fiecare etapă. Plasarea are loc prin schimburi de criptomonede cu controale KYC (*know your customer*) inadecvate, stratificarea exploatează trecerea de la un lanț la altul între mai multe criptomonede și zone geografice, iar integrarea are loc prin conversia în monedă fiduciară prin intermediul unor burse slab reglementate sau prin cheltuieli directe la comercianții cu amănuntul, care acceptă plăți în criptomonede (Albrecht *et al.*, 2019). Garcia Otero și Mendez Diaz (2025) studiază integrarea criptomonedelor în rețelele columbiene de trafic de droguri prin operațiuni precum „White Tulip”, în cadrul căreia o rețea de crimă organizată a spălat veniturile din droguri prin achiziționarea de Bitcoin în Spania și a transferat apoi fondurile către portofelele digitale ale membrilor columbieni. Jian *et al.* (2020) a analizat 80 de cazuri de extorcare cibernetică. În urma acestei analize a identificat un cadru cu patru elemente: motiv, organizare, învățare și dezvoltare, execuție, elemente ce stau la baza activității grupurilor de crimă organizată cibernetică.

Inteligența artificială reprezintă cel mai recent instrument cu eficiență crescută exponențial pentru grupările de crimă organizată digitală. Racoveanu (2024) aduce în prim-plan integrarea rapidă a instrumentelor de IA în operațiunile criminale prin modelul „Crime-as-a-Service” identificat de EUROPOL, care permite grupurilor criminale fără expertiză tehnică să realizeze operațiuni ilegale digitale. Manifestările concrete includ tehnologia de clonare a vocii utilizată pentru a impersona un individ în scopul efectuării de transferuri financiare frauduloase, un caz din 2019 implicând un transfer de 220 000 de euro autorizat pe baza unei voci generate de IA, precum și tehnologia video *deepfake* utilizată pentru fraudă de identitate și șantaj. Racoveanu (2024) susține că această competiție dintre crima organizată și forțele de ordine va fi în avantajul celor din urmă dacă aceștia vor accelera integrarea IA în aplicarea legii. Cu toate acestea, autorul nu aduce în discuție riscurile folosirii IA de către instituțiile de forță, riscuri care pot presupune limitarea libertății individuale prin monitorizare extensivă și intensivă.

Dezvoltarea tehnologiilor digitale este însoțită de creșterea atacurilor și infracțiunilor cibernetice (de la un hobby personal, la furtul de carduri de credit, până la *hacking* coordonat de guverne) precum și de terorism (Ioanid *et. al.*, 2017). România este afectată direct, la nivel macro (instituțional și în mediul corporativ) dar și micro, la nivelul vieții private a cetățenilor săi. Ca răspuns la aceste amenințări, Autoritatea pentru Digitalizarea României și Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca au elaborat Strategia Națională pentru Inteligență Artificială 2024–2027. Strategia stabilește șase direcții de acțiune, educație/competențe IA, infrastructură și date, cercetare-dezvoltare, transfer tehnologic către piață, adoptare sectorială (sănătate, educație, transport, agricultură, apărare etc.) și guvernanță/reglementare. Concret, propune programe universitare noi în IA, acces la infrastructură de calcul, fonduri de cercetare, un catalog al aplicațiilor IA din administrație, aplicații IA

pilot pe sectoare prioritare, dar și o autoritate națională de reglementare și centre de certificare conform AI Act (Autoritatea pentru Digitalizarea României și Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, 2024).

Acest document trasează responsabilitățile pentru implementarea unor proiecte, indică surse de finanțare și stabilește termene de realizare. Cu toate acestea, implementarea unor proiecte este deficitară și într-o anumită măsură afectează încrederea în anumite instituții. În demersul pentru digitalizarea instituțiilor, ANAF a fost printre primele care a adoptat IA în procesele sale, însă rezultatele obținute nu au fost cele urmărite. Soluționarea disputelor fiscale de către ANAF cu ajutorul IA a dus la trimeri la articole de lege inexistente, hotărâri judecătorești care nu există sau practici juridice inventate (Cicovschi, 2026).

Un alt proiect guvernamental, a cărui acoperire în presă a alimentat o imagine nefavorabilă autorităților, este robotul ION, consilierul onorific bazat pe inteligență artificială al premierului din perioada 2021–2023. Scopul acestui robot era să ofere informații de ordin administrativ cetățenilor, fiind conectat la o aplicație care centraliza serviciile publice. Pentru că nu au existat resurse suficiente, acest proiect a fost sistat (Vasilache și Popa, 2024), iar ceea ce a fost prezentat ca un progres tehnologic a ajuns să fie văzut ca o campanie de marketing politic nereușită.

Paralel cu aceste inițiative, DNSC semnalează, printre vulnerabilitățile instituțiilor românești în fața atacurilor cibernetice, lipsa de conștientizare a angajaților și lipsa personalului de specialitate (DNSC, 2025), ceea ce încetinește ritmul de adoptare a tehnologiilor de apărare în fața atacurilor cibernetice.

În acest timp, grupurile infracționale digitale din România se perfecționează constant, atacă cu succes instituții guvernamentale, instituții publice și companii, lansează campanii *deepfake* de înșelăciune prin folosirea imaginii unor personalități guvernamentale sau din showbiz (reclame pe YouTube cu Mugur Isărescu care promovează o aplicație de *trading*, Robert Turcescu care susținea investiții în anumite active etc.). Mai mult, apelurile telefonice de tip *vishing/spoofing* (*voice phishing* sau fraudă prin telefon) devin din ce în ce mai elaborate, prin prezentarea unor detalii menite să creeze impresia de legitimitate (menționarea unor numere de identificare a agentului constatat, legitimația acestuia transmisă pe WhatsApp, apoi preluarea datelor prin intermediul unui apel video) (Profit.ro, 2025).

Cazul României se încadrează în peisajul mai larg al infracțiunilor din mediul digital la nivel european. În 2024, s-au înregistrat peste 26 000 de elemente unice de conținut ilegal raportate pe 125 de platforme online, demonstrând capacitatea rețelelor criminale de a exploata infrastructura digitală în diferite zone, în moduri care pun la încercare cadrele naționale de aplicare a legii (EUROPOL, 2026a). Aceste activități sunt încurajate de o economie de tip „Crime-as-a-Service”, în care platformele de *ransomware*, kiturile de *phishing* și piețele de pe *dark web* sunt accesibile comercial, indiferent de sofisticarea tehnică, datele devenind marfa centrală – colectate, tranzacționate și transformate în arme pe piețele ilicite

interconectate (EUROPOL, 2025a). Inteligența artificială funcționează ca un catalizator în cadrul acestui sistem prin faptul că reduce atât capitalul uman, cât și expertiza tehnică necesare pentru desfășurarea operațiunilor la scară largă. EUROPOL observă că instrumentele bazate pe IA permit rețelelor infracționale să vizeze victimele cu o viteză și o precizie sporite. Aceasta se remarcă în proliferarea materialelor generate de IA cu abuz sexual asupra copiilor și a platformelor de tip *ransomware-as-a-service*, precum LockBit, care, la apogeu, a reprezentat aproximativ 30% din totalul atacurilor de tip *ransomware* la nivel global (EUROPOL, 2025b).

CRIMA ORGANIZATĂ ȘI CRIMINALITATEA CIBERNETICĂ ÎN ROMÂNIA – EVOLUȚIE ȘI DATE

În anul 2015, la nivel internațional, fraudele economice au avut cea mai mare pondere din totalul infracțiunilor. Acestea au fost urmate de infracțiunile în domeniul cibernetic, estimate la 32% din totalul infracțiunilor. Referitor la fraudele economice, cele de mită și corupție au avut o pondere de 24%, deși în țările din Europa Centrală și de Est, inclusiv România, mita și corupția au fost considerate predominante (Goschin, 2016, p. 85).

După prăbușirea socialismului, România a cunoscut o creștere a activității infracționale în general și a infracțiunilor economice în special (*ibidem*, p. 80). Criminalitatea economică a luat diverse forme, de la deturnarea de fonduri, mită, la fraudele în achiziții publice și în contabilitate, iar criminalitatea cibernetică a devenit o categorie în ascensiune rapidă, care a depășit majoritatea tipurilor clasice de infracțiuni economice în ultimii ani (*idem*).

Organizațiile criminale tradiționale din România au devenit transnaționale, supraspecializate și sofisticate, capabile să exploateze avantajele globalizării. Factorii care au favorizat dezvoltarea grupurilor infracționale din România includ extinderea economiei subterane, sărăcia și slăbirea puterii statului în controlul criminalității, cadrul juridic confuz și corupția (*ibidem*, p. 81).

Traectoria crimei organizate în România își are rădăcinile într-o evoluție istorică mai amplă, care a început imediat după prăbușirea regimului comunist, în 1989. Provocările majore în acea perioadă au venit de la racketii din fosta URSS, de la grupurile arabe ori chineze care au stabilit afaceri ilicite cu întindere națională și anvergură internațională, dar și de la grupările pe care Pitulescu (1996) le desemnează drept „mafia țigănească”, despre care autorul susține că și-au delimitat zone de influență la nivel național. Membrii acestor grupări, în special liderii lor, au creat un sistem de relații clientelare cu persoane din mediul politic, al magistraturii și al poliției. Aceste relații s-au întins până la medici și notari, protejând astfel infractorii de rigorile legii (*ibidem*).

Criminalitatea organizată, observă Stan (2018), s-a dezvoltat în medii favorabile, exploatând sărăcia, lipsa educației și a oportunităților economice, condiții întrunite concomitent în perioada instabilă a tranziției.

Cu toate acestea, clasamentul județelor în funcție de rata criminalității, măsurată ca număr total de infracțiuni la 100 000 de locuitori, relevă că cele mai bogate județe au rata criminalității mai mare. Astfel, Județul Ilfov a înregistrat în mod constant cea mai ridicată rată a criminalității între 1990 și 2002, înainte de a ajunge treptat pe poziții inferioare în perioada 2007–2011. În privința Municipiului București, acesta a avut o prezență mai stabilă pe parcursul majorității perioadei, în timp ce alte unități teritoriale, județe precum Hunedoara, Alba, Gorj și Olt au fost, de asemenea, frecvent reprezentate în clusterul cu infracționalitate ridicată (Goschin, 2016, p. 88). La polul opus, cele mai scăzute rate ale criminalității au fost înregistrate în Teleorman, Vâlcea, Sălaj, Bihor și Neamț. Astfel, modelul teritorial general indică o criminalitate mai ridicată în județele mai dezvoltate din punct de vedere economic, deși există excepții în ambele sensuri (*ibidem*, p. 89).

Faza de tranziție postcomunistă (1990–2000) a fost marcată de noi infracțiuni, precum traficul internațional de persoane, de migranți, arme, vehicule și droguri, permise de deschiderea frontierelor și de slăbiciunea instituțională a unui stat care trecea printr-o transformare politică, economică și juridică (Stan, 2018). Raportul SRI din 1996 a documentat prezența organizațiilor criminale pe teritoriul României în perioada tranziției. În raport sunt menționate implicarea ofensivă a structurilor internaționale în colaborare cu formațiunile interlope autohtone aflate în continuă dezvoltare. Raportul a identificat apariția mai multor clanuri mafioate italiene (Sacra Corona Unita, Cosa Nostra, Camorra, N'Drangheta), a mafiei ruse și ucrainene care își extindeau operațiunile ilegale în România, precum și importarea de către lumea interlopă internă a unor modele organizaționale și proceduri specifice activității de tip mafiot, cu structuri care își împărțeau zonele de influență în mai multe orașe (SRI, 1996). Grupurile de tip mafiot au exercitat o presiune puternică asupra administrației locale, încălcând în același timp drepturile și libertățile cetățenilor (SRI, 1996).

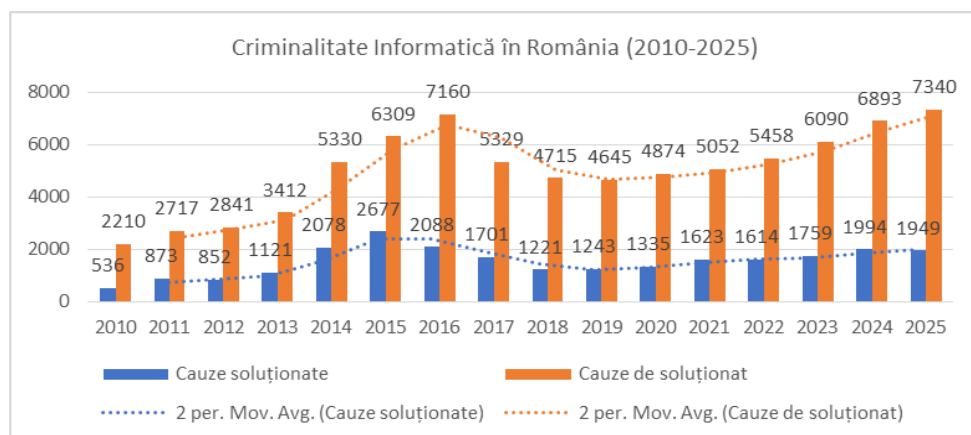
Faza de integrare în UE (2000–2020) a cunoscut o diversificare a rolului României în rețelele criminale internaționale. Țara a rămas o sursă de victime ale traficului de carne vie în Europa de Vest, devenind în același timp o rută de tranzit pentru droguri și imigrație ilegală care se îndreptau spre vest. În aceeași perioadă, România este recunoscută ca un centru pentru fraudă online și criminalitatea cibernetică (EUROPOL, 2025; DIICOT, 2025). În prezent, funcția României ca țară de tranzit pentru narcotice a lăsat locul celei de destinație și piață de desfacere pentru consumul de droguri (DIICOT, 2025). Importurile de droguri se efectuează din ce în ce mai mult prin rute comerciale legale, în special prin servicii internaționale de curierat, sau prin intermediari care exploatează mobilitatea ridicată oferită de spațiul Schengen (DIICOT, 2025). DIICOT a raportat confiscări record de droguri în 2025: 3 102 kg în total, o creștere de aproape trei ori față de 1 109 kg în 2024, incluzând 1 090 kg de droguri de mare risc și 2 012 kg de droguri de risc, dintre care 1 969 kg erau cannabis (DIICOT, 2025). Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism încadrează aceste tendințe în contextul

reconfigurării pieței europene a drogurilor. Europa de Vest este suprasaturată cu oferta de cocaină, având capturi-record în Belgia și Olanda, în timp ce Europa de Est prezintă o creștere lentă, dar constantă a prevalenței consumului de droguri, tinerii din România, Polonia și Bulgaria fiind din ce în ce mai expuși la substanțe psihoactive (idem). Organizațiile criminale care facilitează consumul de droguri se regăsesc frecvent în zone cu densitate mare a populației, șomaj crescut și nivel de trai scăzut. În aceste regiuni, rețelele familiale se implică în comercializarea substanțelor psihoactive, motivate de lipsa oportunităților socio-economice, ceea ce ilustrează caracterul descentralizat și adaptabil al distribuției narcoticelor (idem).

Referitor la caracteristicile actorilor autohtoni implicați în crima organizată, Neag (2021) identifică specificul grupurilor de infracționalitate românești față de omologii lor regionali. Pe baza unor interviuri cu polițiști și procurori, Neag a constatat că grupurile de crimă organizată din România erau descrise, în general, ca fiind slab organizate, dinamice și relativ ușor de combătut în comparație cu alte formațiuni precum mafiile italiene, bandele albaneze și clanurile rome, care tind să fie organizate pe linii familiale sau comunitare, au relații mai strânse și continuitate îndelungată (*ibidem*, p. 123). Explicația oferită de persoanele intervievate pentru această diferențiere a fost că, datorită trecutului comunist al României și moștenirii poliției secrete represive, forțele de ordine române erau încă foarte puternice, prin aceasta înțelegându-se de obicei autoritare, ceea ce sugerează că grupurilor autohtone de crimă organizată nu li s-a permis să devină ele însele mai puternice (*ibidem*, pp. 123–124).

România este o țară europeană cu rată ridicată a criminalității, iar în contextul integrării europene și al dezvoltării tehnologiilor informației și comunicațiilor, grupările criminale românești s-au extins în noi domenii și s-au alăturat structurilor criminale internaționale (Nicolae, 2017, p. 275). Principala instituție cu mandat legal de a investiga și urmări penal infracțiunile de criminalitate organizată în România este Direcția de Investigare a Criminalității Organizate și a Terorismului (DIICOT), al cărei mandat acoperă, printre altele, traficul de persoane, traficul de droguri, criminalitatea cibernetică, contrafacerea și contrabanda. Statisticile oficiale indică o creștere a urmăririi penale a infracțiunilor cibernetice, numărul dosarelor trimise instanțelor dublându-se în cinci ani, iar numărul total al cazurilor de criminalitate cibernetică înregistrate triplându-se în 2015 (idem).

Peisajul de criminalitate cibernetică din România devine mai clar cu ajutorul datelor DIICOT. Acestea arată o traiectorie ascendentă constantă a numărului de cazuri de infracțiuni cibernetice: de la 536 de cazuri soluționate în 2010, infracțiunile urcă la un vârf de 2 677 în anul 2015 apoi se stabilizează în jurul mediei de 1 650 de cazuri soluționate pe an. În privința cazurilor de soluționat, acestea depășesc 7 000 de dosare în anumiți ani și au o medie anuală, în perioada 2010–2025, de 5 000 de cazuri de soluționat pe an (DIICOT, 2025). Aceste numere plasează criminalitatea cibernetică în mod constant pe locul al doilea ca pondere în categoriile de infracțiuni abordate de DIICOT, după traficul de droguri, care reprezintă 75% din totalul cazurilor în 2024 și 77% în 2025 (idem).

Sursa: DIICOT, 2025

Figura nr. 1. Criminalitatea informatică în România (2010–2025).

Referitor la tipurile de atacuri cibernetice, se remarcă în special o creștere a atacurilor de tip *phishing*, care au vizat practic toate instituțiile bancare din România, cu metode tot mai diverse de colectare a datelor de acces pentru aplicațiile de *internet banking*. Pentru menținerea acestei situații sub control, cooperarea judiciară internațională în domeniul crimei informatice a rămas constantă, cu 297 de cereri în 2024 (181 active și 116 pasive) și 225 de cereri în 2025 (129 active și 96 pasive) (idem).

Domeniul infrastructurii digitale este important pentru înțelegerea atât a expunerii României la crima organizată digitală, cât și a condițiilor care o fac posibilă. Adoptarea tehnologiei digitale în România se numără printre cele mai ridicate din Uniunea Europeană, cu 17,7 milioane de utilizatori de internet, reprezentând 94% din populație, 25,5 milioane de conexiuni mobile, iar viteza medie de internet fix este de 247,12 Mbps, una dintre cele mai ridicate din UE. De asemenea, România ocupă locul 3 în UE pentru conexiuni de peste 1 Gbps (DataReportal, 2026; Comisia Europeană, 2025). Această stabilitate și viteză a infrastructurii creează atât oportunități pentru activități ilicite, cât și provocări de investigare pentru că aceeași conectivitate care permite activitatea economică digitală legitimă oferă și rețelelor criminale o infrastructură operațională cu lățime de bandă mare și latență redusă.

Cele mai recente date indică o creștere a activității de fraudă digitală în România, în concordanță cu tendințele globale indicate de Racoveanu (2024) și EUROPOL (2025). Un raport din 2025 citat de Digi24 a înregistrat o creștere de 180% a fraudei digitale în 2025 comparativ cu 2024, atacurile sofisticate crescând de la 10% la 28% din totalul incidentelor de acest tip. Atacurile de *phishing* au reprezentat 45% din total, fiind urmate de atacurile generate de breșele sistemelor informatice ale companiilor furnizoare de servicii sau produse, care au însumat

36%. Raportul a menționat, de asemenea, apariția documentelor de identitate falsificate cu IA, care reprezintă 2% din totalul actelor false, cu un trend ascendent.

O altă inovație cu potențial infracțional este cea a sistemelor autonome de fraudă, capabile să execute întregul ciclu de fraudă, de la producerea unei identități false, la interacțiunea cu sistemele de verificare și adaptarea comportamentului ca răspuns la măsurile de securitate (Digi24, 2025).

Traficul de droguri, deși nu se desfășoară exclusiv digital, este facilitat de diversele aplicații de comunicare online. DIICOT a identificat Telegram și Signal ca fiind principalele canale de distribuție pentru droguri și substanțe psihoactive noi, cu ambalaje înșelătoare care prezintă produsele ilegale ca fiind aparent legale (DIICOT, 2025).

Schimbul de experiență și preluarea bunelor practici de la colegii din alte țări sunt o prioritate pentru DIICOT și pentru alte instituții avizate, prin aceasta cooperarea internațională a României în domeniul combaterii crimei organizate extinzându-se. DIICOT a menținut 11 parteneriate cu autoritățile judiciare, construite de-a lungul timpului cu omologii din Belgia, Turcia, Țările de Jos, Republica Moldova, Italia, Ucraina, Bulgaria și Albania, cu trei noi acorduri încheiate în 2025 cu Parchetul din Paris, Parchetul Național Antidrog din Spania și PCCOCS din Moldova (idem). În 2025, au fost constituite 27 de echipe comune de anchetă cu autoritățile competente din Germania, Italia, Franța, Spania, Regatul Unit, Belgia, Ungaria, Lituania, Republica Cehă, Elveția, Polonia, Finlanda, Danemarca, Suedia, Ucraina, Slovenia și Republica Moldova (idem). Această dinamică interinstituțională la nivel internațional reflectă importanța poziției geografice a României ca membru cu drepturi depline al spațiului Schengen începând cu 1 ianuarie 2025, cât și expunerea sa la activitatea rețelelor criminale transfrontaliere.

EFECTELE CRIMEI ORGANIZATE ȘI ALE CRIMINALITĂȚII CIBERNETICE ÎN CONTEXTUL ROMÂNESC

Efectele crimei organizate și ale criminalității din sfera digitală, în România, se manifestă pe plan economic, instituțional, social și politic. Economia subterană a României, deși se află pe o traiectorie descendentă, rămâne printre cele mai mari din Uniunea Europeană. Medina și Schneider (2018), precum și Banca Mondială (2010), remarcă un vârf istoric al economiei subterane în 1991, de 36% din PIB. Schneider (2022) extinde această serie, arătând o reducere la 27% în 2019 și o revenire prognozată la aproximativ 29% în 2022, cu mult peste media UE de aproximativ 17% (Schneider, 2022). Principalii factori care determină persistența economiei subterane în România sunt fiscalitatea ridicată, eficiența scăzută a administrației publice, șomajul ridicat, structurile economice bazate pe familie și predominanța tranzacțiilor în numerar (Medina și Schneider, 2018). BTI (2026) confirmă faptul că România are una dintre cele mai scăzute rate de conformare fiscală din Uniunea Europeană, cu o colectare inefficientă a TVA-ului care nu

depășește 30%, și a înregistrat unul dintre cele mai scăzute niveluri de venituri publice din UE în 2024, de doar 34% din PIB, comparativ cu media UE de 46% (BTI, 2026).

Relația de cauzalitate dintre crima organizată și economia subterană din România poate fi privită prin filtrul teoretic propus de Hann (1971). Impozitarea ridicată, aplicarea slabă a legii și neîncrederea instituțională creează stimulente pentru activitatea economică subterană, pe care crima organizată o exploatează și o consolidează.

Efectele instituționale ale activităților grupurilor infracționale în România sunt în mare parte cunoscute, acestea servind drept subiecte intens mediatizate în presă. Cu toate acestea, anchetarea persoanelor politice pentru fapte de corupție, de către Direcția Națională de Anticorupție, a fost limitată din cauza unor încălcări procedurale de către procurorii săi (BTI, 2026). Serviciile de informații sunt suspectate că influențează deciziile politice și judiciare, în timp ce lipsa unei supravegheri eficiente din partea instituțiilor avizate a serviciilor de informații din România slăbește și mai mult separarea puterilor în stat (BTI, 2026). Aceste constatări sunt aliniate cu tipologia relațiilor dintre crimă și stat elaborată de Barnes (2017), unde România prezintă trăsături ale categoriilor „alianță” și „integrare”, relații în care organizațiile criminale și reprezentanții statului dezvoltă aranjamente reciproc avantajoase care compromit integritatea instituțională.

În egală măsură, eficiența sistemului judiciar este afectată de instabilitatea legislativă ori legiferarea lacunară, de deficitul cronic de personal al sistemului judiciar și de impredictibilitatea carierei magistraților.

În privința legiferării, din punct de vedere cantitativ, la începutul anului 2025 erau în vigoare un număr de 12 503 de acte normative care fac parte din legislația primară, iar numărul acestora crește cu 500 în fiecare an (Juridice.ro, 2026), fapt ce afectează atât calitatea serviciilor publice, cât și activitatea sistemului judiciar.

Din punct de vedere calitativ, legislația penală a suferit numeroase amendamente impuse prin decizii succesive ale Curții Constituționale a României (CCR) prin care s-au admis excepții de neconstituționale (vezi decizia nr. 51/16.02.2016, nr. 405/15.06.2016, nr. 297/26.04.2018, 358/26.05.2022). Aceste decizii de neconstituționalitate au condus la stingerea acțiunii penale în cauze intens mediatizate și au afectat negativ percepția publică asupra sistemului de justiție (CCR, 2016a; CCR, 2018; CCR, 2022).

Trebuie de asemenea subliniat faptul că la scăderea încrederii în justiție a contribuit și pasivitatea legiuitorului, care nu a pus în acord legislația cu deciziile Curții Constituționale în termenul de 45 de zile prevăzut de art. 28 alin. 3 din Legea 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, fapt ce a generat un vid legislativ în privința unor instituții de drept deosebit de importante (Parlamentul României, 1992).

Or, acest vid legislativ a generat practici neunitare și a întărit percepția publică conform căreia sistemul judiciar nu este independent și imparțial, deciziile

instanțelor fiind influențate de calitatea de persoană publică a anumitor acuzați. La această stare de fapt se adaugă volumul crescut de cazuri atribuite curților de judecată, procurorilor Ministerului Public, DIICOT și instabilitatea din sistemul judecătoresc, care se confruntă cu un val de ieșiri din sistem.

Pătrunderea rețelelor mafiote în structurile politice a fost subiectul unor anchete jurnalistice referitoare la diverse dosare publice. Ancheta în serie a RISE Project a dezvăluit legături între clanul Sportivilor și Primăria Sectorului 4. Jurnaliștii au anchetat modul în care dosarele penale împotriva fondatorilor clanului au fost închise cu decizii de neîncepere a urmăririi penale și modul în care membrii clanului au fost recrutați în forțele de poliție locale după ce s-au înscris oficial într-un partid politic (RISE Project, 2024; Libertatea, 2021). Relația clanului Vasiloiei cu autoritățile locale din Sectorul 6 a fost devoalată în urma atribuirii contractelor de remorcare a vehiculelor către firme care aveau legături cu clanul, la schimb cu sprijin electoral pentru politicienii locali (Buletin de București, 2024).

Corupția judiciară a fost consemnată în mass-media prin cazuri concrete, unul dintre acestea fiind cazul judecătorului Dumitru Rebegea, care a primit 20 000 de euro pentru eliberarea lui Sandu Zamfir „Austrianu” (Prompt Media, 2011), ilustrând modul în care puterea financiară a rețelelor criminale erodează independența judiciară. Aceste tipare sunt în concordanță cu afirmația lui Arias (2018) conform căreia organizațiile criminale obțin influență politică prin mediere, poziționându-se ca intermediari necesari între actorii instituționali și comunitățile locale.

Așa cum am menționat anterior, grupurile infracționale din România s-au specializat, folosind tehnologia pentru extinderea activităților criminale în sfera digitală. Poziția paradoxală a României, ca țară cu o infrastructură de internet fix de clasă mondială, cu o viteză medie de 247 Mbps, dar cu implicare deficitară a autorităților, creează condițiile pe care Ering (2011) le-a identificat ca fiind caracteristice economiilor în curs de dezvoltare afectate în mod disproporționat de criminalitatea transfrontalieră. Astfel, infrastructura tehnică modernă se desfășoară fără pârguri eficiente de control instituțional. Folosirea criptomonedelor, menționată de Albrecht *et al.* (2019) și Garcia Otero și Mendez Diaz (2025) în alte contexte naționale, este importantă pentru cazul României, unde combinația dintre conectivitatea digitală ridicată, lacunele de reglementare și infrastructura rețelelor criminale deja consacrate creează condiții optime pentru spălarea de bani prin intermediul acestei tehnologii. Drept urmare, infracțiunile cibernetice adaugă un șoc suplimentar pe lângă vulnerabilitățile deja menționate.

Creșterea fraudei digitale în perioada 2010–2025 (DIICOT 2025, p. 38) a provocat prejudicii economice absorbite de victime, de instituții și de companiile private. Un caz care exemplifică vulnerabilitatea instituțiilor din România și prejudiciile suferite de cetățeni este atacul *ransomware* din anul 2024. Printr-un soft *malware* a fost perturbată activitatea a 26 de spitale de pe tot cuprinsul țării (DNSC, 2024). Surse specializate (Ransomware.live, Hackout.ro) și un birou de presă regional (Sibiu Independent) menționează atacuri cibernetice asupra Poliției

Române în aprilie 2022 și martie 2024, dar aceste știri nu au fost nici confirmate, nici infirmate de instituție ori de cei care monitorizează aceste ingerințe. Evenimentele mai recente (atacul cibernetic asupra ANCPPI care a suspendat activitatea instituției pentru mai bine de șapte zile, clonarea website-ului Ghișeul.ro) susțin și mai puternic această imagine de vulnerabilitate a instituțiilor românești.

În mediul privat, Ioanid *et al.* (2017) a constatat că pierderile companiilor mici și medii din România se traduc în ore de muncă suspendate din cauza atacurilor, iar cuantificarea acestor pauze de activitate depinde de momentul în care are loc atacul. Astfel, sumele vehiculate de unii manageri se încadrează în intervalul 1 000 – 10 000 de euro sau depășesc acest interval dacă activitatea este suspendată în perioade aglomerate precum Black Friday, sărbători etc. (*ibidem*, p. 311). Costurile greu de măsurat sunt însă cele provocate reputației companiei, clienții privind cu suspiciune o firmă care a suferit o breșă în securitatea cibernetică, mai ales dacă acea companie lucrează cu date sensibile ale beneficiarului (date personale, bancare) (*idem*). Un exemplu elocvent pentru această afirmație dar și pentru interconectivitatea efectelor infracțiunilor digitale este cel al Orange România, a cărei bază de date personale a clienților a fost expusă în februarie 2025 (4.5 TB de date au fost compromise, conform atacatorilor). Ca urmare a incidentului, mai multe instituții guvernamentale au fost afectate (primării, școli, spitale, companii de transport etc.) (Moșneag, 2025).

La nivel individual, în afara efectelor suferite în urma blocării accesului la serviciile publice și a breșelor în securizarea datelor personale, infracțiunile digitale, coroborate cu un nivel crescut de educație în domenii tehnice și cu lipsa oportunităților economice, devin perspective de activitate lucrativă. Aceasta datorită câștigurilor financiare mari obținute într-un timp scurt și cu o investiție minimă de capital, câștiguri care pot fi ușor incluse în economia subterană națională și potențial reintroduse în economie legală prin tehnici de spălare de bani (Darius, 2012). Pe acest fir logic, grupurile de criminalitate cibernetică pot fi considerate angajatori pe piața neagră. Recurgerea la astfel de strategii într-un mediu economic slab ofertant provoacă pierderi pentru societate, pentru statul care a investit în educația individului și pentru statutul persoanei care, dintr-un cetățean educat, ajunge în categoria infractorilor.

Un cost potențial, insuficient semnalat, al acestor infracțiuni este scăderea încrederii în tehnologie dar și în instituții, concomitent cu întărirea unor opinii favorabile unui control mai strict prin măsuri autoritare, al căror efect colateral ar fi restrângerea unor libertăți individuale.

Nicolae (2017), Lusthaus și Varese (2017) au studiat unele grupări de crimă organizată cibernetică din România, iar rezultatele acestor cercetări detaliază expansiunea infracțiunilor digitale în România și, în același timp, descriu tipologiile și modurile de operare ale acestor grupări.

Astfel, Nicolae (2017), în urma a 30 de studii de caz (decizii judecătorești definitive) realizate în perioada 2014–2016, care privesc tot atâtea grupuri, identifică tipurile de grupuri infracționale conform taxonomiei lui Choo (2008). Dintre cele 30 de grupuri analizate, două pot fi considerate grupuri tradiționale de criminalitate organizată implicate și în criminalitatea cibernetică, 27 pot fi considerate grupuri de criminalitate cibernetică organizată, iar un caz se referă la un membru al unui grup de hacktiviști (Nicolae, 2017, p. 279). De asemenea, sunt identificate trei tipuri principale de infracțiuni cibernetice și anume furtul de date prin *phishing*, fraudă cu carduri prin *skimming* și fraudă în domeniul cumpărăturilor online și al licitațiilor (idem). Raportul anual al DNSC identifică *ransomware*-ul drept amenințarea cu cel mai ridicat potențial de impact operațional asupra organizațiilor din România și îl plasează pe primul loc în ierarhia amenințărilor percepute de organizații (DNSC, 2025, pp. 10–11). Cu o incidență între 1% și 7%, acest tip de operațiune are un grad înalt de pericolozitate în toate sectoarele instituționale, economice și publice, la nivel global, dar mai ales în România – unde există procese de *backup* inadecvate, o adoptare scăzută a modului de autentificare în doi pași, și un deficit de personal specializat (idem).

Raportat la totalul amenințărilor, ingineria socială sub formă de *phishing* a fost cel mai des raportată (36%) urmată de fraudă și tentativa de fraudă (29%) (*ibidem*, p. 7), iar în privința sectoarelor de activitate, atacurile sunt concentrate în sectorul bancar (71%), dar ponderea mare a acestor atacuri se explică și prin maturitatea sistemelor de protecție a instituțiilor financiare, ce le permite să raporteze mai precis ingerințele (*ibidem*, p. 9).

În privința naționalității autorilor, Nicolae (2017) identifică grupuri locale formate exclusiv din români, grupuri străine, formate din persoane de alte naționalități și grupuri mixte. Echipele locale se împart în două subcategorii, cele cu legături locale și mobilitate redusă în lumea reală și grupurile extrem de mobile care acționează în principal în străinătate (*ibidem*, p. 280).

În privința costurilor provocate de aceste grupări, Nicolae (2017) menționează un grup înființat în 2005 la București care a înșelat peste 600 de victime din SUA, Canada, Australia și Europa de Vest, provocând daune dovedite care depășesc 750 000 de dolari, cu operațiuni structurate în jurul unor persoane ce comandă *online* și un nivel de implementare *offline* compus din membri susținuți de angajații mituiți ai Western Union.

Majoritatea grupurilor au structuri interne stabile, cu un nivel de comandă și agenți de nivel inferior mai flexibili, liderii folosind tineri cu competențe în domeniul TIC, majoritatea infractorilor condamnați având vârste cuprinse între 20 și 30 de ani (*ibidem*, p. 288). Conform unui raport EUROPOL (EUROPOL, 2012, p. 3), doar fraudă cu plăți prin card generează aproximativ 1,5 miliarde de euro venit anual pentru grupurile de crimă organizată din Uniunea Europeană, iar autoritățile deseori nu reușesc să identifice toate prejudiciile, lăsând o parte din

profituri în mâinile infractorilor chiar și după condamnare, ceea ce constituie un stimulent pentru continuarea activității infracționale după eliberare.

Lusthaus și Varese (2017), în urma unui studiu etnografic în Râmnicu Vâlcea, identifică trei factori care explică rata ridicată a infracțiunilor digitale provocate din acea zonă. Astfel, primul factor ar fi investițiile regimului Ceaușescu în educația de profil real, matematică-informatică, ceea ce a permis românilor să dezvolte competențe solide în domeniul IT. Al doilea factor este de natură economică, România fiind una dintre cele mai sărace țări din Europa, ceea ce încurajează angajarea în activități ilegale. Al treilea factor, complementar acestora, este, conform autorilor, corupția.

Cazul Râmnicu Vâlcea, oraș în care dezindustrializarea a afectat puternic economia locală, prin închiderea angajatorului principal, Oltchim, ilustrează modul în care criminalitatea cibernetică poate deveni un mod de adaptare economică a unei părți din comunitatea locală. Orașul supranumit „Hackerville” a devenit sinonim la nivel internațional cu fraudă online, specialitatea sa locală fiind mai degrabă fraudă prin licitații decât *hackingul* (*ibidem*, p. 4).

Modul de operare al fraudei este organizat în jurul a două componente interdependente. Acestea includ gestionarea escrocheriilor online prin intermediul unor echipe care promovează produse fictive și comunică cu victimele, precum și repatrierea fondurilor prin intermediari din străinătate (*idem*). Activitatea are și o dimensiune *offline*, concentrată geografic, iar corupția a constituit un factor ce a permis continuitatea acestor acte ilicite. Cazul adjunctului șefului poliției locale arestat în decembrie 2014 pentru divulgarea de informații confidențiale către infractori, urmat de un al doilea ofițer arestat sub acuzații similare, sprijină această afirmație. Lusthaus și Varese (2017) susțineau la vremea respectivă că, pe măsură ce criminalitatea cibernetică devine tot mai înrădăcinată la nivel local, potențialul de violență va crește, prin convergența expertizei tehnice și a violenței criminale organizate.

Previziunile cercetătorilor menționați anterior s-au adeverit în mare parte. Infractorii ciberneticici au ajuns în punctul în care beneficiază de scalarea industrială a infracțiunilor digitale cu ajutorul tehnologiei care permite transgresiunea legii în spațiul *online* și pentru persoane non-tehnice (DNSC, 2025). Riscurile și costurile devin fără precedent la nivel global, în fața activităților digitale ilegale susținute de anumite state și a compromiterii identității persoanelor. Pagubele provocate de criminalitatea cibernetică ating 10,5 trilioane de dolari, o sumă apropiată de PIB-ul țărilor cele mai dezvoltate economic. La această evoluție contribuie direct utilizarea „inteligenței artificiale ca armă” și indirect factori de ordin economic, care blochează angajarea mai multor specialiști în domeniul securității ciberneticice.

La nivel local, anul 2025 a marcat un moment de cotitură pentru securitatea cibernetică din România. Conform DNSC (2025), spațiul cibernetic național s-a confruntat concomitent cu amenințări care continuă să producă efecte la scară largă și cu riscuri emergente ce reduc timpul de reacție al organizațiilor. Deși toate

cele zece sectoare evaluate de DNSC au fost incluse în categoria de nivel de risc mediu, această evaluare statistică maschează diferențe pe un spectru larg, de la sectoare cu apărare solidă în domeniul cibernetic la organizații cu deficite de bază, generalizate.

Impactul cel mai sever îl au, la momentul actual, pe plan internațional dar și local, operațiunile simple, nu cele sofisticate. Ingineria socială, *phishing*-ul, *ransomware*-ul, fraudele ciberneticе și compromiterea conturilor reușesc nu prin ingeniozitate, ci prin exploatarea a unor vulnerabilități interne pe care organizațiile nu le-au remediat (*idem*).

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În acest articol am tratat aspecte de natură conceptuală ale crimei organizate și formele sale de manifestare, de la nivel global cât și local, în special aspectele infracțiunilor ciberneticе, având România ca teren de interpretare a conceptelor teoretice. În urma acestui articol se desprind câteva concluzii care stau la baza unor recomandări concrete.

Pe plan teoretic, datele analizate confirmă argumentul central al lui Di Nicola (2022) conform căruia criminalitatea organizată cibernetică constituie un subiect nou al cercetării criminologice, care nu poate fi redus la cadrele tradiționale ale criminalității organizate. Spectrul fizic-digital propus de Di Nicola *et al.* (2025) oferă un cadru analitic adaptat diversității de formațiuni infracționale, de la grupuri de *ransomware* pur online la organizații tradiționale eficientizate digital, fără a impune granițe categoriale artificiale. Reconceptualizarea violenței și a controlului teritorial pentru domeniile digitale, propusă de Whelan *et al.* (2024), aduce o completare necesară a acestui cadru, având în vedere că definițiile clasice ale crimei organizate, ancorate în coerciția fizică și controlul teritorial, omit sofisticarea organizațională a grupurilor de crimă cibernetică.

Efectele crimei organizate sunt mai degrabă sistemice decât episodice și afectează simultan planul economic, politic, instituțional și social. În privința criminalității ciberneticе, Anderson *et al.* (2019) enumeră costurile acesteia, dar în același timp subliniază efectele mai greu de cuantificat. Astfel, în Statele Unite și Marea Britanie, infracțiunile ciberneticе care provoacă cele mai mari pagube cetățenilor și instituțiilor sunt fraudele prin telefon (7 miliarde \$), atacuri de tip *denial-of-service* (1–2 miliarde \$), urmate de vânzarea frauduloasă de bilete de avion (un miliard de dolari) și de fraudele online cu carduri de credit (940 milioane \$). Pe lângă aceste pagube materiale imense, infracțiunile ciberneticе adâncesc neîncrederea în anumite servicii și operațiuni online, provoacă suferință psihologică (în *romance scams* unele pagube materiale sunt mici comparativ cu alte tipuri de fraude ciberneticе, dar daunele emoționale sunt disproporționate) frustrări și timp pierdut (*ibidem*, pp. 5, 18, 22). Mai mult, faptul că în unele cazuri poliția nu reușește să prindă infractorii poate contribui la o percepție nefavorabilă asupra

forțelor de ordine și la încurajarea infractorilor care devin din ce în ce mai îndrăzneți (*ibidem*, p. 26).

Activitatea de spălare de bani, mediată în prezent prin piața crypto, reprezintă o nouă vulnerabilitate. Așa cum demonstrează Albrecht *et al.* (2019), caracteristicile criptomonedelor (pseudoanonimatul, transferabilitatea în afara granițelor, fragmentarea reglementării) creează oportunități pentru fluxurile financiare ilegale pe care instituțiile de forță nu sunt momentan pregătite să le gestioneze.

Referitor la vulnerabilitatea României în fața atacurilor cibernetice și la efectele acestora, situațiile recente sunt elocvente. Răspunsul autorităților dar și atitudinea managementului organizațiilor față de infracțiunile cibernetice evidențiază starea de vulnerabilitate menționată: personalul instituțiilor nu conștientizează gravitatea unor atacuri online, prioritizarea fondurilor este chestionabilă, iar specialiștii în securitate cibernetică sunt subreprezențați în organigrama instituțiilor. Cazul furtului de date de la ANCPPI poate servi drept exemplu pentru lipsa de conștientizare din partea personalului instituțiilor a pericolului unui atac cibernetic și a seriozității efectelor acestuia. Managementul financiar al instituției menționate, prin care s-au alocat fonduri în proporție de 0,2% pentru securitate cibernetică, sugerează că „apărarea cibernetică este tratată ca o anexă” (Seceleanu, 2026).

Având la dispoziție toate aceste informații, recomandările pentru o mai bună securizare informatică a cetățenilor și instituțiilor din România țin cont de rolul important pe care țara îl ocupă în contextul geopolitic actual și de perspectivele evoluției tehnologiei digitale, care va fi tot mai prezentă în majoritatea domeniilor vieții sociale și private.

O primă recomandare pentru consolidarea sistemului de apărare împotriva grupărilor de crimă organizată se referă la extinderea cooperării judiciare internaționale a României, cooperare care în prezent este un punct forte, dar care trebuie accentuată mai ales în contextul conflictului din Ucraina și al perspectivelor post război, dar și în cazul aderării la spațiul Schengen, eveniment care aduce noi provocări.

O altă recomandare este dezvoltarea de instrumente bazate pe inteligența artificială pentru combaterea infracțiunii cibernetice, inclusiv detectarea automată a clonării vocii și a fraudei bazate pe *deepfake*, înainte ca decalajul tehnologic dintre actorii criminali și cei instituționali să se adâncească și mai mult.

În ceea ce privește criptomonedele, reglementarea ar trebui armonizată la nivelul UE cu cerințe privind tehnologia de identificare și monitorizarea tranzacțiilor pentru toate platformele de schimb care operează în jurisdicțiile statelor membre, ceea ce ar elimina lacunele exploatare în prezent de rețelele de spălare de bani.

O altă recomandare se referă la includerea în studiul TIC (gimnaziu și liceu) a tipurilor de infracțiuni cibernetice și a modurilor de prevenire a acestora. O astfel de abordare va pregăti tinerii să fie mai abili în fața provocărilor viitorului mai ales pentru că noile tehnologii IoT (Internet of Things) vor fi pseudo-ubice, ceea ce presupune un risc generalizat de intervenții malițioase.

În cele din urmă, în concordanță cu avertismentul lui Felbab-Brown (2017) împotriva strategiilor de suprimare contraproductive, politicile din România ar trebui să completeze aplicarea legii cu intervenții care să se adreseze vulnerabilităților socio-economice precum șomajul, neîncrederea instituțională și deficitul instituțional, acestea reprezentând o parte din factorii care creează condițiile propice pentru asocierea în activități infracționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Albrecht, C., Albrecht, C., Duffin, M., și Hawkins, S. (2019). *The use of cryptocurrencies in the money laundering process*. The Journal of Money Laundering Control, 22(2), 210–216.
2. Anderson, R., Barton, C., Bohme, R., Clayton, R., Ganan, C., Grasso, T., Levi, M., Moore, T., și Vasek, M. (2019). *Measuring the changing cost of cybercrime*. WEIS 2019. https://weis2019.econinfosec.org/wp-content/uploads/sites/6/2019/05/WEIS_2019_paper_25.pdf.
3. Antonescu, M., și Birău, R. (2015). *Financial and non-financial implications of cybercrimes in emerging countries*. Procedia Economics and Finance, 32, 618–621.
4. Arias, E.D. (2018). *Criminal organizations and the policymaking process*. Global Crime, 19(3–4), 339–361. <https://doi.org/10.1080/17440572.2018.1471990>.
5. Autoritatea pentru Digitalizarea României și Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca. (2024). *Strategia națională în domeniul inteligenței artificiale 2024–2027*. Secretariatul General al Guvernului. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/07/ANEXA-1-10.pdf>.
6. Banca Mondială. (2010). *Shadow economies all over the world: New estimates for 162 countries from 1999 to 2007* (Policy Research Working Paper 5356). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/311991468037132740/pdf/WPS5356.pdf>.
7. Barnes, N. (2017). *Criminal politics: An integrated approach to the study of organized crime, politics, și violence*. Perspectives on Politics, 15(4), 967–987. <https://doi.org/10.1017/S1537592717002110>.
8. Bertelsmann Transformation Index. (2026). *BTI 2026 Romania Country Report*. <https://bti-project.org/en/reports/country-report/ROU>.
9. Buletin de București. (2024). *Percheziții DNA la un dezvoltator imobiliar din clanul Vasilei din București*. <https://buletin.de/bucuresti/perchezitii-dna-la-un-dezvoltator-imobiliar-din-clanul-vasilei-din-bucuresti/>.
10. Choo, K.-K.R. (2008). *Organised crime groups in cyberspace: A typology*. Trends in Organized Crime, 11(3), 270–295.
11. Cicovschi, A. (2026). „Halucinațiile” AI la ANAF. *Fiscul motivează respingerea contestațiilor cu articole de lege inexistente, generate de Inteligența Artificială*. Adevărul.
12. Comisia Europeană. (2025). *Digital Decade Romania 2025*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/factpages/romania-2025-digital-decade-country-report>.
13. Costa, A.M. (2010). *The economics of crime: A discipline to be invented and a Nobel Prize to be awarded*. Journal of Policy Modeling, 32, 648–660.
14. Cubides-Cardenas, J., Hernández-Alvarado, C.E., Jimenez-Reina, J., și Roncancio-Bedoya, A.F. (2025). *Regional cooperation against transnational organized crime: Challenges and opportunities in the Western Hemisphere*. Frontiers in Political Science, 7, 1657969.
15. Curtea Constituțională a României. (2016a). *Decizia nr. 51 din 16 februarie 2016*. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_51_2016.pdf.
16. Curtea Constituțională a României. (2018). *Decizia nr. 297 din 2018*. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_297_2018.pdf.
17. Curtea Constituțională a României. (2022). *Decizia nr. 358 din 2022*. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2022/06/Decizie_358_2022.pdf.

18. Darius, I. (2012). *Cybercrime – Part of the underground economy in Romania*. Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, XII(1), 532–536.
19. DataReportal. (2026). *Digital 2025: Romania*. <https://datareportal.com/reports/digital-2025-romania>.
20. Di Nicola, A. (2022). *Towards digital organized crime and digital sociology of organized crime*. Trends in Organized Crime, 25, 1–20.
21. Di Nicola, A., Baratto, G., și Martini, E. (2025). *Defining digital organized crime: Applying criminological definitions to cybercrime groups*. Trends in Organized Crime.
22. Digi24. (2020). *Harta clanurilor interlope din București*. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/harta-clanurilor-interlope-din-bucuresti-cine-controleaza-lumea-subterana-din-bucuresti-si-cum-sunt-impartite-teritoriile-1349470>.
23. Digi24. (2025). *Explozie de fraude digitale în 2025*. <https://www.digi24.ro/digieconomic/digital/explozie-de-fraude-digitale-in-2025-atacurile-avansate-cresc-cu-180-pe-fondul-utilizarii-ai-76733>.
24. DIICOT. (2026). *Raport de activitate 2025*.
25. Directoratul Național de Securitate Cibernetică. (2025). *Raport anual de activitate 2024*.
26. DNSC. (2024). *Alertă: Backmydata ransomware – indicatori de compromitere (IOCs)*. <https://www.dnsc.ro/citeste/alert-backmydata-ransomware-spitale-romania>
27. DNSC. (2025). *Buletin de indicatori, statistici și tendințe de securitate cibernetică – Semestrul 1*.
28. DNSC. (2025). *Raport anual privind evaluarea riscurilor ciberneticale ale spațiului cibernetic național civil*.
29. Ering, S.O. (2011). *Trans-border crime and its socio-economic impact on developing economies*. Journal of Sociology and Social Anthropology, 2(2), 73–80.
30. Europa FM. (2025). *Peste trei tone de droguri capturate în 2025*. <https://www.europafm.ro/peste-trei-tone-de-droguri-au-fost-capturate-in-2025-de-diicot-stupefiantele-provin-mai-ales-din-europa-de-vest/>.
31. EUROPOL. (2012). *Situation report: Payment card fraud in the European Union*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/situation-report-payment-card-fraud-in-european-union>
32. EUROPOL. (2025). *Organised crime online: How EUROPOL disrupts cybercrime*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2813/1796618>.
33. EUROPOL. (2025b). *How crime is accelerated by AI* (Podcast transcript). <https://www.europol.europa.eu/podcast>
34. EUROPOL. (2026a). *2024 EU Internet Referral Unit transparency report*. <https://doi.org/10.2813/9178956>.
35. Federal Bureau of Investigation. (2020). *Romanian hackers sentenced: Members of Bayrob criminal enterprise infected thousands of computers with malware, stole millions of dollars*. <https://www.fbi.gov/news/stories/members-of-bayrob-romanian-hacking-group-sentenced-022020>.
36. Felbab-Brown, V. (2017). *Organized crime, illicit economies, civil violence și international order: More complex than you think*. Dædalus, 146(4), 98–111.
37. García Otero, R., și Méndez Díaz, R. (2025). *Crypto crime: Approaches from transnational crime and money laundering in Colombia*. Procedia Computer Science, 257, 1166–1171.
38. Goschin, Z. (2016). *Mapping global and economic crime in Romania: Regional trends and patterns*. Romanian Journal of Sociology, 2, 80–96.
39. Grabosky, P. (2007). *The internet, technology, and organized crime*. Asian Criminology, 2, 145–161.
40. Hann, R.G. (1971). *Crime and the cost of crime: An economic approach*. Centre of Criminology, University of Toronto.
41. Hobbs, D. (1998). *Going down the glocal: The local context of organised crime*. The Howard Journal of Criminal Justice, 37(4), 407–422.
42. Ioanid, A., Scarlat, C., și Militaru, G. (2017). *The effect of cybercrime on Romanian SMEs in the context of Wannacry ransomware attacks*. Academic Conferences International.

43. Jian, J., Chen, S., Luo, X., Lee, T., și Yu, X. (2020). *Organized cyber-racketeering: Exploring the role of internet technology in organized cybercrime syndicates*. IEEE Transactions on Engineering Management. <https://doi.org/10.1109/TEM.2020.3003838>.
44. Juridice.ro. (2025). *Raport privind activitatea DIICOT în anul 2025*. <https://www.juridice.ro/816469/raport-privind-activitatea-diicot-in-anul-2025.html>.
45. Lavorgna, A. (2015). *Organised crime goes online: Realities and challenges*. Journal of Money Laundering Control, 18(2), 153–168.
46. Leukfeldt, E.R., Kleemans, E.R., Kruisbergen, E.W., și Roks, R.A. (2019). *Criminal networks in a digitised world: On the nexus of borderless opportunities and local embeddedness*. Trends in Organized Crime, 22, 324–345.
47. Libertatea. (2021). *Interlopia care controlează Sectorul 4 au devenit polițiști locali după ce s-au înscris în PSD*. <https://ziaristii.com/marea-fuziune-interlopia-care-controleaza-sectorul-4-au-devenit-politisti-locali-dupa-ce-s-au-inscris-psd-si-au-jurat-credinta-partidului/>.
48. Lusthaus, J. (2013). *How organised is organised cybercrime?* Global Crime, 14(1), 52–60.
49. Maltz, M.D. (1976). *On defining “organized crime”: The development of a definition and a typology*. Crime & Delinquency, 338–346.
50. Medina, L. și Schneider, F. (2018). *Shadow economies around the world* (IMF Working Paper WP/18/17). <https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2018/wp1817.pdf>.
51. Mocetti, S. și Rizzica, L. (2024). *Organized crime in Italy: An economic analysis*. Italian Economic Journal, 10, 1339–1360.
52. Moșneag, I. (2025). *Orange România, ținta unui nou atac cibernetic? Hackerii susțin că au informații „foarte detaliate” și amenință că vor publica ITB date*. Mediafax.
53. Neag, A. (2021). *The socio-legal construction of organised crime in Romania* (Teză de doctorat). University of Essex.
54. Nicolae, R. (2017). *Organised crime and cybercrime in Romania*. In Van Duyne et al. (Eds.), *The many faces of crime for profit and ways of tackling it* (pp. 274–290). Wolf Legal Publishers.
55. Parlamentul României. (1992). *Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale*. <https://www.ccr.ro/baza-legala/legea-nr-47-1992/>.
56. Pitulescu, I. (1996). *Al 3-lea Război Mondial. Crima organizată*. Editura Național.
57. Popescu, G. H., Davidescu, A. A., și Huidumac, C. (2018). *Researching the main causes of the Romanian shadow economy at the micro and macro levels: Implications for sustainable development*. Sustainability, 10(10). <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/10/3518>.
58. Prompt Media. (2011). *Clanurile interlope, de la influență locală la fenomen care atentează la siguranța națională*. <https://www.promptmedia.ro/2011/10/clanurile-interlope-de-la-influenta-locala-la-fenomen-care-atenteaza-la-siguranța-nationala/>.
59. Profit.ro. (2025). *Fraudele spoofing în România – Cum arată o conversație în care se încearcă să ni se ia banii*.
60. Racoveanu, C. (2024). *Artificial intelligence – a double-edged sword: Organized crime’s AI vs law enforcement’s AI*. Sciendo, 507–517. <https://doi.org/10.2478/picbe-2024-0044>.
61. Realitatea de Tulcea. (2022). *Lupta clanurilor interlope pentru administrația locală din Sectorul 6*. <https://realitateadetulcea.net/lupta-clanurilor-interlope-prietene-cu-hubert-thuma-pentru-administratia-locala-ce-jocuri-fac-in-sectorul-6/>.
62. Revista Juridice. (2026, mai 23). *Inflație legislativă: 12.500 acte normative în vigoare*. <https://www.juridice.ro/766938/inflatie-legislativa-12-500-acte-normative-in-vigoare.html>.
63. Rider, B.A.K. (1993). *The financial world at risk: The dangers of organized crime, money laundering and corruption*. Managerial Auditing Journal, 8(7), 3–14.
64. Rise Project. (2024). *Clanul din Sectorul 4*. <https://www.riseproject.ro/projects/clanul-din-sectorul-4/>.
65. Rise Project și Radio Europa Liberă. (2021). *Biblia interlopilor*. <https://romania.europalibera.org/a/regulile-clanurilor-mafiot/31506950.html>.

66. Schneider, F. (2022). *New COVID-related results for estimating the shadow economy in the global economy in 2021 and 2022*. International Economics and Economic Policy, 19, 299–313.
67. Schönenberg, R. și Heinrich-Böll-Stiftung (Eds.). (2013). *Transnational organized crime: Analyses of a global challenge to democracy*. Transcript Verlag.
68. Singh, S.B., Jagannath, G., și Ojolo, T. (2025). *The economics of transnational organised crime: A conceptual analysis of issues and challenges in the 21st century*. In A. Adeniran et al. (Eds.), *The Palgrave handbook of (in)security and transnational crime in Africa* (pp. 1–17). Palgrave Macmillan.
69. Sibiu Independent. (2025, februarie 13). *Dovadă: Atac cibernetic Poliția Română, mii de documente furate*. <https://sibiuindependent.ro/2025/02/13/exclusiv-a-aparut-de-vanzare-baza-de-date-a-politiei-romane-pe-dark-web/>.
70. SRI. (1996). *Raport de activitate 1996*. <https://www.sri.ro/assets/files/rapoarte/1996/raport%20activitate%201996.pdf>
71. Stan, C. (2018). *Reprezentările criminalității organizate la nivelul comunităților rurale ieșene* (Teză de doctorat). Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
72. Sullivan, J.P. (2023). *The information age: Transnational organized crime, networks, și illicit markets*. Journal of Strategic Security, 16(1), 51–70.
73. Tung, G. (2021). *Technology as a tool for transnational organized crime: Networking și money laundering*. The Journal of Intelligence, Conflict, and Warfare, 4(1), 118–127.
74. Vasilache, A. și Popa, D. (2024). *Inteligența artificială „ION” a plecat odată cu Ciucă de la Guvern, dar se lucrează la versiunea 2.0: „Va opera ca un funcționar public virtual”*. Hotnews.
75. Whelan, C., Bright, D. și Martin, J. (2024). *Reconceptualising organised (cyber)crime: The case of ransomware*. Journal of Criminology, 57(1), 45–61.
76. Zabyelina, Y. (2023). *Revisiting the concept of organized crime through the disciplinary lens of economic criminology*. Journal of Economic Criminology, 1.
77. Ziare.com. (2011). *Clanurile interlope care și-au împărțit România*. <https://ziare.com/stiri/crima/clanurile-interlope-care-si-au-impart> (ziare.com in Bing)

CRIMINALII ÎN SERIE DIN PERSPECTIVA MEMBRILOR
„TRUE CRIME COMMUNITY”. STUDIU DE CAZ: FEMEILE TINERE
MEMBRE ALE COMUNITĂȚILOR „TRUE CRIME” DIN ROMÂNIA

ANDREEA-ALINA CHIRAC*

ABSTRACT

SERIAL KILLERS FROM THE PERSPECTIVE OF MEMBERS
OF THE “TRUE CRIME COMMUNITY”. CASE STUDY: YOUNG WOMEN
MEMBERS OF “TRUE CRIME” COMMUNITIES FROM ROMANIA

This study presents the process by which audiences of true crime series and members of the online True Crime Community from Romania romanticize serial killers. The research objectives aimed to identify the particularities and sources of the romanticization process and to identify the role of cultural products in the romanticization of criminals. The primary objectives of this research were the following: the identification of particularities and the sources of romanticizing and assessing the impacts of cultural products in the process of romanticizing killers.

The research methodology included 13 semi-structure face-to-face interviews with young women, with ages between 20 and 28, past and present consumers of true crime audiovisual productions.

The analysis of the interviews allowed the identification of the reasons why young women tend to romanticize serial killers (the life story, the dramatic presentation of the story within the audiovisual production, the complexity of the personality of the criminals), the factors that favor the process of romanticizing criminals and the social consequences of using strategies to create successful audiovisual productions that ultimately romanticize serial killers. At the same time, the process of narrativization makes criminals attractive through operations specific to fiction productions, such as the development of attractive and charismatic characters or the creation of a conflict core and mystery.

Keywords: true crime genre, serial killers, romanticization of criminals, true crime community, Romania.

* MA Student, Faculty of Sociology and Social Work, University of Bucharest, e-mail address: andreea-alina.chirac@s.unibuc.ro.

INTRODUCERE

Termenul de crimă în serie a fost folosit pentru prima dată de către Brophy (1966) pentru a descrie acea categorie de crimă înfăptuită de un singur făptuitor, denumită în jurisprudență „omucidere multiplă” (Spychaj, 2017). Criminalul în serie este definit în literatura de specialitate ca fiind persoana care săvârșește cel puțin trei crime, separate, cu perioade de pauză între ele (Majer, 2023, p. 2). Cazurile de omoruri multiple comise de același autor au constituit de-a lungul timpului subiectul multor produse culturale și mediatice, care au căpătat în timp o structură narativă aparte, recognoscibilă (Spychaj, 2017). De aici și interesul mare, din partea publicului, pentru criminalii în serie și materialele ce documentează viața și crimele comise de ei.

Producțiile cinematografice reprezintă una dintre modalitățile secundare prin care se formează o reprezentare socială asupra unui criminal, aceste producții prezentându-i adesea pe criminali ca pe niște „monștri”, pentru a capta atenția audiențelor (Majer, 2023, p. 14). Filmele, seriile și documentarele despre criminalii în serie au crescut în popularitate de-a lungul secolului XX, odată cu multiplicarea canalelor televizuale și apariția de canale specializate („Investigation Discovery”). Acestea au o funcție multiplă, care nu exclude informarea și educarea, dar include și divertismentul (Majer, 2023, p. 14). Atenția acordată vieții ucigașilor și omorurilor comise de aceștia de către televiziuni și cinematografie a condus la o narativă stereotipizantă, cu o structură recognoscibilă – ca orice produs audiovizual de gen (Majer, 2023, p. 16). Atractivitatea acestor producții se bazează și pe posibilitatea spectatorilor de a se substitui investigatorului/anchetatorului, pentru a-și crea propriile teorii despre motivele, dar și despre identitatea criminalului, pe parcursul vizionării (Majer, 2023, p. 17).

Criminalii în serie sunt admirați atât în timpul vieții, lucru vizibil în susținerea publică de-a lungul proceselor juridice și după condamnarea acestora, cât și *post-mortem*, prin intermediul vânzării de obiecte care au aparținut ucigașilor și prin intermediul comunităților create de fani, pe rețelele de socializare.

CRIMINALII ÎN SERIE ȘI PROCESUL DE ROMANTIZARE A LOR

Platformele de *streaming* (platforme de difuzare online a unor producții audiovizuale), precum Netflix, prin producerea și distribuirea acestor filme sau seriale de tip *true crime* (crime reale), ajung să transforme cele mai puternice emoții, dorințe și instincte ale audiențelor în produse destinate vânzării, printr-un proces de comodificare (McCain, 2022, p. 9). În prima fază, producătorii de filme încearcă să mobilizeze emoții puternice, care să favorizeze abonarea și păstrarea/plătirea abonamentului. Dar această mobilizare de emoții generată de vizionarea producțiilor *true crime* poate conduce la empatizarea cu criminalul, printr-un mecanism

care are de-a face cu modul de concepere a acestora. Astfel, la începutul emisiunii sau filmului, istoria de viață a criminalului este prezentată de o manieră care-l transformă pe acesta în personaj; etapele sale de viață capătă valoare de capitol de carte, iar aceste operațiuni îl fac demn de atenție și interes. Toate acestea construiesc acel *build-up* care culminează cu prima crimă – ordine narativă specifică producțiilor de ficțiune și producțiilor de televiziune de gen. Această prezentare în sine este problematică (McCain, 2022, p. 12). Ulterior, se insistă pe transmiterea unor imagini și informații care pot mobiliza acele emoții negative (i.e., frica provocată de posibilitatea de a deveni următoarele victime) (McCain, 2022, p. 10). În acest proces, contează atât folosirea rețetelor de producție audiovizuală – de ficțiune sau de gen – cât și procesul de selecție a interpretului. În anumite producții audiovizuale, criminalii în serie (precum Ted Bundy și Jeffrey Dahmer) au fost reprezentați de actori considerați în general atractivi și care beneficiază de o bază de fane consolidată din rolurile anterioare din filmele și seriile destinate copiilor. În acest sens, dorința unor membre ale publicului de a avea o conexiune de natură romantică cu actorul face dificilă disocierea sa de ucigașul interpretat, iar acestea ajung să se simtă atrase de criminalii pe care i-au interpretat acești actori (McCain, 2022, p. 13).

Bonn (2014) susține că industriile culturale metamorfozează criminalii în serie în celebrități monstruoase, lucru care are loc prin crearea unor narațiuni în care informațiile factuale despre originea și povestea de viață a ucigașilor sunt distorsionate pentru a se potrivi pe așteptările specifice fiecărui gen audiovizual sau produs cultural (Bonn, 2014, p. 224). Fenomenul poate fi explicat în paradigma constructivismului social (Berger & Luckmann, 1966): se creează un imaginar bazat pe o percepție colectivă unitară, ca urmare a portretizării criminalilor în convențiile unui gen (Dhaliwal, 2025, p. 28). La fel ca în cazul genului *horror* (de groază), spectatorii producțiilor audiovizuale din genul *true crime* sunt expuși la situații înfricoșătoare – care însă se bazează pe fapte reale (Perchtold-Stefan *et al.*, 2025, p. 900). În acest context, frica recreațională, mobilizată în general de aceste producții, delimitează un spațiu sigur în care publicul poate experimenta teama și emoțiile negative aferente, în absența riscurilor reale (Andersen, 2020, p. 1498). În acord cu teoria panicii morale (Cohen, 2011), produsele culturale se folosesc de sentimentele negative ale spectatorilor, cum ar fi frica, pentru a obține vizionări, prin transformarea criminalului în serie într-un personaj senzațional și atractiv (Bonn, 2014, p. 174).

Conform teoriei problemelor sociale (Best, 2020), o problemă socială frecvent menționată de oameni este criminalitatea, percepută drept ridicată ca urmare a omniprezenței sale în mass-media. Mass-media reprezintă principalul canal de informare, iar modul de prezentare a crimelor în produsele audiovizuale duce la crearea unei legături cauzale, în mintea audiențelor, între circumstanțele sociale, economice și familiale ale criminalului și crimele comise de acesta. Totodată, accentul pus pe criminalitate în mass-media poate fi corelat și cu

împingerea unor teme pe agenda publică (McCombs & Shaw, 1972), pentru diferite interese – de exemplu, în SUA, suplimentarea cu fonduri a agențiilor federale implicate în lupta împotriva criminalității (Dhaliwal, 2025, pp. 28–30).

Strutz a menționat că preocuparea unor membri ai *True Crime Community* (Comunitatea pasionaților de crime reale) față de un criminal anume se poate transforma în obsesie, ducând uneori la încercarea de creare a unor legături personale între fan și ucigaș (încercarea de contactare, vizite făcute în închisoare etc.), lucru potențat de producțiile *true crime* și alegerea unui actor atractiv care face dificilă disocierea acestuia de ucigașul reprezentat (Strutz, 2022, pp. 16–17).

Pornind de la abordarea autorilor Foster și Tolbert (2016), industriile culturale, prin multitudinea de produse create despre aceeași crimă sau același criminal, oferă variante alternative, din perspective diferite (a victimei, a criminalului, a echipei de investigație a cazului, a familiei victimei/lor) ale cazurilor care au fost deja abordate inițial de mass-media. Însă toate aceste versiuni audiovizuale pot induce variațiuni ale poveștii care se pot depărta de la evenimentele reale, în scopul obținerii de audiență. De exemplu, filmul „Extremely Wicked, Shockingly Evil and Vile” (2019) („Extrem de pervers, șocant de violent și diabolic”) și documentarul „The Ted Bundy Tapes” (2019) (cu titlul în lb. rom., „Conversații cu un ucigaș: Ted Bundy”) care au ilustrat cazul lui Ted Bundy, au tratat diferit evenimentele, lucru despre care, în viziunea mea, audiențele ar putea fi avertizate.

În „The Ted Bundy Tapes”, atât Bundy, cât și victimele sale sunt romantizate până la un anumit nivel. Bundy este portretizat ca fiind un individ viclean și fascinant, un „bau-bau”, iar victimele sale sunt descrise ca fiind inocente (Nield, 2020, pp. 10–11). În cazul producției „Extremely Wicked, Shockingly Evil and Vile”, Bundy este interpretat de un actor al cărui chip a fost în centrul cadrului în momentele sale de vulnerabilitate și nu în secvențele în care comitea crimele. Astfel, camerele nu surprindeau latura brutală a acestuia, pe care publicul o putea intuit a se afla în spatele acelor crime (Fathallah, 2024, p. 4). Astfel, „The Ted Bundy Tapes” și „Extremely Wicked, Shockingly Evil and Vile”, prin decupajul specific dispozitivului televizual/cinematografic, au minimalizat atât violența faptelor, cât și traumele prin care au trecut victimele, familiile și comunitatea (Nield, 2020).

Filmele „My Friend Dahmer” și „Extremely Wicked, Shockingly Evil and Vile” oferă o portretizare modernă a doi dintre cei mai notorii criminali în serie. Dahmer și Bundy sunt transformați în personaje principale, sunt umanizați și romantizați, punându-se astfel în mișcare un fenomen care se servește de empatie, simpatie și poate duce până la idolatrie. Repulsia morală pe care o stârnesc, în general, relatările mediatice despre crime, care nu sunt narativizate în cheia emisiunilor *true crime*, este anulată printr-o dublă operațiune: pe de o parte, sunt omise detaliile factuale ale crimelor săvârșite de aceștia, iar pe de altă parte, prin portretizarea ucigașilor (Milde, 2021, p. 93).

TRUE CRIME COMMUNITY ȘI FASCINAȚIA PENTRU CRIMINALII ÎN SERIE

*True Crime Community*¹ este un termen modern prin intermediul căruia se autodescriu persoanele care au construit o comunitate bazată pe pasiunea lor pentru documentarele despre crime (Fathallah, 2024, p. 5 640). În urma studiului realizat de Perchtold-Stefan *et al.*, TCC este preponderent compusă din audiențele feminine ce doresc să conștientizeze și să înțeleagă pericolele care le pândesc în societate, dar și să exerseze precauția (Perchtold-Stefan *et al.*, 2025, p. 900).

Înainte de adoptarea pe scară largă a termenului *True Crime Community*, comunitățile create de oamenii care aveau același subiect de interes erau denumite *fandom-uri* (comunitate de fani) (Nowak & Łukasiak, 2021, p. 6). Un aspect deosebit al acestor *fandom-uri* este relația parasocială ce ia naștere între membrii acestora și persoana apreciată, cea care, mediatizată pentru realizările sale, devine model pentru o anumită parte a publicului. Conexiunea creată între membrii TCC și criminali devine o latură importantă a vieții celor dintâi, unii dintre ei ajungând chiar și la dorința sau planul de a-l contacta pe criminal și a stabili o relație personală cu acesta (Nowak & Łukasiak, 2021). În alte situații, ca urmare a normalizării violenței de către mass-media și industriile culturale, prin intermediul produselor culturale create conform unui imperativ economic, are loc desensibilizarea consumatorilor. Aceștia pot ajunge să caute conținuturi cu un nivel tot mai ridicat de violență care se regăsește în subdiviziunile comunității TCC. În subdiviziuni, pe lângă distribuirea de materiale violente, membrii se încurajează reciproc să comită acte de violență din dorința de a câștiga respectul în comunitatea de fani (Smith, Cadenhead & Broekaert, 2026, p. 21).

Deși folosesc termenul de „comunitate”, mă refer la un spațiu online, nu fizic, membrii TCC regăsindu-se pe anumite rețele sociale și emulând ideea de comunitate prin adoptarea unor norme și valori de comportament specifice comunităților fizice (Fathallah, 2024, p. 5 640).

Membrii acestor comunități, care reneagă relația de admirație dintre ei și criminalii în serie, afirmă că interesul lor este îndreptat spre înțelegerea și analiza istoriei de viață a criminalului, pentru a înțelege mai bine motivația acestuia, în timp ce persoanele care fac parte din *fandom-uri* sunt interesate de aceleași informații, dar cu dorința de a crea o legătură personală profundă cu ucigașul, aici rezidând marea distincție dintre cele două mari modalități de raportare a consumatorilor de emisiuni și filme despre crime (*true crime*) (Barnes, 2015, p. 37).

În *fandom-uri*, apare contextul potrivit pentru consolidarea unor identități deviante – întărite de anonimatul potențial (Maratea & Kavanaugh, 2012). Astfel, membrii comunității interacționează între ei exprimându-și admirația față de criminal, fără ca interesul lor în acest domeniu să fie perceput drept problematic de alte persoane din exterior. Prin ascunderea identității reale are loc un proces de

¹ În continuarea articolului, desemnată prin acronimul TCC.

gestiune a sinelui (Goffman, 1963), deoarece membrii își pot prezenta acolo identitatea de fani, diferită de identitatea „nedevariantă”, din viața cotidiană. Totodată, simpla apartenență la această comunitate poate atrage o stigmă, întrucât chiar și interesul față de crime poate fi interpretat de ceilalți drept o devianță (Spychaj, 2017, p. 62).

Membrii TCC își formează propriile teorii despre o crimă sau alta pe parcursul vizionării serialelor, iar ulterior, acestea sunt discutate în cadrul comunității. În era contemporană, evoluția digitală a îndemnat pasionații de *true crime* să creeze comunități în mediul online dedicate cazurilor de crimă nerezolvate și investigațiilor în derulare. Astfel, dovezile publice apărute în investigațiile oficiale conduc la formarea unor perspective personale care sunt dezbătute în spațiul virtual. Aceste practici contribuie la creșterea vizibilității cazurilor, însă implicarea membrilor din TCC se rezumă la elaborarea teoriilor, fără a încerca să identifice noi dovezi care să le susțină, într-un demers de investigație pe cont propriu, al cărei scop este fie să invalideze varianta oficială, fie să aducă detalii necunoscute într-un caz cunoscut (Jones, 2023, p. 163). Studiul desfășurat de cercetătorii Geier și Mooney (2026) a arătat că membrii TCC ajung să considere victimele niște personaje secundare care sunt prezente în poveste doar pentru a contribui la complexitatea criminalului. Consumatorii de conținut *true crime* au menționat că lipsa informațiilor despre trecutul victimelor face ca spectatorii să nu le resimtă ca personaje importante, să nu-și amintească numele lor și să nu poată empatiza cu ele, în timp ce detaliile personale despre criminal sunt integrate pe tot parcursul vizionării produsului audiovizual (Geier & Mooney, 2026, pp. 5–6).

În spațiul digital, informațiile despre criminalii în serie sunt reinterpretate printr-o serie de practici. Avem, pe de o parte, consumul de conținut creat de platformele de *streaming*. Apoi distribuirea de informații despre aceștia pe mai multe platforme, inițierea unor discuții în secțiunea de comentarii și/sau crearea unor materiale video specifice rețelelor de socializare. Penultima practică, respectiv secțiunea de comentarii, este o modalitate prin care se creează discuții care de cele mai multe ori nu sunt controlate din cauza lipsei unei autorități de reglementare, fiind, cel mult, moderate conform regulilor comunității online (Glitsos & Deuze, 2025, pp. 5 693, 5 699).

În interiorul comunităților de tip *fandom*, una dintre strategiile de gestionare a identității de fan este distanțarea socială (Qiu, 2012). Distanțarea socială are loc atunci când un grup se detașează de comunitate pe baza diferențelor de valori și se formează astfel o micro-comunitate (Spychaj, 2017, p. 74). Un exemplu, pentru membrii TCC, ar fi acele sub-grupe care trec „granița” de la interes față de caz către interes față de criminal și ulterior către idolatrie, în felul acesta abătându-se de la normele comunității. Aceste facțiuni ajung să-i idolatrizeze pe criminalii în serie, să dezvolte obsesii – meritându-și numele de „*groupies*” (fanatici). Unele activități ale acestora, cum ar fi să trimită scrisori criminalului sau să organizeze aniversări pentru aceștia, se abat de la standardele TCC, dovedind totodată și lipsă de respect față de victime (Jimenez, 2023, p. 5).

Bonn Scott (2014) explică astfel fenomenul: interesul acestor membri față de criminali se adâncește, transformându-se în obsesie, iar în unele cazuri, ajungându-se chiar la romantizare. În unele situații, fanii tind să stabilească relații cu criminalii în serie. Obsesia membrilor acestor grupuri constă în dorința de a afla detalii confidentiale care nu sunt dezvăluite public, pentru a-și satisface nevoia de atenție și a-și valida sinele în cadrul comunității (Bonn, 2014, p. 206).

Apartenența la aceste *fandom*-uri nu se limitează la crearea unei identități de fan. În interiorul comunităților există procese prin care este creată o ierarhie care poate întări competitivitatea dintre membri (Forner *et al.*, 2025, p. 7). În acest sens, identificarea de informații necunoscute încă despre criminalii cunoscuți rămâne principalul instrument prin care membrii acestor comunități pot obține un **capital subcultural** (Thornton, 1995). O altă practică, referitoare la ucigașii mai puțin cunoscuți publicului larg, este ca membrii *fandom*-urilor să găsească și să prezinte detalii nuanțate despre povestea de viață și crimele comise de aceștia. Devine evident că există o relație de proporționalitate între capitalul subcultural obținut ca urmare a dezvăluirii de informații inedite despre un criminal în serie și efortul depus pentru a identifica acele informații (Fathallah, 2023, pp. 153–154). Totodată, membrii *fandom*-urilor dobândesc capital social prin vizibilitatea, distribuția și aprecierea materialelor create de ei (Fathallah, 2024, p. 256).

Statutul de celebritate al criminalilor a fost abordat de Braudy (1986), care susține că celebritatea modernă nu mai are un statut eroic și că este considerată mai flexibilă și mai volatilă decât în trecut. De aceea, statutul de celebritate poate fi dobândit acum și de către oameni obișnuiți, dar care apar în *reality show*-uri: nu mai e nevoie să faci ceva eroic sau să ai un talent pentru a deveni celebru – dar și, pe de altă parte, de persoane ale căror acțiuni sunt opusul eroismului, cum ar fi criminalii în serie. Se recunoaște existența unei legături strânse între mass-media și producțiile cinematografice din categoria *true crime*, deoarece fascinația publicului față de crime duce la creșterea audienței produselor audiovizuale axate pe criminalii în serie (Haggerty, 2009, p. 174). Una dintre strategiile obișnuite ale mass-media pentru a obține audiență/rating masive este acordarea de porecle criminalilor în serie („Night Stalker” pentru criminalul Richard Ramirez, „Canibalul din Milwaukee” lui Jeffrey Dahmer iar John Wayne Gacy a fost cunoscut drept „Clovnul ucigaș”). Acest lucru funcționează ca un element senzaționalist, declanșând procesul care culminează, în unele cazuri, cu romantizarea criminalilor în serie (Majer, 2023, p. 16).

Conform lui Jimenez, criminalii în serie sunt prezentați în producțiile cinematografice într-unul dintre următoarele trei moduri: ca simboluri sexuale, ca celebrități, ca urmare a senzaționalizării faptelor lor sau sunt portretizați ca niște monștri (Jimenez, 2023, p. 3). Cu privire la primul mod de prezentare, sexualizarea criminalilor le crește reputația, mai ales în rândul femeilor. Acest fenomen are loc deoarece actorii care interpretează un ucigaș au deja formată o bază de fani, printre care se numără femeile care-i consideră atractivi (Jimenez, 2023, pp. 3–4).

Actorii ajung să-și „mute” sexualitatea deja consacrată în noul rol, lucru care transferă atractivitatea dinspre actor spre personaj și de acolo spre criminal.

Al doilea aspect al prezentării criminalilor în filme și producții audiovizuale este senzaționalizarea. În mediul online, senzaționalizarea are loc mai întâi prin titlurile care sunt date articolelor. Nu în ultimul rând, imaginea de monstru este creată prin asocierea unor termeni precum *psihopat*, *maniac* sau *prădător*, păstrând astfel ridicat interesul audiențelor față de aceștia (Jimenez, 2023, p. 4).

Teoria construcției sociale a realității, dezvoltată de Peter Berger și Thomas Luckmann (1966), poate explica puterea produselor culturale de a influența modul în care percepem evenimentele, dar și lumea în general (Dhaliwal, 2025). Cinematografia influențează publicul care consumă producții despre criminali reali, prin interpretări realizate de actori percepuți în societate ca fiind atrăgători (Strutz, 2022, p. 26), lucru care face să fie mult mai dificil să se separe actorul de personajul pe care îl interpretează. Un model explicativ al normalizării violenței este propus de Strutz: acces crescut la astfel de conținuturi prin intermediul platformelor de *streaming*, consum constant, desensibilizare și, finalmente, normalizarea violenței (Strutz, 2022, p. 23). Fascinația față de criminalii în serie poate fi un mod de procesare a traumelor proprii (Johnson, 2020). Un mecanism ar fi acela de „identificare cu agresorul” (Ferenczi, 1988). Persoanele cu trecut traumatic se pot identifica cu agresorul ca urmare a consumului de producții audiovizuale despre viețile unor criminali (Johnson, 2020, p. 8). Pentru a înțelege acțiunile și comportamentul criminalului, oamenii aleg să-și însușească percepția distorsionată a criminalilor față de victime (Johnson, 2020, p. 9).

În același timp, prezentarea, prin film, a rutinei zilnice a ucigașului până în momentul în care se ajunge la comiterea crimei de către acesta oferă spectatorului oportunitatea de a empatiza cu criminalul (Thiem, 2024, p. 266). Genul *true crime* atrage un public feminin mai numeros în raport cu cel masculin, chiar dacă ambele categorii sunt interesate să înțeleagă modul în care funcționează mintea criminală. Diferența dintre cele două constă în dorința publicului feminin de a elimina incertitudinea, oferind explicații raționale pentru criminalitatea cu violență (Perchtold-Stefan *et al.*, 2025, pp. 900–901).

Isenberg a analizat profilul femeilor atrase de ucigașii în serie și a descoperit un istoric al acestor femei marcat de abuzuri, dificultăți în familie, relații nereușite cu bărbații, dar și nevoia de autoritate și control. În urma cercetării, a rezultat că femeile atrase de criminali au experimentat traume în trecut, trăind într-o lume imaginară. Ele își doresc parteneri pe care să-i controleze total, iar ucigașii închiși pot fi considerați pretendenți potriviți pentru astfel de relații romantice inegale (Isenberg, 2021). Pe de altă parte, criminalii respectivi reprezintă Răul, iar fanele care urmăresc să stabilească o relație de natură afectivă cu aceștia încalcă direct tabuurile societății (Nowak & Łukasiak, 2021, p. 9).

Treggia și colegii au studiat modul în care femeile își exprimă atracția față de ucigași în mediul online, pe platforma TikTok. În acest caz, femeile care erau

atrasede actorii care îi interpretau pe ucigași își transferau fascinația spre criminalii reali, iar gravitatea faptelor acestora era minimalizată în secțiunea de comentarii prin autoironie. Această autoironie era exprimată prin comentarii care sugerau dorința femeilor de a fi victimele criminalilor (Treggia *et al.*, 2025). Materialele audiovizuale prezente pe această platformă îi înfățișau pe infractori în cadre care accentuau latura lor protectoare, iar ulterior, în secțiunea de comentarii, femeile lăsau mesaje care sugerau că dragostea i-ar putea vindeca de impulsul de a ucide (Treggia *et al.*, 2025, pp. 6–7).

METODOLOGIE

Acest studiu evidențiază factorii care contribuie la procesul de romantizare a criminalilor în serie, pornind de la analiza opiniilor exprimate de foști și actuali consumatori ai genului *true crime*. Printre întrebările de cercetare care au stat la baza studiului s-au numărat:

Care sunt factorii care contribuie la romantizarea criminalilor în serie?

Care este rolul producțiilor cinematografice în procesul de romantizare?

Ce tipuri de consumatori *true crime* ar lua parte la fenomenul de romantizare?

Care sunt modalitățile de romantizare a profilului criminalului în serie prin intermediul TCC prezente pe rețelele de socializare?

Metodologia cercetării a inclus un studiu exploratoriu calitativ, realizat cu ajutorul interviurilor de tip față-în-față. Convorbirile s-au desfășurat în spații publice, iar înainte de începerea propriu-zisă a interviurilor, participanții și-au oferit acordul privind înregistrarea discuțiilor, după ce au fost informați despre scopul și obiectivele studiului, precum și despre modalitatea de stocare a informației (transcrierea interviurilor și păstrarea lor în format tipărit, fără datele personale ale subiectului și distrugerea înregistrărilor audio după transcrierea interviurilor).

Dialogurile au fost înregistrate de pe telefonul personal, folosind aplicația „Voice Memos”, având durate între 50 și 90 de minute. Pentru realizarea transcripturilor a fost utilizat programul web „Word Online”. Codificarea respondenților a fost realizată manual, prin atribuirea unui cod regăsit și în analiza rezultatelor.

Selecția respondenților s-a realizat pe baza unui singur criteriu, respectiv vizionarea cel puțin a unui film, serial sau documentar despre un criminal în serie real. Astfel, în faza inițială, din lotul de subiecți au făcut parte 13 femei și 4 bărbați. Întrucât numărul respondenților de sex masculin a fost redus, fapt care nu permitea realizarea unei analize comparative, în final au fost analizate doar cele 13 interviuri cu femei.

Pentru investigația realizată, a fost ales acest instrument de cercetare deoarece a permis o mai mare flexibilitate și, totodată, a fost diminuat riscul de non-răspunsuri care ar fi putut exista prin aplicarea chestionarului. A fost utilizat un ghid de interviu semi-structurat, organizat tematic astfel: pasiunea pentru *true crime*; perspectiva respondentelor asupra criminalilor în serie; fenomenul de

romantizare; portretizarea criminalilor în film/seriale; influența platformelor de *social media* asupra romantizării și participarea la comunitatea *true crime*.

Temele studiate în cadrul interviurilor au avut ca scop stabilirea factorilor de interes ce au motivat intervievații să consume conținut *true crime*, explorarea debutului acestei pasiuni și a obiceiurilor asociate, urmărind în paralel și formarea involuntară a unei relații între respondent și criminalii în serie. Ghidul a fost elaborat astfel încât să permită identificarea: **1.** factorilor care au favorizat glorificarea criminalilor în serie; **2.** tipurilor de persoane predispuse fenomenului de romantizare; **3.** impactului rețelelor de socializare; **4.** percepțiilor participanților la cercetare față de comunitatea *true crime*.

În vederea înțelegerii fenomenului de romantizare a criminalilor în serie din filme și seriale, populația investigată pe parcursul studiului a fost reprezentată de 13 femei cu vârstele cuprinse între 20 și 28 de ani, care au vizionat sau vizionează în mod constant conținut din aria *true crime* (vezi tabelul nr. 1).

Limitele cercetării au fost dimensiunea redusă a eșantionului și a intervalului de vârstă al respondentelor.

Tabelul nr. 1

Filme vizionate de subiecții participanți la interviuri

FILME/SERIALE VIZIONATE	Număr subiecți incluși în lot care au vizionat filmul
Monster: The Jeffrey Dahmer Story (2022)	10 subiecți
Conversations with a Killer: The Ted Bundy Tapes (2019)	6 subiecți
Extremely Wicked, Shockingly Evil and Vile (2019)	4 subiecți
Night Stalker: The Hunt for a Serial Killer (2021)	4 subiecți

REZULTATELE CERCETĂRII

PASIUNEA PENTRU *TRUE CRIME* ȘI MULTIPLELE SALE PERSPECTIVE

Majoritatea respondentelor au început vizionarea filmelor și seriialelor de tip *true crime* înainte de a împlini 18 ani. Răspunsurile referitoare la timpul alocat vizionării acestui tip de producții audiovizuale au permis identificarea a patru grupuri de subiecți: **1.** persoane care vizionează filme pe fundalul activităților zilnice; **2.** persoane care vizionează filme atunci când dispun de timp liber și aleg să le prioritizeze; **3.** persoane care și-au reevaluat prioritățile și au ajuns să le vizioneze mult mai rar decât o făceau înainte; **4.** persoane care vizionează filmele sau seriialele seara sau în weekend.

Anumite respondente au început să vizioneze astfel de filme și seriale alături de alți membri ai familiei, în timp ce restul participantelor au descoperit conținuturile de tip *true crime* online.

Principalul motiv care a dus la apariția pasiunii pentru *true crime* a fost curiozitatea, urmată apoi de fascinație și nu în ultimul rând, a fost menționat rolul de informare pe care l-ar îndeplini aceste producții pentru respondente. Curiozitatea le-a fost stârnită de recomandările oferite de platformele de *streaming*, cât și de promovarea intensă a producțiilor acestora în spațiul online: „*Sună foarte ciudat că, nu știu oare, îmi plăcea cum mă făcea să mă simt, frica într-un fel*” (S1, 21 ani). Mai multe respondente au precizat că producțiile acestea au la bază fapte reale și sunt realizate foarte realist, fapt ce conduce la un sentiment de frică.

Popularizarea genului *true crime* a dus la o creștere rapidă a producțiilor de gen. Majoritatea tinerelor femei respondente nu consideră că multitudinea de produse audiovizuale din genul *true crime* ar avea efecte negative, ci, dimpotrivă, ele ar constitui producții cu caracter informativ și/sau educativ, ducând la recunoașterea și conștientizarea riscurilor sociale: „*Mi-a întărit mie cumva sentimentul ăsta (...) cumva de grijă cu cine intru în contact*” (S7, 21 ani); „*Am început să am mai multă grijă la împrejurimile mele și să analizez mai mult oamenii care îmi sunt în jur*” (S8, 21 ani). Câteva interviewate și-au exprimat îndoiala în legătură cu genul *true crime*, fiind de părere că rolul informativ a fost deja îndeplinit de mass-media, la prima prezentare a crimelor, iar noile producții audiovizuale, create cu mijloacele cinematografiei sau televiziunii, doar ar oferi altor oameni diverse *modus operandi* pentru comiterea de acte violente: „*Cred că de aici se inspiră foarte mulți și în viața reală*” (S13, 21 ani). Simultan, din cauza cererii mari pentru astfel de creații, criminalii sunt ridicați la statutul de personaj, iar prezentarea lor în dispozitivul televizual atenuază lectura „realistă”, permițând o lectură în cheie ficțională.

Fiecare respondentă a avut o perspectivă diferită asupra criminalității, însă am identificat și elemente comune. Unele dintre ele au considerat că criminalitatea este deja normalizată – atât prin prezentarea disproporționată în mass-media și în produsele culturale, cât și prin desensibilizarea produsă de acestea asupra audiențelor, cu privire la actele de violență și abuz: „*Într-o măsură este normalizat din faptul că eu nu mai văd din partea oamenilor (din comunitatea *true crime*, n.n.) o empatie față de victime*” (S2, 21 ani). Celelalte interviewate neagă existența unei corelații între a privi și a acționa.

Întrucât tema de cercetare este romantizarea crimelor în serie prin intermediul produselor audiovizuale, în acest studiu s-a încercat identificarea categoriilor de producții cinematografice pe care respondentele le denumesc *true crime*. Astfel, o mare parte dintre interviewate au clasificat în aceeași categorie filmele și seriile: „*Foarte multe seriale și filme despre criminali în serie se folosesc de această predispoziție a masei de a se uita la ceva frumos și uită de scopul educativ*” (S10, 21 ani). Diferența dintre cele două nu a fost menționată, însă unele participante au detaliat neconcordanța dintre filmele și documentarele *true crime*.

O parte dintre respondente au preferat să se uite la documentare în detrimentul serialelor și filmelor, deoarece în cazul acestora sunt oferite informații detaliate, părând mai apropiate de realitate, dintr-o perspectivă obiectivă.

Pe de altă parte, respondentele consideră că intervenția scenaristului în producțiile de tip film și serial poate îndepărta produsul final de evenimentul real și îl mută în regimul ficțiunii: *„Am urmărit de foarte puține ori un film sau un serial inspirat dintr-un caz real al unui criminal în serie pentru că acolo intervine și percepția scenaristului, e o viziune personală cumva și totul devine foarte subiectiv, sunt alterate unele informații”* (S7, 21 ani).

Respondentele care au preferat filmele și seriile în detrimentul documentarelor despre *true crime* au motivat alegerea prin implicarea telespectatorului în acțiune, care le permitea să reconfigureze vizual evenimentele printr-o dimensiune ficțională: *„Depinde de nivelul la care ajungi să te pui în pielea celui... celui personaj”* (S3, 25 ani).

Filmele, seriile sau documentarele despre infracționalitate au trăsături specifice, în funcție de tipul de criminalitate pe care îl abordează. Astfel, în această cercetare s-a analizat dacă respondentele preferă să urmărească produse audiovizuale despre crimele cu violență, în detrimentul altor forme de infracționalitate (i.e., filme despre escroci, despre crima organizată/mafie etc.): *„Cea violentă e cea mai căutată, cea mai vizionată pentru că implică mai mult emoțional. Da, pot să fie oameni care suferă din cauza celorlalte tipuri de crime, dar cea violentă e cea care provoacă cele mai multe schimbări”* (S2, 21 ani). Un aspect interesant este că majoritatea respondentelor au asociat criminalitatea violentă cu omorul, deși aceasta cuprinde și alte agresiuni neprecizate: *„Dacă ți se prezintă o crimă violentă, un omor, este posibil să te atragă mult mai mult chestia asta pentru că intri într-un teritoriu necunoscut și nu poți să găsești aceleași justificări pe care ai putea să le găsești la alte acte de criminalitate”* (S8, 21 ani). Concomitent, au fost oferite motive diverse pentru care în general criminalitatea violentă este preferată în detrimentul celorlalte, de către spectatori.

Actele de criminalitate cu violență sunt percepute ca fiind complexe datorită impactului emoțional puternic asupra audiențelor, violenței extreme exercitate asupra victimelor și consecințelor resimțite de familiile acestora. Trăsăturile menționate sunt esențiale pentru a înțelege preferința publicului pentru criminalitatea violentă. Tinerele femei au menționat prezența frecventă a producțiilor audiovizuale care abordează criminalitatea violentă în clasamentele săptămânale ale platformelor de *streaming*.

Criminalitatea economică și crima organizată au fost asociate de respondente cu indivizi ce posedă un statut recunoscut în societate: *„Pentru mine, în percepția mea, asta cu «economică» se întâmplă la persoanele care au putere mare financiară”* (S4, 20 ani). Alternativ, criminalitatea cu violență afectează oameni de toate felurile, iar interesul și atractivitatea sunt susținute și de lipsa iraționalului aparent al actelor respective.

CRIMINALUL ÎN SERIE DIN PERSPECTIVA PARTICIPANTELOR LA INTERVIU

Tinerele femei care au participat la acest studiu au fost rugate să definească un criminal în serie. O parte dintre intervievate au menționat un număr minim de crime comise de același făptaș într-un interval de timp. Varietatea de caracteristici atribuită acestuia de către respondente a permis crearea unui portret mai amplu. Criminalul în serie a fost descris ca fiind o persoană care nu are o busolă morală și care acționează într-un mod violent pentru a-și satisface anumite gânduri sau dorințe. I s-au atribuit, de către respondente, etichete precum psihopat, sociopat sau nebun: „*Un sociopat sau psihopat. E ultimul nenorocit care nu are ce să facă altceva decât să facă o nenorocire cât capul lui de mare. Nu pot să fiu decentă*” (S5, 21 ani).

Au fost menționate și trăsături pozitive, precum nivelul înalt de inteligență și comportamentul calculat. Așadar, au reieșit următoarele aspecte asociate criminalului în serie: prezența unui tipar în alegerea victimelor („*Ajunși să-ți crezi un tipar de persoane pe care să ajungi să le omori*”, S7, 21 ani), modul de a acționa („*Nu neapărat locul, poate să fie pur și simplu și modul în care își omoară victimele sau ce face cu ele după ce le omoară*”, S2, 21 ani) și păstrarea unor trofee prelevate de la victime („*Le face un semn distinct al lui să știe că a fost victima lui, fie după ce le ucide, păstrează ceva a lor, fie... exact ca un trofeu, fie o șuviță de păr, fie câte un deget*”, S2, 21 ani).

În contextul prezent, persoanele participante la studiu au fost rugate să menționeze un personaj criminal care le-a rămas în minte. Toate intervievatele au demonstrat că sunt familiarizate cu noțiunea de criminal în serie, însă nu toate au numit unul. Au fost oferite numele criminalilor în serie a căror poveste a fost ecranizată, precum Jeffrey Dahmer, Ted Bundy, Richard Ramirez, Ed Kemper și Zodiac Killer, dar și ucigași care nu se încadrau în această categorie cum ar fi frații Menendez, Aurora Rodriguez și Gheorghe Dincă. Concluzia este că respondentele au reținut criminalii care le-au marcat cel mai mult din diverse motive precum: vârsta apropiată de cea a victimelor, empatizarea cu parcursul vieții criminalilor și lipsa de înțelegere față de motivația crimei.

Respondentele au considerat, în unanimitate, că este important ca istoricul criminalilor să fie inclus în filmele și seriilele *true crime*. Prin intermediul acestuia se oferă contextul faptelor săvârșite. Ucigașul este prezentat ca o ființă dotată cu sensibilitate, lucru care face posibilă empatizarea, din partea audiențelor: „*Ei prezintă doar povestea acelei persoane și de ce a recurs la acele evenimente, mă rog, la acele lucruri. Nu prea le pasă de victime și de durerea pe care au provocat-o criminalii în urma deciziilor lor*” (S4, 20 ani). În funcție de interesul producătorului și miza cinematografică, se pune accent mai mult pe povestea criminalului, lucru ce poate fi folosit drept argument de către persoanele care participă la romantizare. Intervievatele au considerat că empatia față de criminal este o dovadă a lipsei de empatie față de victime: „*O lipsă de empatie vizavi de victime și de familiile*

victimelor. *Adică mi se pare ciudat cum empatia de cele mai multe ori se duce către criminal decât spre victimă*” (S3, 25 ani).

Deși respondentele sunt conștiente de faptele criminalului, unele au ajuns să empatizeze cu un criminal, pe baza modului în care a fost prezentat ca personaj. O respondentă a făcut o paralelă între copilăria proprie și cea a lui Dahmer, precursora a unei conexiuni empatice: *„Serialul cu Dahmer, am avut la un moment dat, un nu știu, poate din privirea personajului care era la un moment dat blândă, știi și modul în care el era așa singuratic și nu știu ce și atunci m-a făcut așa un pic să mă duc spre empatie”* (S6, 28 ani). În discuțiile cu respondentele despre criminalii-personaje fictive, vinovăția față de empatizarea cu aceștia este mai puțin prezentă: *„Eu empatizez cu personajele negative (...) ficționale, pentru că știu că nu există ceva ce a afectat cu adevărat pe cineva”* (S3, 25 ani).

INDUSTRIA CINEMATOGRAFICĂ ȘI PORTRETIZAREA CRIMINALILOR

Mai multe respondente au considerat că produsele cinematografice din aria *true crime* prezintă o perspectivă mai puțin realistă. În cazul filmelor și serialelor, accentul cade exclusiv pe criminali – însă nici pe aceștia, de cele mai multe ori, nu îi portretizează corect. Le este creată o reprezentare favorizantă pentru ca povestea să aducă profit. Din acest motiv poate apărea și romantizarea, deoarece fără ea s-ar pierde un fir narativ puternic, ceea ce ar duce la scăderea audienței și a vizualizărilor.

Popularitatea creațiilor cinematografice din aria *true crime* este datorată faptului că personajele negative devin protagoniști: *„Adesea criminalii au o poveste mult mai interesantă în spate și au mult mai multe de spus, sunt mult mai interesați, mai șarmanți, mai carismatici decât o persoană random”* (S3, 25 ani). Personajele negative s-au aflat întotdeauna în centrul atenției publicului, prin complexitatea lor. În schimb, personajele pozitive, care sunt de cele mai multe ori victimele, nu sunt prezentate la fel de extensiv.

Romantizarea este strâns legată de o perspectivă mai puțin realistă, deoarece include și factorul de atractivitate. Sunt aleși actori atractivi din punct de vedere al standardelor societății pentru a capta atenția publicului și pentru a îi determina să consume respectivul conținut.

Un factor important menționat de către respondente este punerea în scenă a întregii povești. Dacă interesul regizorilor este de a obține un profit considerabil, se va promova o viziune idealizată. Astfel, prin mijlocul ales, va fi inclusă și romantizarea criminalilor, respondentele oferind drept exemplu serialul *„Dahmer-Monstru, Povestea lui Jeffrey Dahmer”*. Unele persoane au considerat, dimpotrivă, că prin natura lor, filmele și serialele sunt menite să prezinte o perspectivă fictivă, majoritatea acestora având același fir narativ, însă diferind locul și personajele: *„Sunt foarte multe seriale de acest gen care au cam aceeași bază. Ce diferă este personajul principal și numele personajelor, că în schimb, marea majoritate a*

acestor filme, seriale sunt la fel” (S4, 20 ani). Acest punct de vedere susține că genul *true crime* este o categorie extrem de profitabilă, care contribuie la desensibilizarea și dezumanizarea publicului, exploatând un subiect traumatic pentru anumiți indivizi.

O mare parte dintre interviuate au considerat că romantizarea criminalilor este mai frecventă în filmele sau seriile regizate de bărbați, deoarece aceștia tind să empatizeze cu natura masculină, motiv pentru care îi prezintă pe criminali într-un mod mai favorabil: „Trebuie să empatizez cu natura masculină, că sunt frați de ai mei, sunt până la urmă bărbați, știi – și bărbații trebuie până la urmă să empatizeze cu bărbații” (S9, 25 ani).

În aceeași logică, respondentele consideră că filmele de tip *true crime*, dacă ar fi regizate de femei, ar prezenta o perspectivă empatică față de victime, povestea nu ar fi denaturată, iar atenția asupra detaliilor, cât și asupra alegerii actorilor ar fi sporită: „Mă gândesc că ar fi fost mult mai multă atenție la detalii. S-ar fi empatizat mai mult și cu victimele și ar găsi un actor care să fie cât mai aproape de realitate decât unul care să fie atractiv și să-l pună acolo doar pentru că știi că e popular” (S8, 21 ani). Astfel, filmele ar fi avut o latură psihologică profundă.

Celelalte participante au menționat interesul producătorului deoarece dacă se dorește obținerea unui câștig semnificativ de pe urma produsului audiovizual, o să fie ales firul narativ care o să asigure o audiență ridicată. Astfel, romantizarea ar putea fi prezentă indiferent de sexul regizorului.

Din perspectiva respondentelor, ansamblul de elemente care contribuie la romantizarea criminalilor în serie este format din: aspectul fizic, carisma și povestea relatată. Interpretarea criminalilor este realizată de actori considerați atrăgători de publicul consumator, în timp ce carisma percepută este dobândită și amplificată de modul în care este filmat actorul care-l interpretează pe criminal. Pe de altă parte, modul de prezentare narativă a poveștii, cu accent pe povestea de viață a criminalului, conduce la o umanizare treptată a acestuia, lucru care poate produce o percepție atenuată a gravității faptelor comise.

VIZIUNEA CELOR CARE ROMANTIZEAZĂ

Romantizarea criminalilor este criticată de respondente. Majoritatea și-au exprimat dezacordul față de fenomenul în cauză, considerându-l un rezultat al portretizării audiovizuale a crimelor în serie și, mai recent, al comunităților de fani create pe rețelele de socializare.

Publicul creează o legătură emoțională cu actorul, iar în actul de consum al produsului vizual se detașează de realitate, consideră respondentele: „Deci cred că este mai mult un produs media decât o conștientizare reală a ceea ce s-a întâmplat. Adică nu cred că înțelegem cu adevărat ce s-a întâmplat” (S3, 25 ani). Așa cum au afirmat și interviuatele, spectatorul este imersat într-o lume ficțională, fascinantă,

unde este condus cu ajutorul suspansului printr-o poveste creată pe baza criteriilor de producție a ficțiunii. Ambiguitatea morală subiacentă acestui tip de producție este un efect căutat de către companiile de producție TV/cinematografică. Un mecanism prin care ar funcționa aceste producții ar fi redirecționarea atenției de la crimele comise spre un răspuns emoțional, care duce la empatizarea cu criminalul, la crearea unei legături emoționale privilegiate și, în unele cazuri, la fantezii personale ale spectatorilor cu personajul criminal (Treggia *et al.*, 2025).

Totuși, printre respondente au fost și persoane care au considerat că reacția empatică față de criminalul respectiv este în regulă, având în vedere contextul său traumatic sau în situația în care spectatorii au trecut prin experiențe neplăcute similare: „Începi să empatizezi cu el, pentru că e posibil să fi trecut și tu prin niște experiențe similare” (S8, 21 ani). Familiaritatea cu evenimentele traumatiche ar favoriza, astfel, dezvoltarea unei relații parasociale între spectator și criminal, transformând treptat empatia în romantizare.

Majoritatea respondentelor au considerat că această romantizare potențială nu este văzută ca o problemă serioasă: „Nu, nu consider că e tratat cu destulă seriozitate pentru că și acum circulă pe TikTok, pe Instagram, pe toate aceste platforme edit-uri în care sunt romanizați, în care sunt iertați, iar lucrurile astea ajung la copii mici, la oameni care nu înțeleg și mi se pare din nou că se minimizează” (S3, 25 ani). Acest lucru se vede și din alegerea unor actori atractivi pentru a juca rolul criminalului, din alegerile narative și din modul de filmare, iar aceste tehnici de producție sunt considerate de către respondente o lipsă de respect față de victime.

Există și excepții – documentarele, a căror „rețetă de producție” include și vocile persoanelor implicate în anchetă, ale căror declarații detaliază modalitatea de acțiune și locurile unde au fost comise crimele, consolidând astfel o viziune neromantizată, fidelă faptelor și coroborată din mai multe perspective. Filmele și seriile nu prezintă același tipar, accentul pe narativizare specific ficțiunii favorizând implicarea emoțională a spectatorului. Distribuirea de colaje video în media digitală, care evidențiază trăsăturile carismatice ale actorului, e o dovadă a unei atenții fixate asupra acestuia și nu asupra individului real care a comis acele fapte: „Ziceau că personajul e criminalul, când de fapt omul ăla e alt om separat” (S10, 21 ani). Influența rețelelor, în opinia respondentelor, conduce nu la informare/educare/creșterea conștientizării unui fenomen, ci la amplificarea fenomenului: „Deci social media nu face nimic altceva decât să perturbe o realitate care ar trebui, de fapt, să fie conștientizată” (S5, 20 ani).

Gama de raportări ale interviuvelor la romantizarea criminalului în serie s-a întins de la inexplicabil în lipsa unei participări active a lor la fenomenul de romantizare la inevitabil, deoarece oamenii au avut întotdeauna o fascinație pentru criminalii în serie.

Intervievatele au considerat că la fenomenul de romantizare a criminalilor în serie participă și publicul care nu a mai avut o experiență anterioară cu genul *true crime*. Astfel, în cazul în care publicul nu are o bază de informare anterioară, nu poate identifica neconcordanțele dintre informații și există riscul să considere drept fapte niște informații care nu sunt adevărate.

Totodată, respondentele au apreciat că femeile sunt implicate emoțional în vizionarea acestor producții într-un număr mult mai mare decât bărbații: *„Mă gândesc, foarte multe fete, ele sunt atrase de acest concept și consideră că și un criminal ar putea să fie, să facă să pice în această tipologie de bad boy și s-ar îndrăgosti de ele și nu le-ar omorî”* (S8, 21 ani). Din punctul de vedere al participantelor, femeile consumă conținuturi audiovizuale în care perspectiva despre dragoste este distorsionată. Este promovată ideea că prin implicarea emoțională, ar putea să-l determine pe ucigaș să se îndrăgostească de ele și nu le-ar răni, ideal amplificat de atracția față de aspectul fizic al actorului care îl joacă pe criminal.

În același timp, criminalii exercită o formă de control asupra victimelor, iar această dinamică de putere este percepută de anumite femei drept atractivă: *„Iar la femei mai e și ideea cât de tare este internalizată puterea pe care o au bărbații asupra noastră”* (S1, 21 ani). Astfel, în urma interviurilor, puterea aceasta manifestă ar fi o particularitate a tipologiei de „bad boy” (băiat rău).

Bărbații menționați anterior ar lua parte la fenomen, în opinia respondentelor, doar dacă ar fi avut la rândul lor gânduri legate de uciderea cuiva: *„S-ar putea să existe bărbați care divinizează criminali în serie de sex masculin, tocmai că au și ei astfel de gânduri sau astfel de viziuni”* (S8, 21 ani). O mare parte dintre tinerele femei respondente au considerat că există diferențe semnificative în modul în care generații diferite se raportează la criminali: *„Cred că atunci când cineva spargea tiparele în sensul ăsta dramatic, cred că involuntar ajungeai cumva să i te alături, să îl susții, să-i oferi o oarecare empatie și sprijin pentru că era ceva ce tu nu îndrăzneai, dar nu la modul de a omorî, ci la modul de a sfida un sistem care te zdrobea”* (S3, 25 ani). Aceasta este imaginea de ansamblu a participantelor asupra generațiilor contemporane cu criminali în serie precum Ted Bundy. Oamenii nu empatizau cu actele lor violente, ci cu ideea contestării normelor impuse. Criminalii întru chipau o formă extremă de revoltă pe care unii oameni și-ar fi dorit-o, însă nu aveau curajul să o exprime.

Anumite intervievate (S1, S2, S5, S6, S7, S8, S10, S11) au considerat că rețelele de socializare moderne au crescut riscul de romantizare a criminalilor, printr-o participare emoțională crescută în actul de consum de conținuturi audiovizuale create pe așteptările specifice ale fiecărei platforme. Altele (S3, S9) însă au considerat că nu există nicio diferență între generații cu privire la romantizarea criminalilor în serie, iar singurul aspect care ar fi putut induce această idee e faptul că în generația actuală romantizarea criminalilor este mult mai vizibilă datorită rețelilor de socializare, totul petrecându-se la vedere, online.

TIPOLOGII ALE CONSUMATORILOR DE PRODUSE CULTURALE DIN GENUL *TRUE CRIME*

Deși idolatrizarea ucigașilor nu a apărut odată cu producțiile cinematografice despre aceștia, acestea au contribuit la schimbarea comportamentului spectatorilor. Din răspunsurile respondentelor, am identificat șase tipologii de consumatori de produse de tip *true crime* care iau parte la fenomenul de romantizare (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Tipuri de consumatori de produse culturale de tip „*true crime*”
care iau parte la fenomenul de romantizare, din perspectiva respondentelor

• Victimele oglindite – Persoanele care au avut parte de experiențe traumatice similare criminalilor.
• Consumatorii neexperimentați – Publicul care nu dispune de o experiență anterioară cu genul <i>true crime</i> , fiind ușor influențabil ca urmare a gândirii critice incerte.
• Persoanele atrase de aparențe – Persoanele care sunt fascinate de aspectul fizic al actorilor care interpretează criminalii reali, lucru ce face dificilă disocierea acestora de rolurile pe care le interpretează.
• Femeile salvatoare – Femeile care au consumat conținut care le-a distorsionat perspectiva asupra dragostei. Ele consideră că pot vindeca ucigașii de latura lor criminală, aflându-se în afara oricărui pericol.
• Bărbații alienați – Sunt bărbații care împărtășesc aceleași credințe sau gânduri similare cu criminalii.
• Admiratorii adolescenți – Pentru adolescenți, singurul contact cu ce înseamnă crima sau criminalul are loc prin intermediul serialelor și rețelelor de socializare, deoarece nu au avut contact cu criminali în viața reală, astfel nivelul de atrocitate perceput se diminuează prin ficționalizare.

GLORIFICAREA ÎN MEDIUL ONLINE ȘI *TRUE CRIME COMMUNITY*

Majoritatea respondentelor au considerat că influența produselor culturale asupra percepțiilor generale legate de criminalii în serie este inevitabilă.

Încă din titlu, produsele culturale alimentează dorința publicului de a înțelege viziunea criminalului: „*Adică și în titlurile de știri... O femeie a fost omorâtă de către faimosul criminal nu știu ce sau criminalul x și a mai comis încă o crimă și mi se pare că se pune foarte mult accent pe el, dar nu și victimele respective*” (S8, 21 ani). O schimbare a atenției dinspre aspectul fundamental, victima și actul criminal, spre persoana sau personajul criminal invită audiența la empatizarea cu acesta.

S-a conturat ideea că depinde foarte mult și din ce zonă a mediului digital alegem să ne culegem informațiile, deoarece romantizarea se produce în principal la contactul cu conținuturile online. Toate participantele au fost de părere că fenomenul de romantizare este răspândit pe rețelele de socializare, printre care sunt

menționate: TikTok, Instagram, YouTube, Tumblr și (X) Twitter: „Mi-a sărit așa în ochi faptul că ar exista o comunitate pe Tumblr (...). Dar erau foarte multe persoane care postau pe Tumblr în comunitatea aceea, zicând că oare să-i scriu, credeți că s-ar îndrăgosti de mine dacă i-aș scrie acelui om (...) sau vedeam tot felul de poze editate cu ei, le puneau inimioare pe cap sau floricele și m-am simțit foarte inconfortabil să văd chestia asta” (S8, 21 ani). Prin intermediul platformelor online, informația este distribuită rapid. Astfel a fost popularizat acest tip de comportament: „Când aveam TikTok, mi-au apărut pe ForYou, am văzut foarte multe edit-uri cu Isabella Guzman, Ted Bundy, Ramirez” (S2, 21 ani). Romantizarea criminalilor este adusă în conștiința colectivă, iar impactul pe care îl are este vizibil în secțiunea de comentarii. Respondentele și-au amintit că au remarcat faptul că unele persoane care comentau erau îndrăgostite de aspectul fizic al criminalului și își împărtășeau fanteziile public sau le aduceau la cunoștință comunității: „YouTube (...) are foarte multe documentare de tip true crime, depinde foarte mult și la ce creator te uiți pentru că sunt... Am dat personal de o fată care cam făcea glume despre crima comisă sau încerca... Nu știu ce încerca să facă, dar nu mi-a plăcut deloc” (S8, 21 ani). Lipsa de respect față de victime a fost sesizată și în atitudinea creatorilor de conținut, în special a celor de pe platforma YouTube, care se folosesc de subiecte tragice pentru propriul interes financiar.

Intervievatele au remarcat că atât tinerii adulți, cât și adolescenții participă la romantizarea criminalilor în serie. Tinerii adulți au fost percepuți drept persoane ușor influențabile, lipsite de gândire critică. În schimb, adolescenții au fost descriși ca fiind mult mai vulnerabili în fața romantizării. Pentru majoritatea respondentelor, adolescența a reprezentat perioada de formare a personalității, iar generațiile actuale petrec majoritatea timpului liber în mediul online: „Ei se îndrăgostesc de ficționalizarea lui, nu de ce a făcut el” (S2, 21 ani). Lipsa de informare și absența unei experiențe directe îi pot face să nu considere romantizarea o problemă serioasă.

Respondentele au apreciat că în comunitatea *true crime* se regăsesc persoane pasionate de crime reale. Pentru unele respondente, apartenența la acea comunitate permite discuții despre cazuri care pot conduce la elaborarea de teorii proprii.

Intervievatele afirmă că aceste comunități *true crime* influențează în mod semnificativ percepția asupra criminalilor prin opiniile personale împărtășite publicului. Unele dintre ele consideră că persoanele care romantizează criminalii sunt o subgrupă a *True Crime Community* care s-a izolat de comunitate din cauza criticilor potențiale. A existat și o altă opinie conform căreia persoanele care romantizează criminalii în serie își creează propriile comunități și pot influența publicul prin distorsionarea imaginii criminalului, făcându-l mult mai atrăgător sau interesant. Participantele au fost de părere că oamenii care iau contact cu comunitățile idolatrizante pot accepta sau îngloba în personalitatea lor valorile transmise.

CONCLUZII

Scopul principal al acestui studiu a fost acela de a analiza fascinația oamenilor față de criminalii în serie și tendința de a îi romantiza, analizând posibile cauze și consecințe ale acestui fenomen. Totodată, a fost analizat modul în care produsele culturale contribuie la romantizarea criminalilor.

Au fost identificate trei motive posibile pentru care oamenii romantizează criminalii în serie: modalitatea de narare a poveștii de viață, complexitatea personajului bazat pe criminal și atractivitatea fizică percepută prin intermediul distribuirii unui actor considerat atrăgător de public. Fenomenul studiat a fost observat de respondente exclusiv în mediul online și astfel au fost dezvoltate, prin analiza asupra răspunsurilor oferite de participante, șase tipologii de consumatori de produse culturale din zona *true crime* care iau parte la romantizarea criminalilor în serie. În urma interviurilor au fost definite: victima oglindită, consumatorul neexperimentat, persoana atrasă de aparențe, femeia salvatoare, bărbatul alienat și admiratorul adolescent.

Consumul de producții audiovizuale (film/televiziune) devine o modalitate prin care spectatorii își pot explora sentimentele intense, precum frica, într-un spațiu sigur. Distanța pe care o creează consumul de produse culturale audiovizuale față de actele de violență extremă ale criminalilor în serie face ca frica de a nu deveni o potențială victimă să fie mult diminuată. Ficționalizarea poveștii are acest efect. Strategiile care conduc la această lectură în cheie atenuată sunt: alegerea unor actori considerați atractivi care beneficiază de o bază de fani și scenariul (narațiunea îmbogățită cu mărci ale ficționalizării) care contribuie la crearea unui personaj carismatic, care este umanizat, în timp ce gravitatea faptelor este minimalizată. Totodată, în filme și seriale are loc implicarea spectatorului în acțiune, din perspectiva criminalului. Prin această metodă este integrat punctul de vedere al spectatorilor într-o experiență care nu se regăsește în viața cotidiană.

Odată apărute, pe de o parte, platformele de distribuție (și ulterior de producție și distribuție) de conținuturi audiovizuale, și pe de altă parte rețelele de socializare, consumul de astfel de conținuturi (din gama *true crime*) s-a mutat în online, ducând la apariția unor comunități *true crime* specifice. Facțiuni din acestea au dezvoltat strategii personale de creștere a capitalului social online propriu prin implicarea în investigații personale, prin prezentarea în exclusivitate a unor informații și chiar prin crearea unor legături personale cu criminalii. Rețelele de socializare constituie vehiculul romantizării, diseminată și popularizată astfel. Însă vizibilitatea modalităților de glorificare a criminalilor poate conduce atât la dezinformare, cât și la o lipsă de respect față de victime.

Odată cu popularizarea genului *true crime*, au fost difuzate producții cinematografice care au abordat cazuri reale. Folosirea strategiilor din producțiile de ficțiune asupra unor cazuri reale, în care vocea personajului-criminal predomină și este privilegiată face să devină necesară impunerea unei limite clare între

portretizarea realistă și reprezentarea senzațională a criminalilor. În caz contrar, se ajunge la desensibilizarea publicului prin ambivalența morală indusă de firul narativ, iar gravitatea faptelor devine un aspect secundar. În plus, atunci când filmele și seriile devin principala sursă de informare pentru publicul consumator, în detrimentul știrilor, există riscul de dezinformare, deoarece aceste creații sunt bazate pe o perspectivă subiectivă și orientată spre profit. De aceea, este important ca înainte de vizionarea unui produs cultural de ficțiune, fie el film, serial sau, uneori, chiar documentar, spectatorul să aibă o bază de informare anterioară.

Prezentând în mod privilegiat criminalul, transformându-l într-un personaj atractiv și misterios, punând accentul pe stările sale emoționale, suferința victimelor se transformă într-un element marginal.

În final, una dintre posibilele direcții viitoare de cercetare a acestui fenomen ar fi mărirea eșantionului de participanți. Totodată, introducerea ca instrument de cercetare a analizei de conținut pentru a crea o comparație între declarațiile intervievaților și modul de prezentare a criminalilor în serie reali în producțiile cinematografice, reprezintă o altă posibilă direcție de cercetare.

BIBLIOGRAFIE

1. Andersen, M.M., Schjoedt, U., Price, H., Rosas, F.E., Scrivner, C. & Clasen, M. (2020). Playing with Fear: A Field Study in Recreational Horror. *Psychological Science*, 31(12), 1 498.
2. Barnes, N. (2015). Killer Fandoms Crime-Tripping & Identity in the True Crime Community. *All graduate Plan B and other Reports, Spring 1920 to Spring 202*, 726. <https://doi.org/10.26076/8595-814d>.
3. Berger, P.L., Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. United States: Penguin Books.
4. Best, J. (2020). *Social problems (Fourth edition)*. United States: W.W. Norton & Company.
5. Bonn, S. (2014). *Why we love serial killers: The curious appeal of the world's most savage murderers*. New York: Skyhorse.
6. Braudy, L. (1986). *The Frenzy of Renown: Fame and Its History*. New York: Oxford University Press.
7. Brophy, J. (1966). *The meaning of murder*. New York, NY: Ronal Whiting and Wheaton.
8. Cohen, S. (2011). *Folk Devils and Moral Panics (First Edition)*. London: Routledge.
9. Dhaliwal, M. (2025). Constructions of serial killers and victims: Analysis of true crime docuseries. *Theses and Dissertations (Comprehensive)*, 2 722.
10. Fathallah, J. (2024). *Being a fangirl of a serial killer is not ok: gatekeeping Reddit's true crime community*. *New Media & Society*, 26(10), 5 638–5 657. <https://doi.org/10.1177/14614448221138768>.
11. Fathallah, J. (2023). *Killer Fandom Fan Studies and the Celebrity Serial Killer*. Bethlehem: Mediastudies press.
12. Fathallah, J. (2024). 'When it comes to the true crime community, Taylor is a legend': Social and symbolic capital among murderabilia fans. *International Journal of Cultural Studies*, 27(2), 256. <https://doi.org/10.1177/13678779231191810>.
13. Ferenczi, S. (Ed. 1988). *The clinical diary of Sándor Ferenczi*. Cambridge: Harvard University Press.

14. Forner, L., Lutz, S., Zheng, X. și Stein, J.-P. (2025). The Dark Side of Fandom: Exploring the Association between Parasocial Relationships with Celebrities and Aggression. *Media Psychology*. <https://doi.org/10.1080/15213269.2025.2562009>.
15. Foster, M.D., Tolbert, J.A. (2016). *The Folkloresque: Reframing Folklore in a Popular Culture World*. Colorado: University Press of Colorado.
16. Glitsos, L. și Deuze, M. (2025). Serial killer and the production of the uncanny in digital participatory culture. *New media & society*, 27(10), 5 693, 5699. <https://doi.org/10.1177/14614448241253764>.
17. Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. New Jersey: Englewood Cliffs.
18. Geier, V. și Mooney, R. (2026). Perceptions of True Crime Media Portrayals of Offenders and Victims. *The Journal Of Concurrent Disorders*, 9.
19. Haggerty, K.D. (2009). Modern serial killers. *Crime, Media, Culture: An International Journal*, 5(2), 168–187. <https://doi.org/10.1177/1741659009335714>.
20. Isenberg, S. (2021) *Women Who Love Men Who Kill*. United States: Diversion Books.
21. Jimenez, B. (2023). The Impact of Serial Killer Media: A Content Analysis. *Purchase College*.
22. Johnson, E. (2020). The Romanticization of Violent Male Offenders: How Trauma and Internalized Sexism Can Explain Women's Fascination with Serial Killers. *CUNY John Jay College of Criminal Justice, Student Theses*, 161.
23. Jones, B. (2023). Forensic Fandom: True Crime, Citizen Investigation and Social Media. In Larke-Walsh G. S (editor), *True Crime in American Media* (pp. 163–179). London, England: Routledge.
24. Majer, E. (2023). *The Representation of Serial Killers in the Media*. Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of English Language and Literature.
25. Maratea, R.J., Kavanaugh, P.R. (2012). Deviant identity in Online Contexts: New Directives in the Study of a Classic Concept. *Sociology Compass*, 6(2), 102–112. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2011.00438>.
26. McCain, K.M. (2022). *You, Me, and the Rise of the American Serial Killer*. Accesat în data de 19 noiembrie 2025 de la: <https://mabel.wvu.edu/do/cd43300d-2b18-4783-9b9d-9a354679eaad/>
27. McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–182.
28. Milde, E. (2021). *The Changing Portrayals of Serial Killers in Popular Culture*. How 'My Friend Dahmer' and 'Extremely Wicked, Shockingly Evil and Vile' Invite to Sympathy for Serial Killers. *Universitetet i Oslo*.
29. Nield, M.N. (2020). Charming Child-Snatchers: Forming the Bogeyman in The Pied Piper, Peter Pan, and The Ted Bundy Tapes. *Brigham Young University*.
30. Nowak, J.K., Łukasiak, A. (2021). Romanticization of criminals by youth cybersubcultures: general introduction to the problem. *Issues in Childhood Care and Education*, 605(10), 3–16. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.6651>
31. Perchtold-Stefan, C., Rominger, C., Ceh, S., Sattler, K., Veit, S.-V. și Fink, A., (2025). Out of the dark – Psychological perspectives on people's fascination with true crime. *British Journal of Psychology*, 117(3), 900. <https://doi.org/10.1111/bjop.70038>
32. Qiu, M. (2012). "It's Not Her Fault!": Miley Cyrus, Fan Culture and the Neutralization of Deviance. *Yale Journal Of Sociology*, 9(53).
33. Smith, P., Cadenhead, C. și Broekaert, C. (2026, februarie). True Crime Community: Understanding the Depths of Digital Fandom and Performative Violence. *CTC Sentinel*, 19(2), 17.
34. Spsychaj, M. (2017). "Serial killers are interesting, they're not heroes": Moral boundaries, identity management, and emotional work within an online community. *Theses and Dissertations (Comprehensive)*.

35. Strutz, K., (2022). Extremely Insensitive, Shockingly Misleading and Dangerous: Exploring the Implications of Romanticizing Serial Killers in Film. *Texas State University*.
36. Thiem, A. (2024). True Crime Television as ‘Popular Legality’: Affect, Testimonial Injustice, and the Criminal (In)Justice System in Ava DuVernay’s *When They See Us*. *Law, Culture and the Humanities*, 20(2), 266. <https://doi.org/10.1177/17438721231179183>
37. Thornton, S. (1995). *Club cultures: Music, Media, and Subcultural Capital*. Cambridge: Polity.
38. Treggia, E.V., Ioannou, M., Tzani, C., Lester, D., Rogers, L., Williams, T.J.V., Synott, J. și Drouin, M. (2025). Gen Z Hybristophilia: The Role of tiktok in Young Women’s Attraction to Deviant Men. *Deviant Behavior*, 6–7. <https://doi.org/10.1080/01639625.2025.2520587>.

ÎNTRE SANCTIUNE JURIDICĂ ȘI SANCTIUNE SOCIALĂ:
COLECTIVUL ÎN PROCESUL DE FORMARE A OMULUI NOU
ÎN ROMÂNIA SOCIALISTĂ

LOREDANA COCHIOR*

ABSTRACT

**BETWEEN LEGAL SANCTION AND SOCIAL SANCTION:
THE COLLECTIVE IN THE PROCESS OF FORMING THE NEW MAN
IN SOCIALIST ROMANIA**

This article examines the relationship between law, ideology and social control within the process of shaping the New Man in Socialist Romania. The study examines the ways in which the social engineering project pursued by the Ceaușescu regime relied on work collectives, mass organizations and public opinion to promote the internalization of behaviours considered compatible with the ideal of the New Man. Particular emphasis is placed on mechanisms such as public criticism and social opprobrium, interpreted as forms of social sanction and peer pressure, complementary to legal sanction. In this context, Socialist law functioned not only as a legal instrument but also as a mechanism through which the collective was transformed into an active agent of social control and ideological conformity.

Keywords: New Man, Socialist law, social control, collectivity, work collective.

I. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

Modelul de stat prevăzut de constituțiile comuniste este caracterizat prin fuziunea dintre partid și stat, precum și prin ambiția de a reglementa și controla principalele dimensiuni ale vieții economice și sociale (Stanomir, 2020, p. 213; Stanomir, 2005, p. 206 și următ.). În această arhitectură constituțională, Partidul Comunist Român apare ca fiind forța politică conducătoare a întregii societăți¹,

* PhD student, The Department of Political Science, University of Bucharest, e-mail address: loredana_cochior@yahoo.com.

¹ A se vedea prevederile art. 3, precum și prevederile art. 26 din Constituția Republicii Socialiste România, publicată în Buletinul Oficial nr. 1 din 21 august 1965.

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXVII, nr. 3–4, p. 267–285, București, 2026

DOI: 10.59277/RJSoc.2026.3-4.06

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

care, similar statului în accepțiune weberiană, deține monopolul asupra activității politice, a coerciției și a propagandei (Raymond Aron, 2007, p. 272), asumându-și misiunea de a remodela societatea prin intermediul unei „liturghii” ideologice menite să producă omul nou (Besançon, 2022, p. 115).

Fără a ne propune o analiză a funcțiilor statului socialist, menționăm că, în ceea ce privește demersurile întreprinse pentru crearea omului nou, dintre funcțiile statului prezintă importanță funcția cultural-educativă – adică „a educa oamenii și reeduca oamenii în spiritul socialismului, a orienta întreaga activitate culturală și științifică pe baza concepției despre lume a clasei muncitoare (...)” (Deleanu & Boboș, 1973, p. 36) – și funcția de apărare a orânduirii socialiste (Deleanu & Boboș, 1973, p. 40), deoarece procesul de edificare a omului nou nu presupunea numai trasarea parametrilor ideologici și adoptarea unor instrumente menite să imprime în organismul social concepțiile „sănătoase”, ci presupunea și combaterea mentalităților și a conduitelor indezirabile. În acest context, dreptul încetează să mai reprezinte un cadru de limitare a puterii, ci este convertit într-un instrument al realizării proiectului politic comunist – societatea comunistă și omul nou –, dobândind un caracter profund teleologic. Implicit, termenului de lege îi este alterat sensul, devenind expresia mișcării înseși, dar pierzând cadrul de stabilitate înăuntrul căruia pot avea loc acțiunile și mișcările omenești (Arendt, 2006, p. 572), în sensul descris de Hannah Arendt în analiza totalitarismului, iar valoarea acțiunii umane este determinată de contribuția sa la accelerarea mișcării, astfel că libertatea individuală constituie un obstacol care o încetinește și pe care totalitarismul urmărește să îl înlăture (Le Goff, 2012, p. 24).

Dreptul, privit din perspectivă marxist-leninistă ca suprastructură, devine un instrument în procesul de edificare a omului nou, conform canoanelor ideologice. Considerată un corolar al dreptului socialist, legalitatea socialistă este analizată în literatura de specialitate a vremii ca fiind garanția respectării cu strictețe a legilor și a celorlalte acte normative în cadrul activității organelor statului în vederea asigurării realizării voinței poporului, a politicii partidului marxist-leninist al clasei muncitoare (Mazilu, 1972, p. 117). Totodată, legalitatea socialistă era privită ca fundament al activității concrete a organelor statului socialist, dar și ca o garanție a realizării drepturilor și libertăților oamenilor muncii și a apărării proprietății socialiste, precum și ca o sursă a obligației organelor statului de a lua măsuri hotărâte împotriva celor ce încalcă legile și actele emise pe baza și în executarea lor (Mazilu, 1972, p. 117). Prin urmare, legalitatea socialistă nu se limita la funcția tradițională de garantare a ordinii juridice, ci legitima intervenția partidului comunist asupra societății și transforma dreptul într-un instrument al edificării omului nou. Caracterul partinic al dreptului era asumat în mod deschis, ca o consecință a faptului că orânduirea socialistă era prezentată ca fiind expresia voinței poporului (Antoniou, 1968, p. 347 și urmât.). Se menține însă, și în cazul dreptului socialist, funcția sociologică a legii, de prescriere a conduitei umane dezirabile, legea prevăzând pedepsele aplicabile în cazul nesocotirii dispozițiilor sale imperative, precum și, dacă este cazul, recompensele acordate celor care adoptă comportamentul reglementat (Etzioni, 2002, p. 173). Analiza cadrului

normativ relevă însă paradoxul legalității socialiste, prezentată oficial ca expresie naturală a unei evoluții istorice inevitabile și a democrației socialiste, cât și ca instrument destinat edificării societății comuniste și formării omului nou. Conform acestui construct ideologic, masele apar simultan ca sursă a dreptului, ca urmare a centralismului democratic, dar și ca instrument al aplicării sale, precum și beneficiar al educației juridice. În acest sens, paradigma durkheimiană a sancțiunii ca expresie a conștiinței colective (Durkheim, 2007, pp. 78–79) este regăsită la nivelul discursului legitimant, în timp ce funcționarea concretă a mecanismelor juridice indică un proces de producere și canalizare a conformării sociale prin intermediul unor structuri organizate ale partidului-stat, urmărind mai degrabă crearea unei conștiințe colective care să susțină ordinea juridică propriu-zisă. Astfel, regimul ceaușist rămâne tributار concepției leniniste potrivit căreia respectarea normelor de conviețuire socialistă trebuia să devină o deprindere, iar controlul exercitat de majoritate asupra comportamentelor deviante urma să faciliteze tranziția de la socialism la comunism, rolul statului fiind de a accelera acest proces inclusiv prin intermediul dreptului (Lenin, 1964, p. 98 și urm.).

Însă rolul atribuit opiniei publice, colectivității locale, respectiv colectivului de muncă, nu poate fi explicat exclusiv prin discursul ideologic privind solidaritatea socialistă, ci este necesară analizarea acestora și din prisma logicii instituționale a regimului comunist, caracterizată prin birocratizare, extinderea controlului și reducerea oricărei autonomii (Kornai, 1992, pp. 366–367). Funcțiile atribuite colectivului și, într-un sens larg, colectivității nu sunt înțelese ca substitute ale mecanismelor politice, administrative sau represive ale regimului ceaușist, ci de cele mai multe ori ca un nivel intermediar al controlului social, situat între sancțiunea juridică formală și supravegherea exercitată de instituțiile politice și represive, cu excepția cazului în care legea le atribuia acestora în mod expres competențe cu caracter jurisdicțional, precum comisiile de judecată. Astfel, colectivitatea și colectivul de muncă sunt integrate în arhitectura controlului exercitat de partidul-stat, fiindu-i conferite atribuții care intră în componența puterii normative, puterii remunerative și un rol mai mult sau mai puțin activ în cadrul exercitării puterii coercitive, astfel cum sunt definite de Amitai Etzioni (1975, pp. 5–6), alcătuind o verigă intermediară suplimentară între individ și stat în cadrul proiectului de inginerie socială prin care regimul comunist urmărea remodelarea societății și formarea omului nou.

Subiectul articolului nu este, așadar, colectivul în sens restrâns, ci transformarea grupului social (colectivul de muncă, colectivitatea locală, opinia publică) într-un instrument complementar sancțiunii juridice și, în anumite situații, într-un participant la mecanisme cu caracter jurisdicțional.

Metodologia cercetării este calitativă, bazată pe paradigma interpretativă și urmărește realizarea unei analize explicative. Metoda utilizată este analiza de conținut atât a actelor normative și a literaturii de specialitate din perioada ceaușistă, cât și a documentelor oficiale ale P.C.R. (programe, rapoarte și rezoluții ale diferitelor congrese ale P.C.R.), pentru a identifica, prin intermediul legislației, modalitățile prin care opinia publică și diferite forme de organizare colectivă erau

întegrate în mecanismele de conformare și control social ale regimului comunist și angrenate în dezideratul formării omului nou și a conștiinței socialiste. Astfel, analiza de conținut are scopul de a identifica atribuțiile conferite colectivității, respectiv colectivului de muncă și funcțiile sociale pe care le îndeplineau în cadrul mecanismelor de control social și conformare.

Instituțiile juridice sunt prezentate într-o manieră care să permită înțelegerea atribuțiilor conferite colectivității și colectivului de muncă, descrierea cadrului normativ fiind subordonată obiectivului principal al cercetării, respectiv identificării funcțiilor sociale atribuite colectivității și colectivului de muncă. Menționez însă că prezenta cercetare nu își propune o analiză exhaustivă a tuturor ramurilor de drept socialist care întrebuițau referiri la colectivitate sau la colectivul de muncă. Din considerente legate de delimitarea obiectului de studiu, au fost selectate numai acele instituții juridice care permit decelarea funcțiilor trasate, mai mult sau mai puțin explicit, colectivității și colectivului de muncă în mecanismele de control social, conformare și reeducare. Alte reglementări, deși relevante privind înțelegerea legalității socialiste (precum cele care ocroteau avutul obștesc), nu au fost tratate întrucât nu prezintă importanță pentru prezenta cercetare.

II. PRESA ȘI RADIOTELEVIZIUNEA ÎN CONFIGURAREA OPINIEI PUBLICE

În contextul dezideratului formării omului nou, regimul ceaușist atribuie opiniei publice un rol deosebit în apărarea legalității socialiste, în combaterea manifestărilor considerate incompatibile cu normele de conviețuire socialistă și în promovarea modelelor de comportament apreciate ca dezirabile, controlul social fiind conceput nu doar ca efect al constrângerii exercitate de stat, ci și ca rezultat al presiunii normative exercitate de colectivitate.

Configurarea și orientarea opiniei publice reveneau în mare măsură presei, radioului și televiziunii, considerate instrumente de educare a cetățenilor. Astfel, actele normative care reglementau activitatea acestora aveau ca țel declarat formarea omului nou, precum și conturarea unei opinii publice debarasate de mentalitățile retrograde create de vechiul regim². În același timp, nu de puține ori, întâlnim în

² A se vedea, de pildă, prevederile art. 8–9 din Legea nr. 3/1974 privind presa din Republica Socialistă România, publicată în B. Of. nr. 48 din 01 aprilie 1974.

Menționăm, totodată, că toate actele normative privind presa și radioteleviziunea prezintă un caracter profund ideologizat și conțin o serie de dispoziții legale care reprezintă declarații de principiu, respectiv adeziuni la discursul ideologic, scopul acestora fiind de a asigura compatibilitatea dintre ideologie și activitățile care constituiau obiectul actului normativ – spre exemplu, prevederile art. 1–16 din Legea nr. 3/1974, expunerea de motive din cadrul Decretului nr. 62/1971 privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Național al Radioteleviziunii Române, publicat în B. Of. nr. 28 din 09 martie 1971, prevederile art. 1–5 și ale art. 7 din Decretul nr. 474/1977 privind organizarea și funcționarea Agenției Române de Presă „Agerpres”, publicat în B. Of. nr. 138 din 26 decembrie 1977, etc.

diverse acte normative obligația presei și radioteleviziunii de a proceda la înfierarea publică a conduitelor indezirabile – concretizată, bunăoară, prin reportajele sub formă de anchetă având ca teme probleme cetățenești, servicii, control obștesc, birocrație, moralitate și legalitate, responsabilitatea în diferite ipostaze etc. (Baumgarten, 2023, p. 146 și următ.) –, respectiv obligația de a promova conduitele dezirabile prin raportare la parametrii trasați legal și în discursul oficial pentru crearea omului nou și a societății comuniste³.

Modelarea opiniei publice prin intermediul propagandei reprezenta însă doar una dintre dimensiunile controlului social, căci pentru a spori eficiența asupra conduitei indivizilor, opinia publică era mobilizată prin intermediul unor forme organizate de participare colectivă, precum adunările cetățenești și colectivele de muncă.

III. COMISIILE DE JUDECATĂ

Prezentate ca fiind o expresie a democrației socialiste, dar și a creșterii rolului opiniei publice, comisiile de judecată erau organe obștești de influențare și jurisdicție, alese fie în adunările generale ale oamenilor muncii, fie în sesiuni ale consiliilor populare, „prin care se realizează participarea maselor largi la înfăptuirea legalității și la educarea socialistă a cetățenilor (...)” (art. 1 din Legea nr. 59/1968). Astfel, acestea reprezentau una din formele organizate prin care înfăptuia „influențarea obștească avînd ca scop apărarea legalității și a ordinii de drept socialist, precum și continua dezvoltare a conștiinței juridice a cetățenilor” (Hatmanu & Iliescu, 1986, p. 10) și era socotită o formă de participare a maselor „la educarea cetățenilor în

³ A se vedea, spre exemplu, dispozițiile art. 30 din Legea nr. 1/1978 cu privire la activitatea de rezolvare a propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii, publicată în B. Of. nr. 24 din 27 martie 1978, dispozițiile art. 6 din Decretul nr. 71/1978 privind organizarea și desfășurarea întrecerii socialiste între consiliile populare județene și al municipiului București, municipale, ale sectoarelor municipiului București, orașenești și comunale, publicat în B. Of. nr. 19 din 15 martie 1978, dispozițiile art. 22 din Legea nr. 21/1969 privind organizarea și funcționarea miliției, publicată în B. Of. nr. 132 din 18 noiembrie 1969, dispozițiile art. 31 din Legea nr. 2/1971 privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste, publicată în B. Of. nr. 34 din 18 martie 1971, potrivit căroră „se recomandă ca presa centrală și locală, radioul, televiziunea și celelalte mijloace de informare de masă să acționeze în mod sistematic în sprijinul activității de perfecționare a pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste”, dispozițiile art. 31 din Legea nr. 2/1972 privind organizarea și funcționarea controlului oamenilor muncii, publicată în B. Of. nr. 41 din 24 aprilie 1972, potrivit căroră „presa centrală și locală, radioul, televiziunea și cinematografia vor informa sistematic opinia publică asupra activității de control al oamenilor muncii” etc. Prin aceste dispoziții, opinia publică era concepută ca un mecanism de disciplinare socială, presei și radioteleviziunii fiindu-le atribuit rolul de a participa la validarea conduitelor dezirabile și la sancționarea simbolică a celor considerate incompatibile cu normele societății socialiste.

spiritul noii atitudini față de muncă și avutul obștesc” (Potop, 1980, p. 284). Potrivit literaturii de specialitate juridică, dezideratele acestor organe de jurisdicție, respectiv influențarea obștească și „exercitarea rolului și funcțiilor opiniei publice în vederea educării celor supuși judecății” (Mazilu, 1972, p. 269), se realizau prin modalitatea desfășurării dezbaterilor, prin măsurile dispuse în vederea aducerii la cunoștința întregului colectiv de muncă atât a neregularităților constatate, cât și a sancțiunilor dispuse, prin hotărârile adoptate și, totodată, prin afișarea hotărârilor ori de câte ori comisia considera că este cazul (Mazilu, 1972, p. 269).

Comisiile de judecată⁴ se constituiau în întreprinderi, organizații economice, instituții și celelalte organizații socialiste de stat, pe lângă comitetele și birourile executive ale consiliilor populare municipale, orășenești, ale sectoarelor municipiului București și ale comunelor, pe lângă consiliile oamenilor muncii, organizațiile cooperatiste și celelalte organizații obștești și, respectiv, organele de conducere ale acestora, dacă aceste organizații socialiste aveau cel puțin 100 persoane încadrate cu contract de muncă sau membri (art. 3 teza I din Legea nr. 59/1968). În cazul în care organizațiile socialiste aveau mai puțin de 100 angajați sau membri, cu sediul în aceeași localitate cu organul lor superior, se constituia o singură comisie de judecată pe lângă acel organ, dacă împreună aveau cel puțin 100 angajați sau membri (art. 3 teza a III-a din Legea nr. 59/1968).

⁴ Comisiile de judecată din întreprinderi și celelalte organizații socialiste erau compuse din membrii aleși de către angajații/membrii organizației socialiste, respectiv de către consiliile populare și erau competente să judece pricinile având ca obiect faptele dintre oamenii muncii săvârșite la locul de muncă, care nu constituiau infracțiuni, ci erau considerate abateri, respectiv cazurile reglementate de prevederile art. 11–12 din Legea nr. 59/1968, litigiile de muncă în condițiile dispuse de art. 13–14 din Legea nr. 59/1968. Comisiile de judecată din cooperative aveau în competență faptele prevăzute în cadrul art. 15–18 din Legea nr. 59/1968, în timp ce comisiile de judecată de pe lângă comitetele și birourile executive ale consiliilor populare aveau competența materială și teritorială descrisă în cadrul prevederilor art. 19–23 din Legea nr. 59/1968. Conform art. 27 din Legea nr. 59/1968, comisiile de judecată puteau lua prin hotărâre, în cazurile în care judecau abateri de la regulile de conviețuire socială și unele fapte prevăzute de legea penală, în condițiile legii, una dintre următoarele măsuri de influențare obștească: fie mustrea cu avertisment, care consta în dojenirea celui care a săvârșit abaterea, punându-i-se, totodată, în vedere că dacă nu se va îndrepta în viitor se va lua față de el o măsură mai severă, fie amenda de la 50 la 2000 lei și puteau dispune, dacă apreciau necesar, afișarea hotărârilor prin care s-au aplicat măsuri de influențare obștească, urmând ca afișarea să se realizeze la locul de muncă al pârâtului sau, după caz, la comitetul executiv al consiliului popular, în urma rămânerii definitive a hotărârilor. Atunci când comisia de judecată, care a luat o măsură de influențare pentru abateri săvârșite la locul de muncă, considera ca acestea au și aspect disciplinar, avea obligația de a sesiza organele de conducere ale organizațiilor socialiste, pentru a aprecia dacă se impune aplicarea unei sancțiuni disciplinare, deoarece aplicarea vreunei măsuri de influențare pentru abateri săvârșite la locul de muncă nu excludea automat posibilitatea aplicării unei sancțiuni disciplinare, iar dacă prin fapta săvârșită se cauzase un prejudiciu, comisia obliga pe cel care a produs-o la repararea acestuia (art. 28 din Legea nr. 59/1968).

IV. OBLIGAȚIA DE A MUNCII ȘI COLECTIVITATEA

Obligația de a munci era definitorie pentru regimurile comuniste, iar România nu a reprezentat o excepție. Deseori în discursul oficial este accentuat caracterul educativ al muncii, introducându-se ideea de „muncă pentru muncă”. Totodată, ca o continuare a premisei marxiste că „munca l-a creat pe om”, se presupunea că munca va descătușa valorile și forța creatoare a umanității și va contribui la formarea omului nou (de pildă, Ceaușescu, 1976, p. 40). Prin urmare, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate (Antonovici, 2015, p. 12), munca reprezintă atât un scop, cât și un mijloc, un instrument utilizat de regimul ceaușist pentru formarea omului nou, indiferent dacă vorbim despre munca reglementată de Codul muncii, munca patriotică și munca de reeducare a deținuților. Din aceste considerente, devenea importantă pentru regimul ceaușist nu doar consacrarea juridică a obligației de a munci, ci și instituirea unor mecanisme capabile să asigure conformarea, un rol important în educarea, supravegherea și corectarea conduitei individuale fiind atribuit opiniei publice și diferitelor forme de organizare colectivă.

Astfel, reglementată constituțional încă din 1948 în cadrul art. 12, nesocotirea obligației de a munci era sancționată juridic⁵. Dincolo de infracțiunea de parazitism social, legislația muncii ajunge în centrul atenției autorităților comuniste în anii '70, principalele modificări care consolidează obligația de a munci prin crearea unor mecanisme concrete de aplicare și a unor sisteme de evidență, repartizare și de constrângere constau în republicarea Codului muncii, adoptarea Legii nr. 24/1976 privind recrutarea și repartizarea forței de muncă, publicată în B. Of. nr. 98 din 11 noiembrie 1976 (denumită în continuare Legea nr. 24/1976) și a Legii nr. 25/1976 privind încadrarea într-o muncă utilă a persoanelor apte de muncă, publicată în B. Of. nr. 98 din 11 noiembrie 1976 (denumită în continuare Legea nr. 25/1976).

Potrivit art. 1 alin (1) din Legea 25/1976, „fiecare cetățean al Republicii Socialiste România are, potrivit Constituției, dreptul și îndatorirea de a desfășura o

⁵ În legislația comunistă, precum și în propagandă, în mod universal, munca era prezentată atât ca drept, cât și ca obligație, având o dublă valență discursivă. Juridic însă, era, firește, vorba despre o obligație, dat fiind cadrul normativ vast care asigura executarea sa. Până la introducerea infracțiunii de parazitism social, prin Decretul nr. 324/1957 pentru modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală, publicat în B. Of. nr. 18 din 16 iulie 1957, nesocotirea obligației de muncă era susceptibilă de a atrage răspunderea penală în măsura în care putea fi calificată drept speculă, vagabondaj sau cerșetorie. Nu trebuie omis însă că, anterior reglementării infracțiunii de parazitism social, existau lagărele de muncă (de pildă, Canalul Dunăre-Marea Neagră), precum și condamnările pentru motive politice.

muncă utilă în societate⁶ (subl. n). Însă ce însemna o muncă utilă? În literatura de specialitate a vremii se aprecia că prin muncă utilă societății se înțelege munca în cadrul unei unități socialiste de stat, cooperatiste sau obștești – adică în fabrici, uzine, unități miniere, pe șantiere de construcții, în gospodării agricole de stat sau cooperatiste, exploatarea forestiere, instituții social culturale etc., precum și munca prestată în cazurile prevăzute în prevederile art. 4 alin. (3) – (4) din Legea nr. 25/1976 (Ioan, 1980, p. 24), adică o activitate susceptibilă de a fi efectuată în cadrul planului economic de dezvoltare elaborat de PCR. În acești parametri, desigur, sunt aplicabile prevederile art. 1 alin. (2) din Legea nr. 25/1976, potrivit căreia statul asigură fiecărui cetățean posibilitatea de a desfășura, potrivit pregătirii sale, o activitate în domeniul economic, social-cultural sau administrativ.

Consecința caracterului util pentru societate, precum și a caracterului obligatoriu este posibilitatea de a se recurge, în anumite condiții, la forța coercitivă a statului pentru a obține încadrarea în muncă prin sentință judecătorească – privită ca mod de obligare la respectarea legii, iar nu o sancțiune (Ioan, 1980, p. 27) –, căci nesocotirea îndatoririi de a presta o muncă folositoare societății de către o persoană aptă de muncă devenea parazitism social.

Fidel însă directivei de partid potrivit căreia se impunea crearea unei opinii de masă „intransigentă împotriva celor care atentează la bunul public, care vor să trăiască fără să muncească” (Ceașescu, 1969, p. 55), legiuitorul transformă colectivitatea într-un instrument de presiune socială pentru asigurarea respectării obligației de a presta o muncă utilă, care precede intervenția instanței de judecată, dar și într-un instrument de educare.

Astfel, în cazul în care o persoană refuza sistematic, fără motive întemeiate, încadrarea în muncă, ducând o viață parazitară, era pusă în discuția adunării cetățenești⁷ din satul, comuna sau cartierul în care domiciliu, pentru a fi determinată să se încadreze în muncă ori într-o formă de pregătire profesională

⁶ Tot în sensul unui caracter utilitarist, a se vedea și prevederile art. 2 Codul muncii, potrivit căruia „tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România (...) le este garantat dreptul la muncă, având posibilitatea de a desfășura o activitate în domeniul economic, tehnico-științific, social sau cultural, potrivit aptitudinilor, pregătirii profesionale și aspirațiilor fiecăruia, în funcție de nevoile întregii societăți”. A se vedea și prevederile art. 7 teza I din Codul muncii, care dispuneau că „începând cu vârsta de 16 ani, fiecare persoană aptă de muncă și care nu urmează cursurile unei școli este datoare să desfășoare, pînă la vârsta de pensionare, o muncă utilă societății, care să-i asigure mijloace de existență și de dezvoltare spirituală”. De asemenea, mai întâlnim obligația de a desfășura o muncă utilă în cadrul prevederilor art. 10 din Legea nr. 24/1971 privind cetățenia română, publicată în B. Of. nr. 157 din 17 decembrie 1971.

⁷ Se impune a se preciza că, anterior anului 1976, adunările cetățenești nu beneficiau de o reglementare expresă în cadrul Legii nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare, publicată în B. Of. nr. 168 din 26 decembrie 1968. Ca urmare a republicării sale în B. Of. nr. 66 din 8 iulie 1976, adunările cetățenești sunt reglementate în cadrul art. 45 și următ. din Legea nr. 57/1968, fără a fi însă detaliate în vreun fel atribuțiile ce se confereau adunărilor cetățenești prin legislația muncii, situație menținută și în urma republicării Legii nr. 57/1968 în B. Of. nr. 96 din 3 octombrie 1980.

(art. 8 alin. (1) Legea nr. 24/1976), iar potrivit art. 9 alin. (1) din Legea nr. 24/1976, dacă, „cu tot sprijinul acordat, persoana în cauză refuză să se încadreze în muncă sau într-o formă de pregătire profesională, continuând să ducă o viață parazitară, va fi obligată, prin hotărâre judecătorească, să presteze muncă pe timp de un an, pe șantiere de construcții, în unități agricole, forestiere și în alte unități economice”, iar dacă persoana respectivă nu împlinise vârsta de 18 ani, urma să fie obligată să presteze muncă ori să urmeze o formă de pregătire profesională în centre de muncă și reeducare, potrivit art. 9 alin. (2) din Legea nr. 24/1976.

Rolul discuțiilor prealabile sesizării instanței era, așadar, potrivit literaturii de specialitate, de a constitui „o stăruitoare încercare, cu sprijinul opiniei publice, al adunării cetățenești, de a convinge persoana în cauză să-și îndeplinească îndatorirea fundamentală (...)” (Ghimpu, 1988, p. 22). Observăm, așadar, că presiunea socială exercitată de colectivitatea locală era socotită de către regimul ceaușist ca fiind eficientă pentru a determina conformarea individului la obligația de a presta o muncă utilă societății, astfel că tentativa de corectare prin intermediul comunității era introdusă ca etapă prealabilă procedurii judiciare prin care se urmărea executarea silită în natură a obligației de a munci prin constrângerea statală. Spre deosebire de formele spontane de dezaprobare socială, presiunea exercitată de colectivitate era instituționalizată și integrată în mecanismele juridice de combatere a refuzului încadrării în muncă.

Potrivit art. 10 alin. (1) și alin. (2) din Legea nr. 24/1976, sesizarea judecătoreiei se făcea de către direcția pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale în termen de 30 de zile de la data când a avut loc punerea în discuția adunării cetățenești a persoanei în cauză, care propunea judecătoreiei și unitatea unde urma să fie prestată munca, urmând ca cererea să fie soluționată în termen de 10 zile de la sesizare, în complet format dintr-un judecător și doi asesori populari reprezentanți ai organizațiilor de sindicat și de tineret, hotărârea judecătoreiei fiind definitivă și executorie (așadar, nesupusă niciunei căi de atac).

În cazul neexecutării hotărârii judecătorești, aceasta se punea în executare de către consiliile populare și organele de miliție, care asigurau supravegherea, îndrumarea și prezența la locurile de muncă sau calificare a celor în cauză, în temeiul art. 11 din Legea nr. 25/1976. Astfel, ulterior intervenției instanței, se urmărea reintegrarea individului într-un cadru colectiv organizat, iar executarea hotărârii judecătorești era supravegheată de structuri locale ale statului și ale comunității, colectivitatea fiind un instrument important prin care regimul urmărea conformismul și asimilarea valorilor sale de către individ.

Obligarea la încadrarea în muncă prin hotărâre judecătorească evidențiază cu prisosință faptul că munca reprezenta o obligație, concretizând îndatorirea constituțională a cetățenilor de a presta o muncă utilă societății, persoanei încadrate în muncă în baza hotărârii judecătorești revenindu-i toate drepturile și obligațiile prevăzute de

legislația muncii, conform prevederilor art. 12 alin. (1) din Legea nr. 25/1976, mai puțin, desigur, dreptul de a se prevala de prevederile art. 135 din Codul muncii referitoare la desfacerea contractului de muncă la cerere, căci ar fi constituit o nesocotire a hotărârii judecătorești (Ioan, 1980, p. 28). Ulterior încadrării în muncă, potrivit prevederilor art. 14 din Legea nr. 25/1976, consiliile oamenilor muncii, organizațiile sindicale și de tineret din unități aveau obligația de a desfășura o activitate permanentă educativă, în scopul reeducării celor încadrați în muncă, al formării unei noi atitudini față de muncă și al respectării principiilor eticii și echității socialiste.

Așadar, în raport cu încadrarea în muncă, de la intervenția adunării cetățenești și până la activitatea educativă desfășurată ulterior începerii derulării contractului de muncă, colectivul era instrumentalizat prin norme juridice spre a asigura respectarea obligației de a munci a cetățenilor și asimilarea valorilor societății socialiste, constrângerea juridică și presiunea socială completându-se reciproc. Funcția educativă a dreptului socialist depășea cadrul instituțiilor statale, fiind transferată și colectivității.

V. COLECTIVUL DE MUNCĂ

1. PRINCIPII GENERALE

Naționalizarea mijloacelor de producție era prezentată ca fiind sursa apariției principiului muncii și conducerii colective, astfel că art. 8 alin. (1) din Codul muncii stipula că „prin încadrarea într-o unitate socialistă, fiecare persoană dobândește calitatea de membru al colectivului de muncă din acea unitate, cu toate drepturile și obligațiile ce decurg din această calitate”⁸, căci subordonarea este privită în dreptul socialist al muncii ca având o configurație aparte, întrucât se realizează în cadrul unui colectiv unitar (Ghimpu, Ștefănescu, Beligrădeanu & Mohanu, 1978, p. 53), ca urmare a cointerесării materiale a personalului⁹.

⁸ Pentru drepturile și obligațiile salariaților ca urmare a includerii în colectivul de muncă, a se vedea, de pildă, prevederile art. 4 și art. 5 din Legea nr. 1/1970 privind organizarea și disciplina muncii în unitățile socialiste de stat, publicată în B. Of. nr. 27 din 27 martie 1970.

⁹ A se vedea, de pildă, prevederile Legii nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, publicată în B. Of. nr. 56 din 12 iulie 1978, cu modificările și republicările ulterioare, prevederile art. 3 teza 1 din Legea nr. 6/1988 privind statutul juridic al unităților socialiste pe baza principiilor autoconducerii muncitorești și autogestunii economico-financiare, publicată în B. Of. nr. 36 din 4 aprilie 1988, potrivit căreia, date fiind principiile autoconducerii muncitorești, dar și ale autogestunii economico-financiare și autofinanțării, colectivele de oameni ai muncii, priviți din prisma calității de „proprietari, producători și beneficiari, participă nemijlocit la conducerea și bunul mers al întregii activități în unitățile din care fac parte și sunt obligate să asigure gospodărirea eficientă și judicioasă a patrimoniului acestora” etc.

Astfel, principiul muncii și conducerii colective (care, potrivit literaturii de specialitate juridice a vremii, guverna și activitatea ministerelor și organelor administrației de stat, Ghimpu, 1988, p. 28), se exprima deopotrivă în dreptul persoanei încadrate în muncă de a participa la conducerea unității, ca și în obligația de a avea o poziție activă în dezbateră și rezolvarea problemelor, în răspunderea fiecăruia atât pentru propriile sale sarcini, cât și pentru întreaga activitate a unității, potrivit art. 8 alin. (2) din Codul muncii. Mai cu seamă că acestui colectiv îi fuseseră trasate atribuții potrivit cărora la promovarea în funcții de conducere se au în vedere și recomandările colectivului de muncă în care persoana și-a desfășurat activitatea, iar în cazul încălcării normelor privind ordinea și disciplina la locul de muncă, colectivul compartimentului din care face parte persoana vinovată poate lua în dezbateră abaterea săvârșită și poate cere conducerii unității aplicarea de sancțiuni disciplinare, inclusiv desfacerea contractului de muncă, conform art. 100 alin. (2) din Codul muncii. De asemenea, conform prevederilor art. 21 din Legea nr. 4/1973¹⁰ privind dezvoltarea construcției de locuințe, vânzarea de locuințe din fondul de stat către populație și construirea de case de odihnă proprietate personală, acordarea creditelor pentru construirea locuințelor proprietate personală se realiza la propunerea colectivelor de muncă în care solicitanții își desfășurau activitatea, aprobate, după caz, de comitetele și consiliile oamenilor muncii, ori de celelalte organe de conducere colectivă, ținându-se seama de aportul solicitanților în producție, de necesitatea asigurării stabilirii lor în unitate și de condițiile lor de locuit, cu respectarea ordinii de prioritate instituite prin art. 17 din Legea nr. 4/1973.

Mecanismele de conformare socială nu se limitau însă doar la sancțiuni și presiune colectivă. În paralel cu instituțiile analizate, legislația și practica socialistă încurajau recunoașterea publică a comportamentelor considerate exemplare, prin acordarea unor distincții, promovarea fruntașilor în producție și valorizarea prestigiului dobândit în cadrul colectivului, astfel că dreptul socialist urmărea atât combaterea conduitelor deviante, cât și stimularea celor apreciate ca fiind compatibile cu valorile societății socialiste. Indiferent dacă vorbim despre autoconducere, autogestiune sau conducere colectivă etc., colectivul este o temă recurentă atât în discursul public, cât și în actele normative din perioada cEAUȘISTĂ și este adesea corelat cu tema disciplinei în muncă¹¹, cu cea a performanței și a utilizării judicioase a

¹⁰ Legea nr. 4/1973 privind dezvoltarea construcției de locuințe, vânzarea de locuințe din fondul de stat către populație și construirea de case de odihnă proprietate personală, publicată în B. Of. nr. 46 din 31 martie 1973.

¹¹ Potrivit art. 10 alin. (2) din Codul muncii, „colectivul de muncă, conștient că orice act de indisciplină dăunează rezultatelor muncii, propriilor sale interese, este îndreptățit, și în același timp dator, să ia atitudine fermă față de orice abatere” și, de asemenea, „la nevoie să ceară sancționarea și chiar îndepărtarea din rândurile colectivului a acelor care încălcă ordinea și disciplina și nu-și realizează sarcinile ce le-au fost stabilite”.

resurselor¹² (în special în anii 1980), dar și cu cea a educării¹³, în sensul exercitării presiunii sociale care să faciliteze asimilarea conduitei dezirabile¹⁴ și a combaterii manifestărilor care nesocotesc etica și echitatea socialistă¹⁵.

Invocând, așadar, particularitățile proprietății socialiste, colectivul de muncă devine un agent al procesului de inginerie socială, legislația socialistă conferindu-i atribuții referitoare la evaluarea, disciplinarea și educarea membrilor săi, cu scopul de a contribui la interiorizarea normelor de comportament considerate compatibile cu idealul omului nou.

Astfel, legislația care conturează atribuțiile colectivului de muncă reprezintă o transpunere în legislația muncii a percepției leniniste privind opinia publică, fiind un instrument în cadrul realizării funcției extinse a statului socialist cu privire la

¹² Pe parcursul îndeplinirii sarcinilor care le revin, „colectivele de oameni ai muncii din unitățile industriale au îndatorirea de a asigura valorificarea superioară a resurselor de care dispun, ridicarea nivelului tehnic-calitativ al producției, sporirea continuă a productivității muncii, creșterea eficienței economice în toate compartimentele de activitate.” (art. 24 din Codul muncii).

¹³ A se vedea, de pildă, expunerea de motive a adoptării Codului penal, potrivit căreia Codul penal, dată fiind creșterea continuă a rolului opiniei publice (socotită o manifestare importantă a democrației socialiste) „în respectarea regulilor de conviețuire socială și în educarea cetățenilor, prevede forme noi de experimentare a influenței colectivității”, dar și Hotărârea nr. 2/1988 privind starea infracțională în 1987, concluziile desprinse din aplicarea decretelor de amnistiere a unor fapte și reducere a unor pedepse, la activitatea comisiilor de judecată, precum și cu privire la aplicarea prevederilor legii controlului averilor, publicată în B. Of. nr. 17 din 31 martie 1988, care, la pct. 5 stabilește ca deziderat implicarea mai accentuată „a colectivelor de oameni ai muncii, (...)”, în preîntâmpinarea și combaterea manifestărilor de încălcare a normelor legale, punându-se, în continuare, un accent deosebit pe reeducarea la locul de muncă, pe creșterea rolului educativ al colectivelor de oameni ai muncii (...)”.

¹⁴ De pildă, conform art. 5 alin. (1) din Codul muncii, munca „în condițiile societății socialiste, formează și dezvoltă între oameni relații noi, de colaborare, de înțajutorare și respect reciproc – potrivit principiului *toți pentru unul și unul pentru toți* –, contribuie activ la formarea și dezvoltarea multilaterală a personalității umane”, iar art. 8 alin. (2) din Codul muncii prevedea că „fiecare membru al colectivului de muncă participă la conducerea unității și poartă răspunderea față de societate, atât individual, cât și împreună cu ceilalți membri ai colectivului, pentru buna gospodărire și dezvoltarea părții din avuția națională încredințată (...)”. De asemenea, potrivit art. 14 din Legea nr. 25/1976, consiliile de oameni ai muncii, organizațiile de sindicat și de tineret din unitățile socialiste au îndatorirea „de a asigura calificarea și integrarea în colectivele de muncă a persoanelor încadrate (...), de a desfășura o permanentă activitate educativă, în scopul reeducării lor, al formării unei atitudini față de muncă și al respectării principiilor eticii și echității socialiste”.

¹⁵ De pildă, salariații, potrivit art. 5 lit. g) din Legea nr. 1/1970, aveau obligația să aibă „o comportare corectă, să promoveze raporturi de înțajutorare cu toți membrii colectivului de lucru, să combată orice fel de manifestări necorespunzătoare, să acționeze în spiritul atitudinii comuniste față de muncă și societate”. În preambulul Decretului nr. 153/1970 pentru stabilirea și sancționarea unor contravenții privind regulile de conviețuire socială, ordinea și liniștea publică, publicat în B. Of. nr. 33 din 13 aprilie 1970, cu modificările și completările ulterioare, se prevede că familia, școlile, organizațiile de masă și obștești, colectivele de muncă, precum și grupele de sprijin ale miliției, „prin activități instructiv-educative, prin concursul dat organelor de menținere a ordinii publice, trebuie să-și aducă în continuare o mai mare contribuție în prevenirea și combaterea tuturor manifestărilor antisociale, contrare regulilor de bună-cuviință, ce exprimă concepții străine principiilor de viață socialistă”.

apărarea cuceririlor socialiste, a proprietății obștești, a ordinii de drept, de ocrotire a drepturilor și libertăților cetățenești (Mazilu, 1972, p. 128), socotindu-se că „organele de justiție trebuie să se sprijine tot mai mult pe masele de oameni ai muncii, pe rolul important pe care-l joacă în societatea noastră opinia publică în combaterea abaterilor de la ordinea socialistă, a încălcării principiilor și normelor de conviețuire socială” (Partidul Comunist Român, 1975, p. 128).

Nu de puține ori, în discursul oficial se precizează că principiul cointeresării materiale și principiul socialist de repartitie prezintă nu doar un caracter stimulat, ci atrag și o creștere a răspunderii, căci se considera justificat ca, simultan cu „stimularea celor care își îndeplinesc sarcinile cu rezultate bune, cei care nu-și fac datoria, care aduc daune avutului obștesc, să suporte direct, din buzunarul propriu – și nu din avuția societății – urmările neglijențelor și lipsurilor de care dau dovadă” (Ceașescu, 1969, p. 54). Astfel, scopul cadrului normativ conturat era de a construi acea cointeresare aptă „să stimuleze în permanență colectivele de oameni ai muncii, pe toți membrii societății pentru a desfășura o activitate intensă, constructivă, în folosul întregii societăți, deci și al lor personal” (Maurer, 1969, p. 106), urmărindu-se propagarea unei atitudini voluntariste în raporturile de muncă, concentrată pe binele comun al unității economice și al societății, căci în ideologia comunistă individualismul prezintă utilitate numai prin raportare la (un) colectiv, dar și transformarea relațiilor de muncă în unul dintre instrumentele de formare a omului nou, inclusiv prin stimularea și încurajarea intransigenței și a combativității în raport cu orice conduită care nu se încadra în parametrii ideologici trasați prin grija partidului: „fiecare trebuie să dea dovadă de o înaltă conștiință profesională, de responsabilitate în îndeplinirea sarcinilor încredințate, să combată manifestările de parazitism, orice încercare de însușire prin abuz, necinste sau înșelăciune a roadelor muncii altora” (Programul Partidului Comunist Român, 1975, p. 158).

Rolul educativ și disciplinar al colectivului de muncă reprezenta o trăsătură comună a regimurilor comuniste, derivată din nucleul ideologic marxist-leninist, legislația românească din perioada ceașistă îi conferă o expresie juridică deosebit de amplă. Din această perspectivă, atribuțiile colectivului depășeau rolul său de mediu de socializare și muncă, fiind conceput ca instrument de conformare și reeducare apt să contribuie la realizarea funcțiilor statului socialist.

2. ÎNLOCUIREA RĂSPUNDERII PENALE CU FORMELE DE INFLUENȚARE OBȘTEASCĂ

Înlocuirea răspunderii penale cu un alt gen de răspundere, respectiv cu formele de influențare obștească consacrate de prevederile art. 91 din Codul penal, reprezintă o formă de exercitare a influenței educative a organizației obștești asupra făptuitorului, astfel că se considera în literatura de specialitate a vremii că „în felul acesta, noul Cod penal face pași importanți în direcția atragerii opiniei publice socialiste la opera de educare a cetățenilor și de combatere a faptelor antisociale” (Antoni, 1968, p. 345).

Potrivit art. 90 din Codul penal, răspunderea penală putea fi înlocuită cu răspunderea care atrăgea fie aplicarea unei forme de influențare obștească (art. 91 din Codul penal prevedea trei forme de influențare obștească: a) rezolvarea directă a unor anumite cauze de către organul de influențare obștească din organizațiile prevăzute în art. 145 din Codul penal¹⁶, reglementată de prevederile art. 93 din Codul penal; b) trimiterea cauzei la o organizație din cele prevăzute în art. 145 din Codul penal, în vederea luării unei măsuri de influențare obștească, reglementată de art. 95 din Codul penal; c) încredințarea făptuitorului pe garanție unei organizații din cele prevăzute în art. 145 din Codul penal, reglementată de art. 96 din Codul penal), fie o sancțiune cu caracter administrativ ce se aplica de instanța de judecată. Prin intermediul acestor prevederi cu caracter de noutate față de versiunea anterioară a Codului penal, se realiza armonizarea dispozițiilor legale din Codul penal cu cele referitoare la comisiile de judecată, reglementate de Legea nr. 59/1968¹⁷ privind comisiile de judecată.

3. ÎNCREDINȚAREA FĂPTUITORULUI PE GARANȚIE

Funcția educativă și cea de control se remarcă și prin posibilitatea conferită colectivului de muncă de a acorda sprijin în anumite cazuri. Astfel, „comportarea la locul de muncă, în societate și în familie constituie dovada unei bune conduite care va putea fi luată în considerare pentru reducerea sancțiunii aplicate celor care au săvârșit încălcări ale legilor țării” (Filipescu, 1989, p. 29) și, totodată, una dintre sancțiunile aplicabile în anumite cazuri era punerea sub supravegherea colectivului de muncă, colectivul putând solicita „încredințarea pe garanție a făptuitorului, angajându-se să supravegheze îndeaproape conduita acestuia și să-l ajute să reintre în rîndul oamenilor cinstiți” (Antoniou, 1968, p. 345).

Conform art. 96 din Codul penal, încredințarea făptuitorului pe garanție se putea dispune pe timp de un an, de către procuror sau de către instanța de judecată, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevedea pedeapsa închisorii pentru cel mult 6 luni, dacă erau întrunite cumulativ următoarele condiții: fapta, în conținutul ei concret și în împrejurările în care a fost săvârșită, prezenta un grad de pericol social redus și nu a produs urmări grave, iar din comportarea trecută și prezentă a făptuitorului rezultau suficiente temeiuri ca acesta să poată fi îndreptat fără a i se aplica o pedeapsă. Încredințarea pe garanție putea fi dispusă numai la cererea organizației din care făcea parte făptuitorul, dacă fapta fusese săvârșită la locul de muncă sau în exercițiul atribuțiilor de serviciu. În celelalte cazuri, încredințarea pe garanție se putea dispune, de asemenea, la cererea organizației, dacă se stabilea că aceasta era în măsură să supravegheze conduita făptuitorului. Cererea pentru

¹⁶ Art. 145 din Codul penal avea următorul conținut: „Prin termenul «obștesc» se înțelege tot ce interesează organizațiile de stat, organizațiile obștești sau orice organizații care desfășoară o activitate utilă din punct de vedere social și care funcționează potrivit legii”.

¹⁷ Legea nr. 59/1968 privind comisiile de judecată, publicată în B. Of. nr. 169 din 27 decembrie 1968, cu modificările și republicările ulterioare, denumită în continuare Legea nr. 59/1968.

încredințare de garanție se făcea numai pe baza hotărârii luate de adunarea generală a angajaților sau a membrilor organizației, hotărâre care trebuia să conțină măsurile ce urmau a fi luate în vederea îndreptării făptuitorului, precum și desemnarea colectivului care urma a se îngriji de aducerea la îndeplinire a măsurilor luate. Dacă făptuitorul accepta, pe durata încredințării pe garanție trebuia să aibă o bună conduită, să dea dovadă de sârguință la locul de muncă și să respecte măsurile pe care organizația le-a luat în vederea îndreptării sale. În caz contrar cererea de garanție putea fi revocată, în condițiile prevăzute de art. 97 din Codul penal. Pe de altă parte, la cererea făptuitorului, procesul penal continua, încredințarea pe garanție fiind una dintre formele de influențare obștească prin care se înlocuia răspunderea penală (art. 90–91 din Codul penal).

4. MUNCA CORECȚIONALĂ

Legea nr. 6/1973¹⁸ pentru modificarea Codului penal al Republicii Socialiste România introduce în Codul penal dispoziții privind munca corecțională, prevăzându-se posibilitatea obligării de către instanță la prestarea unei munci utile pentru societate a persoanelor care săvârșeau infracțiuni de o gravitate redusă¹⁹. Munca corecțională nu presupunea privarea de libertate, ci numai restrângerea unor drepturi, spre a se menține caracterul represiv al pedepsei, și urmărirea reeducarea și îndreptarea în cadrul unui colectiv de muncă a acestor condamnați, care nu erau rupți de viața socială²⁰.

Munca corecțională se executa pe șantiere, în unități agricole, forestiere ori în alte organizații socialiste, infractorul având obligația de a presta o activitate productivă sau de specialitate. Dacă la data aplicării pedepsei infractorul era încadrat într-o organizație socialistă, în funcție de posibilitățile de reeducare a infractorului și de aportul său deosebit în muncă, instanța putea dispune efectuarea muncii în aceeași organizație, dar numai într-o activitate productivă sau de specialitate (art. 86³ din Codul penal republicat în 1973)²¹. Munca corecțională se

¹⁸ Legea nr. 6/1973 pentru modificarea Codului penal al Republicii Socialiste România, publicată în B. Of. nr. 49 din 6 aprilie 1973, denumită în continuare Legea nr. 6/1973.

¹⁹ Munca corecțională nu putea fi aplicată în cazul infracțiunilor contra securității statului, infracțiunilor contra capacității de apărare a Republicii Socialiste România, infracțiunilor contra păcii și omenirii, infracțiunii de omor, infracțiunilor contra siguranței circulației pe căile ferate, infracțiunilor de fals, delapidării, furtului, înșelăciunii și tâlhăriei săvârșite în paguba avutului obștesc, dării și luării de mită, speculei și în cazul unei alte infracțiuni grave și nici infractorilor care fuseseră condamnați anterior la pedeapsa închisorii (Expunerea de motive din Legea nr. 6/1973). A se vedea și prevederile art. 86¹–86² din Codul penal republicat în 1973.

²⁰ Expunerea de motive a Legii nr. 6/1973.

²¹ Din reglementarea muncii corecționale reieșea că, dincolo de condițiile prevăzute expres de legiuitor, era necesar ca persoana condamnată să presteze efectiv vreuna dintre variantele de muncă prevăzute de prevederile art. 86³ din Codul penal, astfel că munca corecțională nu putea fi dispusă în cazul unei persoane pensionate medical din pricina invalidității (a se vedea *Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 943/1974* în Papadopol & Popovici, 1977, p. 286).

presta în temeiul mandatului de executare a pedepsei, fără contract de muncă, iar dacă cel condamnat avea încheiat un astfel de contract, acesta înceta (art. 86³ din Codul penal republicat în 1973). Pe durata muncii corecționale, condamnatul nu putea ocupa funcții de conducere, administrative, instructiv-educative sau de gestiune, remunerația pentru munca prestată se diminuea cu o cotă de 15–50% (suma reținută se vărsa la bugetul statului), condamnatul nu beneficia de dreptul la concediu de odihnă, durata pedepsei nu se socotea la calcularea vechimii în muncă, quantumul ajutorului pentru incapacitate temporară de muncă determinată de boală sau accident, ori al ajutorului în caz de maternitate era de 50% din remunerația netă cuvenită condamnatului după reținerea cotei dispuse de instanță din remunerația pentru munca prestată și infractorul nu putea părăsi, fără aprobarea prealabilă a organului de miliție, localitatea unde se afla organizația socialistă în care se presta munca (art. 86⁴ din Codul penal republicat în 1973).

Cazurile în care instanța urma să dispună, respectiv putea să dispună revocarea obligației la muncă corecțională și executarea pedepsei în regim de deținere erau reglementate de art. 86⁵ din Codul penal republicat în 1973, și vizau neprezentarea cu rea-credință la muncă, sustragerea de la executarea muncii corecționale²², săvârșirea unei noi infracțiuni, respectiv neîndeplinirea îndatoririlor, părăsirea fără învoire a localității etc²³.

VI. CONCLUZII

În dreptul socialist din Republica Socialistă România, colectivitatea și colectivul de muncă nu reprezentau un simplu destinatar al normelor, ci aveau rolul de participant la realizarea funcțiilor statului, care le conferă attribute ale puterii remunerative, normative și, în anumite cazuri, coercitive. Astfel, de la adunările cetățenești și comisiile de judecată până la colectivele de muncă, influențare obștească și luarea în garanție, legislația transforma grupul social într-un instrument juridic de supraveghere, disciplinare și reeducare a individului.

Colectivitatea, atât în sens restrâns, cât și în sens larg, devenea o verigă intermediară între individ și partidul-stat, integrată în mecanismele de control social specifice regimului ceaușist. Rolul său depășea, așadar, simpla aplicare a

²² Arestarea într-o altă cauză nu putea fi asimilată sustragerii de la executarea muncii corecționale, revocarea muncii corecționale neputând fi dispusă dacă neprezentarea se datora unei împiedicări pe care condamnatul nu o putea înlătura (*Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 305/1986 în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem, 1988, pp. 241–242*).

²³ Într-o sentință pronunțată de Tribunalul Suprem se aprecia că putea fi dispusă revocarea muncii corecționale dacă persoana condamnată „a executat un număr de ore mai mic decât cel care ar fi corespuns, prin socotirea normei de lucru, numărului total cuprinse în acest interval”, sentința fiind însă criticată în literatura de specialitate sub aspectul nesocotirii prevederilor legale care instituiau modul de calcul calendaristic ca unic criteriu legal privind modul de executare a pedepselor (*Judecătoria Timișoara, sentința penală nr. 217/1974 în Papadopol & Popovici, 1977, p. 288*).

normelor juridice, urmărindu-se modelarea comportamentelor și a valorilor considerate compatibile cu idealul societății comuniste și al omului nou. În acest context, colectivitatea participa la exercitarea celor trei forme de putere descrise de Amitai Etzioni (1975): puterea normativă, prin validarea sau dezaprobarea publică a conduitelor și exercitarea presiunii sociale, puterea remunerativă, prin influența exercitată asupra acordării unor beneficii materiale sau simbolice, precum promovarea, recompensele, atribuirea unei locuințe sau a altor avantaje corelate cu aprecierea colectivului, precum și puterea coercitivă, prin participarea la mecanismele de disciplinare și sancționare complementar intervenției statului. Astfel, partidul-stat atribuia colectivității funcții educative, disciplinare și coercitive, transformând-o într-un instrument al proiectului de inginerie socială.

BIBLIOGRAFIE

I. SURSE PRIMARE

1) Documente programatice:

Ceaușescu, N. (1969). *Raportul Comitetului Central Al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al IX-lea și Congresul al X-lea și sarcinile de viitor ale Partidului în „Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român”*. București: Editura Politică.

Ceaușescu, N. (1976). *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste – 2 iunie 1976. Cuvîntare la încheierea lucrărilor Congresului – 4 iunie 1976*. București: Editura Politică.

Lenin, V.I. (1964). *Opere complete* (vol. 33), București: Editura Politică.

Maurer, I.Gh. (1969). *Raport asupra directivelor Congresului al X-lea al Partidului Comunist Român privind planul cincinal pe anii 1971–1975 și liniile directoare ale dezvoltării economiei naționale pe perioada 1976–1980 în „Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român”*. București: Editura Politică.

Partidul Comunist Român (1975). *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism (1975)*. București: Editura Politică.

2) Acte normative:

Constituția Republicii Socialiste România, publicată în B. Of. nr. 1 din 21 august 1965.

Codul muncii, publicat în B. Of. nr. 140 din 1 decembrie 1972.

Codul penal, publicat în B. Of. nr. 79–79 bis din 21 iunie 1968.

Legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare, publicată în B. Of. nr. 168 din 26 decembrie 1968, cu modificările și republicările ulterioare.

Legea nr. 59/1968 privind comisiile de judecată, publicată în B. Of. nr. 169 din 27 decembrie 1968, cu modificările și republicările ulterioare.

Legea nr. 21/1969 privind organizarea și funcționarea miliției, publicată în B. Of. nr. 132 din 18 noiembrie 1969.

Legea nr. 1/1970 a organizării și disciplinei muncii în unitățile socialiste de stat, publicată în B. Of. nr. 27 din 27 martie 1970.

- Legea nr. 2/1971 privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste, publicată în B. Of. 34 din 18 martie 1971.
- Legea nr. 24/1971 privind cetățenia română, publicată în B. Of. nr. 157 din 17 decembrie 1971.
- Legea nr. 2/1972 privind organizarea și funcționarea controlului oamenilor muncii, publicată în B. Of. nr. 41 din 24 aprilie 1972.
- Legea nr. 4/1973 privind dezvoltarea construcției de locuințe, vânzarea de locuințe din fondul de stat către populație și construirea de case de odihnă proprietate personală, publicată în B. Of. nr. 46 din 31 martie 1973.
- Legea nr. 6/1973 pentru modificarea Codului penal al Republicii Socialiste România, publicată în B. Of. nr. 49 din 6 aprilie 1973.
- Legea nr. 3/1974 privind presa din Republica Socialistă România, publicată în B. Of. nr. 48 din 1 aprilie 1974.
- Legea nr. 24/1976 privind recrutarea și repartizarea forței de muncă, publicată în B. Of. nr. 98 din 11 noiembrie 1976.
- Legea nr. 25/1976 privind încadrarea într-o muncă utilă a persoanelor apte de muncă, publicată în B. Of. nr. 98 din 11 noiembrie 1976.
- Legea nr. 1/1978 cu privire la activitatea de rezolvare a propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii, publicată în B. Of. nr. 24 din 27 martie 1978.
- Legea nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, publicată în B. Of. nr. 56 din 12 iulie 1978.
- Legea nr. 6/1988 privind statutul juridic al unităților socialiste pe baza principiilor autoconducerii muncitorești și autogestunii economico-financiare, publicată în B. Of. nr. 36 din 4 aprilie 1988.
- Decretul nr. 324/1957 pentru modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală, publicat în B. Of. nr. 18 din 16 iulie 1957.
- Decretul nr. 153/1970 pentru stabilirea și sancționarea unor contravenții privind regulile de conviețuire socială, ordinea și liniștea publică, publicat în B. Of. nr. 33 din 13 aprilie 1970, cu modificările și completările ulterioare.
- Decretul nr. 62/1971 privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Național al Radioteleviziunii Române, publicat în B. Of. nr. 28 din 9 martie 1971.
- Decretul nr. 474/1977 privind organizarea și funcționarea Agenției Române de Presă „Agerpres”, publicat în B. Of. nr. 138 din 26 decembrie 1977.
- Decretul nr. 71/1978 privind organizarea și desfășurarea întrecerii socialiste între consiliile populare județene și al municipiului București, municipale, ale sectoarelor municipiului București, orașenești și comunale, publicat în B. Of. nr. 19 din 15 martie 1978.
- Hotărîrea nr. 2/1988 privind starea infracțională în 1987, concluziile desprinse din aplicarea decretelor de amnistiere a unor fapte și reducere a unor pedepse, la activitatea comisiilor de judecată, precum și cu privire la aplicarea prevederilor legii controlului averilor, publicată în B. Of. nr. 17 din 31 martie 1988.

II. SURSE SECUNDARE

1) Literatură de specialitate juridică din perioada cEAUșistă:

- N.A. (1988). *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Antoniou, G. (1968). *Codul penal al Republicii Socialiste România – expresie a perfecționării continue a legislației penale și a întăririi legalității socialiste* în Mazilu, D., Filipescu, I., Berar, P., *Stat, democrație, legalitate* (pp. 327–364). București: Editura Politică.
- Deleanu, I., Boboș, Gh. (1973). *Organele statului socialist român în sistemul democrației socialiste*. București: Editura didactică și pedagogică.
- Filipescu, I.P. (1989). *Tratat de dreptul familiei*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

- Ghimpu, S., Ștefănescu, I.T., Beligrădeanu, Ș., Mohanu, Gh. (1978). *Dreptul muncii. Tratat* (vol. I). București: Editura Științifică și Pedagogică.
- Ghimpu, S. (1988). *Dreptul la muncă. Codul muncii comentat și adnotat*. București: Editura politică.
- Hatmanu, I., Iliescu, Gh.I. (1986). *Comisiile de judecată*. București: Editura Politică.
- Ioan, G. (1980). *Drepturile și obligațiile personalului muncitor*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Mazilu, D. (1972). *Funcțiile statului socialist*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Papadopol, V., Popovici, M. (1977). *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969–1974*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Potop, V. (1980). *Statul național și rolul său în conducerea unitară a societății. Adâncirea democrației socialiste*, în Surpat, Gh. (Ed.), *România în anii socialismului 1948–1978* (pp. 262–288). București: Editura Politică.

2) Literatură de specialitate:

- Antonovici, V. (2015). *Munca patriotică: radiografia unui ideal falsificat*. Cluj-Napoca: Eikon.
- Arendt, H. (2006). *Originile totalitarismului*. București: Humanitas.
- Aron, R. (2007). *Démocratie et totalitarisme*. Paris: Gallimard.
- Baumgarten, S.-C. (2023). *Televiziunea Română sub Reflector. Divertisment, propagandă și ideologie în Republica Socialistă România în perioada anilor '70*. Cluj-Napoca: Mega.
- Besançon, A. (2022). *Sfânta Rusie*. București: Humanitas.
- Durkheim, E. (2007). *Diviziunea muncii sociale*. Prahova: Antet.
- Etzioni, A. (1975). *A comparative Analysis of Complex Organizations: On Power, Involvement, and Their Correlates*. New York: The Free Press.
- Etzioni, A. (2002). *Societatea monocromă*. Iași: Polirom.
- Le Goff, J.-P. (2012). *Democrația post-totalitară*. București: Universul Juridic.
- Kornai, J. (1992). *The Political Economy of Communism*. Oxford: Clarendon Press.
- Stanomir, I. (2005). *Lege, libertate și drept. O istorie a constituționalismului românesc*. Iași: Polirom.
- Stanomir, I. (2020). *Constituțiile în comunism*, în Corobca L. (Ed.), *Panorama comunismului în România* (pp. 210–216). Iași.

ASPECTE PRIVIND STADIUL DE DEZVOLTARE
A PROCEDURILOR ETICE ÎN CERCETAREA SOCIALĂ CALITATIVĂ
CU SUBIECTI VULNERABILI

ADELA ȘERBAN*

ABSTRACT

ASPECTS CONCERNING THE STAGE OF DEVELOPMENT
OF ETHICAL PROCEDURES IN QUALITATIVE SOCIAL RESEARCH
WITH VULNERABLE SUBJECTS

The paper is a problematization that has as its starting point the article „Vulnerability in procedural ethics: A study of 44 national research ethics guidelines”, published a year ago by R. Tapscott and S. Moxon in the journal *Qualitative Research*. The study of the two researchers analyses how the challenges of ethics of research in the field of social sciences are reflected and addressed in the current national research ethics guidelines, as well as the degree to which they provide adequate responses to concrete situations in the field. The author of this paper develops a concise critical discussion starting from the major conclusions highlighted in the mentioned study.

Keywords: ethics in scientific research, social sciences, national research ethics guidelines.

CADRUL GENERAL DE DEZBATERE

Dezbaterea pe care o propunem are ca punct de start concluziile articolului „Vulnerability in procedural ethics: A study of 44 national research ethics guidelines”, publicat în urmă cu un an de către R. Tapscott și S. Moxon în revista *Qualitative Research*, care analizează modul în care provocările pe care le ridică etica cercetării din domeniul științelor sociale sunt reflectate și abordate în ghidurile naționale curente de etică a cercetării, precum și gradul în care acestea oferă răspunsuri adecvate la situațiile concrete din teren.

* Researcher in sociology, Institute of Sociology, Romanian Academy, e-mail address: adelaserban@insoc.ro.

Autorii ridică următoarea întrebare de maxim interes pentru comunitatea academică a specialiștilor în științe sociale: *Oferă procedurile etice existente în prezent un cadru adecvat pentru ca cercetarea socială – în special cea care utilizează metode calitative – să abordeze caracterul de vulnerabilitate al participanților în acord cu respectarea standardelor etice?* Iar răspunsurile derivate din studierea problemei sunt nuanțate.

Tapscott și Moxon prezintă în cadrul articolului lor rezultatele unui studiu comparativ, realizat asupra unui eșantion de 44 de ghiduri naționale de proceduri privind etica științifică, în scopul de a examina modul în care acestea integrează proceduri adaptate cercetărilor din sfera disciplinelor sociale cu subiecți umani vulnerabili social. Eșantionul a inclus proporțional țări din toate continentele, iar selecția documentelor referențiale din fiecare țară a avut la bază trei criterii cumulative: relevanța (definită prin cel mai ridicat indice de citare în ghidurile naționale), generalitatea (documentul național cu cea mai universală aplicabilitate în câmpul disciplinelor științifice) și actualitatea (cea mai recentă și actualizată versiune a ghidurilor privind etica cercetării aflată în circulație). (Tapscott & Moxon, 2025, p. 8) Ca limite ale cercetării, autorii menționează printre cele mai importante: considerarea în selecția eșantionului doar a documentelor cu versiuni în limba engleză, selectarea unui singur document dintr-o țară și lipsa posibilității de a include în cercetare și feedback-ul corpului de practicieni, pentru a putea ține seama de felul în care sunt transpuse în practică standardele și procedurile din ghiduri. (Tapscott & Moxon, 2025, p. 10)

Concluzia principală a studiului este aceea că ghidurile naționale privind etica cercetării rămân în prezent puternic fundamentate pe o concepție privind vulnerabilitatea subiecților provenită din cercetarea biomedicală și clinică, atât sub aspectul definiției, cât și al direcțiilor de acțiune și prevenție, partea procedurală dovedindu-se insuficient adaptată și adecvată specificului cercetărilor calitative din științele sociale, care au un caracter reflexiv și conceptualizează vulnerabilitatea ca având un profil relațional, subiectiv și redefinit permanent într-un mod dinamic (Tapscott & Moxon, 2025, p. 19).

Încă din etapa aplicării criteriilor de selecție, cercetarea efectuată de către Tapscott și Moxon a arătat o preponderență a documentelor centrate pe exigențele eticii în cercetarea biomedicală și clinică (70% din total) și, de asemenea, a indicat faptul că 57% dintre documentele care extind, implicit sau explicit, aceste exigențe și la științele sociale reprezintă ghiduri emise de către instituțiile din respectivele țări cu cea mai mare autoritate în sfera elaborării politicilor privind etica în cercetare, indicând o direcție generală de abordare (*Ibidem*).

Autorii articolului s-au concentrat în principal pe clasificarea felului în care este definită vulnerabilitatea în respectivele ghiduri, descompunând conceptul în caracteristici semnificative pentru diferențele specifice diferitelor trunchiuri disciplinare.

De asemenea, în analiză a fost inclusă și prezența în ghiduri a unor liste de categorii sau situații considerate *ab initio* ca fiind asociate cu vulnerabilitatea (Tapscott & Moxon, 2025, p. 10). Cercetarea a relevat faptul că aproape jumătate dintre documentele consultate nu includeau o definiție clară și explicită a ceea ce reprezintă condiția de vulnerabilitate a subiecților umani în raport cu actul de cercetare, printre țările care nu au în ghidurile interne aceste clarificări explicite numărându-se și state cu înalt prestigiu în cercetare, ca Statele Unite ale Americii și Marea Britanie. În același timp, cercetarea a indicat faptul că ghidurile care includeau o definiție clară reproduceau integral definițiile propuse de către principalele organisme internaționale de reglementare și monitorizare a cercetărilor medicale: *Council for International Organizations of Medical Sciences* (CIOMS) și *International Council for Harmonisation's Good Clinical Practice* (ICH-GCP) (*Ibidem*).

Ca un rezultat al subordonării conceptuale și procedurale față de perspectiva eticii medicale, vulnerabilitatea subiecților umani este înțeleasă în principal prin raport cu capacitatea acestora de a lua parte la cercetare în baza unui consimțământ informat, rădăcina acestei proceduri etice impunându-se în perioada postbelică, pentru a garanta că nu se vor mai repeta abuzurile realizate în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial prin experimente medicale și psihologice efectuate asupra unor persoane care nu se puteau apăra: cu dizabilități, aflate în situații de deprivare materială severă, încarcerate sau rămase neapărate din punct de vedere legal ca urmare a consecințelor războiului (Tapscott & Moxon, 2025, p. 4). Spre deosebire însă de cercetările din domeniul medical, în cazul cercetărilor sociale consimțământul informat cu privire la demersul de cercetare în care subiectul uman este implicat direct (observație, interviu, jurnal personal etc.) nu epuizează efectele cercetării asupra acestuia, deoarece rezultatele cercetărilor sociale pot fundamenta acțiuni contrare intereselor sau opțiunilor subiecților investigați sau pot contribui la consolidarea unor reprezentări sociale care pot expune sau vulnerabiliza participantul la studiu într-un mod indirect, prin concluziile asociate în conștiința publică cu grupul său social de apartenență.

De asemenea, cercetarea a relevat faptul că 82% dintre ghidurile naționale privind etica în cercetare descriau vulnerabilitatea socială prin apel la categorii explicite: copii, femei însărcinate, femei singure, deținuți, persoane cu dizabilități, persoane cu un nivel scăzut de instrucție sau provenite din medii cu precaritate materială și financiară etc. (Tapscott & Moxon, 2025, p. 13). Problema principală a acestui tip rigid de abordare a vulnerabilității este aceea că lasă o diversitate de alte situații de vulnerabilitate socială în afara reglementărilor etice în cercetare (Tapscott & Moxon, 2025, p. 19).

Articolul se încheie cu o secțiune de discuții privind soluțiile remediale, autorii militând pentru o diversificare disciplinară a ghidurilor de etică a cercetării și oferind un ghidaj tematic al rezoluțiilor de dorit în concordanță cu problemele identificate.

DISCUȚII CRITICE

Studiul lui Tapscott și Moxon aduce în discuție o temă importantă și de actualitate în contextul preocupărilor tot mai intense și diversificate privind nevoia consolidării eticii în cercetare. Poate că cea mai importantă contribuție a studiului constă în aceea că autorii nu se rezumă la a constata limitările de construct conceptual și teoretic care afectează perspectiva contemporană despre etica cercetării sociale, ci argumentează, pornind de la rezultatele studiului realizat, necesitatea extinderii noțiunii de vulnerabilitate de la accepțiunea sa restrânsă, înțelegând ca vulnerabilitate fizică și psihologică a subiectului individual participant la cercetare, la ceea ce autorii numesc „ecosistemul cercetării”. Lucrarea celor doi cercetători nu oferă o definiție sau o taxonomie de suport pentru reprezentarea exactă a complexității acestui ecosistem, dar lasă de înțeles că acest focus extins ar fi capabil să surprindă caracterul dinamic și subiectiv-contextual de constituire a categoriilor vulnerabile, incluzând narativele dominante în plan social și politic și influența altor părți interesate în cercetare și interacțiunile acestora cu rezultatul științific. Autorii promovează așadar o perspectivă stratificată asupra vulnerabilității sociale, pentru o mai bună înțelegere și decantare a exigențelor de etică pe care cercetarea socială le implică, o idee valoroasă care poate reșlefui constructiv în viitor politica de etică în cercetare.

Totodată, studiul aduce în discuție și o componentă a evaluării vulnerabilității în cadrul cercetărilor sociale adesea lăsată în planul secund în cadrul procedurilor de etică a cercetării: vulnerabilitatea cercetătorului. Spre deosebire de cercetările biomedicale, unde riscurile și beneficiile sunt clar identificabile pentru ambele părți (subiecți ai cercetării și cercetători), în cadrul cercetărilor sociale cercetătorul poate fi expus la condiții sociale riscante, specifice mediilor investigate, care pot fi asociate cu grade și tipuri diferite de pericol în raport cu propria sa integritate fizică sau psihologică (Tapscott & Moxon, 2025, pp. 14–15). Acest câmp de problematizare permite identificarea unor noi provocări de etică a cercetării, insuficient abordate și discutate în comunitatea academică. Un exemplu identificat de noi este acela că, dincolo de asumarea de către cercetători a riscurilor cercetării, caracterul de replicabilitate al investigațiilor științifice este pus în pericol prin această abordare, făcând ca verificarea concluziilor de o altă echipă să fie condiționată de asumarea unor riscuri echivalente, adăugând astfel o presiune neetică în demers.

În analiza lor, Tapscott și Moxon au atras atenția asupra necesității de a extinde înțelegerea cu privire la impactul cercetărilor sociale dincolo de simplul consimțământ informat și de prevenirea încălcării directe a drepturilor persoanei de a îi fi protejate datele personale și identitatea. Ei au arătat, de asemenea, că apelul la consimțământul informat, funcțional, în raport cu exigențele eticii științifice în cercetarea medicală se poate dovedi disfuncțional în cercetarea socială de teren, unde poate fi perceput intruziv de către potențialii participanți și poate expune anonimitatea acestora. Experiența în cercetarea de teren confirmă faptul că teama

subiecților cercetării de a fi identificați poate conduce la autocenzură și versiuni filtrate ale participării lor sau ale răspunsurilor furnizate pe teme cu conținut sensibil, deoarece teama de autoritatea formală sau presiunea colectivă spre conformare poate acționa ca un puternic inhibitor, și astfel poate deturna sau sabota cercetarea.

Un minus major al studiului lui Tapscott și Moxon constă în aceea că nu insistă suficient de mult asupra impactului vulnerabilității contextuale (culturale, politice) în cercetarea socială. Spre deosebire de rezultatele cercetărilor medicale, rezultatele cercetărilor sociale, odată intrate în circuitul public, se întâlnesc cu un mediu de receptare susceptibil la distorsiune: neintenționat, ele pot alimenta stereotipii sociale, narațiuni sau prejudecăți sociale care se pot răsfrânge indirect asupra participanților inițiali la cercetare. O altă sursă de vulnerabilitate etică specifică studiilor sociale derivă din natura participativă, subiectivă a cercetătorului în științele sociale care, spre deosebire de cercetarea medicală sau cea din științele exacte, unde observatorul proceselor este poziționat exterior acestora și are o existență obiectiv-distinctă față de obiectul de cercetare, este șlefuit el însuși de modelele culturale în care s-a format sau de narativul psiho-social instalat ca un loc comun în percepția colectivă a epocii sale. Cercetătorii înșiși, chiar dacă sunt riguroși în implementarea procedurilor de etică științifică de la data realizării cercetărilor, pot contribui la vulnerabilizarea condiției grupurilor studiate prin paradigme, teorii, chei de deciptare a realității investigate, care pot cuprinde bias-uri de gândire. Teoria rasistă, teoria antropologică a „primitivului” sunt doar două exemple extreme de distorsiuni care, deși indică puternice derapaje etice după standardul științific contemporan, au dominat în trecut gândirea științifică din cadrul disciplinelor sociale pentru mai bine de un secol și jumătate, furnizând premise necontestate la acea dată de generații largi de specialiști. Premise interpretative ale căror consecințe nu sunt încă conștientizate pe deplin pot fi prezente și în bagajul de instrumente teoretice și conceptuale ale generației actuale de profesioniști, trăgând involuntar cercetătorul într-un proces de *advocacy* care se poate dovedi nociv pentru bunăstarea unor grupuri și categorii sociale după un anumit nivel de acumulare socială a efectelor.

CONSIDERENTE FINALE

Studiul efectuat de Tapscott și Moxon aduce în prim-planul dezbaterii despre etica cercetării în câmpul disciplinar al științelor sociale provocarea de a privi mai profund consecințele limitărilor în reglementare, atrăgând atenția asupra necesității de a diversifica și de a particulariza ghidurile naționale de etică a cercetării în funcție de specificul fiecărui trunchi disciplinar. Acesta oferă o resursă de cunoaștere/un instantaneu al situației la zi asupra modului în care sunt reflectate și abordate în documentele naționale de etică a cercetării din întreaga lume provocările de etică întâmpinate de către cercetătorii din domeniul științelor sociale.

Totodată, studiul constituie și o puternică invitație la reflecție asupra faptului că instrumentele formale dezvoltate de către autoritățile de reglementare a cercetării pentru a împiedica abaterile de la un demers științific etic se află încă în stadiul lor incipient de dezvoltare și de șlefuire și că necesită un proces responsabil de evaluare a situațiilor insuficient acoperite prin procedurile implementate până în prezent și identificarea unor abordări noi, stratificate, de înțelegere a vulnerabilității în raport cu profilul investigațiilor științifice.

REFERINȚĂ

Tapscott, R., & Moxon, S. (2025). Vulnerability in procedural ethics: A study of 44 national research ethics guidelines. *Qualitative Research*. 1–26. <https://doi.org/10.1177/14687941251377266>

New Politics of Playing with Fire. Current Challenges and Accents of Populism and Fascism. Review: De la Torre, Carlos (2025). *Populism and Fascism*. Published in: *Elements in the History and Politics of Fascism*, edited by Federico Finchelstein and António Costa Pinto. Cambridge: Cambridge University Press. 68 pp. \$ 22.00 (paper)

Populism and Fascism are not just yet another two abstract words in current use today, that have escaped from the ivory tower of the academic vocabulary to our day-by-day reality and conversation. They are the main sources of some representative current realities – debatable or even disputed, controversy or socially and politically aligned. In a sentence, they seem to activate extreme feelings, extreme attitudes and behaviours or, at least, borderline political actions and manifestations, followed by their respective social reactions. The idea of this volume is specifically addressing this confusing sensation of *déjà vu* in history and politics, and invites to a comparative deconstruction of the two concepts. Still, there is no general or academic consensus on the line that separates the two notions, other than history, geography and confusion. The latter is basically induced by the way fascist and populist actions assault democracy. From this point, a lot of questions arise and need to be readdressed. Among them are the ones listed below, translating nowadays extreme feelings and orientations:

“Are we experiencing the return of fascism? How best to characterize these leaders, their movements, and their enablers? Is a leader enough for fascism? Or are a party and movements in the streets needed to properly describe them as fascist? [...]. Are we willing to give up on a democracy that is built on pluralism, that defends the rights of people to hold different beliefs, and in which dialogue is the tool used to convince rivals of one’s arguments? Will notions of the heterosexual and patriarchal family replace the rights of citizens to choose their sexuality, and women’s reproductive rights? Will nativism and xenophobia trump efforts to build multiethnic democracies?” (p. 1)

Starting from this series of seven “academic” and “profoundly normative” interrogations (p. 1), the essay of Carlos de la Torre (2025) is juxtaposing populism and fascism with the aim of capturing their most recent effects on democracy, in order to extrapolate on potential effects for the future. The paper is more precisely

focusing on the differences that separate the two orientations, and promises to embrace a style adapted to academia and general audience as well. As a matter of fact, the question mark is a commonplace in this volume, which tries to elaborate on potential developments of such political actions nowadays. No less than 43 questions are formulated and addressed within the 59 pages of this volume. As a result, the extrapolative and predictive aim of the book is mostly revealed via complex series of new questions that arise from comparing historical outcomes of fascist or populist leaders, parties and movements to the most recent and somehow comparable political actions and manifestations. For instance, the two omnipresent political leaders of the book, recently on power¹, are Donald Trump (USA) and Jair Bolsonaro (Brazil), and they are even more referred to than Hitler or Mussolini. The argument of the author is that their (first) respective elections brought back “fascism” into “civic and academic debates” (p. 43). De la Torre notices that this tendency of recovering fascism as a core-concept in social sciences nowadays is even more pronounced since they both lost elections (Trump in 2021, and Bolsonaro in 2022), and decided to contest their respective results via undemocratic means. As such, their political surprising actions and orientations are explained in the light of historical political similarities with the two investigated concepts. The author is considering the main potential outcomes of such actions – that is, the erosion of democracy (meaning “democratic decline”) or even the collapse of democracy (meaning “regime change”).

As a matter of fact, this volume is the first of a series of already six *Elements in the History and Politics of Fascism*, edited by Federico Finchelstein (The New School for Social Research) and António Costa Pinto (University of Lisbon), at Cambridge University Press, and focusing on fascism as ideology, movement, and regime². The scope of this first *Element* is complex and very ambitious. The essay is short and dense, which makes it sometimes difficult to follow, especially from the perspective of the “general audience”³. The promise to cover the interests of both academic and general publics is, at this level, the main limitation of the book. And this because it simplifies too much for the academia, especially when addressing some concepts while excluding others. For instance, the central concept of “political community” is only used once (p. 13), and the occurrence seems accidental, while the notions of “people” and “political leader” are largely covered. The author’s choice is legitimate, as regards the two last concepts, given that they are considered constitutive for the similarities between populism and fascism. It also supports the general approach of the book that is, as put in the Abstract, “fascism and populism are similar insofar as they construct the

¹ The volume was published in January 2025.

² For a more detailed description, see *Elements in the History and Politics of Fascism* (last accessed on January 28, 2026).

³ This is the ambition of this *Element* only, while the series addresses specifically to the academia.

people as one, understand leadership as embodiment, and perform politics of the extraordinary”. By following the way that the author chooses to build his argument, I will try to capture first the main strengths of the book, and eventually the missing variables to be further evoked.

De la Torre states from the very beginning that some existing theoretical and empirical elaborations on the equivalence of fascism and populism are not correct. He argues that the main difference between populism and fascism stays in the way they relate to democracy: interwar fascism has abolished democracy, by replacing it with dictatorship; while populism was always favoured by the crisis of democracies, was built on undermining democracy “from within”, and the result was every time the erosion of democracy during this debatable cohabitation. As a result, the author is considering the two concepts both in their abstract academic dimension, and in their general understanding as common notions of the political conflict. At this level, the positioning of the author is innovative and a potential way to explain those differences for the general public. Still, some other significant relationships are missing from the picture or sometimes addressed in a very evasive way. This is the case, for instance, of the relationship of fascism and populism with identity.

The general premise, as revealed in Conclusions, is “the need for an accurate analysis of the past in order to speculate about the future” (p. 53). The large historical picture to be interrogated in relation to the most recent political developments is the “socioeconomic and political transformations that led to the emergence and normalization of the radical right in Europe and the Americas in the twenty-first century.” (p. 4). This explains why different scholar definitions – simplified or complex – of the two notions are discussed, pointing out on the lack of academic consensus at the level of clarifying and operational definitions. As a general rule, the considered basic principles in separating the two concepts are “their class base and emergence at distinct periods of modernization”, as well as their (still) general contemporary labelling as “insults” (p. 11). From a historical point of view, for De la Torre, only fascism is confined to a particular historical period, contrary to populism which has already conquered large geographies of the world at different times. This explains why similar manifestations of post-interwar interval are to be considered as “postfascism” (see p. 43) or “radical right populism” (p. 44), expressing the ideology of the so-called “wannabe fascists”. The term is borrowed from Federico Finchelstein (2024), as used in his recent volume *The Wannabe Fascists: A Guide to Understanding the Greatest Threat to Democracy* (Berkeley: University of California Press). De la Torre considers this denomination as synonymous to “right-wing populist extremists”, or “postfascists”, operating “in the democratic game while undermining the democratic legitimacy of procedures and institutions” (p. 55). The concept, as De la Torre argues, has a crucial advantage that is, “to not allow for the normalization of antidemocratic extremists, and to remind citizens that new and different forms of fascism could arise” (p. 59).

One of the main differences between fascism and postfascism, as emphasized in this book, is that nowadays “cultural forms of racism” (specific to postfascism) are substituted to “biological racism” (specific to fascism), where culture is to be understood as “rooted in the territory, language, and religion of an ethnic group” (p. 44). Second, some recent orientations in Europe link morality to gender ideology (such in Spain or Italy) or to laicity as state base (such in France). Still, what remains similar for fascism and postfascist ideology is the constant construction of the “total other” that is, the transfiguration of the traditional “enemy” into some contemporary elaborations. Among those last, even the qualifications of political rivals as “enemies of the leader and the people” (p. 49) are considered. As a result, postfascist ideologies also build upon polarization and antagonistic confrontation.

Moreover, from an ideological point of view, contrarily to fascism (also called “historical fascism” or “classical fascism”, see p. 9), populism could embrace a right orientation, “when the people are built as an ethnos”, or a left orientation, “when they are constructed as the plebs” (p. 10). Still, the main ideological gap that separates fascism from populism is that fascism was committed against parliamentary democracy, while populist ideology promises to fight for improving it (p. 49), while also participating in it. Nevertheless, the main innovative point of the essay remains the one of exploring both fascism and populism as “possible outcomes of processes of democratization” (p. 46), and not as factors extrinsic to democracy (here evoked as invading “external viruses”). In this line, the volume also elaborates on historical fascism and current populisms (plural) as mirror phenomena. While fascism is interpreted as the “death of democracy” (under Hitler and Mussolini), contemporary populisms could lead to the “slow death of democracy”. At this point of the argumentation, another concept is introduced – “democracies in crisis” – interpreted as a *sine qua non* condition for populisms to get to power and develop populist hybrid regimes *in lieu* of democracies. Within this new type of political regimes, elections, the respect of human rights and the rule of law – as formal democratic rules – coexist with social and political forms of exclusion. This statement leads to an ambivalent, but firm conclusion: “Hybrid regimes either democratize or become fully authoritarian” (p. 5). Still, the author further exemplifies different “temptations” such as radicalization, military coup, or competitive authoritarianism, that could rather favour the slow death of democracies, even if the different envisioned scenarios are not inevitably designed to leading at this unwilling result. In addition, De la Torre emphasises another three aspects constitutive for a pessimistic scenario: “elites’ normalization of the radical right (often of fascist origins), the global diffusion of right-wing extremist populism, and the realization that, even when leaders like Trump or Bolsonaro failed as presidents, they continue to have mass bases of supporters who idolize them as redeemers” (p. 56). They remain constitutive variables with unquantifiable potential for the death of democracies in the future. Nevertheless,

another potential scenario briefly covered within this book is the one addressing the positive impact of supranational institutions on “radical populist promises”, such as the case of Alexis Tsipras and his party Syriza in Greece. De la Torre concludes that, under the “pressure” of supranational demands of the International Monetary Fund, the European Central Bank and the Council of Europe, even if he was on power, Tsipras has “capitulated” and his promises “evaporated”. De la Torre emphasises that those supranational organisations were not able to “control” the leader or his populist party. Still, Syriza has eventually transformed into “a party of the establishment”, confirming the positive impact of supranational institutions on restraining populists (pp. 51–52).

De la Torre concludes that “we are experiencing a global reemergence of the radical right with fascist members who are learning from each other, sharing publications, and meeting regularly both formally and informally”. This phrase is a general description of the current global political reality, where right-wing leaders, movements and parties are basically exposing a general political program developed around their will “to play with fire again” (p. 59). The recent and current examples presented here, mostly from the US, Latin America and Europe are sound enough to validate this understanding. The author points out the responsibility of the citizens of “enabling and normalizing radical right populists”, when starting from the hazardous assumption that they could temper down and domesticate extreme anti-democrats.

Valentina Pricopie

Romain Descendre & Jean-Claude Zancarini, *L'œuvre-vie d'Antonio Gramsci*, Paris, La Découverte, 2023

Acest volum vine să completeze un corpus de cunoștințe aflat într-o continuă expansiune, consacrat operei și traiectoriei intelectuale a lui Antonio Gramsci. El constituie o contribuție deosebit de oportună într-un context în care gânditorul italian este folosit de ani buni de curente politice situate pe întreg spectrul ideologic, de la dreapta radicală până la stânga revoluționară, fapt ce tinde să distorsioneze și să simplifice semnificația profundă a reflecției sale teoretice. Perspectiva adoptată de autori este una originală, care articulează biografia fostului lider comunist cu producțiile sale filozofice și cu contextul istoric mai larg, înțeles ca o concatenare de dimensiuni afective, sociale, politice și culturale. Această opțiune metodologică reia, de altfel, programul intelectual schițat chiar de Gramsci, iar arhitectura volumului reflectă în mod fidel această orientare. Prima parte este consacrată formării jurnalistului și militantului politic, de la sosirea sa la Torino până la sfârșitul Primului Război Mondial. Cititorul descoperă un Gramsci profund interesat de lingvistică și angajat într-un dialog critic cu reprezentanții de seamă ai

idealismului italian, precum Benedetto Croce și Giovanni Gentile. Tot în această perioadă, își începe colaborarea cu diverse publicații și fondează ulterior revista *L'Ordine Nuovo*. A doua parte examinează perioada postbelică, marcată de grevele din uzinele Piemontului, de confruntarea cu reacția fascistă și de tentativa construirii unei mișcări politice de amploare. Cea de-a treia parte este consacrată anilor de detenție și elaborării programului său intelectual, în condiții deosebit de dificile. Pentru realizarea acestui demers, autorii mobilizează un material documentar de o remarcabilă exhaustivitate: de la corespondență și mărturii ale apropiaților până la scrierile culturale și filozofice ale lui Gramsci, valorificând atât textele deja consacrate, cât și edițiile publicate recent. Pe parcursul lecturii, cititorul este invitat să pătrundă succesiv în istoria politică a Italiei prefasciste, în dezbaterile dintre militanții comuniști privind strategiile de urmat, dar și în universul relațiilor personale și afective ale lui Gramsci. Această ambiție de a integra niveluri heterogene de analiză într-o perspectivă unificatoare explică atât amploarea, cât și bogăția lucrării. O asemenea abordare, pentru a relua trilogia formulată de Maurice Godelier, are meritul de a evidenția faptul că „eul cognitiv” nu se constituie independent de „eul social” și de „eul intim”. Astfel devin vizibile conexiuni care puteau fi intuite, dar care erau dificil de înțeles în mod riguros. Un exemplu este edificator în acest sens. În prima etapă a dezvoltării sale intelectuale, Antonio Gramsci insistă asupra necesității ca masele să își aproprieze cultura în sens larg, pentru a putea participa efectiv la conducerea societății și pentru a preveni emergența tendințelor autoritare. De altfel, viitorul secretar general al Partidului Comunist nu respinge cultura burgheză; dimpotrivă, susține că proletarii trebuie să aibă acces la aceasta și să beneficieze de resursele ei formative. Aceste dezbateri filozofice pot fi puse în relație și cu dialogurile pe care Gramsci le întreține cu muncitorii în timpul grevelor din anii 1919–1920, context în care apare ceea ce s-a numit „soviete în variantă italiană”. Aceste dimensiuni ale experienței sale contribuie la o înțelegere mai profundă a conceptului de „intelectual organic”, figură centrală a construcției sale teoretice și practice: un intelectual atașat menținerii unei „culturi înalte”, dar capabil să mențină o relație permanentă între universul proletar și elaborarea proiectelor politice. Autorii depun un efort susținut pentru a reînscris fiecare producție conceptuală într-o rețea de relații sociopolitice și afective, urmărind să evidențieze conexiunile dintre diferitele niveluri și momente ale existenței lui Gramsci. Această metodă le permite să formuleze ipoteze deosebit de fertile. Ei susțin, de pildă, că elementele fundamentale ale gândirii gramsciene, dezvoltate în perioada detenției, sunt strâns legate de schimbarea strategică survenită în cadrul Celui de-Al IV-lea Congres al Internaționalei Comuniste din iulie 1928. Strategia „frontului unic”, bazată pe alianțe inclusiv cu partidele social-democrate, este abandonată în favoarea orientării „clasă împotriva clasei”. Gramsci respinge această schimbare și încearcă să reformuleze problema în termeni diferiți. În acest context se înscrie reflecția sa asupra unor concepte precum „războiul de poziție” și „hegemonia”. Aceste exemple ilustrează relevanța perspectivei adoptate de autori

și bogăția contribuțiilor pe care aceasta le oferă, contribuții imposibil de rezumat în câteva rânduri. Demersul, analiza diacronică și sinteza realizate de Romain Descendre și Jean-Claude Zancarini permit o înțelegere riguroasă și reînnoită a operei unui autor de o originalitate excepțională, a cărei gândire continuă să exercite o influență considerabilă la scară internațională. Din această perspectivă, volumul constituie o lectură deosebit de valoroasă și stimulatorie pentru cercetătorii și cititorii interesați de teoria politică, istoria intelectuală și tradiția marxistă.

*Dr. Antoine Heemeryck,
Muzeul Național al Țăranului Român*

REVISTA ROMÂNĂ DE SOCIOLOGIE

Year XXXVII • No. 3–4 • 2026

Special Issue
Coordinated by Adela Șerban

C O N T E N T S

INTRODUCTION

ADELA ȘERBAN, Transitions and Transformations – Sociological Analyses	137
---	-----

COMMUNITY AND RESILIENCE

SIMONA CRISTINA POP, MARIA ROTH, Institutional Resilience in Social Services Serving Older People: Inter-institutional Collaboration as A Mechanism of Post-pandemic Institutional Adaptation in Cluj-Napoca (2018–2025).....	143
MARIA SOLE VETTORE, From Italy to Romania: The Invisible Return of Romanian Care Workers.....	163

GOVERNANCE AND POLITICAL REPRESENTATION

MARIJKE RUSSO, Measuring the Effects of Gender Balanced Political Leadership Using Quantitative International Measurements and Indexes in the Nordic Countries.....	185
---	-----

DIGITAL ERA AND EMERGING SOCIAL PROCESSES

COSMIN ROBERT POPESCU, COSTIN-LUCIAN GHEORGHE, Challenges of the Future: Organized Cybercrime. Global and Local Implications	213
--	-----

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXVII, nr. 3–4, p. 135–304, București, 2026

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

ANDREEA-ALINA CHIRAC, Serial Killers from the Perspective of Members of the “True Crime Community”. Case Study: Young Women Members of “True Crime” Communities from Romania	243
--	-----

SOCIAL MEMORY

LOREDANA COCHIOR, Between Legal Sanction and Social Sanction: The Collective in the Process of Forming the New Man in Socialist Romania	267
---	-----

COMMENTS AND ACADEMIC DEBATE

ADELA ȘERBAN, Aspects Concerning the Stage of Development of Ethical Procedures in Qualitative Social Research With Vulnerable Subjects.....	287
--	-----

REVIEWS

New Politics of Playing with Fire. Current Challenges and Accents of Populism and Fascism. Review: De la Torre, Carlos (2025). <i>Populism and Fascism</i> . Published in: <i>Elements in the History and Politics of Fascism</i> , edited by Federico Finchelstein and António Costa Pinto. Cambridge: Cambridge University Press. 68 pp. \$ 22.00 (paper) (Valentina Pricopie); Romain Descendre and Jean-Claude Zancarini, <i>Work-Life of Antonio Gramsci</i> , Paris, La Découverte, 2023 (Antoine Heemeryck).....	293
---	-----

REVISTA ROMÂNĂ DE SOCIOLOGIE

Année XXXVII • No. 3–4 • 2026

Numéro spécial
Coordonné par Adela Șerban

SOMMAIRE

INTRODUCTION

ADELA ȘERBAN, Transitions et transformations – Analyses sociologiques 137

COMMUNAUTÉ ET RÉSILIENCE COMMUNAUTAIRE

SIMONA CRISTINA POP, MARIA ROTH, Résilience institutionnelle dans les services sociaux pour personnes âgées: le rôle de la collaboration inter-institutionnelle dans l'adaptation institutionnelle post-pandémique à Cluj-Napoca (2018–2025)..... 143
MARIA SOLE VETTORE, De l'Italie à la Roumanie: le retour invisible des travailleuses Roumaines du secteur de l'aide à domicile..... 163

GOUVERNANCE ET REPRÉSENTATION POLITIQUE

MARIJKE RUSSO, Mesurer les effets d'un leadership politique équilibré entre les sexes, à l'aide de mesures quantitatives et d'indices internationaux, dans les pays Nordiques 185

ÈRE NUMÉRIQUE ET PROCESSUS SOCIAUX ÉMERGENTS

COSMIN ROBERT POPESCU, COSTIN-LUCIAN GHEORGHE, Les défis de l'avenir : la cybercriminalité organisée. Implications globales et locales 213
ANDREEA-ALINA CHIRAC, Les tueurs en série vus par les membres de la communauté « true crime ». Étude de cas : jeunes femmes membres de communautés « true crime » de Roumanie 243

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXVII, nr. 3–4, p. 135–304, București, 2026

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

MÉMOIRE SOCIALE

LOREDANA COCHIOR, Entre sanction légale et sanction sociale : le collectif dans la formation de l'homme nouveau dans la Roumanie socialiste.....	267
--	-----

COMMENTAIRES ET DÉBAT UNIVERSITAIRE

ADELA ȘERBAN, Aspects relatifs au stade de développement des procédures éthiques dans la recherche sociale qualitative auprès de sujets vulnérables	287
---	-----

COMPTE-RENDUS

Nouvelles politiques du jeu avec le feu. Défis et accents actuels du populisme et du fascisme. Compte rendu : De la Torre, Carlos (2025). <i>Populisme et fascisme</i> . Publié dans : <i>Éléments d'histoire et de politique du fascisme</i> , sous la direction de Federico Finchelstein et António Costa Pinto. Cambridge : Cambridge University Press. 68 p. 22,00 \$ (broché) (Valentina Pricopie); Romain Descendre & Jean-Claude Zancarani, <i>L'œuvre-vie d'Antonio Gramsci</i> , Paris, La Découverte, 2023 (Antoine Heemeryck)	293
---	-----